

הישיבה השלוש-מאות-וחמש של הכנסת השתים-עשרה

יום רביעי, כ"ג בסיוון התשנ"א (5 ביוני 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:05

א. הודעת יושב-ראש הכנסת על שאילתות שלא נענו במועדן

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — לכיבוש השטחים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קורא אותך לסדר.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — לא מצאת לנכון אפילו להתייחס להצעה לסדר — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית. חואיל לצאת. אני מבקש ממך לצאת. קראתי אותך לסדר שלוש פעמים.

(חבר הכנסת מ' נפאע יוצא מאולם המליאה.)

לא מתפרצים באמצע דברי. דיברתי על שאילתות, וקמים בצעקות ולא חוזרים לסדר הטוב.

שר האוצר — שאילתא אחת: שר המשטרה — שלוש שאילתות: שר העבודה והרווחה — שתי שאילתות: שר הפנים — חמש שאילתות: השר לקליטת עלייה — חשע שאילתות: שר התעשייה והמסחר — שתי שאילתות.

אני מקווה שאנחנו לא נודק עוד לצעדים אלה.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

רענן כהן (המערך):

העיתונאים קיבלו ואנחנו לא קיבלנו.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אין פרוצדורה כזאת של התייחסות להודעת מזכיר הכנסת, ולכן אינני יכול לאשר, בפרט כשאני רואה שזה עומד להתפתח לדיון רב-משתתפים.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, תרשה לי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא מרשה.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להסביר לך בלי להתייחס לנושא. הנושא חשוב. נדמה לי שכבוד הכנסת נרמס, ואני מבקש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דן תיכון, אני לא מאפשר לך, אתה נכנס לעניין.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

אני רוצה להפנות את תשומת לב חברי הכנסת לכך, שהונוחה על שולחנכם רשימה של שאילתות שלא נענו עלידי שרים. התקנון מחייב לענות על שאילתות בתוך 21 יום. ברשות מיוחדת יכול יושב-ראש הכנסת לתת ארכה של 21 יום. אומנם, כשהתחלתי לפרסם מדי שבוע את השאלות שלא נענו התפרסה הרשימה על כמה עמודים. הפעם היא כבר הצטמצמה, אבל לא אשלים עם זה כל עוד תהיה שאילתא אחת שאין לה תשובה. כי אני רואה בשאלות כלי חשוב מאוד גם למינהל תקין, גם לדמוקרטיה וגם לעבודת הכנסת. לכן לא רק שאיני מניח לעניין אלא, כמנהגי, אני גם מצהיר על כך, כדי שזה ייכנס לפרוטוקול וכולם ישמעו, אולי כך תיפתר סוף סוף הבעיה.

אלי דיין (המערך):

כדאי לשקול גם סנקציות.

היו"ר ד' שילנסקי:

פניתי לוועדת הכנסת וביקשתי שהיא תקבע סנקציות לכך.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — אדוני היושב-ראש, היום הוא 5 ביוני, 24 שנים —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש ממך לשבת.

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

דיון-חשבון שנתי 41 של מבקר המדינה — ערכות מגן לאוכלוסייה האזרחית: דיון-חשבון שנתי 41 — לשנת 1990 ולחשבונות שנת הכספים 1989: הערות שר הכלכלה והתכנון לדיון-חשבון 41 של מבקר המדינה. תודה.

דן תיכון (הליכוד):

אני מבקש להתייחס לעניין ההודעה שנמסרה כאן, אדוני היושב-ראש, באשר להנחת הדוח.

דוד ליכאי (המערך):

אם כך, אני מבקש גם רשות להתייחס לדברים שייאמרו.

אלי דיין (המערך):

אין קיבלו העיתונאים את זה לפניכם?

אלי דיין (המערך):

צריך להגן על כבוד הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לאפשר לקיים דיון בעניין.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מכיר את הנושא גם מאמצעי התקשורת. דיברתי עם כמה חברי כנסת, ואני חושב שלא יהיה זה נכון אם אנחנו, בחטף, נדון בנושא. זה לא יהיה לכבוד הנושא, לא יהיה לכבוד הכנסת לאפשר לחבר אחד להתייחס למה כן צריך לדון, ואני רואה שהורמו הרבה ידיים. זה יהיה דיון ארוך. אני לא חושב שזה יהיה המקום, עם כל ההבנה והערכה לנושא. תודה רבה.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, יש רק עניין אחד —

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— שאתה בכבודך תיכנס לדיון עם המבקרת בעניין הזה כדי להביא אותו להסדר.

ג. חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת. בבקשה, חבר הכנסת קורפו.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, הרשה לי להתייחס להודעתך הקודמת

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא. אני מבקש.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

לא בעניין מבקרת המדינה.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, בבקשה.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, אתה ביקשת מוועדת הכנסת להתייחס

היו"ר ד' שילנסקי:

לידיעתכם, היתה לי היום שיחה עם המבקרת באותו נושא.

אני גם הבאתי בפניה — — —

רענן כהן (המערך):

ביקשנו מיושב-ראש הוועדה לעשות זאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מדבר, חבר הכנסת רענן כהן.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— שידווח על השיחה שלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני גם הבאתי בפניה את הדברים ששמעתי מפי חברי

הכנסת. אני שמעתי את דבריה, ובינתיים, דרך אגב שמעתי —

אינני יודע אם זה כבר הוגש — שיש גם הצעת חוק פרטית.

דן תיכון (הליכוד):

זה הוגש.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם זה הוגש, הרי העניין יהיה אקטואלי רק בעוד שנה.

בינתיים הריבון, היינו המליאה, הכנסת, תדון בנושא וגם

תחליט.

לתופעה של שרים שאינם משיכים על השאלות במועד. הוועדה דנה בבקשתך, והיא החליטה להודיע לשרים, שאם בתוך 21 ימים הם לא ישיבו על שאלות שהצטברו אצלם, תעבור הוועדה לדון בהצעות שהועלו בפניה גם לסנקציות נגד השרים, אף אם יידרשו לכך תיקוני חקיקה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני אמרתי זאת כקיצור, ואתה הרחבת

והשלמת.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אבקש את אישורה

של הכנסת לחילופי גברי בוועדת החוץ והביטחון: מטעם סיעת

אגודת ישראל, במקומו של חבר הכנסת רענן כהן, יבוא חבר

הכנסת שמואל הלפרט.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

ד. שאלות בעל-פה

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: שאלות בעל-פה.

סגן שר החוץ הודיע שהוא תקוע בדרך ויאוחר קצת. זה מקובל, כאשר מודיעים על כך והאיחור הוא קל.

שר הביטחון ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 264, מאת חבר הכנסת אברהם שריר, בנושא: התייחסות לחייל.

קריאות:

חבר הכנסת שריר איננו.

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא איננו, ובהתאם לנוהל השאלתא בטלה.

אדוני שר הביטחון, אני מצטער על שהטרחנו אותך, אבל לפחות לא העבדנו אותך.

שמעון שטרית (המערך):

אולי אפשר לדחות את השאלתא למועד מאוחר יותר?

אולי חבר הכנסת שריר יגיע.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אפשר לשאול שאלות נוספות?

היו"ר ד' שילנסקי:

אין שאלה, אין גם שאלות נוספות.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האם תהיינה גם סנקציות נגד חבר כנסת ששואל ולא בא?

השר לקליטת העלייה צריך להשיב על שאלתא, אבל, אני מצטער, הוא איננו.

דוד ליבאי (המערך):

אבל במקרה הזה השואל ישנו.

היו"ר ד' שילנסקי:

כן, השואל ישנו. עם כל הכבוד, חבר הכנסת דוד ליבאי, אתה הרי שואל גם על-מנת לקבל תשובה. נכון שזה לא אותו דבר, כפי שהיה בשאלתא הקודמת.

דוד ליבאי (המערך):

האם השר יופיע במהלך ישיבת הכנסת? האם יש לצפות לחשובה היום, או שמא ידוע ליושב-ראש מדוע השר איננו, והאם כשל כך לא תינתן תשובה היום?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני כבר ביקשתי מהמנגנון לבדוק מה קרה, ונתייחס כשנקבל תשובה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר לגבי השאלתא בעל-פה. אתה התנצלת לפני שר הביטחון על כך שבזכוננו את זמנו, וההתנצלות במקומה. אבל, צריכה להיות התנצלות מרחיקה-לכת יותר, כי יש מספר מוגבל של שאלות בעל-פה שאתה קובע. אם האדם שקבעת כי הוא ישאל שאלתא בעל-פה אינו מופיע, לא יכול חבר כנסת אחר לקבל זכות לשאול. האיש לא מופיע ואנחנו נמצאנו מפסידים את אחד מכלי העבודה החשובים שלנו. אני חושב שחייבת להיות ביקורת או סנקציה נגד חבר שאינו בא להעלות את השאלתא בעל-פה שהגיש, כי זוהי זכות מיוחדת, שנכתנת וניתנת על-ידך באופן אישי.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת וירשובסקי, אני מודה לך על רברך. אני מסכים אתך בכל מה שאמרת.

ה. שאלות ותשובות

היישוב חרמש, שהיה עד ראייה לאירוע, הסתתרו וזרקו האבנים בין העצים.

לנוכח זאת, כדי להגביר את ביטחון התנועה בציר ולמנוע ממיידי אבנים לפעול בהסתר, הורה אלוף פיקוד המרכז, בתוקף סמכותו החוקית לפי הדין החל באזור, לגזום עצי זית לאורך כ-200 מטר משני צדי הכביש ולגדוע את עצי הברוש.

3. לאור תיאור העובדות הנ"ל לא נדרשו צעדים מצדי. הוגשה עתירה לבג"ץ בנושא, ואנו נפעל כמובן בהתאם לפסיקת בג"ץ.

4. אדם שרכשו ניזוק כתוצאה מפעולה שבוצעה מפאת צורך צבאי זכאי לקבל פיצוי מלא בגין אותו נזק.

3446. הפגנת השמאל נגד היישוב רכבה

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר הביטחון ביום י"ח באייר התשנ"א (2 במאי 1991):

בימים שבהם נערכו העבודות להקמת היישוב רכבה הכריז צה"ל על האזור כעל שטח צבאי סגור, ציווה על מפגני השמאל נגד ההתנחלות לעזוב את השטח, ומנע את כתיב התקשורת מלהיכנס לאזור.

באותן שעות ממש התיר צה"ל לאנשי "גוש אמונים" להיכנס לשטח ולהציב בו 14 קרוונים ארוכים וכבדים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — מדוע נהג צה"ל כך?

3. מי נתן את ההוראה?

3. אילו צעדים מתכוון השר לנקוט כדי להבטיח אמות מידה שוות בצה"ל?

שר הביטחון מ' ארנס:

1 — 2. התשובה חיובית. הממשלה החליטה בשנת 1984 על הקמת רכבה. צה"ל סגר את השטח על-מנת למנוע עימות בין המתיישבים לבין מפגינים שביקשו למחות על הקמת היישוב.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו עובדים לשאלות ותשובות. אדוני שר הביטחון, אתה לא פטור לגמרי מעבודה. אתה מוזמן לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות.

אגב, חבר הכנסת ליבאי, מוסרים לי ששר הקליטה בדרך, והוא בוודאי יגיע תיכף.

3440. כריתת עצים בפראסין

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר הביטחון ביום י"ח באייר התשנ"א (2 במאי 1991):

נודע לי, כי ביום 11 באפריל 1991 החלו כוחות הביטחון בכריתת זיתים בפראסין, על כביש יעבד-באקה א-שרקיה, בבעלות ע"ע (שמו המלא מופיע במקור), שנמשכה שלושה ימים. הכריתת נעשתה בשעות הלילה המאוחרות. בסך-הכול נכרתו 200 זיתים ותיקים, בטענה של שמירת תחום ביטחון ברוחב של 40 מ' משני צדי הכביש.

עוד נמסר לי, כי העצים שנכרתו נלקחו להתנחלות חרמש, ובידי הכורחים לא היה צו רשמי בכתובין.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים שנמסרו לי נכונים?

2. אם כן — האם היתה הכריתת חוקית? למה בוצעה?

3. מה הם הצעדים שנקט השר בעקבות הכריתת הזאת?

4. האם מוכן משרד הביטחון לפצות את בעלי הזיתים על הנזק שנגרם להם?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. להלן תיאור העובדות כפי שנמסרו לי מפיקוד מרכז: בשבת, 11 באפריל 1991, בשעה 08:15, נזרקה אבן לעבר רכב ישראלי בצומת-קסין — בין יעבד ליישוב חרמש. ברכב נסעו שני תושבי חרמש. כתוצאה מפגיעת האבן סטה הרכב מנתיבו והתנגש חזיתית בשרדת עצי ברוש וזיתים. נוסעי הרכב נפצעו, האחד מהם בינוני והשני קל. לדברי מזכיר

במרוצת שלוש שנים מיום שבו הופק רווח במפעל, אך לא למעלה ממש שנים מיום מתן הפטור. אשר לשינוי מדרגות המס, הנושא נדון. הוצגה המדיניות הרצויה ומתבצעת עבודת מטה במגמה לגבש הצעה. יישום חוק עידוד השקעות הון יחל בשבועות הקרובים, לאחר סיום העבודה בנדון. ואילו יישום שינוי מדרגות המס יבוצע לאחר בחינת הסוגיה על היבטיה, לרבות אובדן הכנסות המינהל האזרחי והמקורות החלופיים לאובדן זה.

6. התשובה חיובית. הוקמה ועדת מעקב בראשות סגן מתאם הפעולות לאזור יהודה, שומרון ועזה.

3640. שימוש במטוסים זעירים לפיזור כימיקלים

חברת הכנסת ח' גו'נסקי שאלה את שר הביטחון ביום ט"ו בסיוון התשנ"א (28 במאי 1991):

בעיתון "The Aily Highlander", המופיע בלייף וואלאס, פלורידה, בגיליון סוף נובמבר, פורסמה הכתבה המצ"ב, ובה ידיעה על מטוסים זעירים מתוצרת Maxair Aircraft.

בכתבה נמסר מפי מנהל החברה, דון ג'ונס, כי ראה צילומים ישראליים שבהם מופיעים מטוסים זעירים מהסוג שהוא ייצר, ועליהם מורכבים שישה מתקנים ("חריגולים"), שלושה מתחת לכל כנף, שתוכננו כפי הנראה לפיזור סוג כלשהו של כימיקלים.

ברצוני לשאול:

1. האם מצויים ברשות צה"ל מטוסים זעירים מתוצרת Maxair Aircraft Corp?

2. האם הורכבו עליהם מתקנים לפיזור כימיקלים ו/או גז מדמיע?

3. בביקורי במחנה הפליטים ברפיח בתאריך 30 בדצמבר 1990 התלוננו התושבים, כי מטוסים זעירים פיזרו כרחבי המחנה גז מדמיע בגוון צהוב (אולי CS). האם פיזור הגז המדמיע באירוע הנ"ל אכן נעשה באמצעות המטוסים הזעירים מן התוצרת הנ"ל?

שר הביטחון מ' ארנס:

1—3. אין בשימוש צה"ל מטוסים זעירים מתוצרת Maxair Aircraft לכל שימוש שהוא.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת חמר גו'נסקי.

שמעון שטריט (המערך):

אדוני היושב-ראש, יש לי שאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל יש שאלה נוספת לחברת הכנסת חמר גו'נסקי.

שמעון שטריט (המערך):

אחריה.

חמר גו'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מבקשת לשאול, אם המטוסים הקלים מהסוג הזה אינם, האם ברשות צה"ל מצויים מטוסים דומים, לא מתוצרת החברה הזאת? כפי שאני מסרתי פה, בביקורי ברפיח אני ראייתי את התוצאה של פיזור חומר כימי באמצעות מטוסים, גז שצבעו צהוב. אני ראייתי את הצבע על הבניינים ועל מכוניות

3. אלוף פיקוד המרכז.

4. לאור האמור לעיל, אין מקום לנקוט צעדים כלשהם.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן. בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, בכל זאת, גם אם החליטה הממשלה על הקמת רבכה, הממשלה לא הודיעה שהיא עומדת להעלות את רבכה על הקרקע ושהדבר נעשה בסמכות, אלא להיפך, שהדבר נעשה משום שאנשים פרטיים נקטו יוזמה.

שנית, מדוע האפליה בין מפגיני השמאל, שבאו להפגין באורח דמוקרטי ובפניהם הוכרו השטח כשטח צבאי סגור, ואילו כלפי המתנחלים, שבאו לשם ללא רשיון, כוחות הביטחון לא הכריזו על שטח צבאי סגור? האם האפליה הזאת בין יהודי המפגין נגד צעד של הממשלה לבין אדם הנוקט יוזמה גם הוא נגד מדיניות הממשלה, האם היא נסבלת בעיניך, כאשר צה"ל צריך לשרת את כל העם באורח דמוקרטי שווה?

שר הביטחון מ' ארנס:

התשובה על שאלותיו של חבר הכנסת רן כהן היא, שהמתנחלים עברו את כל תהליכי הרישוי אשר אישרו להם את הזכות לעלות על הקרקע. אין כל קשר בין זה לבין העובדה שלא רצינו לתת אישור להפגנות שעלולות היו להתפתח לעימותים בין המתנחלים לבין המפגינים.

3473. המלצות ועדת-סדן

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר הביטחון ביום כ"ג באייר התשנ"א (7 במאי 1991):

פורסם כי חלק מהמלצות ועדת-סדן בנושא פיתוח כלכלי בעזה הוגשו לשר כימים אלה.

ברצוני לשאול:

1. באיזה שלב מצויה עבודת הוועדה?

2. אילו תוכניות והמלצות הוגשו עד עתה לשר?

3. האם הוחל ביישום המלצות אלה?

4. אם כן — אילו מהן מיושמות?

5. אם לא — מתי יוחל ביישום ההמלצות?

6. האם קיימת במשרד הביטחון ועדת מעקב לביצוע ההמלצות?

תשובת שר הביטחון מ' ארנס:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ועדת-סדן גיבשה את המלצותיה והגישו לי את עבודתה במרס 1991.

2. המלצות הוועדה מתמקדות בכמה תחומים: א. הפחתת נטל המס מתושבי עזה; ב. קביעת קריטריונים ענפיים ידועים מראש באשר למס העתידי להיגבות מהם; ג. עידוד עסקים ומפעלים לנהל מערכת הנהלת חשבונות; ד. המקור לאובדן ההכנסות.

3—5. סגן מתאם הפעולות ביש"ע זימן סדרת פגישות שמטרתן גיבוש הצעת חוק עידוד השקעות הון, האמורה לפטור מפעל חדש או השקעה במפעל קיים ממס הכנסה

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש.

היו"ר ד' שילנסקי:

בקשר לעניין הזה או למשהו אחר?

שמעון שטרית (המערך):

בקשר לעניין הקשור לשר הביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, אני מצטער. רק לשואל יש אפשרות לשאלה נוספת.

תודה רבה.

1. שאלות בעל-פה

עם זאת, כיוון שהבעיה קיימת, כנראה, אין לנו מעקב מדויק — כאן אני משיב על שאלתך השנייה — אין לנו מספר מדויק או איתור מדויק של האנשים. יש לנו הערכות, אבל הוקם עכשיו, בהחלטת הממשלה, צוות בין-משרדי לטפל בשאלה הזאת.

כיוון שהזכרת את הרב הראשי, אני חושב שאולי זה הרגע המתאים לומר בבית הזה, שמע הרבה ביקורת, לפעמים צורקת ולפעמים לא, נגד החוגים הדתיים שלנו, עד כמה הם מקשים בקליטת יהודים ובגיוור יהודים — כי אחד ממוקדי הלחצים להבאת אותם יהודים ארצה הוא רווקא היהדות החרדית, ואני חושב שבעניין הזה הם מגלים את אחדות ישראל, תרתי משמע, כמו רבים אחרים, כמו שאתה מעלה בשאלתך.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עמנואל זיסמן.

עמנואל זיסמן (המערך):

אדוני סגן השר, האם אתה מצדד בשיגור משלחת לאתיופיה מטעם הרבנות הראשית, כדי שזאת תקבע את מעמדם ההלכתי של המתנצרים כקבוצה, או אתה מצדד בעמדת הסוכנות, שלפיה יש להעלות אך ורק אותם מתנצרים, שלהם קרובים מדרגה ראשונה בישראל, על-פי בדיקה של כל מקרה לגופו, כדי למנוע פתיחתה של תיבת פנדורה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. יש שאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי,

ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

עובדיה עלי (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, היתה לי הזכות לבקר באתיופיה לפני חודשים אחדים, ושם ראיתי את היהודים בעוניים, במצוקתם, כשסכנה קיומית ממשיה מרחפת מעל ראשם. אחד הנושאים שעלו בכל פגישה שהתקיימה, הן עם מנהיגי הקהילה והן עם הגורמים הממשלתיים באתיופיה, היה שאלת המתנצרים, שהם בעצם אנוסים לכל דבר והתנצרו אך ורק בשל החששות הכבדים שריחפו על קיומם באותם אזורים.

לנושא הזה שתי פנים. מצד אחד, זה נושא הלכתי, ובסוגיה הזאת יש פסיקה ברורה של הרבנים הראשיים. אני יודע שהרב הראשי הרב מרדכי אליהו פסק עוד לפני הבאת העולים מאתיופיה, לפני יום שישי, והעביר את פסקתו לידיעת ראש הממשלה. בעניין זה יש פסיקה ברורה.

ברחוב. ראיתי גם ילדים ששאפו את הגז הזה. אמרו לי שהסוג הזה של הגז מסוכן מאוד כשהוא באזורים שיש בהם, למשל, כיוב פתוח, והוא מתערבב בשופכין וכד'. לכן, אני שואלת, האם יש מטוסים דומים שמפיצים או מפזרים סוג של גז? תודה.

שר הביטחון מ' ארנס:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, התשובה שלילית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר הביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

סגן שר החוץ ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 458, מאת חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בנושא: מעמדם של היהודים המתנצרים שנשארו באתיופיה.

458. מעמדם של היהודים המתנצרים

נשארו באתיופיה

עמנואל זיסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, במסגרת המבצע המזהיר של העלאת יהודי אתיופיה לארץ מתעוררת בעיית מעמדם של היהודים שהתנצרו. בשנות ה-70 החליטה הממשלה שלא להעלות את היהודים שהתנצרו. על-פי ההלכה, המתנצרים נחשבים יהודים לכל דבר, אולם לא חל עליהם חוק השבות.

כבוד סגן השר, שאלותי הן:

1. מה היו השיקולים בהחלטה שלא לאפשר ליהודים המתנצרים לעלות לארץ?

2. על-פי דברי הרב הראשי לישראל הרב מרדכי אליהו, יש לעשות מאמץ ולהעלות את שארית היהודים שהתנצרו, שכן "ישראל שחטא, ישראל הוא". האם שוקלת הממשלה את האפשרות להעלות את שארית היהודים המתנצרים?

3. האם יש רישום, מעקב מסודר, של יהודים שהתנצרו, או מדובר בבור ללא תחתית המאפשר לכל אזרח באתיופיה לטעון שהוא יהודי?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן שר החוץ, בבקשה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

לשאלתך, חבר הכנסת זיסמן: חוק השבות איננו מאפשר עלייה לאלה שהמירו את דתם, כלומר, איננו מקנה את הזכות האוטומטית לאלה שהמירו את דתם, ולכן המתנצרים באופן פורמלי לא היו מצומדים לעלייה.

אנחנו עמדנו גם בפני שאלות קונקרטיות, הייתי אומר — אופרטיביות, לפני "מבצע שלמה". כאן היתה בהחלט אפשרות, שאילו היינו מתחילים לטפל בשאלה הזאת, היינו באמת יוצרים בור ללא תחתית של עשרות אלפים, אם לא יותר מזה, של אתיופים שאין להם קשר ליהדות, או לתהליך של התנצרות מכוון, שהיו מצפים את השגרירות. היתה יכולה להיווצר בעיה חמורה מאוד של שליטה ופינוי באותו שדה תעופה וליד השגרירות שלנו, ולכן הוחלט כפי שהוחלט.

אני חושב שהיא אפשרה לנו לעשות חוכא ואיטלולא מאותה החלטה אבסורדית שהשוותה את הציונות לגזענות, והוכח שוב שהציונות היא התנועה היחידה בהיסטוריה שהעבירה בני-אדם שחורים מאפריקה לא על-מנת להפוך אותם לעבדים אלא על-מנת לשחרר אותם, וזה אולי רלבנטי במיוחד בימים אלה, כשמדברים על עירוב האו"ם בתהליכים מדיניים כאן. צריך לזכור שבאו"ם עדיין קיימת אותה החלטה המכפישה את הציונות כגזענות. ודאי שהציונות היא ההיפך, היא אנטיזוה של הגזענות, ולדעתי, גם בהמשך הטיפול בספיחי "מבצע שלמה" הנקודה הזאת תעלה גם בתקשורת העולמית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני שר הקליטה, התור כבר הגיע ועברנו אותו, וטוב שהגעתי. כך נוכל למצות את הנושא ולא נקפח את חבר הכנסת ליבאי. השר לקליטת העלייה ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 463 מאת חבר הכנסת דוד ליבאי. בנושא: העלייה מברית-המועצות. בבקשה, חבר הכנסת ליבאי.

463. העלייה מברית-המועצות

דוד ליבאי (המערך):

נכבדי השר, בימים האחרונים פורסמו בעיתונות נתונים שונים על-אודות העלייה מברית-המועצות, וכן הערכות שונות על משמעותו של החוק החדש, שייכנס לתוקף בברית-המועצות ב-1 ביולי 1991. ושעלול לצמצם, כך אומרים, את עליית היהודים לישראל.

רצוני לשאול:

1. מה הוא מספרם של העולים שעלו מברית-המועצות בשנה החולפת בהשוואה למחצית השנה האחרונה, והיש צמצום, או שמא קיפאון, בעלייה מברית-המועצות?

2. מה קובע החוק שייכנס לתוקפו בברית-המועצות ביולי 1991, וכיצד הוא ישפיע או עלול להשפיע על אפשרויות היציאה של היהודים?

3. האם המשרד מנהל מעקב אחר מקרים טרגיים של התאבדות עולים מברית-המועצות, מה הוא מספר המקרים הללו ומה הן הסיבות לכאורה לכך?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. בבקשה, אדוני השר לקליטת העלייה.

השר לקליטת העלייה י"ח פריץ:

1. מספר העולים מברית-המועצות בשנת 1990 היה 179,292. בשנת 1991, עד סוף חודש מאי, היה מספר העולים 66,194. אני מוסר את מספר העולים מברית-המועצות בלבד. מספר העולים הכללי גבוה הרבה יותר, כמובן.

2. ביולי 1991 יפקע תוקפה של תקנת הסוכיית העליון בדבר ביטול אזרחותם של אזרחי ברית-המועצות המהגרים מברית-המועצות לישראל. פירוש הדבר הוא, שהעולים לישראל יעשו זאת על-סמך דרכון חוץ סובייטי, ויהיו רשאים לשמור על אזרחותם הסובייטית נוסף על אזרחותם הישראלית.

החל מ-1 ביולי 1991 לא ניתן יהיה להגר על בסיס אשרות היציאה שהונפקו, אלא על-פי הנוהל החדש. להוראה זו תהיה השפעה כפולה. מחד גיסא, היא עתידה לזרז יציאתם של מחזיקי האשרות שיצאו לפני 1 ביולי 1991; מאידך גיסא, ייתכן שחלק מהעולים יעכבו את יציאתם מברית-המועצות בשל הטיפול ביציאתם לפי הנוהל החדש.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת עובדיה עלי, אודה לך אם תציג כמשפט אחד את שאלתך, כי כבר מיצית את זמנך.

עובדיה עלי (הליכוד):

שאלתי היא: האם משרד החוץ מודע להשלכות שיש להחלטתו בקרב העדה האתיופית בארץ, בשאלת איחוד המשפחות, והאם משרד החוץ מודע להשלכות המדיניות וההסברות שיש לשאלה זו ולפסיקה ביחס להעלאת המתנצרים? אני יודע שיש התעניינות גדולה מאוד של התקשורת העולמית בעניין הזה. מה ההשלכות של ההחלטה ביחס לתקשורת העולמית ולשאלות המדיניות?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת שבת וייס, בבקשה.

שבת וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, "מבצע שלמה", כהמשך ל"מבצע משה", היה לא רק ביטוי לציונות במיטבה, אלא גם ביטוי אנושי לכך שעם מתקבץ מחדש במולדתו — הייתי אומר מין עם חד-לאומי, חד-דתי ורב-גזעי, וזה הקסם הנוסף של המבצע הזה, ואולי הוא מופת לעולם כולו.

מכיוון שפה ושם מתעוררים החשש או המחשבה הרעה, שמא ייעשה איזה שיקול זר בנושא הזה דווקא כאשר תיפול ההכרעה בדבר האנוסים המתנצרים, שאלתי היא: האם המדיניות של הממשלה — שהרי אתם גם קולקטיב, לא רק משרד החוץ — בעניין הזה נחרצת, שהשיקול האחד והיחיד, גם בעתיד, הוא השיקול היהודי, ומכיוון שהוא כבר מבוסס, האם ייעשה כל מאמץ, ואם יש צורך, אפילו סמוי מן העין — אולי כאן הסודיות עדיין נחוזה — להביא כל אדם, שבכל נסיבות היסטוריות פקעה יהדותו שלא מרצונו, למולדתו הטבעית? תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

לשאלותיהם של חברי הכנסת זיסמן, עלי ווייס: אני מוכרח להגיד לכם, שההחלטה אינה של משרד החוץ, אלא של אותו צוות בין-משרדי. אני אישית כוודא מצדד באיחוד המשפחות, אבל לא אומר לך שאני מומחה להלכה. אבי אומנם מתמצא בשאלת האנוסים בספרד, אבל זו לא שאלה מקבילה בהכרח. צריך ללמוד את הנושא. אם יהודים התנצרו בכוח, דעתי היא שצריך להביא אותם לארץ, בין שיש שאלה של איחוד משפחות ובין שלא, אבל ההגדרה קשה מאוד, היא לא פשוטה, ולא רק ההגדרה, אלא גם כירור העובדות בהתאם להגדרה. זה מסובך יותר ממה שחושבים. לכן קיים אותו צוות, והוא יחליט.

שמעון שטרית (המערך):

אבל למה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל אתה לא יכול לשאול שאלת ביניים.

שמעון שטרית (המערך):

זו הערת ביניים.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

לגבי השאלה של השלכות ההחלטה, שהעלה חבר הכנסת עלי, היום אנחנו כבר יכולים לומר באופן חד-משמעי, שהתגובה העולמית על "מבצע שלמה" היתה חיובית ביותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת ריבלין, יש פה שני עניינים. אתה יכול לשאול שאלה נוספת ולא שאלת משנה. בחלק הראשון התגברת על ההערה שלי, בהיותך עורך-דין, והפכת זאת לשאלה אחת, אבל אתה שוב — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

לא. מעניין לעניין באותו עניין, אדוני.

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל גם זמן-ך.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני רק מסיים את שאלתי.

מעניין לעניין באותו עניין, אדוני השר, האם לא היה ראוי לשקול את האפשרות לקלוט עולים גם בשדה התעופה בירושלים או בשדה התעופה בבאר-שבע על-מנת להקל את קליטתם בצוואר בקבוק זה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. ומעניין לעניין חבר הכנסת רן כהן מקבל את רשות השאלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר העלייה והקליטה, לנוכח התשובות שלך — קיים בעצם מצב דרמטי, שלפיו יש צורך בהאצה רצינית מאוד של העלייה מברית-המועצות, בטרם ייכנס שם החוק החדש לתוקפו. לפי הידוע לנו, יש לחוסר התעסוקה ולאבטלה הגבוהה בקרב העולים וכן לקשיי הקליטה שלהם בארץ השפעה שלילית מאוד על האצת קצב העלייה. אני מבקש לדעת, האם קיים הקבינט לענייני עלייה לאחרונה דיון בנושא של יצירת מקומות עבודה חדשים באופן מואץ?

היום קיימנו בוועדת הכספים דיון בנושא, והובהר באופן חד-משמעי ביותר, שעקב עסקת החבילה אין ממשות ביצירת מקומות עבודה חדשים, פרט להכרזות על כך. אם לא תהיה תעסוקה, יש סכנה גדולה מאוד שהעולים לא יעלו, לא יגבירו את קצב עלייתם לארץ, יישארו שם, ואז יחול עליהם החוק החדש שיעכב אותם, וזו תהיה אולי טרגדיה לאומית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:

לחבר הכנסת ליבאי, על שאלתך אם הממשלה, בצורה זו או אחרת, מזרזת את היהודים שמחזיקים באשרות יציאה לצאת משם לפני 1 ביולי, קשה לי לתת תשובה ברורה. לא ידוע לי על פעילות מיוחדת שנעשת. יכול להיות שהיא נעשית על-ידי גופים מסוימים שלא אזכיר את שמם. לי לא ידוע.

לשאלתך השנייה, האם פועל המשרד בשיטה של אימוץ משפחות, ובכן, המשרד מפעיל עשרות ארגונים מתנדבים, מכשיר אותם לפעילות התנדבותית, עורך להם ימי עיון ומדריך אותם. אחת ההדרכות שלנו היא לדאוג לכך, שכל משפחת עולים תאומץ עד כמה שאפשר על-ידי משפחה ישראלית. לומר לך שהמצב הוא אכן כך, ולכל משפחת עולים יש משפחה מאמצת, לא אוכל. אני יכול רק לומר שהדבר הזה הוא בראש מעיינינו ובראש הגמגמה של ארגוני המתנדבים.

חבר הכנסת ריבלין, לשאלתך, האם נמל התעופה בן-גוריון מהווה צוואר בקבוק בקליטת העלייה, אני שמח לומר לך, שאחת הפעולות הגדולות והחשובות שאנחנו עשנו היתה דווקא שם. כאשר נכנסתי למשרד היו בנמל התעופה

אחרי 1 ביולי 1991 יש לצפות לירידה זמנית בורם היוצאים מברית-המועצות בשל עבודת הרשויות בהנפקת דרכוני חוץ. בטווח הרחוק צפוי שכל תהליך ההגירה מברית-המועצות יפושט ויקוצר, וחלקם של העולים לישראל בכלל היוצאים מברית-המועצות ייקבע, בראש ובראשונה, על-פי ממדי הביקוש.

3. הוקמה ועדה בין-משרדית, בראשות נציג משרד הקליטה, שהעמיקה לחקור את הנושא, וממצאיה יוגשו אליו בסוף שבוע זה. נצטרך כמובן לבחון המלצות, ונסיק מסקנות בהתאם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (המערך):

כבוד השר, כאשר לחוק הסובייטי, ירשה לי לשאול — מהי מדיניות הממשלה? האם הממשלה עושה כדי להבהיר לאותם יהודים שכבר קיבלו אשרות יציאה מברית-המועצות שעליהם להזדרז ולצאת ולשים פעמיהם ארצה? או שמא בגלל קשיי קליטה הממשלה אינה חושבת כך, אינה מאיצה בהם, בבחינת הכה נטפל תחילה כאלה שהגיעו?

ושאלה שנייה, כאשר לתופעה הטרגית של התאבדויות, ולו ספורות, בקרב העולים החדשים. עד שתתקבלנה המלצות הוועדה, כפי שכבוד השר הסביר, האם פועל המשרד, כמדיניות, לקבוע משפחה מאמצת למשפחת עולים תוך היעזרות בארגוני המתנדבים? ובאיזו מידה מדיניות זו מצליחה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת ריבלין, ואחריו — לחבר הכנסת רן כהן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר הקליטה, הייתי מבקש לשאול את אדוני, מה נכון בשמועות, שאף שרשות שדות התעופה מסוגלת לקלוט בכל יממה כ-5,000 עולים, מלבד הטיפול ביוצאים ובנכנסים רגילים בשערי ישראל, כחיריים וכתושבים חוזרים ויוצאים, מתקשה משרד הקליטה להפעיל את מסוף קליטת העולים בשדה התעופה לוד?

שאלה שנייה — האם אפשר היה לפצל — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

תסלח לי, בהתאם לתקנות, אתה יכול לשאול שאלה נוספת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

שאלה נוספת על השאלה הנוספת שהיא באותו עניין — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אז לפחות אל תזכיר שאתה עובר על התקנות.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— היא: האם המסוף לקליטת העלייה של משרד הקליטה בשדה התעופה בלוד מהווה צוואר בקבוק לקליטת עולים ומהווה קושי נוסף על קשיי קליטתם?

ושאלה משנה לשאלה זו, שגם היא נוספת: האם לא היה מן הראוי להעביר עולים לשדה תעופה — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

זה סימן שהזמן חס. אבל אם יש לך עוד משהו להשיב, עשה זאת בבקשה בתמצית.

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:

לחבר הכנסת רן כהן, אני יכול לומר לך שהקבינט קיים כמה וכמה ישיבות בנושא התעסוקה, בנושא של יצירת מקומות תעסוקה חדשים. לומר לך, שכתוצאה מהישיבות האלה כבר יש מקומות תעסוקה חדשים — אינני יכול.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

בן-גוריון שלוש תחנות קליטה. היום יש שם 30 תחנות קליטה. למעשה ניתן לקלוט שם ביממה בצורה מסודרת ומאורגנת ובלא לחץ 2,500 עולים. בשעת לחץ אפשר לקלוט שם עד 5,000 עולים ביממה אחת.

אין צורך לקלוט עולים בנמלי תעופה נוספים, לא בירושלים ולא בבאר-שבע. כיוון שלא זו בלבד שהוספנו תחנות קליטה בנמל התעופה בן-גוריון, אלא גם הכפלנו את שטח הטרמינל שם. היום יש לנו למעשה שני טרמינלים סמוכים זה לזה, כך שאיננו רואים צורך להשתמש בנמל התעופה בירושלים ואף לא בזה שבבאר-שבע. יש לנו גם סיכה נוספת שלא להשתמש בנמל התעופה בירושלים — בשל סיבות ביטחוניות מוכנות.

מה הרעש הזה?

ז. הצעת חוק שכר חיילים בשירות חובה, התשנ"א — 1990 *

(הצעת חבר הכנסת ב' בן-אליעזר)

של חיילי צה"ל. העיוות הזה נגרם ועוגן במסגרת של הסכמים קואליציוניים בין הליכוד לבין אגודת ישראל.

היום, שכר ישיר של בחור ישיבה מכוחו של ההסכם הקואליציוני הזה, ואני מדבר רק על שכר ישיר, אינני מדבר על כל התשלומים העקיפים, ואני לא רוצה לחזור על מה שפירט אתמול חבר הכנסת שוחט כאשר הניח את הנתונים בפני חברי הבית — אבל שכר ישיר — — —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

כל הנתונים מסולפים, הם לא נכונים.

אברהם שוחט (המערך):

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אבל אני מקווה שאינך חולק לפחות על הנתון הזה של השכר של 260 שקל לחודש. כאן אני בא וזועק ושואל: מדוע? למה? מדוע חייל העושה את שירותו בלי לשאול שאלה, ומוכן לשלם את המחיר היקר ביותר, מקבל שכר של 160 שקל לחודש, בעוד בן גילו שאיננו הולך לצבא, שלומד בישיבה, מקבל שכר ישיר — ועל זה אין חילוקי דעות, לפחות בינך לביני, מבחינת המספר — של 260 שקל? ואף הסכום הזה צמוד למדד, ולקראת חודש ינואר בשנה הבאה הוא יקבל 320 שקל.

אני מבקש מחברי הבית להבין שהיום, כאשר אנחנו באים להצביע על החוק הזה, אנחנו נותנים תשובה לחיילינו, לאותם מאות אלפים ההולכים בלי לשאול שאלות, לאלה המתייצבים להגנת הבית יום ולילה, להם, בהצבעה שלנו היום, אנחנו חייבים לתת את התשובה, האם אנחנו מוכנים לשאת בעיוות הזה, האם אנחנו מוכנים לסטות מול העוול הקרוה כאן, או ללכת ולומר: לפחות נשווה את שכרם לאותו שכר של בחור הישיבה, שלטעמי לא בזכות איננו הולך ומשרת את שירותו למען המדינה הנותנת לו את זכות קיומו.

על כן אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדה.

אליעזר מזרחי (גאולת ישראל):

למה כאשר היו ההסכמים לא צעקת?

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק תתצ"ח, הצעת חוק שכר חיילים בשירות חובה, התשנ"א — 1990, מאת חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר. בבקשה.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, מאז קם צה"ל, מיליונים של חיילים סדירים שירתו בו מאז קום המדינה ועד עצם היום הזה. מאות אלפים שירתו בכל מערכות ישראל, הם יצאו לכל מערכות ישראל, הם יצאו לפעולות התגמול, הם מגינים על גבולות המדינה, הם עושים זאת מאז ועד היום הזה. הם, כפי שאתם רואים אותם היום, נמצאים ופרוסים לאורך גבולותיה של המדינה, מגינים על גבולותיה של המדינה, ומדי פעם, לצערי, אם זה במערכה, קרב, פעולת תגמול, היתקלות, לא מהססים חיילים אלה להסתער ואף לשלם את המחיר היקר ביותר.

חיילים אלה, אדוני היושב-ראש, לא יצאו למלחמות, לא יצאו להגנת המדינה, לא יצאו לפעולות, לא משלמים יום יום, שעה שעה, את המחיר הכי יקר משום הסכמים קואליציוניים. הם יצאו למערכה, והם במערכה יום יום, מכוחה של אמונה, מהכרתה של מציאות, מאמונה בצדקת הדרך — כל אלו אשר נהנו ומנחים אותם לדורותיהם.

מעולם לא שמענו מחייל איוז טרוניה, מעולם לא שמענו ממשפחת חייל איוז שאלה על גובה שכרם של החייל הסדיר או החיילת הסדירה. חייל סדיר בצבא-הגנה לישראל, אשר משרת שירות קרבי או ביחידה מבצעית, מקבל, נכון להיום, 160 שקל בחודש, אני מקווה שחברי היושבים כאן מסוגלים לכלכל, מה מסוגל חייל לעשות בכ-160 שקל. חייל ביחידה עורפית מקבל 130 שקל. חיילים אלו מעולם לא דרשו, לא שאלו ולא אמרו מלה.

הצעת החוק שהנחתי לפני חודשים רבים, והיום היא באה לקריאה טרומית, באה על שום שמולם יש בחורי ישיבה, והיום אנחנו מדברים על מספר של 18,389 חייבי שירות — לכו וכלכלו כמה אוגדות זה, כמה יחידות זה — שאינם משרתים בצבא. אינני רוצה כרגע, וזה איננו הנושא, לשאול מדוע הם לא משרתים בצבא, אבל הם מקבלים שכר חודשי הגבוה מזה

יואש צידון (צומת):

הם מקבלים תוספת צוות אוויר, מפני שהם עומדים כרומו של עולם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חייב להודות שחבר הכנסת בן-אליעזר, בהצעת החוק שלו, גם הפתיע אותי וגם אכזב אותי. אומנם הוא הציג את דבריו בכשרון רטורי לא-מבוטל, במידה מסוימת אפילו כפתוס, אבל קשה לי להכין, האם הוא מתכוון ברצינות או שהוא סתם העלה הצעת חוק קנטרנית.

שמעון שטרית (המערך):

כל חברי הכנסת מדברים ברצינות.

שר הביטחון מ' ארנס:

אם ברצינות, הרי חבר הכנסת בן-אליעזר תומך באחת התופעות השליליות ביותר במשק הישראלי — ההצמדה הרוחבית בין מגזרי משק שונים, דבר שהיה מקובל על כולם כתופעה שלילית.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

אליהו בן-מנחם (המערך):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, נא לאפשר לשר הביטחון להמשיך.

ח. הצעות לסדר-היום

דוח "בצלם"

פעולת השב"כ, שעה שאנחנו מצויים בשליטה בשטחים, תהיה כפופה אף היא לביקורת המבקר.

חברי הכנסת, שלוש שנים וחצי לאחר פרשת האוטובוס בקו 300 ופרשת נאפסו הוקמה ועדת חקירה בראשות השופט לנדוי, לחקירת שיטות החקירה של השב"כ בנושא פעילות חבלנית עוינת.

באוקטובר 1987 הגישה הוועדה את מסקנותיה וקבעה, כי חקירה יעילה של חשודים בפעילות חבלנית עוינת לא תיתכן בלי שימוש באמצעי לחץ. הוועדה קבעה, כי אמצעי לחץ צריכים להתרכז בעיקר בלחץ פסיכולוגי לא אלים. אולם כאשר אלה אינם משגיחים את המטרה, אין להימנע לעתים מהפעלת מידה מתונה של לחץ על הנחקרים. לעבודת הוועדה נלוו גם תנאים וסייגים להפעלת הלחץ הפיסי וכן אמצעי בקרה עליהם.

חברי הכנסת, בחודש מרס שנה זו הגיש מרכז המידע "בצלם" דוח שעניינו התעללויות בעצירים פלשתינים בשטחים, ובו טענות קשות בדבר הפעלת לחץ בחקירות, עינויים גופניים קשים ושיטות חקירה מנוגדות לדין הישראלי ולמשפט הבינלאומי, והוגשה בקשה לחקירה ולבדיקה בלתי תלויה של הממצאים.

ארגון "בצלם" שנוא על סוג מסוים של אנשים זה זמן רב, וכה תלו בהם תיו של בוגדנות, מלשינות, שיתוף פעולה עם

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי כנסת, הסעיף הבא: הצעות לסדר-היום מס' 5028, 5053 ו-5110, בנושא: דוח "בצלם". אני מזמין את חבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד ראש הממשלה ההולך ונעלם מן האולם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בא להפיל את חיילי צה"ל, ועכשיו הוא יכול לצאת.

חגי מירום (המערך):

כן. שולם האתגן ועכשיו אפשר להמשיך. היום הונח על שולחן הכנסת, רבותי חברי הכנסת וגבירותי גם כן, דוח מבקרת המדינה, דוח מבקר המדינה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בדקתי בוועד הלשון, והוברר שאפשר להגיד גם מבקרת.

חגי מירום (המערך):

חברי הכנסת, ניתן לקבוע באופן חד-משמעי, ולדעתי גם בלתי מתפשר, כי פעולות השב"כ, עניינו של הדיון שאנחנו נחונים בו כרגע, יהיו כפופות אף הן לביקורת מבקרת המדינה. המבקרת מבקרת את משרד המשטרה, מבקרת את שירות בתי-הסוהר. ולא היה רע כלל ועיקר, כבוד השר, אילו גם

חגי מירום (המערך):

— — — להתכונן בראי ולראות שדבק בנו רפש.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה חלק מהמוסיקה הקבועה — המטרד הזה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לו זה היה דראושה, הוא היה מזמן בחוץ.

יהושע מצא (הליכוד):

לך מותר להיות מלשין, דראושה.

היו"ר ד' שילנסקי:

דראושה, אתה אף לא פעם אחת היית בחוץ. אני רוצה

להגיד לך, שהמוסיקה שלך והקול שלך הם אפס לעומת העצני.

חגי מירום (המערך):

השופט לנדוי קיבל את הדוח, ולצערי, שלא כפי שהיית

רוצה לצפות ממי שהיה נשיא בית-המשפט העליון בישראל,

חתן פרס ישראל, הוא עשה בו שימוש כמי שמתגונן ומגונן על

ממצאי ועדות, והוא כתב לאנשי "בצלם" דברים קשים ביותר,

כמשיב מלחמה שעה. ראשית, הוא ערער על אופי כתיבת

הדוח על-ידי "בצלם". שנית, הוא ערער על ראיית ההיבטים

המשפטיים שנבדעו ממנו. שלישית, הוא תקף עד חורמה את מה

שהוא כינה "קלות דעת" שבהפצת הדוח, ואמר אף שמדובר

באיורים המבעיתים שבהם קישט אמן מוכשר את דפי דוח

"בצלם". כך קובע השופט לנדוי, ואני כוש ונכלם מקביעותיו.

צר לי, צר לי מאוד על שהדוח הזה מבטיח את נעוריו וכגרותו

המשפטיים של השופט לנדוי, מפני שאסור היה לו להעמיד את

עצמו כמתגונן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אתה לא שומע מה פיך מדבר.

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש להפסיק.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש — — —

אליקים העצני (התחיה):

— — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת העצני, אני מבקש ממך להפסיק.

יהושע מצא (הליכוד):

אני מבקש שהוא יקרא עוד הפעם את מה שאמר השופט

לנדוי — — —

חגי מירום (המערך):

אל תדאג, יהיה מי שיקרא את הדברים שוב.

יהושע מצא (הליכוד):

דור המלשינים.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, אינני יכול לדבר.

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש מכם להפסיק את הקריאות והכינויים האלה.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כולם כמו שכחו לרגע,

שהבעיה רחוקה מלהיות טמונה ב"בצלם", והפכו אותה

לבעיית "בצלם". היא גם רחוקה מלהיות בעיית דוח השופט

האויב וכל כיוצא באלה דברי בלע מצד חלק מהעם, שזהו כנראה סגנונו בכל ימות השנה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

תצטט מה הוא כותב.

חגי מירום (המערך):

אני גם אצטט אותך, חבר הכנסת לנדאו. לשם המשל אומר

הרב גורן, מי שהיה הרב האלוף בצבא: לא קראתי את הדוח של

"בצלם", אני לא מכיר אותם ולא רוצה להכיר אותם. הם

בוגדים בעם, במדינת ישראל, משרתי האויבים שלנו. מאחר

שהם בוגדים, הם לא נבראו בצלם אלוהים. כך אומר הרב

האלוף בדימוס גורן.

ולא רק הוא. אחרים, גם כן מהמערכת הפוליטית, קפצו

כמוצאי שלל רב על הדוח כדי לחקוף.

עוזי לנדאו (הליכוד):

למה אתה לא קורא מה הוא כותב?

חגי מירום (המערך):

ארגון "בצלם", חבר הכנסת לנדאו, רשום כחוק. אנשי

"בצלם" לא הרימו מעולם יד על מישהו, לא נתנו רובה לירות

בו באזרחים. הם לא שברו יד או רגל לאדם, פלשתיני או יהודי,

והם מצויים בכל העת תחת עינו הפקוחה של שירות הביטחון

הכללי. הן בתחומי הארץ והן בשטחים. עד כדי כך, חבר הכנסת

העצני, שגם מצותתים להם כל העת כדי לשמוע וללמוד אם

אכן הם בוגדים.

אליקים העצני (התחיה):

הם עובדים יד ביד עם המחבלים. הם נשלחים על-ידם

ומפזרים את מה שהם אומרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, השמעתם מספיק קריאות ביניים. נא

להמשיך.

חגי מירום (המערך):

לולא הומצא "בצלם", היה לצריך להמציא אותו. כי אם

בצלם אלוהים נברא האדם, אזי ארגון "בצלם" — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

הוא לא משיב על זה שהם מוסרים מידע — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לנדאו, אתה מקבל אזהרה. נא להמשיך.

חגי מירום (המערך):

אילולא נברא, היה צריך להמציא אותו. "בצלם" עוזר לנו

להיות בני אדם, לשמור על צלם אנוש, להימנע מתהליכי

התקרנפות, חבר הכנסת מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא מדבר על דוח המלשינים.

אליקים העצני (התחיה):

סוכנים — — —

חגי מירום (המערך):

הוא מביא אותנו מדי פעם, וזה הדבר הגדול, חברי הכנסת

— — —

אליקים העצני (התחיה):

למסור דוח על הערכים שנרצחים יום-יום.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת העצני.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברות הכנסת, חברי הכנסת, אדוני השר, בכל מה שקשור לדוח "בצלם" הטענה שלי כלפי הממשלה היא טענה חריפה לא פחות מאשר כלפי אלה שקבעו משפט גורף לשב"כ כולו, אולי על חריגים שנתגלו פה ושם. טענתי לממשלה, אדוני שר הביטחון, היא, שמאז פורסם דוח "בצלם", נוצרה במידה רבה בדעת הציבור דעה שלילית, ההופכת את השב"כ למושג משטמה בעיני כול. מהדוח עולה כאילו עינני נחקרים הם לחם חוקו של מוסד שירות הביטחון הכללי, גם אם נתגלו חריגים, אסור בשום פנים ואופן שיתקבל הרושם כאילו השב"כ הוא זרוע של איזו חונטה בדיקטטורה אפלה.

אדוני שר הביטחון, דוח "בצלם" גם לווח בכל מיני איורים וציורים, חובת הממשלה וחובתך כשר הביטחון היתה לקום מיד, להגן על המוסד כמוסד ולשבח את שירותי הביטחון, העושים לילות כימים לשמירת ביטחוננו. כל זאת אני יודע, ואני מכיר ומקיר את שר הביטחון, בלי להקל ראש כהוא זה בצורך לאתר חריגים. אני רוצה לומר לך, שאותם דיבורים שבהם עסק שר המשפטים, ואומר זאת לכבודו, שהוא יצא ואמר גם לכאן וגם לכאן, בכל מה שקשור לשב"כ כמוסד, הדברים נשמעו יותר כהתנצלות, כמו גם אותן תשובות שנתת אתה כאן מעל דוכן הכנסת, כאשר התייחסת רק לאותם חריגים, ולא התייחסת לבעיה כולה.

וראה זה פלא, אדוני שר הביטחון, דווקא אנשי ציבור, שופטים ועיתונאים שאינם נחשבים לתומכיה המובהקים של הממשלה הנוכחית ומדיניותה, שבכל מה שקשור לגבי ידי היא מדיניות צודקת, אמרו דברים בקול רם וברור.

אני מבקש לצטט בפניכם, חברי הכנסת, כמה אמרות. ונתחיל בראש ובראשונה בדבריו של כבוד השופט העליון לנדוי — ואני מתפלל פלא רב על חבר הכנסת חגי מירום, איך הוא, כאשר נוח לו, מתחיל להשוות ולהתייבש בצעירותו לגבי בחרותו ולגבי זיקנתו. המוסר אצלכם מתחלף בהתאם לאמרות שאומר כל אדם ואדם. אם קבעתם שהשופט לנדוי ראוי שיפסוק הלכה בישראל, איך תהיו לקום ולומר דבר זה כאשר הדבר לא נוח לך?

הסכנת ושמע מה אומר השופט לנדוי על דוח "בצלם": "בוזה גרם 'בצלם' לדעה קדומה ולמשטמה נגד חוקרי השב"כ, כאילו עינני נחקרים הם לחם חוקם, ולהשמצה סטיונית של השירות, שמתפקידו להגן על תושבי המדינה והשטחים, יהודים כערבים, בפני מעשי טרור המוני ואינדיבידואלי". בסופו של דבר אתם, אנשי "בצלם", מסייעים בזה שלא במתכוון, כפי שאני מניח, לחורשי רעתה של המדינה, המנהלים נגדה לוחמה פסיכולוגית נוסף על יתר צורות הלוחמה שלהם, במטרה לחתור תחת קיומה.

לא אסתפק בדברי השופט לנדוי, ומבקש אני לקרוא בפניכם, חברות וחברי הכנסת, דברים שאמר העיתונאי־הכתב דן מרגלית בעיתון "הארץ" ביום 31 במרס 1991, לאמור: "גם לא חשוב מה דעת אנשי 'בצלם' על השב"כ. צעירים נכונים ומוסריים ומאוזנים כנפשמ עושים בו לילות כימים. אין זאת אומרת שמותר להם לנהוג ככל העולה על רוחם. בפירוש — לא. אסור להם לענות פלשתיני רק מפני שהעיני מזרז את החקירה ומקל עליה". אדוני היושב־ראש, העיתונאי דן מרגלית מוסיף ואומר: "אין מדינה דמוקרטית המודה שהשב"כ שלה פועל בתחום האפור שבין החוק לבין האסור הגמור". ומוסיף וכותב בקטע אחר אותו עיתונאי: "דמוקרטיה אינה חוקרת את אריבית האלימים כפי שהיא נוהגת בעבריינים אזרחים רגילים".

לנדוי. היא טמונה בסיטואציה שבה אנחנו נמצאים בשטחים, ואנחנו איננו מערערים על עבודתם של אנשי השב"כ; הם כמו חיילים העושים את מלאכתם. אנחנו מערערים על האופן שבו הם מונחים לבצע את החקירות שלהם, אנחנו מערערים על האופן שבו מקבלי ההחלטות ממשיכים את המעשים שמתרחשים — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתם לא מאפשרים להם לעבוד; סירסתם אותם, שיתקתם אותם — — —

חגי מירום (המערך):

אני זוכר מה היה כאשר אותם אנשים הביאו בזמנם לידיעת הציבור את משפטי "גבעתי" למיניהם. איך ירו בהם? איך עשו בהם שפטים פוליטיים? איך הוקיעו אותם? איך העמידו אותם כבוגדים וכחוקעי סכינים בגב האומה — ואיך אחר כך ראתה המערכת המשפטית צורך לבוא ולומר: יש דברים שהם בבחינת רגל שחור.

אל נא נהיה כל כך קטלניים כלפי ארגון שמנסה לבחון את הבעיות השונות ולחשוף פגיעה בזכויות האזרח. אל נא נהיה רגישים כל כך לביקורת הזאת. יש להם זכות קיום כמו שיש זכות קיום גם לגורמים אחרים שמפצים את הדברים על-פי תפיסתם, כמו שהופצים הבוקר בשטחים — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

באנגליה?

חגי מירום (המערך):

גם באנגליה וגם בעברית, חבר הכנסת לנדאו.

לסיום אני רוצה לומר, שאני מקווה מאוד שיילמד הלקח ותילמד הדוגמה מהרמטכ"ל, שהחליט להעמיד את האלוף ורדי בראש ועדה שתבדוק בצורה רצינית את העניין. אל תמהרו כל כך לומר שהדברים הם דברי שווא, ואל תמהרו כל כך לומר שהעדויות הן עדויות שקריות. ייבחו העניין היטב.

אני פונה לבית הזה לראות בעבודת "בצלם" עבודה שתכליתה לשהור על צלמנו, ורק כך, ולא להעמיד אותם כמי שפוגעים בעשייתם בביטחון האומה. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירום.

אליקים העצני (התחיה):

בצלם הרוצחים — — —

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

הי"ר ע' עלי:

רבתי חברי הכנסת, לפני שיעלה חבר הכנסת ראובן ריבלין על הדוכן, אני מבקש לומר לכם משהו. אני מבין שהנושא הזה מרגש מאוד, אבל אני לא צריך להידרש לתקנון הכנסת כדי לבקש מכם שלא להשתמש בביטויים מעליבים. אני מפנה בכל זאת את תשומת לבכם לתקנון הכנסת, סעיף 39, בנושא שאילתא, שבו כתוב בפירוש: בוויכוח ובחריצת משפט אין להשתמש בכינוי או בכינוי מעליב או לחרוץ משפט וכיוצא באלה. אם נכונים הדברים לגבי שאילתא, על אחת כמה וכמה בדיון מהסוג הזה. אני מבקש מכם מאוד להפסיק עם כל הכינויים ועם כל הביטויים המעליבים. בואו ננהל ויכוח רציני ומסודר.

רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני לא אומר לך. אני לא באתי אליך בטענה כהוא-זה, אלא מה אני אומר לך? כאשר אתם באים וקובעים, שדוח "בצלם" מצביע על רעה חולה, מצביע על שב"כ שכולו רשעות, שכולו עינויים, שכולו מרתפים — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת צוקר, בעוד דקה תעלה אל הדוכן ותאמר כל אשר תרצה לומר. אני מבקש להפסיק.

ראובן ריבלין (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר, אני רק רוצה לומר לך, שלא כולם קוראים את דוח "בצלם", אבל כולם קוראים את הפרסומים על דוח "בצלם".

קריאה:

אתה קראת אותו?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני קראתי אותו, וקראתי אותו היטב; ולכן באתי ואמרתי, שכאשר מדובר בחריגים יש למצות את הדין ויש לחקור ולבדוק.

אני גם בעד — ואמרתי זאת לא פעם אחת — הכפפת שירותי הביטחון לביקורת מבקר המדינה, אדוני, רק כדי למנוע לזות שפתיים ולמנוע הוצאת דיבתו של שירות הביטחון רעה. יבוא עם ישראל וייתן אמן באותם אנשים, שיש לו אמן בהם, והם יבקרו גם את שירותי הביטחון. אין בכך רע. ידוע לי שכבר יש ועדת משנה בהנהגתם של חבר הכנסת פרופסור דוד ליכאי, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ויושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, חבר הכנסת אליהו בן-אלישר. טוב תעשה ועדת משנה זו אם תחליט את ההחלטות במסגרת אותן המלצות, שאז, וגם היום, השופט לנדוי צודק בהן. כי בשל המלצותיו, ההמלצה להכפיף את השב"כ לביקורת המדינה, לא מביישת זיקנתו של השופט לנדוי את צעירותו. פה חבר הכנסת מירום מקבל את פסיקתו, ואני חושב שהפסיקה היא פסיקה נכונה וההחלטה היא החלטה נכונה, למען ידעו כולם, שאין בחריגות הנעשות בשב"כ כדי להעיד על הכלל.

רוצה אני לקרוא עוד קטע אחד מדבריו של העיתונאי דן מרגלית כפי שהם נכתבו באותו עיתון: "שתי מדריכות ושישה זאטוטים התנהלו לאטם בצהרי היום בשביל עפר החוצה מגרש במרכז של שכונה ירושלמית. מאחור הגיחה מכונית 'מרצדס' נהוגה בידי פלשתינים. הם בלמו ונסעו בסמוך במסלול מקביל ושוב בלמו. המדריכות נשאו בזרועותיהן ארבעה תינוקות וגררו עוד שניים. ובעודן נמלטות בריצה, עצרה ה'מרצדס' לידן בחריקה. ערבי מאיים יצא מתוכה. מבוהלת ראתה המדריכה ממרחק חייל ממתיך בצומת וצעקה לעזרה, הערכים חזרו לרכב ונמלטו. לפני שבוע הוגשה תלונה. אחת המדריכות היא בתי ומצרי שהשב"כ יפעיל הרבה 'לחץ פסי מתון'. כלשון ועדת לנדוי, ללכוד אותה בנופיה. לא אכפת לי מה יכתבו על כך בדוח 'בצלם'. אומנם, אוהדי אש"ף בישראל מנסים להציג את המחבלים כלוחמי חופש לכל דבר, מין מהדורה פלשתינית של אצ"ל ולח"י. כל מי שמכיר את תולדות המחתרת היהודית יודע, כי כל זרועותיה לא ראו מעולם בנשים ובילדים יעד לפגיעה. ה'חמאס' אינו לח"י, אש"ף אינו אצ"ל ו'אל-פחח' אינו דומה להגנה-פלמ"ח".

אדוני השר, עמוד לימין השב"כ, ובעד כל נגע וחריגה מתוכו. תודה.

אל תהא איהבנה בכל מה שקשור לעמדותי כאזרח מדינת ישראל, כדמוקרט, כאדם שמאמין שניתן לקיים בכל שטחי ארץ-ישראל מדינה שתהיה גם יהודית וגם דמוקרטית: שאם יש חריגים, אדוני השר, צריך למצות את הדין עם החורגים. אבל מכאן ועד קביעה, שבעבודת השב"כ יש לראות עבודה משטרתית גרידא, או חקירה שצריכה להיות חקירה השווה לחקירה של כל נחקר במדינת ישראל, שהיא מדינה דמוקרטית, רב המרחק, ואין אתם יודעים על מה אתם סחים; או אלה המבקשים לומר זאת, מבקשים להטעות, להטעות את הציבור.

חגי מירום (המערך):

— — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

כל דמוקרטיה המבקשת להגן על עצמה צריכה למצוא, ואני אומר זאת באחריות מלאה, לא את שביל הזהב, אלא אותו שביל אפור — חבר הכנסת חגי מירום. אין לנו ברירה אלא למצוא שביל אפור, בין מה שהדמוקרטיה מחירה לבין מה שהחוק אוסר, וכל זה לצורך פעולה עד אותו קו אדום שאליו מגיעים.

חגי מירום (המערך):

חפש לפחות צבע אחר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לא. ואני מודיע לך, שאין כל דבר אחר. כל מי שעוסק בענייני ביטחון יאמר זאת, וסיעתך מלאה באנשים שעסקו בנושאי ביטחון. שאל אותם ויאמרו לך.

כאשר אנו מדברים במבקשי נפשה של מדינת ישראל, אין אנו מדברים בעברייני פלילי גרידא שנתפס בקלקלתו, כי, לדוגמה, כל מחבל, יש לו מוטיבציה אידיאולוגית מלבד אותה מרות סביבתית, מלבד אותו פחד שאם לא יעשה מה שיעשה עלול הוא לתת את הדין בעצמו. יותר מכך, כאשר בא אדם שנחקר על-ידי שירותי הביטחון, והוא מה שאומרים בזירגון הפלילי "שר" בפני חוקריו, ומוסר אותם אנשים שהם מחבירי

דן תיכון (הליכוד):

"מזמר".

ראובן ריבלין (הליכוד):

"מזמר". — — — ומאפשר לשירותי הביטחון לבוא ולתפוס מחבלים פוטנציאליים בטרם יממשו את זממם, ברור שכאשר הוא יצא יבוא ויאמר, שלא נתנו לו מנוח, שעשו בו מעשה של עינוי, שהכניסו בו על-מנת להוציא ממנו הודאה. מובן שזה האליבי היחיד שהוא יכול למסור ולתת לאותם חברים המחכים לו בחוץ, או הנמצאים אותו בין כותלי בית הסוהר. ומובן שאדם הנמצא במקום, שבו כל דבר, שהוא שפיכת דם יהודי, או היום דם ערבי, משום שהיום אותם אנשים שנחקרים על-ידי השב"כ מופעלים לצורך הריגת ערבים, לא רק לצורך הריגת יהודים — — —

עמיר פרץ (המערך):

מי מפעיל אותם?

ראובן ריבלין (הליכוד):

מי מפעיל אותם, אותם מחבלים? אתה שואל אותי, מי מפעיל אותם?

עמיר פרץ (המערך):

אתה אמרת — — —

אבל אתם, אם תמשיכו לחזור ולדקלם כתובים כאילו בזה אנחנו קובעים הכללה, כאילו בזה אנחנו קובעים שכל הארגון הזה הוא כזה, תחזור על זה כתובים עוד שנה, וכולם יחשבו שאכן כל הארגון הוא מושחת, כולם יחשבו שאכן לא צריך את הארגון הזה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

כך חושבים היום — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כמו חבורת חובלים, מצפצפים ומדקלמים — — —

אליקים העצני (התחיה):

טובל ושרץ בידו.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת העצני, אני מבקש שתפסיק.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש לחדול מן האמירה הזאת, כי היא פוגעת בפעולה השוטפת, היומיומית, של אותו ארגון, שבלעדיו חיינו אינם חיים. חדלו מן העניין הזה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה יוצא להגן עליי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מול אנשים כמון צריך רק להגן על הארגון הזה. הוא אינו יכול להתקיים כאשר אתה מסתובב ברחבי הארץ ומשמיץ אותו, כאילו זאת כל מהות פעולתו.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא לא משמיץ. עובדתית אתם מלשינים. גורלכם יהיה כגורל מלשינים.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת מצא, אני מבקש להפסיק עם הביטויים האלה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זה ביטוי שממעיט ממה שהם עושים.

מיכאל ברוזה (המערך):

אדוני היושב-ראש — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אפשר לבקש מהמליאה לשמוע — אני מבקש שהמליאה תקשיב מה היא אחריתם של המלשינים. אולי יפרט חבר הכנסת הנכבד.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה מעסיק בכסף זר ערכים מהשטחים — — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת מצא, אני מבקש להפסיק.

אליקים העצני (התחיה):

משפתי פעולה עם האויב, זה מה שאתם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על מה בעצם הדיון? מה היא בעצם השאלה? השאלה האמיתית איננה דוח "בצלם", ולא צריך להתגונן ולא צריך לתקוף. השאלה האמיתית היא, מה הוא ההיקף הרצוי של הפיקוח הציבורי על פעולת השב"כ, כיצד יפעל השב"כ באורח יעיל יותר. האם הוא יפעל באורח יעיל יותר אם נכפיף אותו לביקורת ציבורית רצינית, השומרת על החשאיות של הפעולה, או שמא נשפר את פעולתו על-ידי סניגוריה אוטומטית, לא

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת ראובן ריבלין, חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה.

אני מודה לכם על האווירה הרגועה שהיתה בעת הנאום של חבר הכנסת ריבלין, אני מקווה שאותה אווירה תמשיך לשרור גם בעת נאומי של חבר הכנסת צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נקודת המוצא של הדוח, כמו של הדברים של חבר הכנסת חגי מירום ושלי, היא חיוניותו הבלתי-מתפשרת של ארגון מודיעין, ארגון חשאי, לשם קיומה של הדמוקרטיה הישראלית במזרח התיכון. זו נקודת המוצא של כולנו. ומי שיבקש להפוך את הדיון הזה לוויכוח בין אלה שהם בעד לבין אלה שהם נגד הארגון הזה, השומר על הקיום שלנו, מכובד, ממש כבדו אנשים, ואחרי זה גם יזיל דמעות תנין כאשר ישוּסו בנו. בלי נפיחות השפתיים הללו, חבר הכנסת לנדאו, זה שירות חשאי של כולנו, ואל תהפכו את זה להצגה של אלה בעד ואלה נגד.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתם מחלישים אותו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ואין לי כל כוונה לענות לך בעניין הזה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתם — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אבקש לדבר עכשיו בשקט.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת לנדאו, את דעתך שמענו. דעתך ברורה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הכנת הדוח הזה נעשתה תוך בעיות מתודולוגיות לא פשוטות: זה הדוח שהארגון הכין אותו זמן רב יותר מכל דוח אחר, למעלה משנה, כאשר כל מלה נבדקה שם על-ידי שורת מומחים חוזר ובדוק, והדברים מתפרסמים על דעת הנהלה ציבורית רחבה.

מטרת הדוח היתה כפולה. ביקשנו לבדוק את האמצעים והשיטות של קטע מפעולת השב"כ, חבר הכנסת ריבלין — לא מדובר על כל פעולת השב"כ — של קטע מפעולת השב"כ, כלומר החקירות, לאור שני קריטריונים: קריטריון אחד — זה הרי קריטריון שהוא זר לרבים מכם — הוא הקריטריון הבין-לאומי, אותו קריטריון אוניברסלי, שעל-פיו אנחנו שופטים גם מדינות וחברות אחרות. והקריטריון השני — גם הוא לא נוח לחלק מכם — הוא החוק הישראלי, מה מתיר החוק הישראלי לעובד ציבור ומה הוא אוסר עליו. אלו שתי אמות-המידה שעל-פיהן פעל הצוות שהכין את הדוח.

המטרה השנייה, המטרה המשנית היתה, לקיים מעין מעקב על דוח-לנדוי, שנכתב עוד לפני תחילת האינתיפאדה, ולבדוק, כיצד הוא השפיע, כיצד הוא נשמר, כיצד הוראותיו והמלצותיו מתקבלות ומיושמות.

עיקרי הממצאים — אינני רוצה לחזור על כך — נדונו בציבוריות הישראלית בהרחבה. עיקרי הממצאים היו קשיים במדגם שבדקנו, והמושגים של "כננה" ו"ארוך" הפכו, לצערי, לחלק מהדיון הבלתי-נחוץ, הנורא, של המציאות הישראלית היום.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ודאי שצריך לעשות זאת. אדם אחראי, שחיוניות הארגון
הזה לנגד עיניו, יילחם בכל שעה ובכל מקום, בעיקר אם הוא
ממשלה ואם הוא כנסת, נגד המגמות או נגד הסכנות הללו.

צריך לומר, שהממשלה נהגה בנושא הדוח הזה באופן
אחראי, באופן רציני, כפי שראוי לממשלה החרדה לארגון
החשאי שלה. היא פעלה באופן רציני. יכול השופט לנדוי
לחקוף עד כמה שהוא רוצה את מי שלקח את המסקנות
ברצינות — אחד מהם הוא הרמטכ"ל — והוא הרי השתלח
ברמטכ"ל, והוא השתלח בשר הביטחון, אולי הוא ישתלח
בראש הממשלה שמינה מבקר פנימי לארגון? אולי גם את זה
אנחנו רוצים?

הממשלה נהגה באופן אחראי כאשר מינתה קצין בודק —
כלומר הרמטכ"ל, כשלוחה של שר הביטחון, כזרוע של
הממשלה מינה קצין בודק, עליפי מה שאנחנו יודעים, הוא
עובד ברצינות רבה מאוד ומסתייע בחכורת המלשינים הזאת
לצורך העבודה השוטפת, לא לצורך שום דבר אחר, כפי שצריך
להיות. משרד המשפטים מינה צוות — אני מקווה שהוא
יעבוד באותה רצינות, כשם שעובד הקצין הבודק. זה לא ניכר
בו. נראה היה בכלל, שעל משרד המשפטים נכפה מינוי הוועדה
משום שהרמטכ"ל כבר מינה ועדה לפני כן. אבל צריך לשבח
פה גם את משרד המשפטים, שמינה אותו צוות.

אני מציע לכולנו להמתין עד שיסיימו את העבודה שלהם.

גדעון גדות (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר, תראה מה שאתה עושה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע לכולנו לקחת את עבודת השב"כ ברצינות
ראויה, וגם דיונים מן הסוג הזה לקיים באורח מכובד יותר
ורציני יותר, משום שהשאלה האמיתית אינה מה נכתב או מה
לא נכתב בדוח "בצלם", אלא איך אנחנו עושים את הארגון
הזה טוב יותר, אחראי יותר, חכם יותר וצודק יותר.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד צוקר. שר הביטחון מתבקש
להשיב.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו רגילים לשמוע
מאויכי ישראל התקפות על מוסדות המדינה, על צה"ל, על
המשטרה, על שירותי הביטחון, על בתי-המשפט, על הכנסת.
אבל קשה לנו להתרגל לשמוע התקפות על מוסדות המדינה
מאזרחי המדינה.

שירותי הביטחון הם אחד הגורמים החשובים ביותר
במדינה. רבים מאזרחי מדינת ישראל חייבים את חייהם
לעבודה המסורה של אנשי השב"כ. אני מסכים במאה אחוזים
עם הדברים שנאמרו על-ידי חבר הכנסת צוקר — הארגון הזה,
שירותי הביטחון, שומר על קיום המדינה. בדיוק כך הוא.

לכן, אני גם מציע לחברי הכנסת ולאזרחי המדינה בכלל
שלא לעשות דבר העלול לפגוע בכושר התפקוד של שירותי
הביטחון.

אדוני היושב-ראש, נוכח תלונות בדבר חשד לאליומט
ולהפרת חוק על-ידי חיילים במתקני חקירה צבאיים ביהודה,
בשומרון ובחבל-עזה, מינה הרמטכ"ל את האלוף במילואים
רפאל ורדי כקצין בודק. ההחלטה למנות את האלוף ורדי באה
על רקע המסורת הקיימת בצה"ל לבדוק היטב כל תלונה בדבר
התנהגות חייליו.

מבוקרת ולא מאובחנת? האם חיוניות הפעולה של השב"כ
תיפגע, או אולי היא תשתבח, אם נכפוף אותו לעיקרון שקבע
השופט לנדוי, חבר הכנסת ריבלין? השופט לנדוי קבע: אנחנו
ממליצים שביקורת המדינה תקיים ביקורת על פעילות יחידת
החקירות של השירות.

אליקים העצני (התחיה):

פייצל אל-חוסייני מדבר מגרונך. זאת הבעיה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת העצני, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא לא מפריע לי.

היו"ר ע' עלי:

אבל לי הוא מפריע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שטויות, זה לא חשוב.

עמיר פרץ (המערך):

חבר הכנסת צוקר, תשאל את חבר הכנסת מצא: אם מחר
יעמוד פה גינוסר, האם הוא לא יקרא לו מלשין? חבר הכנסת
מצא, תקרא לו מלשין? רק מי שנמצא בצד שלך הוא לא
מלשין.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני סבור, כמו רבים מחברי הבית הזה, שפעולת הארגון
הזה תשתבח אם אכן נמלא אחר הוראת השופט לנדוי
והמלצתו: להכפוף את הארגון ואת יחידת החקירות שלו
לביקורת המבקר, מה רע בזה? אולי יש טוב בזה; ודאי שיש
טוב בזה. על זה אנחנו באים להגן — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — ישינה):

מבקר המדינה היא גם כן מלשינה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

קובע השופט לנדוי, "מלשין" עם מוניטין של בן "מלשין",
יש לאפשר לביקורת המדינה גישה חופשית לכל המתקנים,
וביקורת על מתקני החקירות. נו, אז מה? גם אחריתו של
השופט לנדוי תהיה כאחריתו של אחרון המלשינים? זה רציני?

עוזי לנדאו (הליכוד):

על זה הוויכוח. כאשר אתם תהיו השופט לנדוי — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יבוא מי שיאמר: אי-אפשר להיות חכם וגם צודק;
אי-אפשר, שני הדברים הללו ביחד. אבל אני רוצה לשאול:
האם הארגון יהיה חכם יותר, כלומר — יעיל יותר, כלומר —
אפקטיבי יותר, אם לא ניאבק בכל שעה ובכל רגע נתון נגד
מגמות ברוטליזציה האורכות לו כעצם הווייתו וקיומו? הן
יארבו תמיד וצריך להיאבק בהן תמיד. לא כדאי בכל מקום
ובכל שעה, בוודאי בארגון חשאי, להיאבק נגד המגמות הללו,
בוודאי בנתונים של אינתיפאדה?

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת צוקר, עליך לסיים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לי הרבה ברוט.

היו"ר ע' עלי:

אוסף לך שתי דקות.

חגי מירום (המערך):
כן.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ראובן ריבלין, אתה מסתפק בתשובת השר?

ראובן ריבלין (הליכוד):
כן.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דוד צוקר?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מסתפק.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חברי הכנסת מסתפקים בתשובת השר.

האלוף ורדי הוא משפטן בהשכלתו, הוא שימש כמפקד אוור יהודה ושומרון, כמתאם הפעולות באזורי יהודה, שומרון וחבל-עזה, כראש אכ"א, כמפקד מערכת הביטחון וכמנכ"ל משרד מבקר המדינה. ניסיונו הרב ואישיותו מבטיחים, כי הוא יעשה מלאכה נאמנה וכי יחקור ביסודיות את הנושא שהוטל עליו.

נדמה לי שהיה חבר הכנסת מירום מיטיב לעשות לו המתן להשלמת העבודה של האלוף ורדי במקום למתוח כאן ביקורת על השופט לנודי ועל מי לא.

לאור הבדיקה אשר עומדת להיעשות, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע שחברי הכנסת מירום, ריבלין וצוקר יסתפקו בתשובה שלי.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר הביטחון. חבר הכנסת חגי מירום, אתה מסתפק בתשובת השר?

ט. הצעה לסדר-היום

פיטורי עובדים בתעשיות ביטחוניות

שמדובר בפיטורי עשרות מיליוני עובדים בעולם כולו, ובישראל בתוכו.

התחרות בשווקים העולמיים היא עם המדינות המסורתיות במערב-אירופה ועם ארצות-הברית, ועם מדינות חדשות, שתעשייתן מבוססת על כוח עבודה זול, בהן דרום-קוריאה, טייוואן, ברזיל, ארגנטינה וארצות מזרח-אירופה, המוכרות את כל שברשותן, ומחיריהן זולים ביותר. מדינות מזרח-אירופה, אדוני היושב-ראש, לדוגמה, הן המתחרות הקשות ביותר היום של התעשייה הצבאית.

כל התעשיות הביטחוניות בישראל עוברות החל מאמצע שנות ה-80 תהליך התאמה לתנאים הכלכליים המשתנים בעולם. עלימנט להישדר הן חייכות להיות כלכליות, והן חייכות להישדר. התהליך הוא תהליך קשה וכואב. בהולנד, לדוגמה, אדוני שר הביטחון, מייצרים בתעשיות הביטחוניות על-פי כללי השוק בלבד.

ישראל לא הוקמה, לא מתקיימת ולא תתקיים על-פי שיקולים כלכליים בלבד. יש לעשות הסבה גדולה לפעילות בייצוא, לחדור לשוק האזרחי, להסב מסלולי ייצור קיימים לאחרים, להתאים כללי מימון חדשים. אך אסור, אדוני שר הביטחון, אסור ואסור שדור המנהלים החדש, שצמח בתעשיות הביטחוניות או בא מחוצה להן, יונחה ויפעל על-פי שיקולים כלכליים ועל-פיהם בלבד.

התעשייה הצבאית, אדוני שר הביטחון, שעומדת לפטר 1,500 מעובדיה, 10% מעובדיה הם תושבי ערי הפיתוח. אדוני שר הביטחון, 9% מתושבי הארץ חיים בערי הפיתוח, אך בנתח המובטלים מהוות ערי הפיתוח 21.8%.

רפא"ל, העומדת לפטר 1,000 עובדים, עובדיה כולם מתגוררים באזור חיפה והמפרץ, שהוא מוקד האבטלה הקשה ביותר בארץ.

אדוני שר הביטחון, מאחורי כל מובטל עומד אדם, עומדת משפחה, בנים וכנות שמחר ומחרתים יתגייסו לצה"ל. האם אינכם מבינים, פרנסי המדינה, שפיטורים ההמוניים הם תרומתכם נטו להחלשת אהבתם וגאווה של בני הארץ למדינתם? האם אין מחויבות כלשהי של הממשלה לאזרחיה,

היו"ר ע' עלי:

אנחנו עובדים עכשיו לנושא הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 5063, בנושא: פיטורי עובדים בתעשיות הביטחוניות — מאת חברת הכנסת אורה נמיר. בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, מאז 1985, במהלך שש שנים, פוטרו מעבודתם בתעשיות הביטחוניות 17,000 עובדים, וחרב הפיטורים עדיין נטויה. כלי המלחמה "כחול-לבן", שהיו בעבר חלק מעוצמתו של צה"ל, כאשר מאחוריהם ניצבים מנהיגים, יזמים ומנהלים עתירי חזון, חוקרים, מהם בעלי שם עולמי, ופועלים מוכשרים ומסורים, שתורמתם לביטחון המדינה ולהתפתחותו של המשק הישראלי עצומה — כל אלה הולכים ונעלמים מהנוף הישראלי.

הצורך בהשקעת משאבים רבים, מעבר לשיקול הכלכלי קצה-הטווח, נבע ממרכזיותו של הנושא הביטחוני, כדי להעניק לצה"ל את המערכות הטובות ביותר, האמינות, הבטוחות, המתאימות ביותר לדרישותיו, וכדי למנוע ממנו תלות בספקים מהחוץ, עד כמה שאפשר. לשם כך הושקעו מיליונים רבים, חלקם הגדול במחקר ובפיתוח.

גדולתה של מערכת זו היתה בכך, ששיקוליה לא היו שיקולים כלכליים טהורים, בניגוד מוחלט לשיקולי הגישה החדשנית, האופנתית, הסלוגנית, של שיקול אחד חד, פשוט, קר וימכאב — רווח והפסד.

סיבות אחדות, רבותי חברי הכנסת, העמידו שורשיה של גישה חדשנית זו: קיצוץ בתקציב הביטחון, כספי הסיוע האמריקני שהוסבו על-ידי ממשלת ארצות-הברית לקניית מוצרים מוגמרים בארצות-הברית בלבד, להוציא 475 מיליון דולר מתוך 1.8 מיליארד דולר שהותרו להמרה בתעשיות בארץ, ותחרות בשוק הנשק העולמי.

התחרות העולמית גוברת והביקוש קטן בשל הפרסטרואיקה והרוח האנטי-מלחמתית הגוברת בעולם כולו. יש המדברים על הליך זמני של כמה שנים בלבד, אך גם לאנטי-מלחמתיים שבינינו, ואני בחוכם, חייב להיות ברור

גם מהתוכן וגם מהיכולת לבטא את התוכן הזה — אמרתי לעצמי: חבל שלא הצלחנו לגייס אותה אז, באותם ימים, כאשר נהל מסע הצלב נגד ה"לביא", אולי היינו מנצחים, אבל אותה החלטתה אומללה הביאה בדיוק לתופעות שעליהן היא הצביעה: אלפי מהנדסים, מדענים, טכנאים, מהטובים ביותר שיש לנו, פוטרו, וחלקם הגדול כבר אינם בארץ. וההפסד הוא כולו שלנו בתחום הביטחוני, בתחום המשקי, בתחום החברתי, וודאי וודאי בתחום הציוני.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תקציב הביטחון קוצץ מאז 1982 באורח ניכר, קיצוץ של למעלה מ-15% במנחים ריאליים. קיצוץ מצטבר זה משליך בהכרח על היקף הרכש בתעשיות הביטחוניות בארץ. התעשייה הביטחונית השכילה בדרך כלל לפצות, ולו חלקית, על הקטנת הרכש של מערכת הביטחון, על-ידי הגדלת החלק היחסי של הפעילות המופנית לייצוא ביטחוני. אולם לאחרונה אנו עדים לקשיים גוברים גם בתחום הייצוא הביטחוני. כתוצאה מצירוף הנסיבות הללו נקלעו כמה תעשיות לקשיים.

מערכת הביטחון, מתוך מודעות לחשיבות התעשיות הביטחוניות ומתוך דאגה למצב התעסוקה השורר כיום במדינה, במיוחד באזורי הפיתוח, שינתה את הקצאת התקציבים המקורית תוך חריגה מסדרי העדיפויות כפי שנקבעו בצה"ל, והעבירה מקורות בכ"70 מיליון ש"ח לרכש באזורי הפיתוח.

לא ניתן להקצות משאבים נוספים לנושא התעסוקה מתוך תקציב הביטחון. פתרון מקיף יותר מחייב הקצאת משאבים, שתיתן כתוספת לתקציב הביטחון ותיועד לרכש בתעשיות, ובנושא זה מתקיימת בימים אלה עבודת מטה מול האוצר ומול התעשיות. הייתי מציע שחברי הכנסת יתאחדו בדרישה מהאוצר, לנוכח בעיית האבטלה הגדולה אשר קיימת במדינה, לא רק בעקבות העלייה. התחלנו את גל העלייה עם למעלה מ-100,000 מובטלים במדינה, והיום, אם לא נדע לשנות את המצב הזה, העולים פשוט יצטרפו לרשימה הארוכה של למעלה מ-100,000 מובטלים, שהם ישראלים בני ישראלים.

הייתי מציע שחלק מניסיון לעמוד מול אתגר זה ולהתגבר על בעיית האבטלה יקציבו כספים למשימה של הזמנות בתעשייה הביטחונית. זה לא יהיה כסף מבזבז כלל ועיקר, זה ימנע פיטורים, זה ייצור מקורות עבודה וזה יוסיף לביטחון המדינה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה של חברת הכנסת אורה נמיר לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

אורה נמיר (המערך):

אדוני השר, מאחר שאמר לי יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון שכבר דנו על כך כמה פעמים, ואין בדעתי לקיים דיון נוסף, אני מציעה — והעניין באמת חמור מאוד ותלוי מאוד בכספים — שבהסכמתך יועבר הנושא לוועדת הכספים.

שבח וייס (המערך):

זה גם הגיוני.

שר הביטחון מ' ארנס:

אני מוכן להסכים גם לזה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ברוך זרזר מבקש להסיר את ההצעה. אני קצת מופתע.

מיכאל ברוך זרזר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מודה שאני קצת מסופק אם פנייה

לוחמיקה, לצעירה, לעוליה, למקומות עבודה, לפרנסה? האם תשובתכם היחידה ל-140,000 המובטלים, ל-90,000 העולים החדשים שיצטרפו למעגל דורשי העבודה עד סוף השנה, היא שוק עבודה חופשי? עם מי יתחרו, אדוני שר הביטחון, באותו שוק חופשי, מובטלי התעשייה הצבאית, עם מובטלי רפ"ל? מובטלי נצרת-עלית עם מובטלי קריית-שמונה?

זו חובתכם, אדוני שר הביטחון, לפני שידכם חותמת על פיטורי עובד אחד, לדאוג לו לעבודה חלופית. זכרו, הוא חוזר לביתו, לילדיו, מושפל, כאוב, כשההזדמנות היחידה המובטחת לו היא ההצטרפות הבויה במסדרונות לשכת התעסוקה לקבלת דמי אבטלה.

משק חייב להתנהל על-פי כללי כדאיות. אך מדינת ישראל לא תתקיים יום אחד על-פי שיקולי רוח והפסד כלכלי. ישראל לא הוקמה ולא תתקיים ממניעים ומשיקולים של כדאיות כלכלית. זו חובתכם, חובת הממשלה כולה — בהחלט לא רק חובתך שלך, אדוני שר הביטחון — לדאוג מיד, היום, לייצירת עשרות אלפי מקומות עבודה. וזאת לפני שתיפסק העלייה הנהדרת מברית-המועצות, לפני שיגדל מספרם של הישראלים היורדים מהארץ, לפני שנחיה בצלם של עימותים שאין קשים מהם בין ותיקים, צעירים ועולים חדשים על כל מקום עבודה.

אדוני היושב-ראש, בשל כבדות הנושא, מורכבותו וחומרתו, אבקש לקיים דיון בכליאת הכנסת. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת אורה נמיר, שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדיניות הביטחון של מדינת ישראל מבוססת על הבטחת יתרון האיכות לצה"ל. איננו יכולים לשאוף ליתרון כמותי מול צבאות ערב הגדולים אשר סובבים אותנו, אבל אנחנו חייבים לאזן את הנחיתות הכמותית, שהיא מנת חלקנו, ביתרון איכותי, לא רק בתחום כוח-האדם אלא גם במערכות נשק. היו שנים שבהן השגנו את היתרון האיכותי במערכות נשק על-ידי רכישה בחוץ-לארץ. הנשק שנרכש בארצות-הברית עלה באיכותו על הנשק הרוסי שהיה בידי צבאות ערב. תקופה זו עברה, עברה מן העולם. היום ארצות-הברית מוכרת לצבאות ערב מה שהיא מוכרת לנו, ואינני יכול להצביע על כלי זה או אחר אשר נמכר רק לנו. היתרון האיכותי היום מבוסס על פרי התעשייה הביטחונית הישראלית, היתרון האיכותי בצה"ל הוא היום כחול-לכן, ואנחנו יכולים להתברך בכך שבמדינה הקטנה שלנו התעשיות הביטחוניות — התעשייה האווירית, התעשייה הצבאית, רפ"ל, "אל-אופ", שורה ארוכה של תעשיות ישראליות — הגיעו ליכולת שאולי היתה בבחינת לא-איימאן לפני כמה שנים בתחום פיתוח מערכות נשק, שבתחומן הן הטובות שבעולם. יותר טובות מכל מערכת אחרת.

היתה לי הזכות בימים האחרונים להציג חלק מהמערכות האלה — בוודאי לא כולן, מסיבות מובנות — בפני מזכיר המדינה צייני, ונדמה לי שגם הוא ומלוויו התרשמו עמוקות מהידע ומהיכולת בתחום הטכנולוגיה, בתחום ההנדסה, בתחום התעשייה, אשר קיימים כאן.

זכורה בוודאי לחברי הכנסת אותה מערכה קשה וכאובה, שלצערו הרב היינו צריכים לנהל, על מטוס ה"לביא". וכאשר שמעתי את דברי חברת הכנסת אורה נמיר — התרשמתי מאוד

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת ברוזה. רבותי, אנחנו עוברים להצבעה. רבותי, מי בעד העברת הצעתה של חברת הכנסת אורה נמיר על פטורי עובדים כתעשיות הביטחוניות לוועדת הכספים? מי נגד? זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 18

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ברוזה, מה קרה עם ההצבעה שלך? השתכנעת מדברך שצריך להצביע בעד? יש איזה דבר אנומלי כאן.

18 בעד. אין מתנגדים, אין נמנעים. ובכן, אני קובע שההצעה תועבר לוועדת הכספים של הכנסת לדיון.

י. הצעה לסדרהיום

תלמידים ערבים לא הורשו לבוא למטווה הגדנ"ע

שבחרו ללמוד בכתיספר מעורבים ולשלול מהם את הזכות לפעילויות תלמידים אחרים נהנים מהם.

ההיתלות שלנו בטיעון הביטחוני היא תירוץ חסר משמעות, ואילו הנזק למדינה מאי-שיתופם של התלמידים הערבים בפעולות כאלה גדול יותר מהסיכון הביטחוני. תלמידים ערבים אלה יחששו רגשות קיפוח, תסכול, מרידות, ויטענו בצדק שידם המושטת לדו-קיום בשלום בין יהודים לערבים נדחית דווקא על-ידי היהודים. אין במעשה הזה לא הצדקה, אדוני השר, ולא תבונה.

למערכת החינוך במגזר היהודי וכמגזר הערבי תפקיד חשוב ביותר בקידום הדו-קיום בין יהודים לערבים. אין זה פלא שבכתיספר ליברליים שואפים ליצור מפגשים בין נוער יהודי לנוער ערבי, משום שכאן, בין בני נוער, יכולה להיווצר ההבנה שאליה שואפים כולנו. קיימים אצלנו בכתיספר שבהם מפגש מעין זה מתקיים באופן טבעי, ולא על-ידי הכוונה מגבוה, תהליך שהוא מבורך. אבל מה עושה צה"ל? — מדגיש את השוני ואת המפריד. האם כך צריך היה לנהוג? האם זוהי הדרך היחידה?

ביחסי רוב ומיעוט יש בעייתיות ומורכבות בכל מקום בעולם, על אחת כמה וכמה במדינה כמו ישראל. הנמצאת במצב מלחמה עם עמו של המיעוט החי בקרבה. אינני מתעלם מהשוני המהותי הקיים בין האוכלוסייה היהודית לערבית. זה שוני הנובע מהבדלי דת, תרבות, שפה ומנטליות. והוא מודגש עוד יותר בגלל העוינות של המדינות הסובבות אותנו, שאליהן משתייך המיעוט הערבי בישראל.

ערכי ישראל אינם שותפים למרבית הנושאים שהם בבחינת קונסנטוס לאומי. כמו עליה, כמו התיישבות. הם אינם משרתים שירות חובה או שירות לאומי, ועל כך יש לי ריכוז עם זרועות הביטחון ועם הערכים עצמם. לדעתי, צריך להטיל

לשר האוצר או העברת הנושא לוועדת הכספים תועיל בהרבה, אבל אני מכין שאתם רוצים לעשות כך.

עם זאת, יש פנייה לשר הביטחון בנושא הזה, משום שהוא חשוב: מאחר שאנחנו מכירים את התעשיות הביטחוניות בארץ אנחנו יודעים, שהתעשיות שיש להן מנגנוני מחקר ופיתוח משוכללים, כמו התעשייה האווירית ורפא"ל, אכן הצליחו במידה רבה להתגבר על המשברים שפקדו אותן.

אורה נמיר (המערך):

לא נכון, אתה לא שמעת את דברי.

מיכאל ברוזה (המערך):

אני שמעתי את דבריך, אבל אני רוצה להבחין בין התעשיות האחרות לבין התעשייה הצבאית, הסובלת באופן כרוני מפגיעה הרבה יותר עמוקה, וזאת מאחר שבמשך שנים רבות המחקר והפיתוח בתעשייה הצבאית או שלא היו קיימים כלל או שהיו קיימים במידה מצומצמת ביותר. כל עוד לא יוחלט בדרג הבכיר ביותר, והוא הדרג שלך, שר הביטחון, להשקיע מאמץ של מחקר ופיתוח בפיתוח כלים שניתן אכן למצוא להם ביקוש, נראה בעיתונות דיווח על ניסיונות נואשים של התעשייה הצבאית להיאחז בקיומה על-ידי הצעות להקים קרוונים או לייצר מוצרים אחרים שהביקוש להם מועט. לכן, זו החלטה עקרונית שצריכה להתקבל בדרג הבכיר ביותר.

היו"ר ע' עלי:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדרהיום: תלמידים ערבים לא הורשו לבוא למטווה הגדנ"ע — הצעה לסדרהיום מס' 5064 של חבר הכנסת רענן כהן. בבקשה.

רענן כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר הביטחון, היום הגענו למצב, שבו כערים מעורבות לומדים תלמידים ערבים באותן כיתות עם תלמידים יהודים. זה אחד הסימנים לחיזוק הדו-קיום בין חושבים יהודים וערבים בארץ. והנה נודע, שתלמידים ערבים אלה אינם משתתפים בפעילויות שונות של כיתותיהם, כגון פעולות של הגדנ"ע. כאשר באים ומעירים על כך, מסביר הגדנ"ע את סירובו לשתף את הערבים בטיעון ביטחוני, שלפיו המקומות שבהם נערכות פעולות הם בסיסים צבאיים, והם סגורים בפני תלמידים ערבים.

רבותי חברי הכנסת, תופעה זו מצביעה על פן נוסף של הבעייתיות הסבוכה ביחסי יהודים וערבים בארץ. מדינת ישראל, לפי הבנתי, צריכה לעודד את ההורים הערבים השולחים את ילדיהם לכתיספר יהודיים, מתוך ידיעה שבכך הם מצהירים קבל עם ועדה על רצונם להשתלב בחברה הישראלית, על כל המשמעויות החברתיות והלאומיות הנובעות מכך.

כבוד שר הביטחון, ברגע שמערכת החינוך קיבלה על עצמה לשלב תלמידים ערבים בכתיספר יהודיים, היא חייבת ליטול על עצמה את האחריות ולדאוג לשתף את התלמידים הערבים בכל פעולות בית-הספר. אסור למערכת החינוך לנהוג בדרך של איפה ואיפה, אלא, כפי שנאמר בפרק י"ט בספר ויקרא: "וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו. כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבתו לו כמך. כי גרים הייתם בארץ מצרים". אסור לנו כשום אופן לקפח את התלמידים הערבים

מצביע על הכלל. חשוב שדברים אלה ייאמרו על-ידך. חשוב שתהיה הנחיה ברורה כיצד יתקיימו פעולות גרנ"ע בבתי-הספר שבהם לומדים תלמידים ערבים ויהודים גם יחד, וזאת בלי לפגוע בתלמידים הערבים. בגלל המציאות שבה אנו חיים החליט צה"ל מטעמים ברורים שלא לקיים פעולות גרנ"ע בבתי-ספר ביישובים הערביים שבהם לומדים רק תלמידים ערבים, ודבר זה מקובל ואפילו מוכן. אבל הנחיה כזאת לא יכולה, לדעתי, להיות מיושמת על כמה תלמידים ערבים שהחליטו ללמוד בבתי-ספר יהודיים. זוהי הבעיה, כאן מודגש ההבדל המהותי בין רוב למיעוט וכאן מורגשת תחושת הקיפוח, שאותה עלינו למנוע.

לסיום, אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, אם נגזור עלינו להיות יחד, הבה נחפש את המשותף, תוך צמצום נקודות החיכוך. הבה נעשה ככל יכולתנו למנוע מערביי ישראל תחושות קיפוח. הבה נפעל לרכישת נאמנותם של ערביי ישראל למדינת ישראל, שאיננה מובנת מאליה ויש הכרח לחזק ולשמר אותה. אחרת אנו עלולים, חלילה, למצוא את עצמנו עם מיעוט עוין החי בתוכנו. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת רענן כהן. שר הביטחון מתבקש להשיב.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רק לאחר שקראתי בעיתון על אותו מקרה שבו מנעו מתלמידים ערבים, שלמדו בבית-ספר יהודי, להשתתף במטווחי הגרנ"ע, בדקתי את ההוראות בנושא הזה במשרד הביטחון, ולמדתי שזה שנים קיימת הוראה אשר קובעת, שאין לתת לתלמידים ערבים שלומדים בבתי-ספר יהודיים להשתתף במטווחי הגרנ"ע.

עוד באותו יום הנחיתי את המערכת לשנות את ההוראה הזאת, ותלמידים ערבים אשר לומדים בבתי-ספר יהודיים יוכלו להשתתף במטווחי הגרנ"ע.

לכן הייתי מציע, אדוני היושב-ראש, שחבר הכנסת רענן כהן יסתפק בתשובה שלי.

רענן כהן (המערך):

אני מודה לאדוני השר.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רענן כהן, אתה מסתפק בתשובת השר?

רענן כהן (המערך):

בפירוש כן, אני גם מודה לו, לא רק מסתפק.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה.

יא. הצעות לסדר-היום

הפיכת לבנון למדינת חסות על-ידי סוריה

רבותי, אני רוצה להבהיר, שלרשות כל דובר יעמדו שבע דקות, והואיל ויש חמישה דוברים, אבקש מאוד לעמוד בלוח הזמנים.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר הביטחון, עמיתי חברי הכנסת, אסד החליט שהפרלמנט הלבנוני יחליט שהוא נותן

שירות חובה בצורה זו או אחרת על ערביי ישראל. אומנם, אדוני שר הביטחון, לא זה הנושא היום, אבל אני פונה אליך ומבקש לשקול את השאלה של שירות חובה או שירות לאומי לערביי ישראל, וכך ניתן גם זכויות וגם חובות בכפיפות לשירות הזה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ממשלות ישראל הצטיינו בכך שלא קבעו מדיניות ברורה וכוללת כלפי המגזר הערבי. המקרה שלפנינו הוא הוכחה לחוסר המחשבה של הממשלה, המאפשרת מחד גיסא לתלמידים ערבים ללמוד בבתי-ספר יהודיים, אך מאידך גיסא היא אינה דואגת לכך שלא ייווצר מצב של איפה ואיפה בין התלמידים הערבים והיהודים.

בהעדר מחשבה ומדיניות, אנו משאירים לרחוב הערבי לקבוע את ההתפתחויות, התמורות והשינויים, בעוד ממשלת ישראל עוסקת רק בכיבוי שרפות בעת משבר. על רקע זה, אל לנו להתפלא אם יתגברו תופעות חריפות בקרב ערביי ישראל, כמו, למשל, עליית המנהיגות האסלאמית והחרפת הלאומנות הערבית. אני מתכוון לכל ממשלות ישראל, ואיני מפריד בין ממשלה אחת לאחרת, כשם שאיני מפריד לעניין זה גם בין מפלגה אחת לאחרת. כל ממשלות ישראל, במשך כל התקופה, נהגו באותה צורה.

כאשר אנו מקפחים דווקא את הזרם המתון, כלומר את המשפחות הרצוצות בדורקים ומפגינות זאת כשהן שולחות את ילדיהן לבתי-ספר יהודיים — אסור לנו, למדינת ישראל, להשיב להן בסטירת לחי ולמנוע מילדיהן להשתתף באותן פעילויות כמו כלל התלמידים באותו בית-ספר.

המדינה חייבת לחתור למדיניות שמגמתה יתר שילוב של המיעוט הערבי בחיי המדינה. הצלחת המדיניות של שילוב כזה תלויה בראש ובראשונה בהתנהגות הרוב. המאמץ חייב להתבטא בשיתוף ערביי ישראל בתחומי החברה, המשק והחינוך. כך נחזק את תחושת השייכות של ערביי ישראל למדינה, תוך כיבוד הדדי של הייחוד והמורשת של שתי האוכלוסיות.

כל מדיניות אחרת טומנת בחובה סכנות למדינה בטווח הקצר והארוך כאחד. הדרך לקירוב היא באמצעות מתן פתרונות לבעיות הקיום היומיומי המשותפות לשתי האוכלוסיות. אסור לברוח ממתן פתרון במקרה שלפנינו על-ידי חירון של כוח כיתחוני. אנו חייבים ליצור בסיס משותף להיברות ולהבנה ולצמצם את החסכול.

אדוני שר הביטחון, מעל כמה זו חשוב להעביר לאוכלוסייה הערבית מסר, שאין כאן מדיניות מכוונת המבקשת לשלול מילדיהם הלומדים בבתי-ספר יהודיים להשתתף בכל הפעילויות הלאומיות והאחרות. ראוי לציין ולהבהיר, כי המקרה הספציפי שעליו אני מדבר הוא כגור חריג שאינו

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לסעיף הבא בסדר-היום: הפיכת לבנון למדינת חסות על-ידי סוריה — הצעות לסדר-היום מס' 5070, 5072, 5086, 5090 ו-5096. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת יואש צידון. בבקשה.

בהבנה שהושגה ב־1985 בין שר הביטחון הישראלי רבין לבין הסורים, בתיווך אמריקני, סוכם, כי נסיגת צה"ל מלבנון

שלא. הוא ידע לנצל כהלכה את הקוגניקטורה הפוליטית שנוצרה, לחבוק בחיבוק דוב את לבנון ולקרב את מותה במיתת נשיקה. השאלה הגדולה העומדת לפנינו היא: מהי תגובת ישראל על תהליך החמור הזה, ההולך ומתרחש לנגד עינינו בגבול הצפון?

ייתכן, אדוני שר הביטחון, שבטווח הקרוב לא נחוש בהכשלתו של הנחש הסורי. אפשר אפילו שסוריה תעשה צעדים סמליים לפירוק נשק של ארגוני המחבלים בסמוך לרצועת הביטחון, ועוד מחוות מעין אלו. אך בטווח הארוך עלול הארס לפעפע ולחלחל ולהביא להרעלתה של מדינת ישראל.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
מה אתה מציע, שנצא למלחמה?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
הרשה לי לדבר. תשמע את דברי עד תומם.

היור' ע' עלי:
חבר הכנסת פרוז, אני מציע שתשמע את הנואם עד הסוף. יכול להיות שיש לו תשובות. למה לך להקדים את המאוחר?

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
אני נורא סקרן.

היור' ע' עלי:
אתה כבר מנחש מה הוא עומד לומר? תן לו לסיים את דבריו.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אני רוצה לומר לך, שלא תמיד אני חייב להיות קבלן לתשובות כדי להעלות שאלה חמורה על הפרק ולצפות לתשובות משר הביטחון, המופקד על כך. אני חושב שהדבר הזה חמור מספיק כדי שדנונו בו, גם אם אין לי תשובות על הכול.

אני יוצא לשאול את שר הביטחון, מה נעשה, דרך משל, בשעה שממשלת הכובות של הראווי — — —

היור' ע' עלי:
סליחה רגע. חבר הכנסת פרוז, אני מבקש להפסיק. נא להקשיב.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
אני הגעתי להסכמה עם חבר הכנסת העצני, וזה דבר נדיר ביותר — — —

היור' ע' עלי:
ימות המשיח הגיעו.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
הסוגיה רצינית מכדי שההסכם ביניכם יפחור אותה.

אני שב ושואל, אדוני שר הביטחון, מה נעשה בשעה שממשלת הכובות של הראווי תזמן בגדיבות-לב את סוריה להציב טילי קרקע-אווירי בתחומה, או להכניס גדודי שריון כדי לסדר כביכול בעיות מקומיות? האם עלינו להבהיר מראש מה הם הדברים שאם לא נוכל להשלים — ומי שיוכל להבהיר זאת הוא אתה, אדוני שר הביטחון, כדי שלא יתפתו לחשוב שניתן יהיה בשיטת הסיפוח הנוחל להציב אתגר, שאחר כך יקשה עלינו מאוד לעמוד נגדו.

זאת ועוד, השאלה העומדת בפנינו היא, מה יהיה גורלו של אזור הביטחון בדרום-לבנון? האם לא ייווצר מצב שבו, שוב כחסות מממשלת הראווי, האמורה לשלוט על לבנון כולה,

קולה החלוש של ישראל מהווה סממן לאובדן כושר ההרתעה שלה.

חנאים אלה הם מרשם בדוק למלחמה חדשה בחזית הצפונית, כאשר נתוני הפתיחה של ישראל אינם מעודדים כלל. עדיין אין זה מאוחר לעמוד על קווינו האדומים, ובכך למנוע אסון. אנו חייבים לקרוא נכון את המתהווה בחזית הצפון ולתרגם את האיומים לסדרת החלטות עקרוניות בממשלה, ועל המסר להגיע במהירות לדמשק.

עלינו לפעול לפני שיהיה מאוחר מדי, שכן יש לזכור, שאצל הרוזן הסורי מקנן זה זמן רב רעיון של סוריה הגדולה, כמו שהוא אומר בערבית: אל-כוכבה, ובמים אלה הוא מתחיל להגשימו מתוך רצון להגיע למצב שבו יש לסוריה יתרון אסטרטגי על ישראל על-מנת לכבוש לעצמו את רמת-הגולן; אבל — לא רק את רמת-הגולן. סוריה לא מפסיקה לומר, שלא רק לבנון היא חלק ממנה, אלא היא רואה כך גם את ירדן, ואל נהיה מופתעים כשתהיה מצדה גם דרישה לגליל. זאת הבעיה הבסיסית. סוריה אמרה תמיד, שלבנון היא חלק מסוריה. השלב הבא יכול להיות, כפי שאמרתי, הגליל. אני חוזר ומדגיש שיש לחזור אל אותם קווים אדומים שנחתמו על-ידי ממשלת ישראל בתיווכו של קיסניג'ר, שר החוץ האמריקני.

ב-1985 היתה חדירה של שני מטוסי "מיג" — — —

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
ואם הם יוצו את הקווים, האם יש לצאת למלחמה?

מיכה גולדמן (המערך):
לא אמרתי כך. תקשיב ותשמע את הסיומת. אני אומר גם עכשיו, שאני מעדיף כל ניסיון לתיווך מדיני שימנע מלחמה; כל פתרון. תמיד יש שתי אלטרנטיבות, חבר הכנסת פרוז, ואני בעד האלטרנטיבה הראשונה.

בשנת 1985 היתה חדירה של שני מטוסי "מיג-23" סוריים. הם הופלו על-ידי מטוס F-16 של חיל האוויר. מטוס אחד הפיל את שניהם. הסורים הבינו אז שאין סטייה מקווים אדומים. בספטמבר 1990 היתה סטייה מן הקווים האדומים. חיל האוויר הסורי נכנס לבטירות והפיל את משטרו של הגנרל הראווי ואת שליטתו. אנחנו יודעים שהיתה סטייה מן הקווים האדומים, וישראל לא הגיבה. אני לא אומר שהתגובה של ישראל היתה צריכה להיות צבאית, אבל יש לחזור ולומר שיש קווים אדומים למדינת ישראל. אסור להשאיר את המצב בערפל כאשר הקווים נפרצו, כפי שאמרתי, בספטמבר 1990. צריך להגיע עם סוריה שוב להסכם על הקווים האדומים ולמנוע שליטה סורית בשמי לבנון. תודה רבה.

היור' ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת גולדמן. חבר הכנסת חנן פורת, בבקשה: אחרי — חבר הכנסת יוסף גולדברג.

אני מודה לחבר הכנסת גולדמן שחשך לנו כדקה, גם זה משהו היום, כאשר יש לנו סדר-יום עמוס כל כך.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, מלחמת המפרץ, שבה ביקש סדאם חוסיין להשתלט על כוויית, החלה בקול רעש גדול והסתיימה בקול דממה דקה. כיבוש לבנון בידי סוריה — הבה נקרא לילד בשמו — החל בקול דממה דקה אך הוא עלול להסתים בקול רעש גדול.

אסד, מסתבר, הוא המנצח האמיתי במלחמת המפרץ, בין שיתנו לאנשיו להשתתף במצעד הניצחון בוויינגטון ובין

הכספים הסעודיים מאידך גיסא, והסכימו לחתום על הסכם ליחסים מיוחדים בין סוריה ללבנון. הסכם הנקרא הסכם-טאף.

עירק, שדחתה את הסכם-טאף, ומבחינתה היה הסכם זה חלום סורי נושן על "סוריה הגדולה", דאגה לצייד את המיליציות הנוצריות בנשק שיבטיח עמידה כנגד הסורים.

לעומתה, סוריה מיהרה ליישם את הסכם-טאף וחסלה את החוקה במיליציות הנוצריות — של גנרל עאון. פעולה זו הרתיעה את המיליציות האחרות מלפעול נגד הסורים שבלבנון והביאה להסכמתן ולתמיכתן בהסכם-טאף.

השפעה סורית על הראווי, נשיא לבנון, הביאה למינוי ראש ממשלה מבית כראמה מטריפולי כראש ממשלת הפיוס הלאומי הלבנוני. משפחת כראמה ידועה באהדתה המסורתית לסוריה. תהליך זה הביא ללבנון ממשלת פיוס באוריינטציה פרו-סורית.

חלק מהסכם-טאף היה בהחזרת הסדר ללבנון על-ידי פריקת המיליציות וארגוני הטרור מנשקם. בכך היה אולי משום כשורה. אכן פרקו את הנשק מהמיליציות בכיורות ובהרי השוף, אבל בדרום-לבנון נשאר המצב כפי שהיה, וחמור מכך: תגברו ואפשרו לארגוני הטרור למיניהם להתארגן ולהתבצר באזור צור, צידון, ולאורך רצועת הביטחון. כך שבפועל מי שנשאר מחוץ ומארגן אלה המחבלים באזור הסמוך לרצועת הביטחון. ברור שאינטרסים אלה משרתים את האינטרס הסורי, ובמידת הצורך — גם את האינטרס הפלשתיני, שירד מסדר-היום בלבנון, ואת האינטרס האסלאמי הפונדמנטליסטי — את ה"חייב אלה".

בשבועות האחרונים נתבשרנו על חתימת הסכם נוסף, ההסכם לאחווה ולשיתוף פעולה שנחתם על-ידי נשיאי סוריה ולבנון. החלק הגלוי בהסכם זה הוא אחדות מדינית בתחומי הפנים והחוץ, הכרעות משותפות ואחידות בתחום הצבאי, גיבוש מדינית כלכלית אחידה, גבולות פתוחים ויחסים מועדפים; והחשוב מכול מבחינתנו — פעולה משותפת במגמה לפעול כנגד אזור הביטחון שבדרום-לבנון. מצב זה יאפשר פעילות מוגברת של מחבלים נגד יישובי הצפון בגיבוי מטרייה צבאית סורית, כפי שידענו בעבר.

האם מהלך זה הוא חלק מתהליך המתקדם באזור, או תחילתה של הסלמה על-ידי פעילות מחבלים מוגברת כנגד יישובי הצפון בגיבוי סורי?

לצערי, מצב זה יביא להתדרדרות בגבול לבנון, ויש צורך דחוף להתריע ולהיערך לכך בגבול הצפון. הסכם זה, אדוני השר, הוא נקודת מפנה בגבולנו הצפוני, וחשוב מכך, למי שרואה לשלום — בתהליך המדיני.

אין מקום, אדוני השר, להצהיר פומבית על קווים אדומים. יש צורך לשמור על האינטרסים הביטחוניים והמדיניים של מדינת ישראל תוך שיקול דעת מרבי. אסור, אדוני השר, לאפשר לגורמי הטרור להיערך בדרום-לבנון; ארגוני הטרור אשר נערכו והגבירו את עוצמתם עד כדי נכחות של אלפי ועשרות אלפי מחבלים עם נשק, עם משגרי טילי "קטיושה" מסוג BM-21, שכבר נורו בחצי השנה האחרונה לעבר אצבע-הגליל במסגרת המלחמה במפרץ.

אני מברך אותך, אדוני השר, ואני מברך את חיל האוויר על הפעילות נגד אותם כלים שירו לעבר הגליל. אני מברך אותך על הפעילות נגד התארגנות ארגוני החבלה והיערכותם בדרום-לבנון, בגיבוי סורי ובמסגרת אותן הכנות, שיישמו אותן

יגיע השלטון הסורי, או, על כל פנים, השפעתו בראשית צעדיו בדרכי פיתוי ובדרכים אחרות גם אל דרום-לבנון. ואנחנו עלולים למצוא את עצמנו יום אחד במצב שבו גם גבול הביטחון ואזור הביטחון פרוצים? האם כבר עכשיו, ואולי במקביל, לצערנו הרב, לצער ולמהלך הסורי, עלינו ליצור עובדות מוצקות יותר בדרום-לבנון, שיבטיחו את שליטתנו לטווח הארוך?

אני מעז להעלות רעיון שיכול להישמע פנטסטי: אולי גנרל לאחד ושכמותו יהיו אלה שיצטרפו להזמין את ישראל, לא כדי לשלוט בדרום-לבנון, אלא כדי להעמיק את אחיזתה שם כתשובה על האתגר הסורי?

נדמה לי, שאם לא ננקוט צעדים, לא רק של מגננה אלא גם של יוזמה, וגם אם כפועל יביא הדבר לחלוקה דה-פקטו של לבנון, אנחנו עלולים למצוא את עצמנו במציאות חמורה ביותר, שבה כאשר נבקש לאחר מכן להשיב על הסיכון והאיום הסוריים העומדים מולנו כבר יהיה מאוחר, והדבר יתבע מאתנו קורבנות רבים. ובעניין זה — יפה שעה אחת קודם.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אתה מציע לנוע צפונה ולהרחיב את רצועת הביטחון? מה אתה מציע?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
לא זה מה שהצעת. לא שמעת את דברי.

הי"ר ע' עלי:
חבר הכנסת פורז, שאלת את השאלה הזאת כבר שלוש או ארבע פעמים. לו רצה הדובר להשיב לך, יכול היה לעשות זאת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת פורז, מה אתה מתרגש? האם יש משהו באולם הזה שרוצה במלחמה?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אף אחד לא מתכוון לפתוח בצעדי מלחמה, אבל אתה צריך לדעת את הכלל היסודי. שמי שרצונו כשלום צריך גם להיכון למלחמה, ובוודאי כאשר נוקטים מולך צעדים מאיימים כל כך. אני דיברתי על העמקת אחיזתנו בדרום-לבנון בדרכים שונות. אני דיברתי על הצבת אתגרים ברורים כלפי הצבא הסורי אם אנן יעז להציב טילי קרקע-אוויר בתחומה של לבנון, לפי הזמנתה של ממשלת הראווי וכדומה. ואני מצפה לשמוע את תגובתו ואת עמדתו של שר הביטחון בעניין זה.

הי"ר ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי גולדברג, בבקשה: אחריו — לאחרון הנואמים בנושא הזה, חבר הכנסת אליקים העזני.

חבר הכנסת פורז, עכשיו אתה יכול לשאול את חבר הכנסת פורת כל מה שאתה רוצה ותקבל את תשובותיו. זה יספק אותך וגם לא יפריע לנו. אבל עשו זאת בבקשה מחוץ לאולם, בבקשה, חבר הכנסת גולדברג.

יוסף גולדברג (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד שר הביטחון, לפני כשנתיים החל מהלך סורי ביוזמת פאהד, המלך הסעודי, בעיר הנופש טאף. מאחורי ההזמנה עמד האחראי לתיק הלבנוני בממשלת סוריה, סגן הנשיא חדאם. פאהד שכנע את הלבנונים לחתום על הסכם פיוס לאומי. ראשי המפלגות והמיליציות הלבנוניות לא עמדו בלחצים הסוריים מחד גיסא ובפיתויים

ובהכשר שלהם. אחרי הכול, הפעלת מנגנוני טרור רצחניים אינה משתווה לפשע הבין-לאומי של הזוהר עשרה קרואונים או גירוש ארבעה מנהיגי מחבלים.

רק אחרי ירושלים יבוא התור של יהודה ושומרון, כי אין בעולם ערכי שייקח את חברון ושכם כמתנה, מבלי שתובטח לו תחילה העיר ירושלים. ואם ייקחו, גם הם לא יאריכו ימים. רק בסוף התור נגיע, חלילה, לעזה, למרות כל הפצרותיו של חבר הכנסת שמעון פרס. את הרצועה ייקחו רק אחרי רצועת הביטחון, הגולן, ירושלים, יהודה ושומרון.

גמרנו את ספירת המלאי, ומצאנו נחש שראשו בצפון, בהסכמה האילמת, הפסיבית, השותקת של ישראל לסיפוח לבנון על-ידי סוריה, מתוך הליכה עיוורת אחרי אמריקה, וזנבו בנבול רפיח.

והכול ייעשה בשם הלגיטימיות הבין-לאומית, אשר תתפשט מן ה"אנשלוס" בצפון דרך הוועידה הבין-לאומית, תקבל חסות האו"ם, וזאת היא הלגיטימיות הבין-לאומית המוחלטת.

זה מכניזם שידחק אותנו לתוך הפינה הלגיטימית ששמה "השלום", ושם יטפלו בנו ה"סקאדים" הצפון-קוריאניים והסיניים של סוריה הגדולה עם המחבלים, שיכו בנו מגנין, מקלקיליה וכך הלאה.

זו החזות, אם לא נעצור מייד. כל ויתור נוסף מוליך אותנו אל התסריט הזה. את המשגה בשתיקתנו נוכח סיפוח לבנון אי-אפשר לתקן, אבל יש לנהוג בחקיפות צבאית גדולה ולאחת להם, שהם עדיין אינם בעלי-הבית בלבנון, עד כמה שבשיתונונו נוגע בדבר.

יש להתרחק מן הלגיטימיות האו"מית כמו מפני הדבר. נתייצב וקופים מול האמריקנים ונאמר להם כפה מלא: אין לגיטימיות, אין צדק, אין אמת. אין מוסר גדולים יותר מזכותנו לביטחון, מזכותנו לחיים, מזכותנו לריבונות בתוך אותו רבע מארץ-ישראל המנדטורית שנשאר בידנו, לאחר שערכי ארץ-ישראל הקימו להם, על שלושה-רבעים מארץ-ישראל, ממזרח לנהר הירדן, מדינה משלהם שבתור לקרוא לה "ירדן". תודה.

היו"ר ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת אליקים העצני. שר הביטחון מתבקש להשיב.

שר הביטחון מ' ארנס:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההסכם הסורי-הלבנוני המכונה "הסכם לאחווה, לשיתוף פעולה ולתיאום פעולה" הוא פרק נוסף בטרגדיה הלבנונית. הוא מהווה שלב נוסף בתהליך, אשר קיבל תאוצה מאז מלחמת המפרץ, של כפיית ההסדר הסורי על לבנון והפיכתה למדינת חסות סורית לכל דבר.

הצלחותיה האחרונות של סוריה הן כראש וכראשונה פועל יוצא מהפעלה מתמשכת של כוח צבאי ברוטלי ושל טרור מצד הסורים בלבנון, בצד תהליכים פנימיים, שבמרכזם זכויות של הקבוצות הלבנוניות השונות להשלים עם העמקת החזירה והמעורבות של הסורים. במסגרת זו אנו עדים לירידת כוחה והשפעתה של העדה הנוצרית, אשר באופן מסורתי היוותה בלם בפני השאיפות הסוריות בלבנון.

המדיניות הישראלית בלבנון מכוננת כראש וכראשונה להבטיח את ביטחון יישובינו בצפון. ההסכם הסורי-הלבנוני, כצד ההתפתחויות האחרות בזירה הפנים-לבנונית, מחייבים

בימים אלה נגד מדינת ישראל. היערכות זו חשובה אם ברצונו להיערך לקראת התהליכים המדיניים. חוששני שמצב זה יביא את המחבלים לנסות לערער ולשכשך כל הליך שלום הנרקם באזורנו. ועל כן הערכתי הרבה לך, אדוני שר הביטחון, ולצה"ל על הפעילות של הימים האחרונים, גם נוכח התגברות פעולות החבלה בדרום-לבנון. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת יוסי גולדברג. חבר הכנסת אליקים העצני, בבקשה.

אליקים העצני (התחיה):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבה נעשה ספירת מלאי. במסגרת "הלגיטימיות הבין-לאומית", ביטוי חביב על המחבלים הערבים ועל מדינות האויב הערביות, כלעה סוריה את לבנון. זו "לגיטימיות" שנרכשה הודות להסכמה אמריקנית, לרבות רצח של כ-1,000 קורבנות נוצרים אשר חוסלו על-ידי הסורים בדרך למימוש ה"אנשלוס" של הלבנון. יש לומר, שה"אנשלוס" הנאצי של אוסטריה ואף הפיכת צ'כוסלובקיה לפרוטקטורט גרמני הושגו בפחות דם.

מעתה, אנחנו נעמוד מול דרישותיה של ממשלה לבנונית "לגיטימית", מול צבאה ה"לגיטימי", וכל העולם יתעלם מכך שמדובר בממשלת-בוכות.

במסגרת "הוועידה האזורית" אנחנו התגרנו לשבת מול משלחת הממשלה הלבנונית הלגיטימית הזאת, ובפיה תהיה אך דרישה אחת: נסיגה מרצועת הביטחון השייכת ללבנון הריבונית הלגיטימית, פינוי הטריטוריה הלבנונית הזאת, שאותה אנחנו מחזיקים באמצעות צד"ל — דרישה לגיטימית של ממשלה לגיטימית.

מה נשיר על כך? כי אין עוד מדינת לבנון. כי ממשלת לבנון היא ממשלת-בוכות, ולמעשה — הדרישה היא למסור את השטח לסוריה, ובכך ליצור איום על אצבע-הגליל גם ממערב, ואף איום ישיר על מפרץ-חיפה?

ישיבו לנו: הלא אתם דרשתם לשבת בשיחות שלום דו-צדדיות גם עם לבנון. אם אין לבנון, איך אתם יושבים אתם? עד כאן נסיגה א'.

ובמסגרת המשאומתן הישיר נשכ, כמובן, גם עם סוריה. ועל מה נדון אתה? על סיפוח לבנון? לא, רבותי, נושא זה אינו כלול כלל בסדר-היום של הוועידה האזורית. על סדר-היום שלה יש רק נושא אחד: הגולן; כלומר, להציב גם על גבולה המזרחי של אצבע-הגליל גבול סורי.

לא אתפלא אם בתנאים אלה ימצא מישור מ"מחנה השלום" שיציע לקצץ גם את האצבע הדקה הזאת, להוליך את קריית-שמונה בדרך שאותה הם מועידים לקריית-ארבע — שטחים תמורת שלום.

יש היגיון פנימי בנסיגות, יש היגיון פנימי בנוסחת "שטחים תמורת שלום": מן "הקו הירוק" ועד לקו הכחול, הוא היום התיכון; ומן הגולן, לנסיגה הבאה בתור — ירושלים. רק לאחר שהאריה, אסד הסורי, יהיה שבע, הוא ירשה למישהו אחר לאכול. איש לא יאכל לפניו. הוא לא יתיר לשום ערכי ארץ-ישראלי, פלשתיני בשפתם, אף לשבת לשולחן כדי לקבל את ירושלים מבלי שלאסד תובטח תחילה רמת-הגולן.

הסנקציה היא עונש מוות מהיר ואכזרי מידי ארגוני הטרור האמינים מאוד, המופעלים בידי אסד, שעליהם הוא לא ויתר ואותם הוא לא פירק, ולמרות זאת זכה בחסדי האמריקנים

שקורה בלבנון. שאלתי בקריאות ביניים את חברי הכנסת, מה הם מציעים. אפילו הנצים שבתוכנו, אפילו מחבר הכנסת אליקים העזני לא שמעתי שהוא מציע שנרחיב את רצועת הביטחון צפונה. בצדק העיר חבר הכנסת העזני, שכשסוריה רוצה היא יודעת גם לשמור על גבול שקט. עובדה היא, שהגבול שלנו עם סוריה ברמת-הגולן הוא גבול שקט, אולי אחד השקטים ביותר שיש לנו.

אליקים העזני (התחיה):
בלי הסכם שלום.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
כן, בלי הסכם שלום.

ייתכן, שאם ירצו הסורים בכך, הם יוכלו גם לשמור על הגבול הלבנוני בתור גבול שקט.

אמרתי את הדברים האלה מסיבה פשוטה. אנחנו צריכים להבין, שבכוח לא נצליח לכפות במזרח התיכון את מה שטוב לנו ונוח לנו. הפתרון היחיד הוא לנסות — אני אומר לנסות, לא תמיד אפשר — להגיע להסדרים.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
חבר הכנסת פורת, אין לי זמן.

יואש צידון (צומת):

אני מציע שנקרא לאסד שלוש פעמים: נו, נו, נו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
זה מה שאתם מציעים. בינתיים כל המציעים אמרו להגיד לאסד: נו, נו, נו. את זה אתם מציעים.

אדוני היושב-ראש, מאחר שההצעות אינן רציניות, לא הציעו לנו שום דבר מעשי, אני חושב שפרט לאנחות ולגניחות אין טעם לקיים שום דיון. אני חושב שהעמדה שהביע שר הביטחון היא עמדה רצינית ואחראית הרבה יותר מהעמדה שהביעו המציעים, ואני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. לפני כן אני מבקש לשאול את חברי הכנסת, אם הם מסכימים להעביר את הצעתם לוועדת החוץ והביטחון. חבר הכנסת יואש צידון, האם אתם מסכים?

יואש צידון (צומת):
כן.

היו"ר ע' עלי:
חבר הכנסת מיכה גולדמן?

מיכה גולדמן (המערך):
מסכים.

היו"ר ע' עלי:
חבר הכנסת חנן פורת?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
מסכים.

היו"ר ע' עלי:
חבר הכנסת יוסי גולדברג?

יוסף גולדברג (הליכוד):
מסכים.

אותנו לעקוב בדקדקנות אחר המתרחש בלבנון, כמטרה לאתר סיכונים אפשריים לביטחון גבולנו הצפוני ולמצוא פתרונות של הבעיות החדשות העוללות להיווצר.

ברצוני להבהיר, כי נמשך במדיניותנו הגורסת קיומו של הסטטוס-קו באזור הביטחון ובמובלעת ג'זין, ונדאג גם להבא לחזק את צבא דרום-לבנון ולסייע לאוכלוסייה המקומית באזור הביטחון, אשר אינה מעוניינת לחיות תחת שליטה סורית או תחת שליטת ארגוני המחבלים. הפיכתה של לבנון לגרורה סורית והתגברות סיכויי הטרור בדרום-לבנון רק מגבירים את דבקותנו במדיניות זאת.

זה תשע שנים, מאז מבצע "שלום הגליל", לא נפצעו גבר, אשה או ילד בצפון-הארץ.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אזרחים.

שר הביטחון מ' ארנס:

אזרחים. מדובר באזרחים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
חיילים?

שר הביטחון מ' ארנס:

חיילים שילמו את המחיר של הביטחון. שילמנו מחיר יקר מאוד כדי שנשיג ביטחון זה לאוכלוסייה האזרחית בצפון-הארץ, ולא נותר על מצב זה ועל ביטחון זה.

התקפות חיל האוויר נגד המחבלים בדרום-לבנון בימים האחרונים הן חלק ממדיניות שלא השתנתה ולא תשתנה, לתקוף כל גורם בלבנון, אשר עוסק בהכנת פעולות חבלה נגד מדינת ישראל ונגד אזרחים ישראלים.

אנו סבורים, שחשוב הדבר, שלבנון תשוב להיות מדינה עצמאית וריבונית, כפי שהיתה בעבר, ותמשיך לשמור על זהותה ועל ייחודה. למרות ההצלחות הסוריות האחרונות, אנו מקווים שבסופו של דבר ייכלם תהליך השתלטותה של סוריה על לבנון, ולבנון תשוב להיות מדינה עצמאית. רק עם מדינה כזו יש סיכוי, שישאול תוכל אי-פעם להגיע לידי הסדרי קבע, שיבטיחו את השלום והשלווה משני עברי הגבול.

אנו נמצאים במגעים עם ממשלת ארצות-הברית בנושא זה, והיא מודעת היטב לעמדתנו השוללת את ההסכם המביש הזה. אנו נמשיך להציג את עמדתנו זו בפני ארצות-הברית ובפני הקהיליה הבין-לאומית, אשר בניגוד לתגובתן החריפה כלפי השתלטותה של עירק על כוויית נוטות להשלים ולגלות הבנה כלפי השתלטותה של סוריה על לבנון. על הקהיליה הבין-לאומית ליכור את לקחי ההיסטוריה לגבי התוצאות הטרגיות של אלימות פוליטית ביחסים בין מדינות ולהיות מודעת לכך, שהעשה בלבנון עלול להוות תקדים מסוכן באזורנו.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעות לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם פורז מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אליקים העזני. חבר הכנסת פורז, עומדת לרשותך דקה לנמק.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהדיון היום מלמד, שלשאר ישראל יש מגבלות של כוח. כולנו לא מאושרים ממה

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת אליקים העצני?

אליקים העצני (התחיה):
מסכים.

היו"ר ע' עלי:

נעבור להצבעה. אין לפנינו הצעה אחרת לארבע ההצעות האלה, ולכן נצביע על כולן יחד. מי בעד העברת ההצעות של חברי הכנסת צידון, גולדמן, פורת וגולדברג לוועדת החוץ והביטחון — יצביע. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 14

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר־היום — 2

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת א' העצני לוועדת החוץ והביטחון

נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

גם הצעתו של חבר הכנסת אליקים העצני עוברת לוועדת החוץ והביטחון.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 16

נגד — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי

הכנסת " צידון, מ' גולדמן, ח' פורת, וי'

גולדברג לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

יב. הצעה לסדר־היום

רצח ערכים בידי ערכים

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום, הצעה לסדר־היום מס' 5104, בנושא: רצח ערכים בידי ערכים, של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. לאחר מכן ינמק חבר הכנסת עוזי לנדאו את הצעתו בעניין הפקרת ערכים בעל־בריתנו ביהודה ובשומרון, ועל שתי ההצעות יחדיו ישיב שר הביטחון.

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, בבקשה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אולי נתחיל בעובדות. מתחילת האינתיפאדה נרצחו כ־400 פלשתינים בידי פלשתינים, וקצב הרציחות גובר והולך. מהראשון באפריל שנה זאת נרצחו קרוב ל־50 איש; חלק גדול, בין שליש לרבע, באזור אחר, בדרום־רצועת־עזה.

אדוני היושב־ראש, נהוג לדבר על כך במונחים של רצח משתפי פעולה או סיענים. הדיבור הזה אינו נכון, והדיבור הזה גם עושה עוול. לפי כתבה של העיתונאי ג'ון עמנואל ב"גרדסלם פוסט", כתב עיתונאי פלשתיני, זוהייר דיבי, הוא עצמו מעריך ש־60% מהנרצחים אינם יכולים להיכנס כלל לקטגוריה של משתפי פעולה או סיענים, אפילו במינוח הרחב ביותר. מתוך מעט האין־פורמציה שאני ליקטתי, אני חושב שגם המספר הזה אינו מדויק, ושיעור גדול עוד יותר של הנרצחים אינו קשור כלל לסכסוך הפוליטי — — —

שר הביטחון מ' ארנס:

— — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני השר, זה מה שאני אומר, הבאתי קודם כול מקור

היו"ר ע' עלי:
בעד — 16, נגד — 1, אין נמנעים, ההצעות עוברות לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

אנחנו עוברים להצעה של חבר הכנסת אליקים העצני. יש כאן הצעה להסיר, לכן נצביע עליה לחד. מי בעד העברתה לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת? זו הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 14

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר־היום — 2

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת א' העצני לוועדת החוץ והביטחון

נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

גם הצעתו של חבר הכנסת אליקים העצני עוברת לוועדת החוץ והביטחון.

ערכי פלשתיני, ולאחר מכן אני אומר שההערכה היא הרבה יותר גבוהה, ויש האומרים אותה ב־75% או ב־80%. אני לא רוצה לומר בכך שרצח מי שמסייע לשלטונות ישראל חמור פחות מרצח אחר. כל רצח הוא מעשה חמור. כל קטילת חיי אדם היא דבר שאין לו מחילה. יש כאן תופעה מחרידה, מזעזעת, שמאות אנשים, גברים ונשים, צעירים וקשישים, שאין להם כל קשר לסכסוך הטרגי והאלים הזה שבינינו לבין הערבים והפלשתינים, נופלים קורבן למעשה רצח איום ונורא. אולי הדבר המחריד והנורא ביותר הוא, שחלק מהרציחות האלה הוא מטעמי מוסר. אני ואבני למוסר זה. כל רצח הוא אנטי־מוסרי. כל רצח הוא דבר המנוגד לחובתו של אדם לנהוג כאדם.

ואילו מעשי רצח, איזו ברוטליות. ב־24 בחודש מאי נרצח מורה של ארגון ססו"ת — סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם — מוחמד אל־גטיס, שנדקק 11 פעמים. למוות, לעיני תלמידיו בבית־הספר. דרך אגב, שבעה מעובדי אונר"א־ססו"ת נרצחו עד כה.

לכל המעשים האלה, שאין להם מחילה, היה גינוי קלוש ביותר על־ידי ההנהגה הלאומית הפלשתינית ועל־ידי אש"ף; גינויים חד־פעמיים, לא נחרצים מספיק, לא מתמידים מספיק, לא נשמעים מספיק, ולגמרי לא־אפקטיביים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

מעבר לעובדות; אחריות. אדוני היושב־ראש, האחריות הפורמלית היא בידי ישראל, ואני מדגיש את המלה פורמלית, משום שלפי המשפט הבינ־לאומי היא אחראית לשלום, לביטחון ולסדר בשטחים המוחזקים. אני לא מצפה, ואני אומר

כצד האחריות הפורמלית הזאת, אני רוצה לומר, שהאחריות המהותית, האמיתית, היא על מי שמתיימר להנהיג את ענייני עצמו, והביא לכך שאין לנו לא משטרה ולא בתי-משפט בשטחים בכל הנוגע לאוכלוסייה הפלשתינית. והאחריות הזאת מוטלת על הקהילה הפלשתינית ועל ההנהגה הלאומית המתימרת להיות מנהיגתה. ואני אומר זאת לא רק בגלל רצח ונטילת חיי אדם, שאינני חושב שישיראלי כלשהו יכול להישאר אדיש להם, אלא משום שלרצח הברוטלי הנמשך הזה יש גם השלכות פוליטיות.

ואני, כמי שרוצה בתהליך של שלום והתפייסות בין שני העמים, וכמי שרוצה בכל נפשו ובכל מאודו להביא קץ לסכסוך הנורא הזה, המקיז גם את דמנו וגם את דמם של הפלשתינים, משום שאני חושב שיש לנו ממש מצווה קיומית לנסות לשים קץ לסכסוך הזה — דווקא אני מרשה לעצמי, תובע מעצמי ומחברי, שאנחנו נפנה את האצבע המאשימה הזאת, החובעת אחריות מלאה מהקהילה הפלשתינית וממי שמתיימרים להיות מנהיגיה לשפך הדם הזה.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אפשר לשאול שאלה?

הי"ר ע' עלי:
חשאל, בבקשה.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
ברשותך, היות שיהיו אנשים רבים מאוד שבהם ייגע הדבר, האם אתה תתמוך בהצעה שממשלת ישראל, בין שאר הדברים, תעודד הגירתם של אותם מאוימים אל מחוץ למדינת ישראל?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אם הם ירצו בכך.

חיים קורפו (הליכוד):
אפשר עוד שאלה?

הי"ר ע' עלי:
בבקשה, חבר הכנסת קורפו.

חיים קורפו (הליכוד):
90% מהמאוימים הם חפים מפשע, הם עצמם לא יודעים שהם מאוימים, 10% הם מסייעים. איך אתה — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אני מציע ששר הביטחון יענה לך על זה. אבל אילו שאלת אותי, כמי שעשה קצת עבודה בנושא — אין לי הידע שיש לשר הביטחון — הייתי אומר לך, שהעובדות כפי שהצגת אותן אינן מדויקות לגמרי. יש קטגוריות של אנשים מאוימים, שאינם חשודים בסיוע, והדברים ידועים לאנשי שירות הביטחון, לא במלואם. הרי אני לא מציע פתרון שהוא פתרון מלא. אני מציע פתרון המשפר את המצב הקיים של הפקרות ושל שפיכת דמים ושפיכת דם נקיים. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת רובינשטיין.

זאת במפורש, ואינני דורש, ששר הביטחון יתייצב כאן ויגיד שהוא מתכוון לממש את האחריות הפורמלית הזאת על-ידי הצבת חילות משמר בכל אחד מעשרות או מאות הכפרים והיישובים הערביים ברצועה ובשטחים המוחזקים.

האחריות הזאת הופכת להיות אחריות פורמלית, אדוני שר הביטחון, במקרים ספציפיים. היא מחייבת את ממשלת ישראל קודם כול להיענות לחלונות, לאנשים שחוששים מאוימים, לפתוח בחקירות לאחר מעשה הרצח, לנסות להעמיד לדין, אבל מעל לכול, זוהי הצעתי לך, להכריז על מתן מקלט לערבים החששים שהם מאוימים, ולהודיע ברבים, בפומבי — — —

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
חבר הכנסת גולדשטיין, אני מדבר על עניין רציני מאוד מאוד, שקשור בחיי אדם. עשה לי טובה, תשמע את ההצעה שלי. נמצא כאן שר הביטחון, הוא יגיב בשם הממשלה — — —

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
לנוכח כמות הנרצחים אתה לא חושב — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
לא התכוונתי להקמת עיר מקלט, חבר הכנסת גולדשטיין, אלא לכך שחובתה של הממשלה, כאחריות לשלומם של התושבים אחריות שהיא אינה יכולה לבצע אותה באמצעות כוחות שיטור, ואני גם אינני מצדד בכך: כולם יודעים מה הנתונים, ואל תגורר אותי לשאלת האחריות למה הגענו לאן שהגענו. אני לא רוצה לעסוק בכך היום: אני עוסק בכך כימים אחרים.

אני מציע — — —

חיים קורפו (הליכוד):
מנין אנחנו יודעים מי המאוימים, אם 90% מהם חפים מפשע?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא התכוונתי לעיר מקלט, ואני לא התכוונתי לכך שכל מי שפונה לרשויות הביטחון מקבל מקלט. כוונתי היתה, שקודם כול תודיע ממשלת ישראל, שיש אפשרות של פנייה כזאת, שהיא תבדוק את המקרים, ולמשרד הביטחון ולמערכת המודיעין שלנו ולשירותי הביטחון שלנו יש אפשרות לבוא ולברור בין פניות פיקטיביות לבין פניות שיש בהן יסוד. ואני מדבר על סמך פניות של משפחות פלשתיניות, בין השאר אלי — אני לא מדבר בעלמא — שהן חשות חשופות לחלוטין, לא בגלל סיוע לשלטון הישראלי: גם זה קיים, אבל לא רק בגלל זה. ומי שרוצה יכול היה לקרוא כתבה מחרידה על בחור מעזה, שלא נותנים לו אפשרות אפילו להתגורר בתל-אביב משום שהוא חושש לחזור לרצועה לאחר שחיסלו את אחיו. אני לא מדבר על דברים סתם כך, שתהיה כאן נדידת המונים. ואני גם לא מדבר על ערי מקלט. אני גם לא מדבר על מקלט בישראל. אני מדבר על חובתה של הממשלה להגן ולעשות מאמץ כדי להגן על המאוימים. אנחנו יודעים מהו איום ומי חשוף לסכנה אמיתית ומי לא.

יג. הצעה לסדר-היום הפקרת ערכים בעלי-בריתנו ביהודה ובשומרון

היו"ר ע' עלי:

ראובן ריבלין (הליכוד):
מה זה חשוב אם הוא מכין או לא מכין?

עוזי לנדאו (הליכוד):

בכל מקרה, חבר הכנסת רובינשטיין, אני מתפלא עליך, אדם הגון, יסודי, על הניסוח הפרוזאי הזה. אינני מתפלא על "בצלם", שהוא ארגון כזו, משום שלא מדובר ברצח פרוזאי של ערכים בידי ערכים, סתם עוד יום של חול, מין טבע כזה של העולם שנתקלים בו, אלא זהו מסע טבח שיטתי של אנשים חסרי הגנה וחסידי ישע לפני בני משפחותיהם, כשיש עינויים לפני הרצח והתעללות אחרי הרצח, בידי כנופיות טרור המקבלות את ברכתן מאש"ף ומן ה"חמאס". והפסע היחיד של הקורבנות הוא נכונותם לחיות עמנו בדו"קיום. כשחלקם הקטן הם בעלי-בריתנו באמת. כך או כך, במאבק לדו"קיום ולשלום, כולם על צדנו וכולם בעלי-בריתנו, ואותם אנחנו מפקירים.

אדוני השר, בסברה ובשתילה היה טבח של מאות אנשים בלילה אחד, לא ידענו אבל היינו ליד, וועדת-כהן מצאה אותנו חייבים בדין. אבל כאן אנחנו יודעים, כבר שלוש שנים וחצי, ומתעלמים.

אני יודע מדוע "בצלם" מתעלם — משום שהוא רואה ברעולי הפנים לוחמי חופש, ובמעשיהם — מלחמת שחרור, ובקורבנותיהם הערכים החולקים על דעתם — מי שאולי ראויים לעונשם.

אבל הבעיה איננה "בצלם", אלא באדישות מדינת ישראל כולה. ונוכח הטבח הנמשך, הבלתי מופרע, של חפים מפשע, הממשלה שוות-נפש, זה"ל מתעלם, השב"כ מתרחק, מערכת המשפט מפנה פניה, הטלוויזיה אינה מוצאת עניין והציבור אדיש. איך אמר ביאליק? — "השמש זרחה, השיטה פרוחה והשושן שחט" — והשושן — שוחט.

הרצח השגרתי הזה מחד גיסא ואזולת-היד מאידך גיסא הם הביטוי הבוטח, החריף והחמור ביותר לגודל התבוסה המוחצת שנחלה ישראל ב-3.5 שנות אינתיפאדה.

מה רואים הערכים המוכנים לדו"קיום וחיים ביהודה, בשומרון ובעזה? הם רואים את ישראל מתכחשת למי שקשר את גורל בגורלה ומפקירה את מי שמוכן סתם להסתכן כדי לחיות עמה בדו"קיום, לא בהכרח משום שהוא אוהב אותה. המבוגרים שבתוכם זוכרים את מסייעינו הירויים ברחובות עזה ב-1956. הצעירים מהם זוכרים את גורל ידידינו בלבנון, שגופותיהם נגררו בחוצות צידון ובכירות צור. אבל הנערים דהיום, חברי הוועדות העממיות, הם נישאים על גלי השמועה מפה לאוזן, המתארת כיצד הפקרנו לפני שלוש שנים וחצי בעל-ברית שלנו בקאטיה, כיצד תלונו על עמוד חשמל ושרפוהו לעין כול, וכוחות זה"ל מתכוננים ממרחק בטוח במתרחש.

אותם נערים הם אלה שעמם גואה והולך היום גל חיסול החשבונות: לאור היום כמו באישון ליל, הם מאוגדים בוועדות הלם במאות כפרים, מתעללים, שורפים, יורים על בחי חשודים, מפשיטים נשים לעיני ילדיהן, הורגים אבות לעיני נשיהם, התעללויות לאלפים, מעשי רצח למאות. זה לא מצרך החרד, זה לא מעשה בשבוע, אלא שגרת יום כימו.

כעת נשמע את הצעתו לסדר-היום מס' 5041 של חבר הכנסת עוזי לנדאו: הפקרת ערכים בעלי-בריתנו ביהודה ובשומרון. שר הביטחון ישיב על שתי ההצעות יחדיו. בבקשה, חבר הכנסת לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תיאורו של ח'ליל אברעיאר מח'אן-יונס: ב"ב-23:00 דפקו אצלי בדלת ארבעה אנשים עם מסכות. הם סחבו אותי לחצר, אחד מהם הניח את הסכין על האוזן השמאלית שלי, והתחיל לחתוך אותה באטיות, כמו שחוטכים פרוסת לחם. אלה היו כאבי חופת, ואז ראיתי את האוזן נופלת על הרצפה. את האוזן השנייה הם כרתו במכה אחת, ואז איבדתי את ההכרה. התעוררתי בבית-החולים 'נאצר'. עכשיו אין לי אוזניים". זה לא מדוח "בצלם", זה מעיתון "חדשות" מ-3 באוגוסט 1989.

והנה, לגבי אדם אחד, אשרף אלי-עראבלי, דוח חקירה רשמי מתאריך 25 באוגוסט 1990 אומר את הדברים הבאים: "בשעה 14:15 הגיע לנפת רפיה אחיו של הנרצח וזעק כי רעולי פנים באו לכיתם לרצוח את אחיו, האח מתחבא בכית-השימוש ועדיין ניתן להציל אותו. הדברים האלה נמסרו למפקד הגזרה בטלפון. גם במקרה הנורא הזה ניתנה הוראה שלא להתערב. נותן ההוראה — המח"ט בעצמו. עברו שלושת-רבעי שעה, והשעה עכשיו 15:00. עתה מגיעה למשרד זה"ל האחות, והיא מרווחת לסתן מזה"ל, כי אחיה עדיין חי ומתכבד. בתגובה שולח זה"ל יחידה אל 'צומת פילק' לצפות מרחוק. בשעה 16:15, שעה ורבע אחר כך, הגיעה הידיעה הבלתי נמנעת — אשרף נרצח. ליתר ביטחון חיכה זה"ל עוד שלושת-רבעי שעה ונכנס למקום הרצח רק בשעה 17:00. מה עשה זה"ל? הטילו עוצר, דיברו עם 'הנכבדים', עצרו כמה צעירים, קראו לעירייה לשטוף את הדם".

מי הנרצחים? במי מתעללים? מי הם מאות הנרצחים? מי הם האלפים, עשרות האלפים שבהם מתעללים? מעוטס, כפי שאמר חבר הכנסת רובינשטיין, הם בעלי-בריתנו במלחמתנו, בין לחיאבון ובין מאמונה שאנחנו, כמדינת ישראל מתקדמת ומודרנית, עדיפים מהפונדרמנטלים הקיצוני ומנהגיות, שחלק ממדינות ערב עלול להביא בכנפיו אם הם יהיו, חלילה, תחת שלטונו. אבל רובם הגדול הם אלה שמוכנים ורוצים מסיבותיהם, לחיות עמנו בדו"קיום, בין שהם עובדי ממשל, בין שהם נכנסים ויוצאים בשערי הממשל כדי לקבל שירותים, בין שהם מפריי שביחה בכניסתם לעבוד אצלנו לפרנסתם, ובין מי שסתם רוצים לגמור את החודש, לבוא ולעבוד כאן.

חבר הכנסת רובינשטיין מזדעזע, בצדק, אבל הוא קורא למתרחש בשם הפרוזאי "רצח ערכים בידי ערכים", "בצלם" אינו מזדעזע, אותו זה כנראה לא מטריד, שום דוח לא פרסם בסוגיה הספציפית הזאת.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
"בצלם" מכין דוח על כך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני שמח על האינפורמציה הזאת. אנחנו מצפים בכליון עיניים, חבר הכנסת רובינשטיין, לרוח "המאוזן" של "בצלם". הוא כוודאי יעשה את זה יחד עם "אלי-חאק". בבקשה.

בשומרון ובעזה הוא מאבק על השלום, על סיכוי לשלום, על האפשרות לדו-קיום.
מהי עמדת הממשלה, אדוני השר? תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת לנדאו. אני קורא לשר הביטחון להשיב: בבקשה. אני מבין ששר הביטחון ישיב על שתי ההצעות, של חבר הכנסת רובינשטיין ושל חבר הכנסת לנדאו. ההצבעה תהיה, כמובן, נפרדת.

שר הביטחון מ' ארנס:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מעשי הרצח של ערבים בידי ערבים הם ביטוי נוסף לדרך האלימה שבה מנסים גורמים שונים בקרב האוכלוסייה הערבית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה להשיג את מטרותיהם.

מי שהשתעשע באשליה כי אלימות יכולה להיות מבוקרת, שהיא יכולה להיות מכוונת רק נגד סוג של בני אדם — טפחה המציאות על פניו. מרגע אלימות הופכת להיות שיטת פעולה הבאה במקום היעדרות, הרי זה גולם הקס על יוצרו. ואומנם, האלימות פעלה כבומרנג כלפי הערבים עצמם.

מאז פרוץ האינתיפאדה הולכים מעשי הרצח ומתרחבים, עד כי הגיעו בחודש אפריל האחרון לשיא שלא היה דוגמתו. באותו חודש בלבד נרצחו 30 פלשתינים על-ידי פלשתינים: אחר ליום בממוצע.

מאז ראשית האינתיפאדה נרצחו, על-פי נתונים שבידינו, 464 פלשתינים בידי אחיהם.

אדוני היושב-ראש, חשוב לציין, כי מאז ראשית 1990 מסתמנת מגמה, ולפיה הולך וגדל מספר הערבים הנרצחים בידי ערבים ממספר התושבים המקומיים הנהרגים בחקירות עם כוחות הביטחון. בשנת 1990 נרצחו 193 פלשתינים, לעומת 89 שנהרגו מאש כוחות הביטחון. מאז ראשית 1991 נרצחו 62 פלשתינים, לעומת 29 שנהרגו מאש כוחות הביטחון.

הרוצחים אינם בוחלים בדבר ואין כלבם מקום לרחמים. הם מבצעים את מעשי הרצח בידי, בשיטות גרונות, בכריחת איברים, בפיצוץ גולגולות, בחניקה. הם נוהגים "בשיוויין" בין גברים לנשים. כל מקום כשר מבחינתם כזירה לביצוע רצח, אפילו מקומות הנחשבים כ"מקודשים" על-ידי הפלשתינים עצמם: כתי"ספר, מרפאות, מוסדות סיוע בין-לאומיים.

אכן, מעשי הרצח כונו תחילה נגד מי שנחשדו בסיוע כלשהו לישראל. אך מטבע הדברים התרחבה התופעה והלכה, וגם אנשים תמימים מוצאים עצמם קורבנות למעשי רצח נפשעים. אפילו אישים פלשתינים, שאין לחשוד בדעותיהם, הודו בגלוי כי מרבית הנרצחים אין להם דבר אפילו עם חשד לסיוע לישראל. רבים אינם מאוימים בטרם הירצחם. רבים פוחדים מול קשר עם זרועות הביטחון הישראליות. הפחד שולט ברחוב הערבי. כל עוד לא נראה התנגדות גלגיה של האוכלוסייה הפלשתינית לטרור המופעל על-ידי כנופיות הצומחות בשכבות השפלות ביותר של החברה הערבית, קשה להאמין שניתן יהיה להתגבר על תופעה נפשעת זו.

חבר הכנסת לנדאו עושה עוול למדינת ישראל ולכוחות הביטחון, ואני מתפלל לשמוע האשמות-שווא דווקא ממנו: אנחנו רגילים לשמוע אותן מגורמים אחרים. אין שום אדישות ואין שום התעלמות. יום-יום ולילה-לילה פועלים חיילי צה"ל ואנשי השב"כ תוך סיכון חייהם נגד כנופיות רצח אלה בכל מקום ומקום.

לצער, תחושת בעלי-בריתנו שם היא שלא רק שכוחות הביטחון אינם מגינים עליהם, אלא הם אינם מתירים להם להגן כראוי על עצמם. אמר לי איש מהם על כוחות הביטחון: מותר לך לירות רק במי שעומד מולך, שולף אקדח ממרחק 2 מטרים ויורה. ומוסיף ואומר: אני יודע בדיוק מי זה שמתכוון לעשות זאת, אבל לא ינסו לעצור אותו לפני הרצח, לא ינסו לעצרו למרות ניסיונות הרצח, אין מחפשים ואין מוצאים. אבל זה שמזוהה עמו, אשר יבקש להקדים ולהגן על עצמו, או להתארגן בקבוצה כדי שתוכל להגן על עצמה — הם הראשונים להיעצר. כתובתם ידועה וגם תלויה תהיה.

אחד מהם, ג'אוואד טמיה, רב-סמל לשעבר במשטרת חברון, שרפו את מכוניתו, את חנות אביו, את בית-הקפה של אביו, קומפרסור שקנה אחר כך לפרנסתו, אחר כך שרפו את ביתו. הוא ידע בדיוק מי עושה את הדברים האלה. המידע נמסר לכוחות הביטחון. שום דבר לא עזר. ברישומי פגישתי עמו הוא אמר, ואני קורא: "אם אינכם יכולים לעזור — תנו לי להגן על עצמי, אל תפריעו". ועוד: "אני מתבייש מהמלה שב"כ רצה-ל", ועוד: "מי שהצבא הורס לו בית" — הכוונה למחבלים — "כולם דואגים לו. הצלב-האדום בונה אוהל, אונרירא נותן אוכל, אש"ף דואג לכסף. ומי דואג לי?"

כבוד השר, ג'אוואד טמיה נרצח. עד לפני חודשים מספר, כאשר בדיקתי את הנושא לאחרונה, איש לא דאג למשפחתו. השב"כ הטיל את האחריות על תיאום הפעולות בשטחים. תיאום הפעולות בשטחים אמר — שב"כ ומדינת ישראל, אנה תאסוף את חרפתה?

יש רמטכ"ל חדש, יש אלוף פיקוד חדש, שר ביטחון חדש יחסית, אנחנו מצפים למדיניות חדשה.

רק דבר אחד חמור מאולת-היד, והוא: קשר השתיקה. הצנוורה, לצערי, מתגייסת לחיפוי על מחדלי מערכת הביטחון. בשם הביטחון מונעים פרסום מלוא הזוועות, ואף התקשורת הממלכתית קוראת לבעלי-בריתנו בשם "משטפי פעולה" או "סייענים". דיווחיה קצרים, שגרתיים, מצומצמים, בסוף המהדורה. ומול האשמות "בצלם" נגד כוחות הביטחון, שעליהן מדווחים בהרחבה — את הקורבנות של אהודי "בצלם" נוטשת התקשורת לגורלם המר: אין סיקור רחב, אין תמונות חדשותיות, אין כתבות יומן מעמיקות.

יזכור נא הטלוויזיה, הרדיו הממלכתי והעיתונות הפרטית: אתם אינכם נייטרליים במאבק הזה על נפשנו, אתם טלוויזיה ורדיו יהודיים וציוניים. מדוע היחס הסלחני הזה לארגוני הטרור? היכן הרצח חיות האדם של ועדות ההלם הפלשתיניות במלוא תאוות הרצח שלהן?

אדוני השר, תנאי לסיכוי לכל שלום הוא מסר ברור: מי שאתנו יזכה לעבודה, לכבוד, לזכויות, להגנה על חייו, אבל מי שנלחם כדי לסלקנו ומי שפוגע במי שמבקש עמנו דו-קיום, אנחנו נילחם בו מלחמת חורמה. אם זה לא יהיה הכלל, אם לא נגן על הערבים המזוהים עמנו בגופנו ממש, אל נתפלא אם חיות טרף נוספות יצמחו גם בכפרי הגליל והמשולש, יציגו את ערכי ישראל הנאמנים לנו כמשטפי פעולה ויתחילו לכרסם גם בנוכחותם לדו-קיום.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת לנדאו, אבקש לסיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):
המאבק שלנו על הגנת התושבים הערבים ביהודה,

שהייתם מטפלים בזה בתור תופעה כללית — ולא להכתיס עם שלם שנאבק על חירותו כאילו הוא רוצח.

אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין מסדרהיום.

יואש צידון (צומת):

ובכן, המסקנה של אש"ף היא לרצוח אותנו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רובינשטיין, אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדת החוץ והביטחון?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי): כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת לנדאו, אתה מסכים?

עוזי לנדאו (הליכוד):

כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הואיל ואלה שתי הצעות נפרדות, ולגבי האחת היתה בקשה להסירה מסדרהיום, נצביע על כל אחת מהן בנפרד. קודם נצביע על הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין. מי בעד העברת ההצעה לוועדת החוץ והביטחון, כהצעת שר הביטחון? נא להצביע, הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה 18 —

בעד ההצעה להסיר את

הנושא מסדרהיום — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 18, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין לוועדת החוץ והביטחון. עכשיו נצביע על הצעתו של חבר הכנסת עוזי לנדאו — העברתה לוועדת החוץ והביטחון. נא להצביע, הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה 16 —

נגד — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 16, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה גם הצעתו של חבר הכנסת עוזי לנדאו לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, כהצעת שר הביטחון.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית): כמה אנשים הועמדו לדין על שותפות ברצח?

שר הביטחון מ' ארנס:

חלק מהם אפילו לא הגיעו למשפט. מסיבות מובנות.

האחריות הכבדה לצורך להביא לקץ מעשי הטרור והרצח מוטלת בראש ובראשונה על האוכלוסייה הערבית באזורים אלה. מצערת עד מאוד העובדה, כי אישים הנחשבים לדמויות בולטות בקרב האוכלוסייה אינם קמים נגד החופעה ואינם עושים מאמץ של ממש להפסיקה. כוחות הביטחון מצדם ימשיכו לעשות כל מאמץ להבטיח את ביטחון התושבים ביהודה, בשומרון ובחבלעזה, יהודים וערבים כאחד.

אדוני היושב־ראש, אני מציע להעביר את שתי ההצעות לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני השר, אין אתה מתייחס להצעה הספציפית שלי בדבר ההודעה על מתן זכות מקלט, מכאן, לפלשתינים שמרגישים מאוימים בשטחים?

שר הביטחון מ' ארנס:

מסיבות מובנות לא הייתי רוצה להשיב בצורה מפורטת על ההצעה שלך. אין זו הפעם הראשונה שהיא נשמעת, והיא נשקלה, ולא אוסיף. עם זה, אני חוזר ואומר, שרבים מן הנרצחים אינם מאוימים לפני הרצח כלל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אדוני השר, אתה מציע להעביר את שתי ההצעות לוועדת החוץ והביטחון?

שר הביטחון מ' ארנס:

כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. יש הצעה אחרת. חבר הכנסת מוחמד מיעארי מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין. בבקשה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב־ראש, כדי להסיר ספק, גם אני נגד רציחות של כל אדם, אם הוא נרצח על־ידי הצבא, אם על־ידי מתנחלים, אם על־ידי ערבים. אני אומר, שהרחמים נכמרו פתאום אצל כמה אנשים, בכלל זה חבר הכנסת עוזי לנדאו, על סוג מסוים של אנשים, ולא נכמרו רחמים אלה על ילדים ותינוקות שנהרגים בצורה אחרת. לכן, לעשות ספסרות בדם — אני חושב שזה דבר קשה מאוד, ולא מן החוכמה ולא מן האנושיות לעשות זאת.

אני בחרתי דווקא להציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רובינשטיין, כדי להדגיש שלעניין יש חשיבות מסוימת. פרופסור רובינשטיין, האם בהצעה שלך לתת מחסה על־ידי הגליית אנשים אתה לא פותח פתח ונותן לשלטונות הכיבוש להשתמש בנימוק חדש כדי להעביר אנשים, כדי להגלות אותם?

אריאל ויינשטיין (הליכוד): מרצון.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב־ראש, מי שמכריח אנשים בנסיבות מסוימות ובמצוקתם לשתף פעולה עם הכובש הוא שותף באחריות לגורלם. עניין של משתפי פעולה היה קיים בכל העולם, בצרפת, בארגונים הציוניים לפני קום המדינה, והלוואי

יד. הצעות לסדר-היום

"גלי צה"ל"

לחיללים. חיילים צעירים מגישים לנו בגישה רעננה, חדשנית, לא שגרתית, תוכניות מעולות — מלל, תיעוד, חדשות, גם מוזיקה. טובי העיתונאים והשדרים שלנו יצאו מ"גלי צה"ל". ואלה ששירתו שם או עשו שם כל תפקיד שהוא מתרפקים על התחנה באהבה מרובה. זו תחנה שמעודדת פלורליזם, שמגינה על הדמוקרטיה, שמחנכת יותר מאלפי חוברות הסברה וסמינריונים, ושהיא נקייה, תודה לאל, מהתערבות פוליטית.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
מפני שאין לה ועד מנהל. ברגע שיהיה לה ועד מנהל

— — —

מיכאל בריזהר (המערך):
נכון.

אין בארץ תחנת רדיו כזאת, וגם בחוץ-לארץ אין לה אח ורע. אז אומרים לי: אנומליה. נכון, כל צה"ל הוא אנומליה. מורות חיילות הן לא אנומליה? הנח"ל אינו אנומליה? גרניע — זו לא אנומליה? חיל חינוך, להקות צבאיות, "שירותים", קרן לב"י, בית-ספר שדה, "נערי רפול" — כל זה לא אנומליה? צבא שמנחיל לשון, קולט עולים, מביא אותם מחוץ-לארץ, מגדל עגבניות — זו לא אנומליה? וכל הדברים הללו אינם יוריים, אדוני שר הביטחון, אז נגדע אותם ונחסל אותם וננתק מצה"ל את הנשמה היתירה שלו, את המוטיבציה, את החינוך לערכים?

ואומרים לי: מה אתם מתערכים? זהו נושא צבאי. התשובה היא: לא, זה לא נושא צבאי בלבד, זה נושא ציבורי ממדרגה ראשונה. הצבא שלנו הוא באמת צבא העם, והבית הזה כאן איננו עוסק בנושאים צבאיים ואיננו מתערב, חס וחלילה, כשהצבא מחליט לקצץ אוגדה, או להדמים מנועי טייסת, או גם לפטר אלוף נערץ ואהוב, אך הבית הזה כן משמיע את קולו כאשר מדובר בקולו של צה"ל, המגיע למאות אלפי בתים בישראל.

גם מפליא אותי — אני מוכרח לומר — המרץ הזה. הלהט הזה פתאום לשנות ולחסל את "גלי צה"ל". רק לפני כמה שבועות קיבלתי מכתב משר הביטחון, שדירב והסביר לי שעומדים עכשיו להוסיף בחורים משיבות ההסדר ככתבים ב"גלי צה"ל", שעומדים להרחיב את "גלי צה"ל" למגזרים נוספים, עומדים להוסיף להם חיילים דרוזים. מה קרה, אדוני שר הביטחון, בכמה שבועות פתאום הכול השתנה? 41 שנה תומכים ומעודדים את התחנה הזאת, פתאום עכשיו מחליטים לחסל אותה? ומה הלהט הקדוש הזה? כל העיתונים מלאים ישיבות: שר החינוך רץ לשר הביטחון, יועץ שר החינוך רץ לעובדים האזרחיים של "גלי צה"ל", שגם הם אינם צריכים להתערב בעניין הזה, וכולם כבר בוחשים ורוחשים. בשביל מה? אדוני השר, כל ריצת האמוק הזאת לא נראית רצינית, זה יכול רק להזיק.

אין הדבר אומר, שאין לנו ביקורת על "גלי צה"ל"; ואנחנו השמענו אותה לא אחת. ב"גלי צה"ל" יש עורף עובדים, ווראי שאפשר וצריך לקצץ בהם ולקמץ בהוצאות. בשידורי "גלי צה"ל" הופר האיוון בין תוכניות בעלות אופי צבאי וביטחוני לבין תוכניות אזרחיות מובהקות. לכן יש לשקם את האיוון הזה, לכן יש לקצץ.

עלינו, על הכנסת, על הציבור, להציע מקורות מימון אלטרנטיביים, לא על מפד "גלי צה"ל", שמקבל אולטימטום

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו עוברים עכשיו לשתי הצעות לסדר-היום, מס' 5154 ו-5241. אלה הצעות נוספות בעניינים ששר הביטחון מופקד עליהם — "גלי צה"ל" וחיל החינוך בצבא-הגנה לישראל. השר מבקש לאחד את ההצעות והוא ייתן תשובה אחת על כל ארבע ההצעות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
יש שלוש הצעות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש שתיים, אחת נמחקה.

קודם כול, אני קורא לחבר הכנסת בריזהר לשאת את הצעתו, שהיא לקונית מאוד לפי השם: "גלי צה"ל". בבקשה.

מיכאל בריזהר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זה שבועיים מתנהל מחול שדים סביב "גלי צה"ל". ממשד הביטחון דולפות ידיעות על כוונות לסגור את התחנה, ומייד, היום, פוליטיקאים וזיזים נחפזים לעוט על השלל. התחנה הפופולרית ביותר בישראל עומדת למכירה — האם ייקל הדבר בעיניכם?

מנכ"ל רשות השידור תובע את הכללת התחנה בממלכתו והפיכתה לרשת מרשותיו. ערוץ 2 רוצה לספח אותה אליו, שיהיה לו רדיו גם-כן, לא רק טלוויזיה. שר החינוך רוצה להרכיב אותה לטלוויזיה החינוכית ולהקים גם לעצמו רשת רדיו.

לעניין נכנסו משפטנים, והם כבר מתנצחים זה עם זה מי יזכה בשלל.

מחול השדים הזה לא ייפסק. בשבועיים שחלפו כבר הצליחו שר הביטחון ואנשים ממפקדי הצבא — ואני לא אנוקב בשמות, כי הם אנשים לובשי מדים, ולא יוכלו להתגונן כאן — לפגוע בצורה חמורה ב"גלי צה"ל", אחת היצירות היותר-יפות של צה"ל.

הדבר החל בכך, שמפקדי הצבא פנו למפקד "גלי צה"ל" ואמרו לו: בתוך שלושה ימים עליך להציג בפנינו מקורות מימון אלטרנטיביים ל"גלי צה"ל". אני פשוט לא האמנתי למשמע אוזני. איפה נשמע כדבר הזה? מפקדי הצבא אומרים למפקד יחידה צבאית: תמצא לך מימון, אחרת נסגור אותך. האם כך הייתם נוהגים כלפי סוללת תותחים או אוגדת טנקים ואומרים לאנשיה: אין לנו כסף. תביאו תחמושת מהבית, או אולי תשברו תוכניות חיסכון? תיקחו הלוואה בבנק?

אחר-כך קמו ואמרו לנו, שמפקדי הצבא החליטו כי כל דבר בצבא שאיננו יורה יקוצץ. באמת? מה, אנחנו ספרטה? אנחנו פרוסיה? נקצץ עם הצבא את המוטיבציה, את החינוך לערכים, כל דבר שלא יורה?

דווקא בימים אלה של ליקוי מאורות, של שחיקה בערכים, של תחושת אובדן דרך בקרב רבים, צה"ל נשאר אחת משמורות הטבע היחידות שמחנכות את עם ישראל ואת חיילי ישראל לאהוב את מולדתו ולהגן עליה. אז גם את אלה יש להפסיק?

אומרים לנו: אי-אפשר, "גלי צה"ל" היא אנומליה. אכן, זו באמת אנומליה: תחנה צבאית ובה שילוב מופלא בין אזרחים

לשלושה ימים. אך כל זה מתוך הנחה בסיסית אחת ויחידה:
"גלי צה"ל" מקומם בתוך צה"ל.

ראובן ריבלין (הליכוד):
שאלה.

מיכאל בריזהר (המערך):

יש להשאיר את "גלי צה"ל" בתוך צה"ל. היא תמשיך להיות תחנה מעולה רק אם תישאר במתכונתה.

אני שומע את דברי ההבל: למכור את "גלי צה"ל" לקבוצת משקיעים, להפוך את התחנה לגלגל חמישי בעגלת רשות השידור, לעשות אותה עוד רשת אצל אריה מקל, או לצרף אותה לערוץ השני ולהפוך אותה לרדיו פרסומת, או לתת אותה לטלוויזיה החינוכית, לשים לה ועד מנהל ומועצה ציבורית, ואז יתחילו לעוף הטלפונים מפוליטיקאים. בשביל מה צריך לקלקל את החלקה היפה הזאת? ואני אומר לכל המציעים: ברגע שתתקן את "גלי צה"ל" מצה"ל, אין "גלי צה"ל", התחנה לא תהיה קיימת. תהיה עוד תחנת רדיו רדופה על-ידי פוליטיקאים, נטולת ייחוד ואופי.

אין לי בפתרון הזה שום עניין. הפתרון היחיד הוא להשאיר את התחנה במקומה, לתקן את העיוותים שבתוכה, אשר למימון — אין קל מזה, אדוני שר הביטחון, לגבי אותם 9 מיליוני שקל אומללים שעולה התחנה: מדי שנה בשנה שר האוצר נותן מכספי האגרה עשרות מיליוני שקלים. אגרת הרדיו משולמת על-ידי מאות אלפי אזרחים, שחלק מהם לא שומעים שום תחנה אחרת חוץ מ"גלי צה"ל". כל מה שצריך לעשות הוא ששר האוצר, מתוך הקספים שהוא לוקח מאגרת רשות השידור, יוסיף 9 מיליוני שקל על תקציב הביטחון, ואותם 9 מיליוני שקל ירדו ל"גלי צה"ל". זה פתרון קל ופשוט.

ראובן ריבלין (הליכוד):
שאלה, אדוני היושב-ראש.

מיכאל בריזהר (המערך):

אני חושב שהכסף הזה, אם הוא יועבר כך לצה"ל, יפתור את הבעיה של התקציב.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה לא פרסומת?

מיכאל בריזהר (המערך):

אני רוצה להוסיף מלה ולהגיד בכך מלה טובה על מפקדי צה"ל: כמו שהפסיקו את הפרסומות בביטאון חיל האוויר והפסיקו את הפרסומות ב"במחנה", אסור שכל צה"לי יהפוך למוסד של פרסומת, כזאת או אחרת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בריזהר, אני רוצה לעשות מבחן. אמר חבר הכנסת ריבלין שהוא רוצה לשאול אותך שאלה בארבע מלים. בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

האם אתה מסכים שאני אצטרף לכל מלה שאמרת?

מיכאל בריזהר (המערך):

אני אשקול את זה בחיוב רב, חבר הכנסת ריבלין.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אפשר לשאול שאלה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא.

יוסף גולדברג (הליכוד):
מלה אחת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, יש לנו היום עוד תוכנית עשירה, שאנחנו צריכים בשבילה "ציפורי לילה" — זו אחת התוכניות הטובות של "גלי צה"ל" — אם אנחנו רוצים לגמור.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני בטוח שאם תשאל את חברי הכנסת, כולם יאמרו שהם מצטרפים. אני לא חושב שיהיה מי שיסתייג.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני בכל זאת שומר על איזו פרוצדורה, ואני קורא לחבר הכנסת חיים קופמן להעלות הצעה, גם היא בעניין "גלי צה"ל".

חיים קופמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר — — —

אלי דיין (המערך):

מה עם אגרת הטלוויזיה בשטחים? למה באריאל לא משלמים?

חיים קופמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר, בלי להתווכח עם החלטת שר הביטחון והרמטכ"ל בענייניה של "גלי צה"ל", אני חייב לומר בפנת הרברים, כי תחנת השידור הזאת, במשך שנים ארוכות של נוכחות מרשימה בנוף התקשורת הישראלי, הפכה, ובצדק, לנכס שהציבור אוהב. מוקיר ואינו רוצה לוותר עליו. נכון שיש אנומליה בעצם קיומה של תחנת שידור צבאית שמתכונת שידוריה — וגם זאת צריך לומר — היא אזרחית בעיקרה. אבל אנומליה זו, כמו גם אחרות בצה"ל, היו והינן ההוכחה הטובה ביותר לכך שצה"ל הוא צבא העם. במשך שנים הציבה "גלי צה"ל" סטנדרטים חדשים וגבוהים בשידורי הרדיו, ובהיותה הגורם המתחרה על תשומת הלב של המאזינים היא מילאה תפקיד חשוב בקיומה של תחרות בריאה מול "קול ישראל".

"גלי צה"ל" היא תחנת שידור מצוינת, ששיעור ההאזנה לה גבוה ביותר, וצריך לעשות הכול כדי שמאבקי כוח ואינטרסים שונים לא יפגעו, עד כמה שאפשר, בנכס הזה. אסור לשפוך את החינוק עם המים. אין בארץ הרבה מוסדות שצמחו, עלו והתבססו בדעת הקהל כמו "גלי צה"ל". קשה לבנות מוסד כזה, זו השקעה של שנים, של ארגון, של כשרון ומיומנות. קל מאוד להרוס אותו; את זה אפשר לעשות כיום אחד. לבנות הרבה יותר קשה.

במהלך השבועיים האחרונים הייתי חשוף, כמו רבים מיושבי הבית הזה, לפניות של גורמים שונים, פרטיים, מוסדיים ופוליטיים, בעניין עתידה של "גלי צה"ל".

שבח וייס (המערך):

מה הם ביקשו?

חיים קופמן (הליכוד):

משיחות אלה למדתי לא רק על האינטרס המובהק שיש לצדדים השונים לקבל תחת חסותם את התחנה, אלא גם מה רבה החשיבות החברתית-התרבותית לשמר את מירב הנכסים התקשורתיים שצברה תחנת השידור הצבאית במשך שנות פעולתה. אך יותר מכול למדתי, כי הבעיה מורכבת ביותר, ולדאכונתי הסתבר לי, כי רבים מאלה הבוחשים בה, באותה קלחת, גם אלה שכוונותיהם טהורות, אינם ערים למכלול הבעיות העשויות להיווצר כתוצאה מהשינוי במעמד התחנה.

משפחה מישראל שמישהו מבניה לא משרת בזרועות הביטחון — בן, בת, אב, קרוב וכו'.

אלי דיין (המערך):
אבל מאין יהיה הכסף?

חיים קופמן (הליכוד):

במשך שנים התגאינו, שצה"ל הוא צבא העם, הצבא שמתמודד עם מעברות, עם חינוך, עם עלייה; צה"ל שמילא את לבנו גאווה כאשר בפחות מ-48 שעות סייע בהעברת 15,000 עולי אתיופיה לישראל; צה"ל שביצע את "מבצע יהונתן" והציל אזרחים ישראלים רבים ממוות. צבאנו שונה, ובוה ייחודו. הוא משמש גם כור ההיתוך של העם היהודי. בצבא נפגשים הישראלים הוותיקים והעולים החדשים, הבנים של דור החלוצים והקובלנים. הוא מקום המפגש, החינוך וההטמעה של ילדי הארץ, העולים מאתיופיה ועולי רוסיה. לצה"ל כזה דרושה תחנה שמדברת אל חיליו ומייצגת אותם.

לדעתי, "גלי צה"ל" תרמו לא מעט לתרמית של צה"ל כצבא של אומה דמוקרטית, שוחרת שלום, מתחדשת ורעננה.

יש טענות צודקות כנגד "גלי צה"ל" על כך שחיילים צעירים מגיישים מיקרופון לשרים, לחברי כנסת ולאנשים ומביאים אותם במבוכה. אפשר לפתור את הבעיה הזאת על-ידי כתבים אזרחיים. אפשר גם לנווט את התחנה על-ידי מערכת מתאימה.

יש טענה גם בתחום הפוליטי, ואני בוודאי אינני שבע רצון מביטויים מסוימים ומרחו שמאלנית הנושבת לפעמים בתחנה. אבל אינני רואה כל פסול בכך שוועדת עורכים או מערכת תדריך ותכוון, כך שהקונפליקט הקיים בפוליטיקה הישראלית לא ימצא כמה וביטוי ב"גלי צה"ל".

צה"ל הוא צבא המדינה, וחשוב שיהיה מלוכד. לכן רצוי שהביקורת הפנימית ב"גלי צה"ל" תהיה עירנית ותתפקד כראוי, תדאג לכך ששביל הזהב של אי-מעורבות פוליטית יהיה קו מנחה בתחנה.

מכיוון שכך, אני חושב כי הדבר הנכון והראוי לעשותו הוא להקים ועדת כנסת מיוחדת, או ועדה ציבורית שתכלול אנשי מקצוע, שתבחן מהו הפתרון המוצלח ביותר שיביא, מצד אחד, לשימור מירב ההישגים של "גלי צה"ל", ומצד שני יביא בחשבון את המורכבות של מצב התקשורת האלקטרונית בארץ, הנמצאת בתנופת פיתוח, לאור חוקים שכבר נחקקו.

אני מציע כי ועדת המשנה לעניין תקציב הביטחון וועדת הערוץ השני או ועדת החינוך יקבעו את ההרכב של ועדת המומחים, ושאלנו נבקש ממנה להגיש את מסקנותיה עד סוף חודש יולי. כך שהמלצותיה לגבי ההעברה של "גלי צה"ל" לגורם חדש תיושגנה עד לסיום שנת הכספים, כלומר עד 31 בדצמבר 1991.

אלי דיין (המערך):
ומה עם הערוץ השני?

חיים קופמן (הליכוד):
שהוועדה תחליט.

ראובן ריבלין (הליכוד):
ועד אז צריך לבקש מהשר שיוורה לרמטכ"ל שלא לעשות שום דבר בעניין זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת קופמן.

ולמה מכוונים דבריו? בקרוב, כך אני מקווה, תונח על שולחן הכנסת הצעה לחיקון חוק הערוץ השני, שתאפשר להפעיל בתוך זמן קצר תחנות רדיו פרטיות. הצעה זו, שבמקורה כבר עברה קריאה שנייה ושלישית כחלק מחוק הערוץ השני, נתקבלה על בסיס מצב נתון בתקשורת האלקטרונית בארץ, הן בהתייחס לכמות שידורי הרדיו הקיימים ולאופיים והן בהתייחס ליכולת הכלכלית להפעיל שידורים אלה, בהתחשב בנתח הפרסום הצפוי לממן אותם. והנה, יכולה הלטה חפזה לשמט את הקרקע מתחת הצעת חוק זו. שנתקבלה בכנסת ברוב מכריע של סיעות הקואליציה והאופוזיציה כאחת.

מה מייחד את "גלי צה"ל", התחנה שקמה לפני כ-41 שנה ועברה מהפכים, שינויי מבנה, מאז שידרה ארבע שעות ביממה ועד למהפך שעשה יצחק לבני, שהיה מפקד התחנה, שהעביר אותה לשידור רצוף של 24 שעות? — ראשית, שילוב מעניין ביותר של בידור, מוסיקה, תרבות וחדשות, אומר וצלי. אין בעולם הרבה תחנות פרטיות המשרדות לצעירים, שיש בהן תערובת כזאת של תרבות ומוסיקה; מנגינות פופ בצד האוניברסיטה המסודרת; מוסיקה ובידור בצד תוכניות שהפכו למעין חקשורות חדשות של הישראלי, המקיץ בבוקר ל"פוקחים עין" 06:30, לאלכס אנסקי ב-07:00, ליומן החדשות — "בוקר טוב ישראל" ב-08:00. מכאן הוא קופץ לרפי רשף ב"נכון לעכשיו" לפני ההצהריים ול"ערב טוב ישראל" אחרי-הצהריים, לתוכניות לחיילים וכו'.

שבח וייס (המערך):
גם "תו השעה", זה חשוב מאוד.

חיים קופמן (הליכוד):
הכול במינון נכון, המעביר בהדרגה את המאזינים מבידור קל לנושאים תרבותיים ולנושאים ערכיים.

שנית, "גלי צה"ל" הצליחו להעביר מסרים כבדי-משקל לטעמו של הצעיר הישראלי הרבה לפני גיוסו לצה"ל, במשך תקופת השירות שלו וזמן רב לאחר שחרורו מהצבא. לפני הגיוס, "גלי צה"ל" פותחים צורה, אשנב, לצעירים על צה"ל, על חילות צה"ל, על הבעיות של שירות בצבא. "גלי צה"ל" משמשים גשר מעבר מחיי חופש ונעורים, ואפילו מותר לומר כאן בין הישראלים — חיי פינוק בבית הישראלי, למסגרת צה"לית נוקשה, לחיי משמעת ולתנאי שדה.

לדעתי, כמי ששירת כקצין קרבי בצה"ל, בתותחנים ובצנחנים, היתה ל"גלי צה"ל" תרומה חשובה להכרת הצבא ולטיפוח ההווי בו. לגבי, בעת שירות בצה"ל ושנים רבות לאחר מכן בשירות המילואים, "גלי צה"ל" היו המארש הצבאי, התזמורת המלווה אותנו באימונים ובמלחמות.

אני תמה מדוע צמח הצבר העסיסי הזה, שהוא גם קוצני וגם עוקצני, הפך פתאום מיותר, רבים מאתנו, תוך טעימת הפרי העסיסי של "גלי צה"ל" — נעקצנו בידינו ובלשונונו ואפילו באוזנינו מקוצי הצבר, אבל לא נורא, אלה היו קוצים קטנים, טורדניים ולא מזיקים. אפשר לחיות אתם.

אלי דיין (המערך):
אפילו נהנינו מזה.

חיים קופמן (הליכוד):

מעלים את הטענה הצודקת לכאורה, שבעולם כולו לא קיימות תחנות שידור צבאיות. אבל תראו לי עוד מדינה במערב, שאחוז כה גבוה של אזרחיה מעורב בצורה זו או אחרת בחיי הביטחון של מדינתם. מאות אלפים משרתים בצה"ל בשירות חובה ובקבע, בזרועות הביטחון, במשמר הגבול ובמשטרה. הרבה מאות אלפים משרתים במילואים. אין

טו. הצעות לסדר-היום חיל החינוך בצבא-הגנה לישראל

הנקודה המרכזית שאנחנו צריכים לשים בה את הדגש: עצמאות המסגרת, הקיום של החיל כחיל — כך עושים את ההבדל.

אדוני השר, אנחנו שומעים — ובכמה מקומות זה הופך להיות כמעט בדיחה — שכל מה שאינו יורה, יקוצץ. חינוך כזה שהיה במסד הקמת צה"ל ומדינת ישראל אינו "יורה" סחם. יש מדינות — ראינו אחת מהן, ראינו את עירק, ראינו מקומות אחרים — שבהן נושאים את שם החינוך לשווא, ושם מחנכים לירות ולהרוג. מיום הקמתו של צה"ל היינו גאים בחינוך שלנו. קראנו לצה"ל "צבא-הגנה לישראל", לא "צבא המלחמה", ובלי להתחבב, אני משוכנעת שבפקודות יום ובשיחות מדגישים את זה ומדגישים את המסר של שלום.

אם תקצץ בחינוך, אם תיתן יד לקצץ את חיל החינוך, יכול מאוד להיות שנקבל רירות בלתי מקצועיות, ומי יודע, אולי גם כל פקודה תירצה בעליל, ואני יודעת שאתה לא מעוניין שזה יהיה המצב בצבא-הגנה לישראל. דברים שכביכול אינם שייכים כל כך ליורי, כמו מוסר, מחשבה, תהייה, שיקול דעת, "ראש גדול" — היו ימים של "ראש קטן", ולחיל חינוך יש חלק ב"ראש גדול" — יכול להיות שכל אלה נהיו פתאום לא כל כך חשובים. זה לא יורה? אז צריך לקצץ.

בגאווה רבה אנחנו משווקים לעולם את חיל החינוך שלנו. שנים אנחנו אומרים: "חיל החינוך הוא המצאה ישראלית". בשום צבא מערבי אין דבר כזה. אצלנו זה צבא שיש בו מקום לדמוקרטיה ויש בו מקום לפלורליזם.

מאז הקמתה נמצאת מדינת ישראל במאבק קיומי. כאשר בוחנים את יחסי הכוחות במזרח התיכון, ברור לחלוטין שמבחינה כמותית לא נוכל להתמודד עם ארצות ערב. תחום ההתמודדות הוא, כידוע לכולנו, בתחום האיכותי-האנושי, ואמרנו את זה שנים. במשך שנים אמרנו מה משמעותה של מוטיבציה, מה המשמעות איכות החייל, איכות המפקד, ושאצלנו לעתים קרובות חייל לא הופך להיות מפקד.

אני חושבת שהיטיב לבטא זאת בזמן האחרון קצין חינוך ראשי, באחד הראיונות שהוא נתן לעיתונות ובו אמר: "המטרה הסופית של הצבא היא לנצח במלחמה. ובמלחמה אתה נתקל במצבים קשים מאוד שבהם אתה צריך לחרף את נפשך — ומה מוביל אותך לחרף את נפשך? אולי הבושה, שהיא חזקה מפחד המוות. אך הבושה קיימת אצל מי שמטמיע ערכים נוספים כמו: אחוות ולוחמים, דבקות במשימה, אמינות, משמעת, אחריות, יוזמה ותושייה לצד ערכים של דמוקרטיה, אהבת הארץ, אמונה בשלטון החוק ואהבת המשפחה".

יש גם היבט נוסף. לצד המאבק הקיומי ומעבר לו, אנחנו חברה קולטת עלייה, וזה יוצר קיבוץ של תת-תרבויות ומרקם חברתי עדין. לפעמים הפערים בתרבות טומנים בחובם חומר נפץ. תמיד היינו גאים בעובדה שהצבא הוא כור ההיתוך של החברה הזאת. רק לפני ימים מספר ראינו את הצנחן שעלה מאחיפיה צועד בניריווק במצעד ההזדהות עם ישראל. אני מאמינה שלצנחן הזה ולרבים אחרים שעלו "מבצע משה" וב"מבצע שלמה" ולא להם שכולם מברית-המועצות משמעותו של צה"ל חורגת מעבר להיותו צבא, כפי שהם הכירו אותו. נושא המוטיבציה, החינוך וכל מה שאנחנו משקיעים — וחיל חינוך חיוני בנושא הזה — כל זה עלול, חס וחלילה, ללכת לאיבוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא עכשיו למציעים בנושא: חיל החינוך בצבא-הגנה לישראל — הצעות לסדר-היום מס' 5179, 5186 ו-5219. שר הביטחון ישיב על ההצעות בשני הנושאים. ראשונה — חברת הכנסת נאווה ארד, ואחריה — חבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה, חברת הכנסת ארד.

נאווה ארד (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, ההצעה שהגשתי היתה תחת הכותרת: "הכוונה לבטל את חיל החינוך במסגרת הקיצוצים בצבא".

מאז הוקם, שקד צה"ל לטפח מערכת חינוך ענפה בראשותו של קצין חינוך ראשי. המטרה היתה לנצל את משך השירות ואת סמכות המסגרת כדי להוסיף ידע והכנה, כדי להעלות — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ריבלין, שומעים את קולך מקצה האולם ועד קצהו.

נאווה ארד (המערך):

אבל הוא לא שומע אותך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בר-זהר, שני אנשי חינוך, אני מבקש, שומעים את קולכם ואחם מפריעים. בבקשה.

נאווה ארד (המערך):

המטרה היתה לנצל את משך השירות ואת סמכות המסגרת כדי להוסיף ידע והכנה, כדי להעלות את רמת התרבות וההשכלה של החייל הישראלי ולהרחיב את אופקיו.

מערכת החינוך הצה"לית, לפחות היום, ואני מקווה שכך ימשיך להיות, מקיפה הכשרה חינוכית למפקדים, השכלה, הסברה, הווי ובידור. מראשית המדינה היה קונסנסוס, היתה הסכמה כללית, שהחינוך וההשתתפות במשימות לאומיות הם מיעדי הצבא, בכלל זה קידום אוכלוסיות מיוחדות וקליטת עלייה. כך נמשכת המסורת מאז ימי דוד בן-גוריון.

והנה אנו שומעים בימים אלה על כוונה לבטל את חיל החינוך ולהפוך אותו למערכת חינוך באגף כוח-אדם. כחלק מביטול החיל יקוצצו דרסטית תקנים של קצינים; כפי שפורסם, יהיה קיצוץ נרחב מאוד בפרויקט "נערי רפול", יבוטלו כל מרכזי האוכלוסיות המיוחדות בפקודים, יבוטל פיקוד הגדנ"ע, ועוד.

הכול עדיין על הנייר והחלטות טרם נתקבלו, אך הדיווח על הכוונות צריך לעורר דאגה בקרב חברי הכנסת. אני חושבת שחברי הכנסת מעריכים את כוונת הרמטכ"ל ליעל את הצבא, אבל ביטול חיל החינוך הוא דבר חמור וחריג. חיל עצמאי פירושו מקצועיות, וצה"ל צריך חינוך בשורותיו. חיל עצמאי הוא בעל אחריות בפיתוח תורת לחימה שלו. במקרה של החינוך, תורת הלחימה היא ערכים ומוטיבציה. מערך החינוך כצה"ל צריך לקבל הכשרה מגוף מיוחד, שנועד לכך. עצמאותו של חיל היא גם אינדיקטור למעמדו של הנושא בסדר-העדיפויות של המערכת. אין בעיה בכך שיקוצצו תקנים, אין בעיה בהכפפתם של המופקדים על החינוך למפקדי-על, אבל יש בעיה עם הירידה שתשחמע מכך באשר למיקום החינוך בצבא, שהוא צבא העם עם פונקציות חברתיות. זו, אם כן,

הנה אנחנו שומעים שהרמטכ"ל החליט לקצץ אותה מפקדה, אותו חיל, לא לגמרי, במחצית מהתקנים. אינני יודע ולא קראתי בשום מקום איזה חצי יקוצץ ואיזה חצי לא יקוצץ. התפלאתי לראות במקום אחד, שפרויקט "נערי רפול" יקוצץ, ואילו הלהקות הצבאיות לא יקוצצו. אף שגם הלהקות הצבאיות יש ערך, אם נשווה את שני הדברים זה לזה, ודאי שפרויקט "נערי רפול" חשוב הרבה יותר.

אדוני שר הביטחון, יש לי הערכה מלאה לרמטכ"ל. יש לי גם הערכה מלאה למאמצים שלו לעשות קיצוצים, וייתכן שצה"ל צריך לעבור בדיקה מדוקדקת מאוד ולראות היכן מקצצים, מכיוון שהצרכים הביטחוניים היומיומיים עולים יותר ויותר, ופיתוח מערכות נשק ודברים אחרים ודאי שעולה הרבה. אבל אם רוצים לקצץ, האם המקום לקיצוץ הוא אותן סדרות חינוך, אותם טיולי חינוך, אותם שירותים שצה"ל נתן לשכבות נחשלות?

אני רוצה להגיד לך, אדוני שר הביטחון, שהרבה מאוד אנשים נבנו חינוכית בצה"ל. הרבה מאוד תלמידים שנפלטו ממערכות, הרבה מאוד תלמידים שבאו משכבות סוציאליות נמוכות מאוד ולא זכו לקבל חינוך בבית, או שלא זכו לקבל חינוך במוקדי החינוך שהם היו בהם, מכל מיני סיבות — נבנו בצה"ל, למדו בצה"ל אחריות מה היא, ערכים מה הם, אהבת מולדת מה היא, הערכת מדינת ישראל מה היא. ואת זה הולכים לקצץ? לפגוע דווקא באותו ענף חשוב?

אפשר להתווכח עם הססמה, שכל מה שלא יורה יקוצץ, אבל, לדעתי, גם החינוך יורה. החינוך מלמד איך לירות. הוא מלמד מתי ללחוץ על ההדק ומתי לא ללחוץ על ההדק וגם למה לוחצים על ההדק, ובאיזה אופן לוחצים על ההדק. הוא מחנך לריסון מוסרי, ומצד שני — לקיום כל הצרכים הביטחוניים. כלי חינוך היד על ההדק קלה יותר. כלי חינוך, כאשר הולכים לירות, המחשבה אינה פועלת.

לכן, אדוני שר הביטחון, אני רוצה להביע התנגדות לפחות למסר שמוסר הרמטכ"ל לעם ישראל היום. כיוון שאינני יודע את פרטי הקיצוץ, אינני יכול להגיד, אם כל הדברים שהזכרתי אכן יקוצצו או לא. אבל, מה קורא עם ישראל? עם ישראל קורא שהולכים לקצץ את חיל החינוך, וזה מסר חמור מאוד, חמור מאוד מאוד בעיני.

משום כך העליתי את ההצעה הזאת לדיון. אדוני שר הביטחון, לשיקול דעת נוסף במערכת הביטחון. אנא, אל תיחפזו לקטוע בצה"ל דווקא את החלקים שהם היותר-ערכיים. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני קורא לחבר הכנסת יהודה פרח, בבקשה.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר הביטחון, ידידי חברי הכנסת, למרות תאונת הדרכים, שלראובני הרב הייתי מעורב בה, שלא באשמת, לפי זמן קצר, תאונת שרשרת שהיו בה נפגעים, שאירעה לפני כשעתיים, באתי לכאן — — —

קריאה:

מה קרה?

יהודה פרח (הליכוד):

אמרתי, שלמרות תאונת הדרכים שפקדה אותי זה עתה, אחרי שרק אתמול חתמתי על "חתימה לחיים", באתי לכאן

אני רוצה לפנות לשר הביטחון, ואולי זה הומור ואולי זה לא הומור. אתה בוודאי זוכר, אדוני שר הביטחון — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם הוא יצחק, זה הומור.

נאום ארד (המערך):

אפילו כלי משקפיים אני רואה שהוא מחייך. היו ימים ששרנו, כשהמצב הכלכלי היה קשה אמרנו: "תותחים במקום גרביים, טנק במקום זוג נעליים". אני רוצה להגיד לך, אדוני, שצריך לחזור על זה: תותחים במקום גרביים, טנק במקום זוג נעליים — אבל את החינוך אל תיתן לקצץ. הדבר תלוי במידה רבה בך, גם בחברי הבנסת. אני יודעת שכוועדת החינוך והתרבות וכוועדות אחרות יש רוב למתנגדים. אם הכנסת תתגייס ותתנגד לביטול חיל החינוך, הוא ימשיך להתקיים, וזה לטובת כולנו ולטובת מדינת ישראל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק לוי להצעה באותו נושא.

אומנם הודעתי שחבר הכנסת פרח ביקש למחוק את שמו, אבל התברר שהוא בכל זאת רוצה להעלות את הנושא. כיוון שהוא ביטל את הופעתו בגלל מחלה — — —

יהודה פרח (הליכוד):

בגלל תאונת דרכים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בשבוע של התחייבויות להימנע מתאונות דרכים נאפשר לך להעלות את הצעתך.

יהודה פרח (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

נא להיזהר בחצייה ובנהיגה.

בבקשה, חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, אנחנו גאים בצה"ל, גאים בצבא שלנו, גם בגלל כוחו הצבאי הרב, גם בגלל הצלחותיו. לפעמים אנחנו מבקרים את הצבא, אם נראה לנו שיש מחדלים או אם נראה לנו שיש דברים שלא נעשו, אבל ההרגשה הכללית בעם היא שצה"ל הוא צבא עם, והעם כולו שותף לצה"ל.

אחד הדברים שהשרישו את ההרגשה הזאת היה שבצה"ל, מלבד לחימה, עוסקים גם בערכים, וזו היתה דמותו של מפקד בצה"ל. מפקד בצה"ל איננו רק מפקד צבאי, הוא גם מפקד מחנך, הוא גם מפקד שיועד למסור ערכים.

חלק גדול מהמלאכה הזאת עשו חיל החינוך או מפקדת קצין חינוך ראשי; לא רק הם, אבל הם בוודאי עשו חלק מהעבודה הזאת בסדרות חינוך, בענף ידיעת הארץ — אני זוכר עוד מהשירות בצה"ל שהדבר שתרם רבות גם לסיוורים בארץ, לטיולים, להכרת מקומות, להכרת מורשת מלחמות — צה"ל הראה דוגמה בטיפולו בביעור הבערות, בטיפולו באוכלוסייה החלשה, שהוא אינו דוחה אותה מלשרת מלכתחילה. היו זמנים שהקריטריונים בצה"ל היו כאלה שאנשים נחשלים כמעט שלא היו יכולים להיכנס, וצה"ל עצמו בא והשקיע מאמץ וכספים כדי לשנות את הדבר הזה ולאפשר לכל מי שרוצה ואינו חייב בגלל קריטריונים מסוימים — מי שחייב, בוודאי — לשרת בצה"ל. צה"ל עוסק בנושא קליטת העלייה.

הכרח המציאות; אבל ספרים בנושא ידע-העם מצויים בספרייה ואפשר לקרוא בהם. לא צריך ידע-עם של צה"ל, כי זה ידע-עם של עם ישראל כולו. בתחום הזה יש אפשרות רצינית לחסוך, בעיקר שזו הוצאה גבוהה, לא-מבוטלת כלל.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מתקציב הרבנות הצבאית אי-אפשר לקצץ? — — —

יהודה פרח (הליכוד):

אפשר אולי, אבל אני בדרך כלל מתייחס לעניין עצמו. הבה לא נכניס תמיד את הדת לכל עניין. נפריד בין הדברים. אני מדבר עכשיו בנושא צה"ל.

אנחנו צריכים להבין, שהמדינה קולטת היום עלייה, יש הכרח בקיצוצים, זה הכרח המציאות, אבל צריך לעשות את זה בחכמה ובשכל טוב, ורק בתחום אחד.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

יהודה פרח (הליכוד):

זה התחום שאתה, חבר הכנסת צוקר, דיברת עליו אתמול בזמן הביקור. אם אינני טועה, אתה דיברת על תחום הפרסום.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דיברתי על אלף תחומים.

יהודה פרח (הליכוד):

אני מדבר על התחום הזה. בכל היתר אני אומר שאין לפגוע, ובמיוחד לא באוכלוסיות החלשות. אסור לפגוע באוכלוסייה החלשה שזוהה לקבל במקא"ם — מרכז קידום אוכלוסיות מיוחדות את ההזדמנות האחרונה להיקלט בחברה שלנו, בתוככי צה"ל, ולהיות אזרחים שווים בין שווים ולתרום את תרומתם האמיתית. בענף הזה אסור לנו לפגוע. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת פרח. אני שמח שאתה אתנו בריא ושלם אחרי התאונה שהיתה לך. אני מקווה שתתאושש לחלוטין.

אנחנו ממשיכים בדיון. אני קורא לשר הביטחון להשיב על מקבץ של שתי הצעות: שתי הצעות לסדרהיום בעניין "גלי צה"ל" ושלוש הצעות בנושא החינוך בצה"ל. בבקשה, אדוני השר.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני רוצה לברך את חבר הכנסת יהודה פרח שהגיע אלינו בריא ושלם למרות התאונה.

יהודה פרח (הליכוד):

תודה רבה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צה"ל פועל מול איומים מתפתחים, מורכבים ורבי-פנים תחת קיצוצי תקציב נמשכים והולכים. כתוצאה מכך הגיעה מערכת הביטחון להכרח לשנות את דפוסי הפעולה בקשת רחבה של תחומים ולנקוט צערי התייעלות וקיצוץ כוואבים, שתכליתם לאפשר פעולה נכונה בתוך התקציב המקוצץ שאושר על-ידי ממשלת ישראל וכנסת ישראל.

צעדים אלה נוגעים בכל תחומי הפעולה — כוח אדם, מפקדות וגופים, סדר הכוחות, אימונים, ביטחון שוטף והתעצמות.

בגלל חשיבות הנושא. הייתי מעורב בתאונה מהסוג של חר-גדיא, תאונה של שש-שבע מכוניות שנכנסו זו בזו בכביש החוף, והיו שם נפגעים קשה. בנס יצאתי מהתאונה.

משה שחל (המערך):

— — —

יהודה פרח (הליכוד):

אילו ראית את המכונית שלי, היית רואה לפניך אקורדיון. זו כבר איננה מכונית. אני יצאתי בנס.

יש לי עוד הצעה לסדרהיום, בנושא מורשת העדות, אבל הנושא הזה יכול לחכות קצת. אך הנושא הנדון כאן עכשיו הוא כה חשוב, עד שהחלטתי, שלמרות כל מה שעברתי זה עתה, אני חייב לעלות ולהציג כאן את הדברים מתוך הידע שלי בעניין זה והניסיון שצברתי בו.

ידידי חברי הכנסת, בכנסת העשירית, כאשר עדיין הייתי

חבר כנסת טירון בראשית דרכו כאן, הזמנתי לכאן את הרמטכ"ל, שטיפל אז באותו נוער שלא זוכה להיקלט במסגרות צה"ל ובמערכות צה"ל רק משום שהשכלתו היתה נחותה; לא מפני שהוא לא היה מסוגל להתמודד עם כבידה, אלא פשוט משום שלא שפר חלקו. כ-3,000 צעירים כאלה היו מגיעים מדי שנה לצה"ל, כשהם חסרי השכלה, ובצבא הם נקלטו. אלה הם "נערי רפול", הנערים שבהם הוא טיפל. הנושא הזה התפתח, וצה"ל טיפל בהם, אף שאין זו משימתו של צה"ל ללמד קריאה וכתיבה עברית.

צה"ל צריך להיות מודע לבעיות האמיתיות שלנו, שהרי הוא חלק בלתי נפרד מכל המערכת החינוכית של מדינת ישראל. ואם קרה שצעירים לא נקלטו בצה"ל, הרי אותם צעירים הפכו שורפי צמיגים ומזיקים בחברה שלנו, ומובן שאיננו רוצים לטפח כמותם.

הצעתי בכנסת העשירית הצעת חוק להבטחת השכלת יסוד

לחיללי צה"ל. הצעת החוק התקבלה, ומאז זוכים צעירים אלה ללמוד במסגרת מערכות צה"ל בזכות ולא בחסד. אני אומר את הדברים האלה בפה מלא, מפני שגורלם של הצעירים האלה היה כזה, שבבתייהם לא דאגו להם בגלל ריבוי הצרות, ואיני צריך לפרט אותן כאן. מדובר במשפחות מרובות ילדים, שקשה היה להן לדאוג ללימודיהם של צעירים אלה. ולא משום חוסר כשרון של צעירים אלה או קושי בלמידה הם לא נקלטו במסגרות צה"ל.

הצעתי את החוק; הוא התקבל, ומאז הוא פועל. בשום פנים ואופן אינני מבין אם אפשר או מותר לפגוע בנושא הזה. אני מבין שאנחנו חייבים לקצץ, ואני מוכן גם להציע היכן לקצץ. יש מקום לקצץ גם במערכות אלה, ואומר גם היכן. לא הייתי מקצץ, חלילה, בהכשרתם של מפקדים, כי חשובה מאוד העלאת רמתם של המפקדים גם בתחום החינוך, בעיקר החינוך בתחומים שאנחנו רוצים להקנותם לחיילים שלנו. שהרי זה מותר צבא-הגנה לישראל מחיילות אחרים; זה שאר הרוח שאנחנו רוצים להקנות לחיילים ולמפקדים שלנו, גם ברמות הגבוהות של הקובעים את גורל צה"ל. לא הייתי פוגע אפוא בהכשרתם של המפקדים, גם לא הייתי פוגע בהסברה של צה"ל, שיש לה חשיבות ממדרגה ראשונה. לא הייתי פוגע בהעמקת הערכים.

אבל יש תחום אחד, שאני חושב שאפשר לצמצם אותו בתקופה הזאת, בלי שזה יפגע בצה"ל או יוריד, חלילה, מרמתו. כוונתי לתחום הפרסומים וההוצאה לאור, הכרוכים בהוצאה גדולה, והיא גדולה ביותר. לא חסרים היום בישראל פרסומים, שאפשר ללמוד מהם ולקרוא אותם. אני לא יורד לחיבורות שהן

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני שר הביטחון, אחד הכלים החשובים ביותר בתקשורת הוא "גלי צה"ל". זו תחנה שאינה נתונה לאימי השבתה, זו תחנה שפועלת 24 שעות ביממה —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת גולדברג, אתה רשאי לדבר, אבל תזכור שאתה רשום להסיר את ההצעה של חברת הכנסת נאוה ארד.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אני מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת נאוה ארד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אבל היא לא נוגעת ל"גלי צה"ל".

יוסף גולדברג (הליכוד):

היא נגעה בנושא חיל החינוך, ואחד הכלים הוא "גלי צה"ל".

— — — להנאתם של כל חיילי צה"ל והאזרחים בכל מקום שרשתות אחרות אינן נקלטות אצלם, בדרום ובצפון, ובין השאר במוצבים של צה"ל. תחנה זו חיונית לנו, תושבי הגבולות.

אדוני השר, האם בדעתך לשקול זאת שנית?

אני מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת נאוה ארד, מתוך כך שרציתי להעביר מסר זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הצעה אחרונה, של חבר הכנסת דוד צוקר, המבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אינני מקבל את גישתו של חבר הכנסת יצחק לוי ביסודו של דבר לגבי חיל החינוך. אני מקבל את גישתו של השר כפי שהוא הציג אותה, שפונקציה שאיננה ביטחונית היכולה להתמלא על-ידי גוף אזרחי, ראוי לה שלא תיעשה על-ידי הצבא.

ואולם את עיקר הדברים אני רוצה לומר לגבי "גלי צה"ל". המשמעות של החלטת הרמטכ"ל היא אחת: הכפפה של כלי תקשורת נוסף לאותו משרד שממילא כבר מפקח ומבקר על מרבית התקשורת האלקטרונית במדינת ישראל פירושה הוא שיומן הבוקר של "גלי צה"ל" הוא יומן הבוקר של "קול ישראל"; פירושה פחות פרשנות; פירושה פחות פלורליזם; פירושה פחות תקשורת אלקטרונית דמוקרטית.

לכן נדמה לי, שהפתרון הסביר ביותר הוא להשאיר את זה במרות צה"לית כזאת או אחרת, שמשמשת היום מחסום טוב יותר מכל מחסום אחר לשליטה פוליטית בכלי התקשורת הזה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני השר, אתה רצית להעביר את ההצעות לוועדת החוץ והביטחון או לוועדת החינוך והתרבות?

שר הביטחון מ' ארנס:

לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בר-זהר, אתה מסכים להעביר לוועדה?

מיכאל בר-זהר (המערך):

לוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת קופמן, אתה מסכים להעביר לוועדה?

העבודה מתבצעת במסגרת גיבוש חוכנית רב-שנתית חדשה לצה"ל שעיקריה יסוכמו עד סוף יוני 1991.

במסגרת זו נבחנים עשרות גופים ופעילויות — בהם קצין חינוך ראשי ו"גלי צה"ל".

אדוני היושב-ראש, יש לאפשר לצה"ל ולמערכת הביטחון דיון ענייני בתוכם בנושאים אלה. כל ההיבטים, גם החברתיים והציבוריים, יובאו בחשבון בשיקולי מערכת הביטחון, אם כי השיקול המוביל יהיה בהכרח צורכי הבטחת יכולתו של צה"ל לנצח במלחמה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את שתי ההצעות לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת; שני נושאים, חמש הצעות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה, אדוני השר. חברי הכנסת, יש לנו כאן הצעות אחרות. קודם כול, חבר הכנסת ויינשטיין — הצעה להסיר את הצעתו של חבר הכנסת מיכאל בר-זהר בעניין "גלי צה"ל". בבקשה, במסגרת דקה אחת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, החברה הישראלית והדמוקרטיה זקוקות ליותר מתחנת שידור אחת, כשם שזקוקים אנו ליותר מעיתון אחד. תחנת "גלי צה"ל" צריכה להתקיים כדי שתהיה תחרות בתוך העוצמה הזו לטובת כלולו, שלא תהיה, חס וחלילה, בלעדית בגלי האתר.

אינני שולל את זכותו של הרמטכ"ל לקבל החלטה זו אחת בקשר ל"גלי צה"ל". אבל שר הביטחון צריך לדאוג לכך שהיא לא תיסגר. אפשר למכור אותה למשקיעים. אפשר להפריט אותה או למוג אותה, אבל, חס וחלילה, לא לסוגרה או להעבירה לרשות השידור, ובכך לגרום לכך שיהיה שוב רדיו אחד, בלעדי ומסוכן.

בהקשר זה אני מבקש את התייחסותו של שר הביטחון ומציע, כפי שהצעת, להוריד את הצעתו של חבר הכנסת בר-זהר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בר-זהר מפני שהוא אמר בדיוק מה שאתה אמרת. אני מבין.

יש הצעה של חבר הכנסת שבח וייס להסיר את הצעתו של — — —

שבח וייס (המערך):

פחות מרקה.

אדוני שר הביטחון, אני פונה אליך אישית. אתה השתתפת פה בדיון, ואני חושב שיש מעט מקרים בכית הזה שבהם יש הסכמה כל כך רחבה ותמיכה ברמטכ"ל, ובמקביל התנגדות כל כך נחרצת למהלך אחד. על כן הייתי מבקש מאוד, שכל זמן שלא תיפולנה ההחלטות, תדאג לכך שלא תיפולנה ההחלטות, לא לגבי "גלי צה"ל" ולא לגבי פגיעה במערכת החינוך של צה"ל. זאת כל בקשתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ולכן אתה מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת קופמן. עכשיו אני קורא לחבר הכנסת גולדברג שמבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת נאוה ארד בעניין החינוך בצה"ל. בבקשה.

חיים קופמן (הליכוד):	נמנעים	— אין
כן.	ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.	
היו"ר מ' וירשובסקי:	היו"ר מ' וירשובסקי:	
חברת הכנסת נאווה ארד, את מסכימה להעביר את הצעתך לוועדה?	ברוב של 51, כנגד אחד, ללא הימנעות, הועברו שתי ההצעות של חברי הכנסת בר-זהר וקופמן לוועדת הכנסת, והיא תקבע לאיזו ועדה להעביר את ההצעות האלה. זה בנושא "גלי צה"ל".	
נאווה ארד (המערך):	עכשיו אנחנו מצביעים על שלוש ההצעות של חברי הכנסת נאווה ארד, יצחק לוי ויהודה פרח — להעביר אותן לוועדת החוץ והביטחון. זו הצבעה מס' 8.	
כן.		
היו"ר מ' וירשובסקי:		
חבר הכנסת יצחק לוי:		
כן.		
היו"ר מ' וירשובסקי:		
חבר הכנסת יהודה פרח?		
כן.		
היו"ר מ' וירשובסקי:		
חברי הכנסת, מכיוון שיש פה ויכוח לאיזו ועדה, ההצעות תועברנה לוועדת הכנסת, כדי שתחליט לאיזו ועדה להעביר את אחת ההצעות או כל אחת מהן.		
קודם אנחנו מצביעים על שתי ההצעות של חברי הכנסת מיכאל בר-זהר וחיים קופמן. מי בעד העברה לוועדה או הסרה? זו הצבעה מס' 7.		

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 61

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — אין

נמנעים — 3

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 61, ללא התנגדות, עם שלושה נמנעים, הועברו ההצעות של שלושת חברי הכנסת כעניין חיל החינוך לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, לפי הצעתו של שר הביטחון. בזה תם הנושא הזה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 51

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — 1

טז. הצעת חוק השיפוט הצבאי (הקמת מינהל בטיחות), התשנ"א — 1991*

(הצעת חבר הכנסת א' פורז)

אני מודה לשר המסכים להעביר את העניין הזה לוועדת החוץ והביטחון, ואנחנו נדון בזה בוועדה כהצעה לסדר-היום ולא כהצעת חוק, מתוך תקווה, שתוך כדי דיון בוועדה נוכל ללבן את העניין ולהגיע להתקדמות ולפתרון מניח את הדעת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מודיע שההצבעה היא לא על הצעת חוק אלא על הצעה לסדר-היום, בהסכמתו של שר הביטחון. ההצעה היא להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. חברי הכנסת, נא להצביע, הצבעה מס' 9.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 58

נגד — 1

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו עוברים להצעת חוק תתרכ"ב, הצעת חוק השיפוט הצבאי (הקמת מינהל בטיחות), התשנ"א — 1991, של חבר הכנסת פורז. אתה מנמק מן המקום.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני מנמק מהמקום, ואני מייד אסביר מדוע. אני מנמק מהמקום משום שלפי חקדים שיש כאן הגעתי להסכמה עם שר הביטחון, שאני הופך את הצעת החוק להצעה לסדר-היום, ובהסכמת השר נעביר אותה לוועדה.

אני רוצה להסביר בשתי מלים, כדי שהכנסת תדע על מה אנחנו מצביעים בכל זאת. מדובר בנושא הבטיחות בצה"ל, בטיחות באימונים ובטיחות בדרכים. ועדה שהקים צה"ל, שהיתה מורכבת מאנשי מקצוע, בראשותו של האלוף יעקב לפידות, המליצה להקים בצה"ל מינהל בטיחות בראשותו של אלוף. ההצעה הזאת נתקלת בהתנגדות והיא פרובלמטית. אני חושב שנושא הבטיחות הוא כה חשוב, שצריך לדון בעניין הזה.

חוברת ל"ב, ישיבה ש"ה

— הצעת חוק השיפוט הצבאי (הקמת מינהל בטיחות); הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון) —

היו"ר מ' וירשובסקי: של הכנסת, כהצעתו של שר הביטחון; ואני מדגיש: זה כרוך של 58, נמנע אחד ומתנגד אחד, הועבר הנושא, ואני מדגיש הנושא ולא הצעת חוק, לוועדת החוק והביטחון

יז. הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון), התשנ"א — 1991* (הצעת חבר הכנסת א' פורז)

הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון), התשנ"א — 1991* (הצעת חברת הכנסת נ' ארד)

שר הבריאות א' אולמרט:
להסיר את הנושא מסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברת הכנסת נאווה ארד, חמש דקות, בבקשה.

נאווה ארד (המערך):
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אין זו הפעם הראשונה שאנחנו דנים בנושא חוק העונשין, ומפעם לפעם עולה שאלה מטעם אלה שמבקשים להסיר את הנושא מסדר-היום: למה אנחנו מעלים את הנושא; האם אנחנו באמת כה מקדשים את הפסקת ההיריון?

אני רוצה לומר לחברים האלה פעם נוספת: הרי, בסופו של דבר, כנסת ישראל חוקקת את חוק העונשין, ויש סעיפים בחוק המאפשרים הפסקת היריון. אנחנו, לצערי הרב, לא הגענו למערכת, שכולנו רוצים שתהיה קיימת, של תכנון משפחה, של הסברה גם לגבר וגם לאשה איך לתכנן את משפחתם. אנחנו קולטים עלייה.

כל מה שאנחנו מבקשים זה להחזיר לחוק הזה את לב-לבו, את הסעיף הסוציאלי לחוק ההפלות, ואני מאמינה שהפעם נעשה זאת. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. אנו מצביעים על הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון), התשנ"א — 1991, של חבר הכנסת אברהם פורז.

קריאות:
שתיהן ביחד.

היו"ר ד' שילנסקי:
אלה שתי הצעות חוק נפרדות. חייבים להצביע פעמיים. ובכן, מי שהוא בעד העברת הצעת החוק לוועדה, מצביע בעד. מי שהוא בעד הסרה מסדר-היום, מצביע נגד. ההצבעה נגד פירושה הסרה מסדר-היום. זו הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע

- בעד ההצעה להעביר את הצעת
החוק לדיון מוקדם בוועדה — 34
בעד ההצעה להסיר את הצעת
החוק מסדר-היום — 39
נמנעים — 1

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק
העונשין (תיקון — הפסקת היריון),
התשנ"א — 1991, נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, יש כאן נושא להצבעה בלבד והוא: הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון), התשנ"א — 1991 — הצעת חוק תל"ז של חבר הכנסת אברהם פורז, והצעת חוק תשל"ז של חברת הכנסת נ' ארד. חבר הכנסת פורז, בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
ההצעה היא אותה הצעה לי ולחברת הכנסת נאווה ארד. הדיון כבר התקיים בפעם הקודמת. את הדברים שמעו חברי הכנסת. לפיכך מן הראוי לגשת להצבעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אנחנו מדברים רק על הצבעה.

חברת הכנסת ארד, את רוצה לומר משפט? בבקשה.
נאווה ארד (המערך):
אדוני היושב-ראש, הדיון בחוק התקיים — —

דן תיכון (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, איזה נוהל זה?

נאווה ארד (המערך):
סליחה, יש לי זכות לעלות לדוכן ולהשיב.

דן תיכון (הליכוד):
נאמר כאן: הצבעה בלבד.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת דן תיכון, אני מאפשר לה דקה לומר את דבריה מהמקום. זו לא הנמקה.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מבין שאת התחלת הדבר. עולים, לא יורדים. יש לך דקה.

נאווה ארד (המערך):
לא. אני רוצה לפנות לכבוד היושב-ראש: הדיון התקיים בפעם הקודמת. יש לנו זכות כמציעים להשיב, ואני מבקשת לעלות לדוכן ולהשיב.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מחזיק את סדר-היום לפני, ואני רואה שכתוב — הצבעה בלבד. שמענו אותך, תואילי לשבת.

נאווה ארד (המערך):
אני מבקשת לעלות לדוכן ולהשיב.

היו"ר ד' שילנסקי:
בסדר, שמעת. תני לי רגע להחליט.
אדוני שר הבריאות, מה היתה הצעתך?

— הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון): הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון): הצעה לסדר-היום —

היו"ר ד' שילנסקי:

34 בעד, 39 נגד. נמנע אחד. הצעת החוק לא התקבלה.

עכשיו אנחנו מצביעים על הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון). התשנ"א — 1991, של חברת הכנסת נאוה ארד. אותו כלל שאמרחי קודם. נא להצביע, הצבעה מס' 11.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדין מוקדם בוועדה 33 —

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום 40 —

נמנעים 1 —

ההצעה להסיר מסדר-היום הצעת חוק

העונשין (תיקון — הפסקת היריון).

התשנ"א — 1991, נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

33 בעד, 40 נגד. נמנע אחד. הצעת החוק לא התקבלה.

יח. הצעה לסדר-היום

זימון הוועדה למינוי קאדים לבתי-הדין השרעיים

אין לי, כבוד היושב-ראש, סטטיסטיקה לגבי מספר הדיינים, למשל, אצל האזרחים היהודים, ומה היחס בין מספר הדיינים למספר האזרחים הנוקדים לשירותיהם. אבל יש לי סטטיסטיקה אחרת: שבעה תקנים לעדה הדרוזית. העדה הדרוזית, המהווה 10% מהתושבים הערבים במדינה ומונה כ-70,000 איש, לה יש שבעה תקנים, דהיינו תקן אחד לכל 10,000. אני לא אומר שצריך להפחית להם, להיפך, אולי הם זקוקים ליותר, זה המצב התקין שצריך להיות, אבל ההשוואה בין 10,000 לתקן אחד בעדה מסוימת לבין 78,000 לתקן אצל המוסלמים — הדבר וועק לשמים והדעת איננה יכולה לסבול זאת.

יתירה מזאת, אדוני היושב-ראש, לפני חודשים הלך לעולמו הקאדי המנוח של עכו, מוחמד חבישי. הקאדי של חיפה, מר וג'ידי טכרי, יצא לפנסיה, ואילו ראש בית-הדין לערעורים — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
השר מגן, כבודו במקומו מונח, יענה לי בתור שר לענייני ערבים, אף שהעניין, לדעתי, נמצא בתחום סמכותו של השר לענייני דתות. אבל חשוב לשמוע מה אומרים, ולא מי האומר, בסופו של דבר.

שופט אחד מעכו, המנוח מוחמד חבישי, הלך לעולמו. שופט אחר יצא לפנסיה, זה השופט וג'ידי אל-טכרי מחיפה, ואילו ראש בית-הדין לערעורים, השיח' תופיק עסלייה, איננו מתפקד בגלל מצב בריאות, ואני מאחל לו החלמה.

אי-אפשר לתאר את המצב; עם שמונה תקנים, עם שלושה שופטים שאינם בתפקיד, איך אפשר לנהל מערכת בתי-משפט, בתי-דין? אנשים מחכים כדי לפתור את הבעיות בתוך המשפחה שלהם, ילדים נוקדים לאפוטרופוסות, וכל השירותים הידועים.

עבודת הקאדים בבית-הדין לערעורים משונה ממש, ומגיעה עד כדי קוריוז. כבוד היושב-ראש, אתה עורך-דין וידוע, לכן אני רוצה לספר לך, שבבית-הדין לערעורים יש יושב-ראש של ההרכב, שופט אחד קבוע, אבל על-ידי צריכים לשבת שני שופטים בערעור, ואין תקן של שני שופטים לבית-הדין לערעורים במערכת המשפט הזאת. מה עושים? אם שופט של עכו מוציא פסק-דין, מזמינים את השופטים של נצרת ושל חיפה לשבת בערעור על פסק-דין של השופט מעכו. מחר,

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום: זימון הוועדה למינוי קאדים לבתי-הדין השרעיים — של חבר הכנסת מוחמד מיעארי; הצעה מס' 5200. חבר הכנסת מיעארי, בבקשה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כפי שהוצג, הנושא הוא בעניין הוועדה למינוי קאדים לבתי-הדין השרעיים המוסלמיים.

אין ברצוני היום לסקור את הבעיות החמורות ואת המצב הקריטי שבו נמצאים המוסלמים, אזרחי המדינה, בכל הנוגע לשירותים הדתיים בחיי היום-יום, וכן בנוגע להעדר מוסדות דת, הפקעת הרכוש הרב השייך לווקף, דהיינו ההקדש המוסלמי, ואף להעדר כל סטטוס של המוסלמים במדינה.

דבר מעניין, כבוד היושב-ראש. פקודת העדות הדתיות (הסדרתן) משנת 1925 נתנה מעמד לכל העדות הדתיות, הסדירה את ענייניהן, ואילו למוסלמים היא לא נתנה את האפשרות הזאת. אומנם, אז היה הנימוק שהמוסלמים היו רוב והיו אומה, אבל מאז קום המדינה ועד היום איבדו המוסלמים את מעמדם כאומה, ואילו כעדה לא הוסדר העניין שלהם והמצב היה ונשאר עד היום תלוי באוויר. כל המחאות והדרישות לנסות ולתקן את המעוות לא עלו יפה.

אני אתמקד היום בבעיה של בתי-הדין השרעיים. בתי-דין אלה דנים בעניין המעמד האישי של מוסלמים ובעניינים נוספים של אפוטרופוסות. לפעמים יש סמכות ייחודית לבתי-הדין, ולפעמים יש סמכות מקבילה לבתי-דין או לבתי-משפט אחרים. כדי לדעת את המצב, כבוד היושב-ראש, אזכיר כמה נתונים.

מספר האזרחים המוסלמים במדינת ישראל היום הוא כ-600,000, שהם כ-80% מהאזרחים הערבים במדינה. אוכלוסייה גדולה זו נוקת לבתי-הדין השרעיים, ובפועל קיימים שמונה תקנים של קאדים. הם מכהנים בחמישה בתי-דין, אחד בעכו, אחד בנצרת, אחד בחיפה, אחד ביפו ואחד בירושלים. שמונה תקנים, כבוד היושב-ראש, לחמישה בתי-דין, בכלל זה בתי-הדין לערעורים, ששם צריכים לשבת שלושה, והשמונה אפילו כוללים שופט על תקן מינהלי, שהוא מנהל בתי-הדין השרעיים. אם מחלקים 600,000 אזרחים הנוקדים לשירות הזה לשמונה תקנים, יוצא שכל קאדי, שוכבים לו על הגב 78,000 אזרחים הנוקדים לשירותיו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני שואל אותך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אין לי תשובה על השאלה שלך. הממשלה יכולה לשגר כל שר שהיא רוצה, והיושב-ראש צריך רק לדאוג לכך שאותו שר יוכל לדבר.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני בעד זה שהשר מגן יענה, אבל זה קשור גם לשר לענייני דתות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אינני יודע מדוע משיב השר דוד מגן, השר לענייני הערבים, ולא השר לענייני דתות. אני מוכן להעביר את השאלה שלך ליושב-ראש, כדי שהוא יעביר אותה למזכירות הממשלה. זה מה שאני יכול להגיד לך. בבקשה, אדוני השר.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אתייחס תחילה להערה של חבר הכנסת דראושה. הממשלה מתואמת בינה לבין עצמה, וכשיש תשובות טובות למסור לכנסת, שולחים אותן.

במקרה הזה אני חייב לומר, שהיתה החייצנות בין השר לענייני דתות לבין, שנינו שותפים לתהליך, ואף שהוא יושב-ראש הוועדה למינוי קאדים מוסלמים, הוא הגיע למסקנה, שעדיף שאני, מתוך פעילות מסוימת שאותה אפרט כאן בהמשך, אשיב על ההצעה של חבר הכנסת מיעארי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ברשות היושב-ראש, אולי אפשר שאלה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

בסוף הדברים, אם יישאר זמן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני מבקש לשאול עכשיו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

שאל, בקצרה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני השר, אני רוצה לומר לך מה אומרים בכפר. אומרים שהוועדה של השר מגן היא אשר מעכבת את המינויים. מה מירת הדיוק בדברים, אני אשמח לשמוע בדבריך, לפי ההערה הזאת שאני הערתי.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, שוב אני חייב להתייחס להערת הפתיחה. ואני אומר: *mia culpa*, אני מודה באשמה, ומייד אסביר מדוע.

ראשית, להעמיד את העובדות במקומן: חבר הכנסת מיעארי צודק בציון העובדה, כי ועדת המינויים לקאדים מוסלמים לא סיימה את עבודתה.

אני מבקש לעדכן את הכנסת, כי ביום ז' בטבת התשנ"א, 24 בדצמבר 1990, נתכנסה בירושלים הוועדה לבחירת קאדים מוסלמים. כראש הוועדה מכהן, כאמור, השר לענייני דתות, ואף לי הזכות לכהן כחבר בוועדה. בדיון שהתקיים בתאריך זה השתתפו כל חברי הוועדה, ללא יוצא מן הכלל.

זכור, את הכנסת מייצגים בוועדה חבר הכנסת גואף מסאלחה וחבר הכנסת חסיין פאס וחבר הכנסת שהוא סגן שר.

אם יושבים בערעור על פסק-דין של שופט מחיפה, מזמינים אותו שופט מעכו לשבת בערעור על פסק-דין, כשרק אתמול-שלושום הוא ישב בערעור על פסק-דין. אני חושב שזה נוגד לא רק את הסדר הטבעי, לא רק את המינהל התקין, לא הפעלת מערכת משפט — אין לי שם שאוכל לתת למצב הזה, והוא נמשך ונמשך ואיש אינו נוקף אצבע כדי להשלים תקנים, כדי להשליט סדר וכדי לתת לאנשים להרגיש שהם באמת מופיעים בפני בית-דין, ולא בפני איזו ועדת סולחה. מוכתר, שיח': האווירה קשה ומדכאת.

מכאן אני עובר לענייני הוועדה. ברוך השם, שנה אחרי הבחירות לכנסת כחברה הכנסת בשני נציגים מוסלמים וגם כחבר הכנסת ביבי להיות חברים בוועדה למינוי קאדים. שנה שלמה עברה עד שהושלם הרכב הוועדה, מנובמבר 1988 עד נובמבר 1989. הוועדה הזאת אומנם מורכבת גם מהשר לענייני דתות, מהשר לענייני ערבים ומחבר הכנסת ביבי, כפי שכבר הזכרתי, ועוד נציגי קאדים, לשכת עורכי-הדין ושני חברי הכנסת ערבים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מיעארי, היית צריך לסיים את דבריך.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלוס):

אני מסיים אותם מייד. אני מבקש ממך לתת לי עוד שתי דקות — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני נותן לך דקה אחת: זמןך תם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלוס):

כאשר פרסמה הוועדה הודעה בילקוט הפרסומים היו 14 מועמדים, אבל מאז ועד היום, לאחר שנה, היא קיימה ישיבה אחת. כאשר הוועדה, או פקיד פה, פקיד שם, ראו שיש אדם שעומד להיות נבחר בוועדה — דחו את הישיבה. מאז נובמבר 1990 ועד היום, למרות המצב הקריטי והבלתי נסבל, נוקטים שיטה של איזיומן ואייקביעט ישיבה לוועדה. יתירה מזאת, השאירו את רשימת המועמדים פתוחה. זאת אומרת שגם היום, אף שהיתה ישיבה, יכולים עוד 100,000 או עוד 10,000 איש לבוא ולהיות מועמדים להיות קאדים. מדוע מתנגדים לאדם שמסתמן בשבילו רוב? על השאלה הזאת עונים: יש פקיד מסוים שזה לא מוצא חן בעיניו. אני רוצה לומר לכבוד השר, שזה מצב חמור מאוד. פעם ראשונה שיש חוק שקובע את הקריטריונים; אם יש למועמד הרשעה, אם יש לו תיק, אם יש לו תקדימים — מילא. נכון. אבל לבוא וללחוש באוזנו של מישור, שפקיד מסוים, יהיה מי שיהיה, אינו מרוצה — אולי תחפשו לכם אדם אחר? זה ממלא בשנאה ועושה מענייני המוסלמים ומבתי-הדין שלהם ומהקאדים שלהם צחוק.

כבוד השר, העניין דחוף. צריך לקיים את ישיבת הוועדה ולערון הצבעה, כדי שיהיו תקנים. הבחנת להוסיף שני תקנים, עד עכשיו כנראה לא הצלחת, וזה דבר איום ונורא. מדובר על אחד ל-78,000 אזרחים. האם אתה מרוצה מהמצב הזה? תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת מיעארי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב-ראש, מדוע השר לענייני דתות אינו משיב?

היו"ר מ' וירשובסקי:

את מי אתה שואל, חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה? הרי אתה חבר כנסת וחיק. אתה שואל אותי?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

חבר הכנסת מסאלחה נמצא כאן, והוא יכול להעיד.

הדעת אינה סובלת שלבדואים בנגב, 70,000 איש — ולפי הקריטריונים שאתה קבעת, 70,000 מגיע קאדי — לא יהיה בית-דין שרעי. יש בית-דין הפועל פעם אחת בשבוע בצורה פרוביזורית, לא מכובדת, והבדואים בנגב, גם בנושא שירותי הדת, חייבים לקבל שירות שווה, לא פחות מאשר בירושלים, או ביפו, במשולש או בגליל. בזאת אתה חייב להסכים אתי. ובלי להיכנס לפרטי הוויכוח בוועדה, אילו קיבלו את הקריטריון הזה, בו ביום היינו אולי יכולים לקבוע מועד של חודש-חודשיים לסיכום הדיונים.

ואם מדברים על קריטריונים, הזכרת את הפער הקיים בעדה הדרוזית. נכון, העדה הדרוזית מופלית לטובה בשירותי הדת ובמספר הקאדים. מספר התקנים גדול בהרבה ממספר הדיינים העומדים לרשות הציבור היהודי וממספר הקאדים העומדים לרשות המגזר המוסלמי. אגב, שלושה תקנים עדיין לא מאוישים, וגם פה יש איזה סרבול, שאולי בהזדמנות אחרת, ללא קשר עם הנושא הנדון, אני אוכל לפרט במקום אחר.

אני מודה ואומר בפירוש: למרות הכעס שאני מעורר אצלך ואצל חבר הכנסת דראושה, אני דורש — ולדעתי, גם אתם צריכים להצטרף לדרישה זו — כי ועדת המינויים תבחר קאדי מוסלמי בנגב, ואם נתגבר על המחלוקת בעניין הזה, הרי תיפתח הדרך להשלמת הדיונים של הוועדה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני בעד זה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

הי"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת דראושה וחבר הכנסת מיעארי, לא שומעים אתכם אם אתם צועקים כך.

אדוני השר, מה אתה מציע?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, אני חשבתי שהעלאת ההצעה לסדר-היום אינה במקומה, היא מיותרת ומסרבלת לשווא את עבודת הכנסת. השר לענייני דתות ואנוכי מקווים לסיים את עבודת ההכנה למפגש הבא של הוועדה לקראת ספטמבר-אוקטובר, בוודאי לא יאוחר מאוקטובר. אני מקווה כי עבודת מיון רשימת המועמדים תיעשה נכון, כך שרק המוכשרים והטובים יופיעו בפני הוועדה לריאיון, במגמה לסכם את הדיונים הארוכים והמפרכים.

אפשר שהכנסת תעקוב אחר פעילות הוועדה, ואם העניין והקצב לא ימצאו חן בעיני חבר הכנסת מיעארי, הוא יוכל להעלות את הנושא על סדר-היום במליאת הכנסת בכל עת שירצה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

כלומר, אתה מציע להסיר הצעה זו?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

לא, אני לא מציע להסיר. אני מציע שהנושא ייכלל בסדר-היום של הכנסת במליאתה, ואם עד אוקטובר לא ייגמר העניין, ייערך כאן דיון פומבי, ומי שיהיה אשם בכך שהוועדה לא מסיימת את עבודתה יצטרך לתת את הדין, במובן המוסרי, במליאת הכנסת.

יהודי, סגן השר יגאל ביבי. חברי הכנסת המכהנים בוועדה יכולים להעיד בפניך. חבר הכנסת מיעארי, כי הוועדה לא הספיקה בדיון ה"ל לראיין את כל המועמדים, גם אם היה הדיון אינטנסיבי וארוך וגלש — מעבר לשלוש שעות, אולי שלוש שעות וחצי.

בדיון הזה ראינו הוועדה 14 מועמדים, ולנוכח זרם המועמדים הצעתי, כי לפני ראיון המועמדים הנוספים, שמשפרם גדול ביותר, מן הדין כי תיעשה עבודת הכנה ובדיקה לגבי כל מועמד ומועמד, במטרה להגביר את הסיכויים של הוועדה להגיע לדיון תכליתי ומעשי. כמובן, כל זאת במסגרת הרצון למנות כקאדים את הטובים ביותר.

לא אסחיר, כי גם אני משקיע מאמצים לשכנוע הרדי בוועדה. הרי ברור לכול, כי מן הראוי שכל קאדי נבחר ייבחר מתוך הסכמה רחבה ככל האפשר. תפקיד הקאדי בעיני הוא חשוב ביותר ואחראי ביותר. אסור שהחיפזון יוליד בחירה שגויה. הקאדי הנבחר צריך להיות ראוי לתפקידו ללא כל ספק. אכשרתו צריכה להיבדק בתעודות כתובות ובשיחות בעל-פה, ורצוי כי הוא יהיה מקובל על הסביבה שבה הוא אמור למלא את תפקידו הרם.

כאן המקום להדגיש, כי מינוי קאדים לעדה המוסלמית הוא רק נדבך אחד במכלול של פעולות הנעשות על-ידי יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים ועל-ידי המשרד לענייני דתות. מכלול הפעולות נועד לקדם את הטיפול בענייני הדת של המוסלמים בישראל. עלינו לחזק את מעמדו של נושא המשרה הדתית בעדה המוסלמית, תוך הקפדה על אספקה סדירה וראויה של שירותי הדת.

בשנה האחרונה, בתפקידי בממשלה, ניסיתי ללמוד את הנושא, ומתוך מה שלמדתי מפי יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים, ד"ר אלכס בליי, ומפי ראש האגף לעדות במשרד לענייני דתות, ד"ר נסים דנא, שהוא בחור מצוין, גיליתי כי עד היום לא היתה, לצערי הרב, הקפדה מספקת על חובתנו כמדינה בנושא זה. יחד עם שני האנשים המלומדים הללו ויחד עם עמיתי השר לענייני דתות פתחנו בהליך של חקיקה. בימים הקרובים — וכאן הבשרה — חשב ועדת השרים לענייני חקיקה ואכיפת החוק ותבחן את הצעת החוק שהגשנו תחת הכותרת — חוק שירותי הדת המוסלמים, התשנ"א — 1991. אם תתקבל הצעתנו, אין ספק כי הפערים, גם בתחום שירותי הדת, ייסגרו.

ללא קשר עם הצעת חוק זו, אני מבקש לעדכן את חברי הכנסת ואת מגיש ההצעה לסדר-היום, חבר הכנסת מיעארי, כי יש חשיבות רבה לבחירת קאדים לא רק לפי רמתם ואיכותם, קריטריון בסיסי וחשוב, אלא גם לפי אבני בוחן ייצוגיות. וכפי שאמרתי בתחילת דברי: אני מודה באשמה.

אתה, חבר הכנסת מיעארי, ניסית לתת נתונים סטטיסטיים. אגב, תוך כדי הדיון אני חייב לומר מה היתה "ההפרעה" של סגן יושב-ראש הכנסת הרב שלמה דיין: הוא אמר לי של-400,000 יהודים בירושלים יש רק תשעה דיינים. אבל אני רוצה להתרכז רק במגזר המוסלמי, ויושב כאן חבר הכנסת מסאלחה, ידידי, שהשתתף בדיון בוועדה למינוי קאדים. אין אפשר לעבור לסדר-היום, שכבנגב חיים 70,000 בדואים והם מוסלמים, כפי שאתה יודע, ולומר שלהם לא מגיע קאדי?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה, אדוני השר. אני מבין שאתה מוכן שהנושא הזה ייכלל בסדר-היום של הכנסת. יש הצעה אחרת, של חבר הכנסת מסאלחה, להעביר לוועדה. במסגרת דקה תגיד גם לאיזו ועדה אתה מציע. בבקשה.

נואף מסאלחה (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, אדוני השר, ברשות ראש הממשלה אני רוצה שהשר ישמע. אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה.

אדוני השר מגן, אני אומר לך בכנות, לא יעזור לך, אתה לא תקבע. עם כל הכבוד, אתה חבר הוועדה כמוני, ואני הבנתי שעברתי בתום לב יחד אתך, עם השר שאקי מאז השנה שעברה בנושא הוועדה עד שהתכנסה. אני יודע שאתם רוצים לסחוב זאת עד אוקטובר בלי הצדקה. מועמדים יש 14, ויש עוד עשרות.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

מי זה המועמד הבדואי?

נואף מסאלחה (המערך):

יש עשרות. החוק בכנסת לא הסמיך אתכם לעשות סחבת. החוק בכנסת לא הסמיך אותך לדעת את טובת הערבים טוב יותר ממני. אני ערבי מוסלמי. לכן אתם לא יכולים לעשות סחבת אחרי שראינו אנשים.

דבר שני — שלא יוכן מכאן שאתה מגן הבדואים ואני לא. בגליל יש 60% ערבים ויש רק קאדי אחד. 60%, ולא 70,000 — יש 350,000-400,000 בשני הגלילים. את סדר העדיפויות נקבע יחד בוועדה.

דבר אחרון — גם בקונסטלציה שסיכמנו אותה אתך, מה אתה אמרת? אתה וראש הוועדה אמרתם: אנחנו לא מחליטים היום, תנו שבועיים, חודש, נדבר עם שר האוצר כדי להוסיף לבדואים. עוגה קטנה אתה רוצה לתת פעם אחת לבדואים ופעם אחת לצפון. אתה משוכנע שצריכים לפחות שניים-שלושה קאדים היום, חוץ מהתקנים. זאת אומרת, השטח נחוץ לו. אם אתה והשר שאקי — והודעתם לי — לא הצלחתם לשכנע את שר האוצר, אתם לא באים לעשות — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מסאלחה, בבקשה לסיים.

נואף מסאלחה (המערך):

אני מסיים במשפט. אני לא מאיים, אדוני השר. אני אמרתי זאת כאן אתמול לשר שאקי בריון. דע לך, שאם הוועדה לא תתכנס בזמן סביר, אני כחבר הוועדה אפנה לבג"ץ, שיקבע כיני לבין לבין יושב-ראש הוועדה. אי-אפשר לקבור ועדה חוקית — והערבים סובלים והמוסלמים סובלים כי אין מספיק קאדים — כדי שאתה תחליט על אקטובר, ואחר-כך מקדימים את הבחירות, וגמרנו עם הוועדה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת מיעארי — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, משפט אחד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא. חבר הכנסת דראושה, שב בבקשה, אין לך רשות הריכוז. אי-אפשר. אני נתתי לך לשאול את השר שאלה. השר מבקש להשיב על החייחוסות של חבר הכנסת מסאלחה, אבל אני מבקש לעשות זאת בקצור רב.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

חבר הכנסת מסאלחה, מעבר לפורמליסטיקה של הכנסת ושל הריון במליאה ובוועדה — אגב, כל דבר שחבר כנסת מיעארי ירצה, במליאה או בוועדה, חוץ מאשר להסיר מסדר-היום, אני מסכים — אני מוכן אפילו להיות פרקטי. תודיע שאתה מוכן למינוי של קאדי בדואי אחד בנגב, ואני חושב שנהיה גם פרקטיים, ואפשר לכנס את הוועדה באוגוסט.

נואף מסאלחה (המערך):

איזה תנאי אתה מעמיד? לבדואים מגיע שלושה ולא אחד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מסאלחה, אני פונה אליך כעמית, נא לא להפריע.

אדוני השר, אתה מסכים שהנושא יעבור לוועדה?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

מה שחבר הכנסת מיעארי ירצה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מיעארי, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

ועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מסאלחה, לאיזו ועדה אתה מציע?

היו"ר מ' וירשובסקי:

איזה ועדה אתה הצעת, חבר הכנסת מסאלחה?

נואף מסאלחה (המערך):

ועדת החוקה, חוק ומשפט.

יהושע מצא (הליכוד):

ועדת הפנים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הואיל ויש חילוקי דעות, הנושא יעבור לוועדת הכנסת, אשר תחליט לאיזו ועדה להעביר את הנושא. יש שתי עמדות: ועדת החוקה וועדת הפנים, לכן תקבע ועדת הכנסת. אין ויכוח על כך שהנושא יעבור לוועדה. זה הנושא היחיד העומד להצבעה. מי בעד העברת הנושא הזה לוועדת הכנסת שתקבע, לאיזו ועדה יעבור הנושא? זו הצבעה מס' 12.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 15

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 15, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועבר הנושא לוועדת הכנסת, כדי שתקבע לאיזו ועדה יועבר העניין. תודה לשר מגן שהסכים לכך.

יט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (שיחות טלפון להם וזכאים חברי הכנסת) (תיקון). התשנ"א — 1991.

עוד הונחה החלטת ועדת הכנסת בדבר הצבעה אלקטרונית. ההחלטה היא מיום ח' באייר התשנ"א.

כן הונחה החלטת ועדת הכספים המאשרת הוראות בצו הבלו על דלק (הטלת בלו) (תיקון מס' 2), התשנ"א — 1991. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הודעת שר המדע והטכנולוגיה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: תופעת בריחת מוחות מישראל.

וכן — החלטת ועדת הכנסת על-פי חוק חסינות חברי

כ. הצעה לסדר-היום

גילויי לאומנות בלוד ופיטורי מורים ברהט

גם נושא הברואים עלה כאן וגם נושאים אחרים, והיריעה רחבה מאוד. אוכלוסייה מורכבת הנתונה באופן קבוע כדילמה קשה של הנאמנות הכפולה עומדת אל מול כל הוויכוחים הציבוריים סביב מצבם של הפלשתינים ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה. עד היום, אדוני השר, כולנו מוכרחים להודות, שעם כל המורכבות שחינו בה — אזור ערבי בישראל, ואם הוא דרוזי שיש לו אחים ואחיות בסוריה, ואם הוא כמשולש יש לו אחים ואחיות בשכם, בחברון ובעזה, ואם הוא בדואי שיש לו אחים ואחיות בכל המזרח התיכון. אנחנו מוכרחים להודות, אדוני השר, שבכל פעם שעמד הדבר במבחן, נאמנותם של ערביי ארץ-ישראל, אזרחי ישראל, בסופו של דבר עמדה במבחן. הם הכריעו בשעות קשות לטובת מדינת ישראל. מעולם לא ראינו את ערביי ישראל יוצאים להפגנות, משבשים את סדר הביטחון הפנימי בשעה שהיתה לנו בעיה ביטחונית קשה. לא קרה, חלילה, שבימי מלחמות ישראל ניצלו זאת ערביי ישראל, אפילו אם מיהו ניסה להסית אותם כדי ליצור שיבושים בביטחון הפנימי. ליצור עובדות שתקשינה על המערכת, שהיתה נתונה בלא-היכי ללחצים.

לצערי הרב, כ"ב במאי 1991, לפני פחות משבועיים, הושלכו בקבוקי חבערה מאולתרים לעבר בית-כנסת בלוד בניסיון להציתו. ימים מספר קודם לכן נעשה ניסיון להצית בית-ספר יהודי, והמשטרה חושדת שהמעשה הוא על רקע לאומי, והיא רואה זאת בחומרה.

לפני כשבועיים פוטרו מורים בכפר רהט בחשד כי ניצלו את תפקידם כמורים להסתה לאומית נגד מדינת ישראל.

אדוני השר, ידוע שמצב חברתי וכלכלי קשה, מצוקות אישיות, טבעי שיצמיחו מתוכם תנועות קטנות וגדולות, קיצוניות יותר, קיצוניות פחות, שמאבקן נגד תחושת הקיפוח מוצא דרכו לביטויי לאומנות מסוכנים, ובדרך כלל חופף גם ביטויים דתיים.

התנועה האסלאמית, אשר הוקמה בתחילה כתנועה שקבעה לעצמה מאבק לאומי אלים, שמצא את ביטויו בסוף שנת ה'60 ובתחילת שנות ה'70 בהצעות שטחים, בחבלות ברקוש חקלאי, החליטה לשנות את דרכה וקבעה לעצמה, שהמטרות המרכזיות שלה יהיו חברתיות, טיפול בבעיות שמדינת ישראל לא מצליחה להתמודד אתן. לעתים קשה להאמין איך תנועה כזאת מצליחה בכל זאת להקים מוסדות לנערים, משפחת מסגרים, מקימה בתים שנאספים אליהם אנשים עם מצוקות של רעב, וכדומה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו עוברים להצעה אחרת: גילויי לאומנות בלוד ופיטורי מורים ברהט — הצעה לסדר-היום מס' 5182 מאת חבר הכנסת עמיר פרץ. בבקשה.

האם אני יכול לבקש מסגן יושב-ראש הכנסת ומהשר מגן לאפשר לחבר הכנסת פרץ להביא את הצעתו? חבר הכנסת מסאלחה, לו עשיתי זאת אני, כשאתה היית מנהל פה את הישיבה, היית כועס עלי בצדק. אני מבקש ממך.

נואף מסאלחה (המערך):

סליחה.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אף שהיה עיכוב, התקדם משהו פרקטי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

התקדם, אבל זה לא צריך להיות על חשבון זמנו של חבר הכנסת פרץ ולא על חשבון זמננו.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, זה בסדר, אני מוכן לוותר על דקה לטובת קידום ענייני הערכים בישראל.

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, רק לפני דקות מעטות סימנו דיון על נושא של מינוי קאדים בישראל. אין ספק, שבכל פעם שעולה לדיון נושא שקשור לאוכלוסייה הערבית בישראל, מטבע הדברים הדבר רווי מתח, יש חשדנות הדדית, חלקה מוצדקת, וייתכן שחלקה לא מוצדקת. אנחנו בהחלט דנים בנושא מורכב, מסובך מאוד, שיש לו השלכות חשובות ביותר על מדינת ישראל.

בתוכנו חיים למעלה מ-700,000 אזרחים ערבים, שהוויכוח סביבם הוא ויכוח אמיתי עם השלכות פנימיות חברתיות, עם השלכות פנימיות לאומיות, עם השלכות בין-לאומיות כשאלת מצבם של המיעוטים בישראל.

לא פעם אחת נדרשה הכנסת, אדוני השר, וענתה הממשלה על שאלת מצבם הקשה של הערים והכפרים, שבהם חיים את חייהם ערבים אזרחי ישראל. לא פעם אחת נדרשה הכנסת וענתה הממשלה על מצב האבטלה המחמיר בקרב ערביי ישראל. לא פעם אחת נדרשה הכנסת וענתה הממשלה על רמת הפשיעה בצריכת סמים בקרב ערביי ישראל. לא פעם אחת, אדוני השר, נדרשה הכנסת וענתה הממשלה על שאלת מצבם של הדרוזים במדינת ישראל.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
זה טוב או רע?

עמיר פרץ (המערך):
מצוין. מצוין.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אתה א'מר שאתה מתפלל. לא הבנתי למה אתה מתכוון.

עמיר פרץ (המערך):
אני מתפלל על היכולת — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
על הממשלה שלא עושה את זה.

עמיר פרץ (המערך):

חבר הכנסת מיערי, אני לא מתכוון לפטור היום את הממשלה מהאחריות הישירה שלה, אבל אני רוצה לומר לך, שלא רק אני, גם אתה תחטא אם תפטור את התנועה האסלאמית מכך שחלילה היא תחזור לאותן מטרות שקבעה לעצמה בהתחלה, ושהיא החליטה לעזוב אותן וללכת למטרות שאני מחייב אותן, כמון.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אנחנו רק עם החיובי.

עמיר פרץ (המערך):

רק ממשלה עיוורת לא תראה את היכולת של מדינת ישראל להשתמש באותו ציבור גדול של מיעוט ערבי, אנשים שהם אזרחים ישראלים לכל דבר ועניין, שחיים בתוכנו, כדי שהם ישמשו מנוף להסברה ישראלית, כיצד אנחנו מסוגלים לטפל במיעוטים החיים בתוכנו. והרי לעם היהודי יש בכל מקום ברחבי תבל מיעוט יהודי שחי בקרב של עם אחר, ואנחנו תמיד נוצק ונחבצ שיתנו להם זכויות כמו לכל אזרח אחר באותה מדינה.

אדוני השר, זו שעה שבה ממשלת ישראל צריכה לחשוב. אסור שניתן לאותן קבוצות קיצוניות ולאומניות, שאולי רוצות לגרור את התנועה האסלאמית כולה — שעל-פי ידיעותי מהווה היום כמעט 20% — 25% בקרב האוכלוסייה הערבית — לביטויים קשים, שאחרי-כך נצטרך לחפש דרכים כיצד להתמודד אתם.

אני רוצה להזהיר את הנהגת התנועה האסלאמית. לצערי, אני יכול לומר כל מה שאני רוצה. למה? כי יש אולי מספר לא-גדול של חברים בתוך הכנסת, שהערכים הישראליים יודעים שכל מה שהם יאמרו כאן, בראש ובראשונה הם אומרים מתוך הכרה בזכותם להיות במדינת ישראל, מתוך רצון לעשות הכול על-מנת שהקיפוח יוקטן ומתוך דאגה אמיתית, שגורמים קיצוניים במדינת ישראל לא ישתמשו בתופעות כאלה כדי להוציא אתכם מחוץ לגדר. אני מזהיר את ראשי התנועה האסלאמית, שלא תחפזו, חלילה, כי אם מחר-מחרתיים יימשכו תופעות כאלה, לא תהיה לנו ברירה. מה זאת אומרת? יכול להיות מצב שציטו בית-כנסת ושיח' דרוויש לא יקום ויגנה זאת בקולי קולות? מדוע?

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חשאל אותו.

עמיר פרץ (המערך):
אני שואל אותו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא יצא.

עמיר פרץ (המערך):
הוא שומע, ואם הוא לא שומע, זה יגיע אליו.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה לא חשבת דבר חמור ביותר. אני חושב, שכשיש מקרה כזה, כל ראשי הציבור הערבי, בכלל זה השיח' דרוויש, מגנים אותו. אין אף אחד שמסכים עם מעשה חמור כזה. אבל, קודם כול צריך להוכיח, שמי שעשה את זה הוא ערבי, כי הוכח שמי שעשו דברים כאלה — — — צריך לגנות כל מעשה כזה, אם הוא יהודי או ערבי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
השאלה מובנת. אני מציע שאתה תשיב — — —

עמיר פרץ (המערך):

חבר הכנסת דראושה, אני רוצה שתדע, שכל מה שאני אומר, אני אומר מתוך חרדה שאני אאבד את התוקף המוסרי לעמוד יחד אתך ויחד עם חברי הכנסת נואף מסאלחה ומוחמד מיעארי, יחד עם כל אחד במשולש, להיאבק על זכויותיהם של הערבים, ואתה יודע שיש מספיק גורמים קיצוניים בישראל שינצלו זאת.

אני רוצה להביא לך דוגמה. אני נאלצתי לבטל ביקור ברהט. אתה יודע עד כמה נושא הכרזות מדאיג אותי. חודש מראש תכננתי יחד עם חבר הכנסת חיים אורון ביקור ברהט. פתאום הסתבר שראש המועצה נוסע לטקס יום העצמאות וכשמשמעים את "התקווה" הוא מחליט לשבת כשכל הקהל עומד. אז אני שואל אותך: אתה לא רוצה לעמוד, אל תיסע. משהו גרר אותך בכוח לטקס? אתה נוסע — למה? על-מנת להרגיז את האומה כולה, להעמיד אותי במצב שאני צריך להשיב אחרי-כך אם אני תומך במישהו שבמפגן יוצא נגד סמלים, ואחרי-כך אני אוכל להתווכח עם חברי היהודים מקרב הציבור החרדי, להבדיל, שנהג בצורה דומה? איך זה ייתכן?

אני רוצה לסכם את דברי במשפט אחד. אני קורא לממשלת ישראל לעשות הכול על-מנת להקל את מצוקתם של הערבים בישראל, כדי שלא תשמש כר פורה ללאומנות. לעומת זאת, אני קורא לראשי התנועה האסלאמית לחזור לדרך של טיפול בבעיות שלשמן היא קמה, ולא להיגרר למאבק שהוא מאבק לא-שלם. הם משמשים כלי ידיו תנועות הרוצות להכניס אש וזה לתוך אזרחי ישראל, בין הערבים ליהודים.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת עמיר פרץ. אדוני השר, בבקשה.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, הנושא שחבר הכנסת עמיר פרץ מציע לכלול אותו בסדר-היום של הכנסת מורכב מאוד, ולמעשה כולל שלושה נושאים נפרדים. אבקש להתייחס בקצרה לשני האירועים או לשני הנושאים הקשורים בלוד וברהט.

ראשית, פרשת בית-הכנסת בלוד. הנושא עדיין נמצא בחקירה משטרתית, ומתוך דיווח ביניים שביקשתי לקבל מהמשטרה באמצעות ד"ר בליי, יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים, כל הסימנים מראים, לפי שעה, כי אין שום קשר בין ההצתה לבין ההקצנה הדתית בקרב המוסלמים בלוד. כפי שאתה רואה אותה.

לעניין פרשת פיטורי המורים ברהט: אומנם ברהט פוטרו שני מורים, אבל לא מסיבות של הטפה קיצונית וחתרנית, אלא מסיבות מינהליות גרידא. שני המורים, האחד מר ח'טיב מכפר-כנא והשני מר כחילאת מדבוריה, הועסקו על-ידי

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
אני אמרתי מה שאני לומד, והמורה שלי, ד"ר בליי, יושב
פה. אחר כך נתווכח.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):
גם הוא לא פוסק הלכה.

הי"ר ש' וייס:
חבר הכנסת מיעארי, לך יש הצעה אחרת, תוכל לבטא את
זה.

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:
מתוך מגמה דומה פועלות דמויות אחרות לשיפוז מסגרים
נטושים, לרבות ביישובים שבהם אין כלל אוכלוסייה
מוסלמית. זאת, לפרקים, תוך פלישה לאתרים הנמצאים היום
בבעלות אחרת.

בתחום העלייה לרגל פועלות כמה דמויות מיליטנטיות
המבקשות לנהל בעצמן את מבצע העלייה לרגל למקומות
הקדושים לאסלאם, במכה ובמדינה אשר בערב-הסעודית.

חברי הכנסת, הפעילות התמונה שלה היינו עדים
לאחרונה בתחום העלייה לרגל הביאה כמעט לביטול
האפשרות לעלות השנה לרגל. כידוע לחברי הבית, הודיעו
ערב-הסעודית וירדן, כי המוסלמים אורחי ישראל לא יורשו
לעלות לרגל דרך ירדן, וכי עליהם לנסוע דרך מצרים. דמויות
בולטות יצאו משום-מה נגד מצרים, תוך סכנה לעצם קיום
המצווה. אציין כי יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים ד"ר
אלכס בליי פעל בשבוע האחרון באינטנסיביות כדי לממש
באורח מקסימלי את חופש הדת. כפי שהוא מתבטא בהיתר
שממשלת ישראל נותנת למוסלמים לעלות לרגל. גם אילולא
חזרו בהן ערב-הסעודית וירדן ברגע האחרון והחזירו מעבר דרך
ירדן, הרי העלייה לרגל היתה מתבצעת בכל מקרה. עלי למסור
לחברי הכנסת, כי מעבורת חכודה, מניפה דגל יווני, היתה
אמורה להשיט את עולי הרגל בנתיב חיפה-תעלת-סואץ-ג'דה
אשר בערב-הסעודית. ממשלת מצרים נתנה את הסכמתה
העקרונית לנתיב זה. וכאן מעל במת הכנסת, גם לאחר שירדן
וערב-הסעודית הפשירו ואפשרו את המסלול הרגיל, אני רוצה
לברך את ממשלת מצרים ולהודות לה על שיתוף הפעולה עמנו
במתן הזכויות הדתיות לערביי ישראל המוסלמים.

בכל מקרה, מחר עם שחר יוצאים ראשוני העולים לרגל
דרך גשרי הירדן, ובהזדמנות זו אני מבקש לאחל להם מסע נוח
ונעים. מי ייתן ויחזרו כולם בשלום עטורים בתואר חגי.

אדוני היושב-ראש, כפי שאמרתי בתחילת דברי תשובתי,
הנושא מורכב וחשוב, ואני רוצה לברך את חבר הכנסת עמיר
פרץ על יוזמתו בהעלאת הנושא על סדר-היום של הכנסת. אבל
כדי שאפשר יהיה לערוך דיון מעמיק ואפילו ביורו מעמיק,
ואפילו יכוח נוקב עם מי שצריך להתווכח, אני מציע לך
להסכים לערוך את הדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של
הכנסת.

עמיר פרץ (המעריך):
אני מסכים.

הי"ר ש' וייס:
תודה רבה, יש הסכמה.

חבר הכנסת דראושה, לך יש הצעה אחרת במסגרת דקה.
יום רביעי הוא יום קשה לכולנו, ואנחנו צריכים להצטמצם.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב-ראש, כבוד השר מגן, אני מכיר את חבר

המועצה המקומית רהט שלא על-פי נהלים תקינים של מערכת
החינוך וללא אישורה, וכשל כך הופסקה עבודתם, ואפשר
לומר, שבשל כך נמנע אישור המשרד עבודתם במועצה
המקומית. בשבוע הבא, ב-11 ביוני, אסייר במועצה המקומית
רהט וארצה לרדת לעומקם של העניינים.

אבל הנושא החשוב ביותר והמקיף ביותר — ולפי
השקפתך, המסוכן ביותר — הוא, כפי שהגדרת אותו בהצעה
לסדר-היום, התגברות הפונדמנטליזם האסלאמי בישראל. זה
נושא שראוי שהציבוריות הישראלית — יהודים וערבים,
מוסלמים, נוצרים, דרוזים וצירקסים יתייחסו אליו.

התגברות ההקצנה הדתית בקרב ערביי ישראל אינה עולה
בקנה אחד עם עקרון חופש הדת הנוהג במדינת ישראל. חופש
הדת מהווה לעתים אצטלה לניצול ציני של העקרונות
הדמוקרטיים שעליהם מבוססת המדינה. יתר על כן, דת
האסלאם הבטיחה ביטחון החיים והרכוש ליהודים כעת שהיו
מיעוט במדינה האסלאמית בתקופת ימי-הביניים. ברוח זו אנו
זוכרים את "תור הזהב" ביחסי מוסלמים-יהודים ואת העובדה
שרדיפות היהודים בארצות האסלאם היו רחוקות מאוד מאלה
שבאירופה. לפיכך, על-פי קביעת מגילת העצמאות, המדברת
על חופש דת, ועל-פי מסורת האסלאם, אנו חייבים בכבוד דתי
הדדי.

הגם שיחסים ממין אלה אכן שוררים במדינת ישראל, הרי
ניכרת מגמה של ניסיון לערער מצב זה על-ידי תנועות קיצוניות
בשוליים. יש לדעת להבחין בין אותם גורמים המנצלים את
האמונה הדתית לצרכים פוליטיים צרים, ולעתים גם חתרניים,
כפי שהזכרת, לבין רוב ערביי ישראל, שאינם צוקים לקבל
הכשר לנאמנות למדינה. הדיון בנושאים אלה צריך להיעשות
בקור-רוח ובאורח מעמיק, כדי ליצור אווירה קונסטרוקטיבית,
מועילה ובונה.

כדי לפתוח את הדיון בסוגיית האסלאם הפונדמנטליסטי,
אציין כי התנועה האסלאמית, גם לדעתי, הולכת וצוברת כוח
מיום ליום. הכוח נצבר, כפי שאנחנו רואים, כרשויות
המקומיות, ועתה מתלבטים ראשי התנועה ביחס להתמודדותם
בבחירות לכנסת. פעילות חוגים אלה מתמקדת בכמה נושאים:
בתיקבורת, מסגדים, עלייה לרגל למכה ועוד.

אציין בהקשר של בתי-הקברות דוגמה: בכפר-קאסם
מתקיימת מדי שנה אזכרה. במהלך האזכרה השנה הושמעו
דברי הסתה, שעל-פיהם העם היהודי רוצה לחסל את העם
החוקי בארץ. וכי העם החוקי הוא הערבי. באירועים שונים
הושמעו ציטוטים וססמאות שנאה. אחת הדמויות הבולטות
בתנועה האסלאמית, ואתה הזכרת אותה — שיח' עבדאללה
נימר דרוויש — השווה בעת מלחמת המפרץ את חיילי צה"ל,
שממר הגבול והמשטרה לחיילי סדאם חוסיין, והוא תהה מדוע
אסור לסדאם חוסיין להשתמש בגז נגד היהודים.

התנועה האסלאמית רואה את הארץ כולה כשייכת לה,
ולפיכך מנסים חלק מאנשיה לאתר בתי-קברות שלא היו
בשימוש במשך שנים ולחדש את קיומם. זאת אף שידוע
באסלאם, כי בתום דור או 40 שנה לאחר הקבורה האחרונה
מסתיימת קדושת בתי-הקברות, והמושג שלמדתי לגבי העניין
הזה הוא "מונדרס": דהיינו, אחרי דור או 40 שנה
בית-הקברות מפסיק להיות מקודש.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):
אתה לא פוסק הלכה בעניין הזה, כבוד השר.

כתשובת השר. זה בריא יותר לכנסת, לחיינו ביחד, ליהודים ולערבים, לכולנו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת עמיר פרץ, האם אתה מוכן לקנות רעיון כזה?

עמיר פרץ (המערך):

אני הייתי רוצה שיחקיים דיון דווקא על הטיפול בבעיות, כדי לפתור אותן. אבל אני בהחלט מוכן, אם השר יסכים, שהנושא יועבר לוועדה, ושם נשקול אם לדרן כזה אם לאו.

היו"ר ש' וייס:

אין פרוצדורות ביניים. ועדה זו ועדה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני בכל זאת מציע להסתפק כתשובת השר. זה עדיף.

היו"ר ש' וייס:

אדוני השר, האם אתה מסתפק בכך, שחבר הכנסת עמיר פרץ מסתפק בהודעתך בעקבות פנייתו של חבר הכנסת דראושה?

שר הכלכלה והתכנון ד' מגן:

בהחלט כן.

היו"ר ש' וייס:

טוב. אם כך, הכול נגמר בשלום. הנושא עלה וקיבל את תשומת הלב. תודה רבה לכל הצדדים.

כא. הצעת חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון — בדיקת חיוכים ומסמכים), התש"ן — 1990 *

(הצעת חבר הכנסת ג' גל)

היו"ר ש' וייס:

אני מבין, שרק מטעמים של איסור פרסומת אתה לא מזכיר את שם הבנק.

גדליהו גל (המערך):

וגם כדי שלא לגרום חלילה נזק למישהו, ולא ללקוח.

וכך כתב יושב-ראש ועדת הכספים דאז, חבר הכנסת בייגה שוחט, אל אותו בנק: "מספר פעמים התבקשת עליידי ועדת הכספים ועליידי להעביר בכתב את התפתחות החוב של מושב x, כולל הריביות, ההלוואות וכל הסיבות אשר הביאו לחוב זה. כמו כן, את פירוט ההסדר שנעשה בגין חוב זה במסגרת הסדר המושבים. אודה לך מאוד אם ללא כל דיחוי נוסף יועבר אלי הפירוט בכתב". לקח זמן לא מועט ונתקבל הסבר, וגם הוא לא שלם, עם הבטחה להסבר נוסף, שלא הגיע.

אני שואל אתכם: אם כך נוהגים כלפי יושב-ראש ועדת הכספים, כיצד נוהגים כלפי לקוח שפעילותו בבנק היא בהיקף בינוני או קטן?

לפני כשנה, בעקבות הנחת החוק על שולחן הכנסת, נפגשנו, מר דמביץ, היועץ המשפטי של ועדת הכספים ואני, עם אנשי בנק ישראל, מר הרצברג, היועץ המשפטי ומר מוטי פיין, הממונה על פניות הציבור. הם אמרו שיש אומנם בעיה, הם מכירים בה, אבל הם מעדיפים לפתור אותה בדרך של כללים של גילוי נאות המופצים בין הבנקים מטעם המפקח.

הכנסת עמיר פרץ, אני מכיר גם את הדעות שלו, ואני יודע שמתוך חרדה לדריקיום ולאינטגרציה של הערבים אזרחי המדינה בחיי המדינה הוא מעלה את ההצעה. אבל אני חושב, שבדיון כזה בצורה כזאת נחטיא את המטרה.

אני חושב שתשובת השר מספקת, ואני מציע להסיר את ההצעה, כי זה יכול רק להביא לליכוי יצרים ולדיון שיביא לתוצאה הפוכה, כי התנועה האסלאמית היא תנועה לגיטימית, הפועלת בצורה חוקית. אם יש חריגה, צריך לגנות את החריגה, אם היא באה מיהודי או מערבי, מתנועה אסלאמית או מכל מפלגה אחרת. אני חושב שאין צורך לקיים דיון נוסף בנושא הזה, כיוון שהתנועה האסלאמית, כפי שאנחנו מכירים אותה, פועלת במסגרת החוק, ואם יש מקרה שמחייב דיון ייחודי בנושא מסוים, חריג, צריך לטפל בו.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהמגמה של הערבים בישראל היא לאינטגרציה, לדריקיום ולא להקצנה, לא דתית ולא מפלגתית. לא כל דתי הוא קיצוני. כפי שבציבור היהודי אין זה אומר שאם יש מפלגה דתית או איש דתי הם קיצונים, אותו דבר בסקטור הערבי. אם יש מוסלמי דתי, אין זה אומר שהוא קיצוני, הוא לא חייב להיות קיצוני. מי אמר שהוא חייב להיות קיצוני?

היו"ר ש' וייס:

הרעיון שלך הובן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני רוצה לפנות אל ידידי חבר הכנסת עמיר פרץ להסתפק

היו"ר ש' וייס:

אנו עובדים לסעיף הבא בסדרהיום. אני מזמין את חבר הכנסת גדליה גל להעלות הצעת חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון — בדיקת חיוכים ומסמכים), התש"ן — 1990. זו הצעת חוק תרע"ז. בבקשה, חבר הכנסת גל.

גדליהו גל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את תמיכתכם בהוספת סעיף בחוק הבנקאות (שירות ללקוח). התוספת תבטיח, כי כל בנק יהיה חייב להסביר בצורה סבירה כל חיוב בעמלה או בריבית, ואם לא ייעשה כן בתוך 30 יום, יהיה חייב בריבית חריגה עד שייעשה כן. תמורת ההסבר יגבה הבנק עמלה סבירה.

רבתי חברי הכנסת, אזרחים, רואי חשבון ועורכי-דין הביאו בפני מקרים שמהם עולה, שהבנקים מתחמקים מלתת הסברים לחיובים של עמלות או של ריבית ללקוחות.

אבל, למה לי להרחיק אל דוגמאות שמחוץ לבית הזה, כאשר יש לי דוגמה מכאן: אוצר המדינה מחל לאחד ממושבי רמת-הגולן על חובו, וזיכה את אחד הבנקים בכ-20 מיליון שקל. בדיון בוועדה הכספים ביקשתי פירוט בגלל הסכום הגבוה, כדי לדעת ממה נובע החוב. הובטח לי שיעשה כן, אך תשובה לא קיבלתי. לאחר זמן-מה פנה יושב-ראש ועדת הכספים אל אותו בנק במכתב כזו הלשון, ואני מצטט —

— הצעת חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון — בדיקת חיובים ומסמכים): הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — שינוי הגדרת השכר הממוצע) —

דבר "נהלים לעניין כללי הבנקאות לגילוי נאות ולמסירת מסמכים על-ידי תאגידים בנקאיים" מושם דגש בגילוי ריבית מתואמת וחובת גילוי לפי סוגי ההלוואות כעת ההתקשרות.

מכל האמור עולה, כי חובת הגילוי המוטלת על תאגידים בנקאיים היא רחבה ואין צורך בהרחבתה, מה גם שנושא מעין זה אינו מתאים לחקיקה ראשית, אלא הוא שייך יותר לתחום הנהלים.

גם לגופם של דברים, הצעת החוק איננה ישימה וסבירה משתי בחינות: ראשית, החובה לספק ללקוח הסבר מפורט לגבי כל חיוב בעמלה או כריבית, אומנם תמורת עמלה סבירה, איננה מוצדקת. שנית, הסנקציה הקבועה בסעיף קטן (ב) חריפה במיוחד ביחס למחדל ולנוק שנגרם, אם נגרם ללקוח בשל אי-מתן המידע.

לפיכך אני מציע, היות שישבתי עם הנציגים של בנק ישראל, ויש בידי פירוט על כל ההחלטות שאמורים להוציא לפועל, יכול להיות שהן עדיין לא מקיפות ולא נותנות פתרון כולל, אבל אני חושב שראוי לתת ארכה נוספת של שלושה חודשים. אני מציע לחבר הכנסת גל לדחות את ההצבעה בנדון, כדי לתת את האפשרות לבנק ישראל לפעול, ואני מקווה שהוא יסכים לכך.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לאדוני סגן שר האוצר. חבר הכנסת גדליה גל, מהי תגובתך על ההצעה?

גדליה גל (המערך):

שמעתי בקשב רב את דברי סגן השר. אני משוכנע, שאם יחברו בתוך שלושה חודשים, שהדבר לא מתבצע, אזכה גם לתמיכת סגן השר להעביר את החוק. אני מקבל את הצעתך, אדוני.

היו"ר ש' וייס:

אני חש פה באווירה של תיאום. זה נכון?

סגן שר האוצר י' עוזן:

לא, זה יותר עניין של הגינות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. הדבר סוכם. חבר הכנסת גדליה גל, אתה תעקוב אחרי התפתחות העניינים. ההצבעה נדחתה, לפי בקשת סגן שר האוצר.

כב. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — שינוי הגדרת השכר הממוצע), התשנ"א — 1990 *

(הצעת חבר הכנסת רן כהן)

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת רן כהן להעלות הצעת חוק תשפ"ו, הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — שינוי הגדרת השכר הממוצע), התשנ"א — 1990. גם חבר הכנסת רן כהן יעשה את זה, כמובן, מהר, בבחינת מעט המחזיק את המרובה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, רק לאחרונה הודעו לנו כלנו לנוכח העובדה, שכבדרך אגב, תוך כדי חתימת הסכם תוספת היוקר בין האוצר, המעסיקים וההסתדרות, נפגעו

הונהגה שיטה הקובעת מינימום גם לקצבאות הזיקנה והשאירים, לפי החוק, ומחייבת תשלום הפרשים ריאליים במקרה שרמת הקצבה השנתית, שהותקנה בשיטות המקובלות, נופלת מהמינימום.

בקיצור אומר, שהקצבה החדושה לא יכולה להיות נמוכה מ-15% של השכר הממוצע. תסכימו אתי, כל אלה העומדים להצביע נגד, שזה שכר עלוב, נמוך, נחות, שהמחוקק קבע במטרה שלא לדרת ממנו. מי שיצביע עם סגן השר מצביע בעד זה שגור מתחת למה שקבע בחוק, אני אומר דברים אלה בדיעה ברורה.

תיקון החוק שאני מציע יעגן בחוק את השלמת הקצבה שהופעלה עד כה על-פי הסכמים מיוחדים אלה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים במשפט אחד. למי שיטען שלחוק הזה יש כביכול עלות — או שהיא איננה קיימת, או שהיא מזערית.

התיקון המוצע בסעיפים 1 ו-5 מתקן עיוותים בשיטה הקיימת לחישוב השכר הממוצע, וממתן תנודות בלתי מוצדקות ובלתי הגיוניות ברמת הקצבאות. כמובן מובטחת הגנה מינימלית על רמת הקצבאות מפני שחיקה תלולה ובלתי מבוקרת כתוצאה מהתפתחויות כלכליות שונות במשק.

אין בהצעה הזאת משום הרחבה בנפח התקציב, שהרי שיטות אלה ביסודן נהוגות גם היום על-פי הסכמים שנחתמו עם האוצר מכוח סעיף 200 לחוק.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לקבל את הצעת החוק שלי. אם ירצה האוצר להכניס בה שינויים כאלה ואחרים, אפשר יהיה לעשות זאת בוועדה. אבל אי-אפשר לסבול מצב שבו יקוים מה שהאוצר רוצה, שהשכר של חברי הכנסת והשרים יעלה מדי ינואר, פברואר ואוגוסט, ובאותה תקופה ירד במקביל שכר הקצבאים. זה יהיה יותר מאשר לא-הוגן. זה יהיה פשוט עוול משווע. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן שר האוצר, בבקשה, תתייחס להצעה של חבר הכנסת רן כהן.

סגן שר האוצר י' עוזן:

רבותי, אני יכול לומר לכם, שההצעה של חבר הכנסת רן כהן היא גורפת, ואני מתנגד לה. משרד האוצר מתנגד לה. היא תעלה 75 — 100 מיליון שקל לפחות, במחירי 1990. חישוב השכר הממוצע במשק הוא על-פי הנתונים של המוסד לביטוח לאומי.

אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבקש לענות.

היו"ר ש' וייס:

אתה רשאי, יש לך זכות לענות. תוכל לענות מהמקום. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני מצטער על התגובה של סגן השר, שבעיני היא גם לעג לרש. אני אומר זאת במפורש. זאת מכיוון שמדובר בנושא רציני, שמחלבים בו במדינה,

בהיסח הדעת. אלא שאולי באמת יש אלוהים, הרב עזרן, ונפל לידי מסמך של האוצר. המסמך הזה מגלה באופן ברור ביותר, שהאוצר במכוון רוצה שיטת חישוב כזאת לשכר הממוצע, שתעלה את שכר הבכירים, כלומר, את שכר השרים, השופטים, חברי הכנסת, המנכ"לים, המוניה כמה אלפים, ותוריד את השכר של הקצבאים והחלשים. אני יכול להראות לך את המסמך של המשרד שלך, אדוני. הוא אומר במפורש: שיטת החישוב המוצעת תמנע את הורדת שכר הבכירים בחודש ינואר, והיא תוריד מהחלשים רק 9 שקלים לחודש. זה לפי החישוב שלכם. בביטוח הלאומי זה הרבה יותר.

היו"ר ש' וייס:

זה מעניין מאוד. האם זה מסמך פנימי של המשרד?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה מסמך פנימי של משרד האוצר, חתום על-ידי משרד האוצר, שכר והסכמים, נכון ליום 4 ביוני 1991; כלומר, לפני יומיים, שלושה ימים.

היו"ר ש' וייס:

סגן השר עזרן, אתם צריכים ללמד את הפקידים הבכירים איך לנהוג עם מסמכים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם תרצה, אדוני סגן השר, אעביר לך את המסמך ברצון.

אדוני היושב-ראש, מדוע הדבר הזה קורה? זה קורה משום שקיימת, בעוונותינו הרבים, שיטה מעוותת, גם על דעת האוצר, לחישוב השכר הממוצע במשק. כידוע, השכר הממוצע בפועל למשרת שכיר, המחושב על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בחודשים יוני ויולי של כל שנה גבוה במיוחד בשל התשלום השנתי להבראה, לביגוד, ובמקומות אחרים על הוצאות רכב, רישיון וכו' וכו'. הדבר הזה יצר מצב, שבו בכל אחת מהשנים האחרונות גדל השכר הממוצע בחודש אוקטובר בשיעור תלול במיוחד, ובחודש ינואר שאחרי חלה ירידה תלולה ומויוחדת בחישוב השכר הממוצע. באופן טבעי נוצר מצב, ששכרם של הבכירים והקצבאים, הצמודים לשכר הממוצע, עלה באופן תלול מאוד בחודש אוקטובר וירד באופן תלול מאוד בחודש ינואר.

אני מגיש היום את הצעת החוק שלי, שמקורה במומחים של המוסד לביטוח לאומי, והיא לא נעשתה לפי תחשיבים פרטיים שלי. אני מאמץ אותה כי, לעניות דעתי, היא נכונה וצודקת, והיא נועדה למתן את התנודות על-ידי חלוקה שוויונית יותר של רכיבי השכר החדר-פעמיים של החודשים יוני ויולי על פני כל השנה. כך ייווצר מצב של רצף הומוגני גם לגבי הקצבאות וגם לגבי שכר הבכירים.

בתיקון החוק מוצע, כי שיעור השכר העודף בחודשים יוני ויולי של כל שנה יחולק ל-12 חודשי השנה. אחוז חודשי זה ייתוסף על נתוני השכר החודשיים המתקבלים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. שיטה זו הופעלה לראשונה בתיקון השכר הממוצע, בהוראת שעה, בנובמבר 1984.

אדוני סגן השר, אם אתה עולה לכאן לנמק את התנגדותך להצעת החוק שלי, עליך גם לדעת, שאחרי 1984 הופעלה שיטה זו בהסכמים המתחדשים כמעט ברציפות מדי שנה, והתיקון הממוצע לא בא לעשות שום דבר, אלא לתת ביטוי חוקי לשיטה.

אדוני היושב-ראש, בתיקון השכר הממוצע בהוראת שעה, בנובמבר 1984, ובהסכמים שנחתמו עם האוצר לאחר מכן,

נמנעים
ההצעה להסיר את הצעת חוק הביטוח הלאומי
(תיקון) — שינוי הגדרת השכר הממוצע,
החש"ן — 1990, מסדר-היום נתקבלה.

מיכאל איתן (הליכוד):

היתה הסכמה בעניין ההצבעה שלי.

היו"ר ש' וייס:

נפתור זאת. 16 בעד, 19 נגד — ואני מוריד מכאן את קולו של חבר הכנסת מיכאל איתן, כי הוא מקוֹז, וכרוב הגינותו, כרגיל, הוא הוריע לנו על כך — נמנע אחד. אם כן, 16 בעד, 18 מתנגדים, אחד נמנע. הצעת החוק נפלה.

בוועדות הכנסת, בוועדות הממשלה ובמוסד לביטוח לאומי כבר כמעט שנתיים. לבוא היום ובצורה הזאת לנסות להפיל הצעה שיעדה לפרוס באופן הימוגני את קצבאות הביטוח הלאומי, ולהעדיף את שיטת האוצר, שבאה לתמוך בעשירים ובבעלי היכולת ולפגוע בקצבאים — זה יותר מעלבון. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה, מס' 13. מי בעד? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה 16 —

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום 19 —

כג. הצעות לסדר-היום

החלטת מועצת הביטחון בעניין גירוש ארבעת הפלשתינים

החלטת מועצת הביטחון, שעניינה גירוש ארבעת הפלשתינים מ-24 במאי, מגנה את הגירוש של ארבעה אישים פלשתינים מרצועת-עזה. החלטה זאת חשובה כי יש בה תקדים, לא רק משום שארצות-הברית הצטרפה לתומכים בהצעה הזאת, אלא משום שההחלטה מדגישה, בתמיכת ארצות-הברית, שישראל מפירה את הוראות אמנת ז'נבה הרביעית, שהגירוש מנוגד להחלטות קודמות של מועצת הביטחון — — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, משתתפים מעטים כל כך כאן ומהומה כל כך גדולה. חבר הכנסת עמיר פרץ, אני מבקש ממך. חבר הכנסת עמיר פרץ, ברשותך. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ההחלטה, כפי שצינתי, מדגישה שישראל מפירה את הוראות אמנת ז'נבה הרביעית, אך גם מציינת, שישראל מחבלת באמצעות הגירוש הזה במאמצים לכוון שלום צודק ויציב. לכן דורשת ההחלטה לחדול מגירוש אישים פלשתינים ולאפשר את חזרתם של המגורשים.

החלטה זו של מועצת הביטחון היא החלטה חשובה, המועילה לשלום, ומשום כך גם תואמת את האינטרסים של עם ישראל. מה הם הלקחים הישראליים המתבקשים מהחלטה זאת? אי-אפשר, חברי הכנסת, להתחמק מהדיון בשאלה הפלשתינית, בשאלת זכויותיו של העם הפלשתיני, שהיא השאלה העיקרית המונעת כינונו של שלום צודק ויציב. כל האשליות של משא-ומתן בלי הפלשתינים או תוך עקיפתם, האשליות שאפשר אולי לדבר עם חוסיין בלי הפלשתינים, או לדבר עם אסד בלי הפלשתינים, אולי עם המלך הסעודי בלי הפלשתינים, כל האשליות האלה דינן להיכשל. מאחר שהניסיון של 24 השנים שחלפו — והיום אנחנו מציינים את המועד הזה — הוכיח שאי-אפשר להגיע לשלום צודק בלי הפלשתינים. גירוש, התנחלויות, הם חלק ממדיניות של קביעת עובדות מוגמרות במטרה להכתיב את המהלכים הדיפלומטיים. אבל כל עוד ימשיך הכיבוש יחריפו היחסים, ובמיוחד כאשר בשליטה בשטחים שותפים גם המתנחלים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. הצעות לסדר-היום מס' 5136 ו-5139. הנושא הוא: החלטת מועצת הביטחון בעניין גירוש ארבעת הפלשתינים. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואחריה — חבר הכנסת משה שחל, באותו נושא. בבקשה, חברת הכנסת גוז'נסקי.

לפני שאתן לחברת הכנסת גוז'נסקי את רשות הדיבור, ברצוני לתקן דבר הנוגע להצבעה על הסעיף הקודם, על-פי הצעתה של סגנית מזכיר הכנסת. חבר הכנסת מיכאל איתן נמנע, לכן אני לא גורע את קולו. אני רק מודיע שהוא כאילו לא הצביע. אשר על כן — 16 בעד, 19 נגד. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום הוא היום ה-39 לשביבת הרעב של אייבי נתן, שליח הרצון הטוב והדיאלוג למען שלום ישראלי-פלשתיני. יצא כך שהיום גם מלאו 24 שנה למלחמת יוני 1967, הידועה כמלחמת ששת-הימים, ותשע שנים למלחמת לבנון. וביום זה אנו עומדים לידנו בנושא חשוב מאוד. החלטת מועצת הביטחון חושפת את משמעות היום הזה. המשותף לתאריכים, למועדים שנקבתי בהם — — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבקש מהעוזרים הפרלמנטריים ומהמזכירות, חבר הכנסת מצא, שיחות, אנא קיים במרחק כזה, שלא נשמע אותן.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

המשותף למועדים שהזכרתי הוא המשך ההתעלמות של הממשלה מהמחיר הנורא שגובים מאתנו הכיבוש הנמשך והסירוב העיקש של הממשלה להידבר עם אלה שהעם הפלשתיני רואה בהם את נציגיו, כלומר עם אש"ף. מלחמת לבנון מזכירה לנו, שהמשך הכיבוש גם גורר אותנו למלחמות עקובות מדם. שידועים איך להתחיל אותן אך לא יודעים כיצד להיחלץ מהן אלא לאחר מחיר כבד מאוד. זוהי גם אשליה של פתרון באמצעות כוח דיכוי ורמיסת הזכויות הפוליטיות, זכויות האזרח והזכות להגדרה עצמית של העם הפלשתיני.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת משה שחל — באותו נושא.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לישראל ולא"ם יחסים מורכבים. עם הקמתו עלו תקוות, ואפילו אנו נוכר את האו"ם בהכרת תודה על האירוע ההיסטורי של ההכרה במדינת ישראל. זה היה רגע בהיסטוריה, שאנו יודעים להעריך ולזכור אותו.

אמנן רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אין או"ם. או"ם הוא מסגרת של מדינות אחדות. זו לא ישות משפטית נפרדת.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת רובינשטיין, אני מקבל את ההערה שלך ברצון ובחיבה. אני רוצה שאנשים יבינו. בדרך כלל זה הנוסח שאנשים מבינים. גם לגבי החלטות 242 ו-338, שלגביהן יש מחלוקת וויכוח — אני חושב שישאל צריכה להיות מרצה דווקא מהחלטות אלה. לא צריך לשכוח שבזמנם התנגדו הערכים להחלטות. כאשר אנחנו חשבנו, ואנחנו חושבים עד היום, שהיה בהן מההכרה בצרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל.

עם זאת, ישראל אינה יכולה לשכוח או להתעלם מתהליך הכרסום המוסרי, הלגיטימי והאובייקטיבי שחל בארגון זה במשך השנים. ההחלטות שנתקבלו במוסד זה זכו להגדרה קולעת על-ידי מי שהיה שר החוץ, אבא אבן, שאמר: אם תוצע באו"ם על-ידי הערכים הצעה הקובעת שכדור-הארץ הוא מישור, היא תקבל רוב.

אדוני היושב-ראש, אם נרצה ואם נמאן, האו"ם כבר איננו בבחינת או"ם-שמוס. בלי האו"ם ארצות-הברית לא היתה יוצאת למלחמת המפרץ, ובלי האו"ם לא היינו נפטרים במחיר זול מן האיום העירקי-הפוטנציאלי.

אבל לא בגלל זה ביקשתי להגיש את ההצעה לכנסת, אלא מסיבה אחרת לגמרי. כי הגורם המדאיג יותר מהחלטת הגינוי על הגירוש של ארבעת המגורשים מעזה היא עמדתה של ארצות-הברית ותמיכתה בהצעת הגינוי נגד ישראל. יותר מזה, ההסבר שניתן על-ידי גורמים במשלחת ארצות-הברית לאו"ם, שאמרו כי היתה הוראה מפורשת של שר החוץ האמריקני ג'יימס ביקר להצביע בעד הגינוי — דרך נוספת להביע את מורת רוחו של הממשל מהמדיניות של ממשלת ישראל, הן בתחום ההתנחלויות והן בתחום הגירוש. מי שאינו מבין את הרמזים של ארצות-הברית משלה את עצמו וטומן את ראשו בחול.

אני חייב לצטט כאן את הדברים שנאמרו על-ידי נציג של ארצות-הברית במועצת הביטחון, מר פיקרינג, המוכר לנו. הוא אמר, בפנותו לישראל, כי על רקע המאמצים הנעשים עתה לחידוש תהליך שלום, על בסיס החלטות 242 ו-338, זהו רגע מתאים לישראל לשנות את מדיניות הגירוש שלה. פיקרינג סיים את נאומו באומר: גם כאשר ארצות-הברית תומכת בהחלטה, מבטה מתמקד בהשגת שלום צודק ובר-קיימא באזור. הרבה תלוי בחזון וברצון של הצדדים לפעול. ואנו מקווים כי ימצאו את האומץ לכך.

אוסף ואומר, כי ארצות-הברית פעלה הפעם כדי שבהצעת הגינוי לא יהיה סעיף אופרטיבי. אבל, אדוני סגן שר החוץ, בהיותך שגריר באו"ם תקופה ממושכת, ובהכירך היטב את המוסד, חייב אני לומר, כי אני מודאג מן התהליך של קבלת החלטות ומהתקדים שנוצר בעקבות מלחמת המפרץ.

חברי הכנסת, היום נודע לי כי בימים אלה עומדת להתחיל בשירות יחידת מילואים המורכבת מתושבי קריית-ארבע, וביניהם אנשים מרכזיים בתנועת "כך". היחידה הזאת אמורה לשמור על מערת-המכפלה. אני חושבת שזאת החלטה פרובוקטיבית, שרק תחריף עוד יותר את המצב המתוח בלאו הכי, אבל היא פועל-יצא של מדיניות ברורה מאוד, של מדיניות של דיכוי. של אי-התחשבות בזכויות העם הפלשתיני ושל שימוש במתנחלים ככוח מחץ.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

האם את רוצה לומר שצה"ל לא ממושמע?

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

אני רוצה לומר, שכבר היו לנו תקדימים עגומים מאוד, כאשר מתנחלים נטלו לעצמם את הזכות להשתולל בשטחים. לכן אני חושבת, שמי שמחליט להציב מתנחלים דווקא לשמירה על מערת-המכפלה — הוא מראש מכין פרובוקציה.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר משהו על תפקידו של האו"ם. לעתים קרובות נשמעת היסטוריה נגד שיתוף האו"ם בתהליך השלום. במיוחד נשמעת מחאה, או ניסיון להתחמק מכך, מפיו של ראש הממשלה, המתנה כל הסדר בכיוון של ההקדמות. כל ועידה וכל משא-ומתן באי-שיתוף האו"ם. חברי הכנסת, החלטות האו"ם החל מ-29 בנובמבר 1947 ועד היום הן הבסיס הבין-לאומי הבטוח לקיומה של מדינת ישראל. לשלום ולהסדר. כאשר ממשלת ישראל מכריזה שהיא נאמנה להחלטות 242 ו-338, האומנם היא עושה זאת מן השפה ולחוץ? ואם זה איננו מס שפתיים, מדוע כאשר מדובר באופן מעשי בשיתוף האו"ם הממשלה מתנגדת?

חברי הכנסת, ארצות-הברית תמכה בהחלטה של מועצת הביטחון ובתביעה מישראל למלא אחר ההוראות אמנת ז'נבה, לרבות בירושלים. זה איננו לחץ, זו איננה כפייה, אבל זוהי בקשה שממשלת ישראל חייבת להאזין לה. אי-אפשר להתעלם כאשר העולם כולו, לרבות כל המעצמות הגדולות, דורש מממשלת ישראל למלא אחר ההוראות של אמנת ז'נבה, לרבות בירושלים.

חברי הכנסת, היתה השבוע יוזמה חשובה מאוד של הנשיא בוש לצמצום מירון החימוש. זה מוכיח שהממשל האמריקני איננו אדיש לנעשה באזור. זהו סעיף מרכזי בכל הסדר שלום. אני לא רואה איזה הסדר שלום שהוא שלא יכלול סעיף ברור לצמצום מירון החימוש ולפירוק ולחיסול של מלאי הנשק הקיים, ובמיוחד הנשק האסטרטגי, הנשק להשמדה המונית.

אבל, חברי הכנסת, לא ייתכן צמצום מלאי הנשק באזור וחיסול מלאי הנשק להשמדה המונית, כפי שמסתבר מהצעה זאת, חיסול שיתור את ישראל כמדינה היחידה שיש ברשותה נשק גרעיני, וכידוע, פורסמו ידיעות מדאיגות רבות על כך שבידי ישראל מצויים 100 ראשי חץ גרעיניים. לכן אני קוראת שוב לממשלה, גם ביום זה, לחתום על האמנה הבין-לאומית לאיסור הפצתו של הנשק הגרעיני.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים בקריאה לממשלת שמיר לחדול מאטימותה לרצון של עם ישראל בשלום, לרצון של העם הפלשתיני בשלום, לסיכוי הברור היום להידבר עם העם הפלשתיני, עם נציגיו, ועם אש"ף במסגרת של ועידת שלום; להיעתר להמלצות הברורות של מועצת הביטחון, להחלטות נגד הגירושים ובעד שלום ובעד הסדר שיוליך את העמים לעתיד של שלום, שיתוף פעולה ופריחה כלכלית. תודה.

את יחסו אליה. אבל לדחות אותו לחלוטין ולהגיד: נתעלם ממנו — זה יהיה גם אטימות וגם משגה פטלי מבחינתנו. אני מציע לכנסת לדון בהצעה.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת משה שחל. אדוני סגן שר החוץ, תשובתך.

סגן שר החוץ ב' נתיניו:

אדוני היושב-ראש, אתייחס תחילה להצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. הכנתי שהיא מתייחסת קודם כול לשאלת הגירוישים. אני רוצה להעמיד את הדברים על דיוקם.

יש לנו באמת ויכוח נוקב לא רק עם האו"ם. טוב, זה לא חדש. יש לנו ויכוח נוקב עם ארצות-הברית, קודם כול לגבי ההגדרה הפורמלית של המחויבות שלנו לאמנת ז'נבה הרביעית. בכלל לאמנת ז'נבה, אם אנחנו מחילים אותה או לא מחילים אותה על השטח הזה. כפי שאת יודעת, גם כזה אני לא אחדש לך, איננו רואים בשטח הזה שטח כבוש, ולכן אמנת ז'נבה הרביעית, המתייחסת לחובותיו של הכוח הכובש כלפי האוכלוסייה הכבושה, ההחלטה הזאת איננה ישימה מבחינה פורמלית מבחינתנו. דה-פקטו, אנחנו לוקחים את הסעיפים ההומניטריים מהאמנה הזאת ומיישמים אותם הלכה למעשה.

עכשיו לגבי הסעיף של הגירוישים. זה לא דבר חדש. אנחנו מדברים על דבר שקיים מאז מלחמת שש-הימים. הסעיף על הגירוישים הוא סעיף 49 באמנה. הסעיף הזה מתייחס לא לגירוש של אדם יחיד זה או אחר, בוודאי לא לאדם עם עבר פלילי או שהשתתף בפעולות טרור או שהסית לפעולות טרור. בשום אופן לא. הסעיף הזה נכתב באמנת ז'נבה הרביעית לאחר מלחמת העולם השנייה, כשהמטרה היתה למנוע עקירה של מיליוני בני-אדם, כפי שעשו הנאצים. זאת היתה הכוונה של האמנה, בסעיף הזה שלה, למנוע פעולה כזאת.

הרי ברור שאנחנו לא עושים את הפעולה הזאת, אלא אם כן נתפסים לדמיון המטורף והפורע של אויבנו. קראתי עכשיו ראיונות בדויים עם שורצקופף ב"גלי צה"ל". אני לא מדבר על השקר, אני מדבר על המציאות. ישראל איננה עוקרת מיליונים, איננה עוקרת אלפים, היא בסך הכול מסלקת מהשטח קומץ של פורעים.

כיוון שמזכירים ומאזכרים, וגם את הזכרת, את אמנת ז'נבה הרביעית, קראתי את אמנת ז'נבה הרביעית, הייתי שגירי באו"ם, קראתי אותה פעמים רבות. כשאתה פותח את אמנת ז'נבה הרביעית, המתייחסת לזכויותיו של עם תחת שלטון צבאי, אתה מגלה שאמנת ז'נבה הרביעית אומרת: האחריות הראשונה של אותו כוח כובש היא קודם כול להבטיח את החוק והסדר. האחריות השנייה — תתפללי לשמוע — היא לא כלפי האוכלוסייה. האחריות השנייה היא לשמור על ביטחון כוחותיו, במקרה הזה — ביטחון חיילי צה"ל. האחריות השלישית, המפורטת באמנה, היא מה שמוגדר כזכויות אותה אוכלוסייה. הווי אומר, אמנת ז'נבה הרביעית, שמשמשים כה נגדנו, כשאתה מסתכל עליה במהותה אומרת: קודם כול — חוק וסדר, קודם כול — שמור על ביטחון כוחותיך.

ובכן, מה אנחנו עושים עם אותם פורעים? גם שומרים על ביטחון כוחותינו, גם שומרים על החוק והסדר, ובוודאי גם שומרים על ביטחונם של אותם תושבים ערבים, שיותר ממה שהיהודים הם קורבנותיהם, הערבים הם קורבנותיהם. לכן, אין שום דמיון בין ההטחה נגדנו לבין המציאות, ואני לא צריך להיות מלומד גדול כמו לאטרפכט הידוע, שאותו היינו

אני אומר זאת לא במסגרת הישיבה באולם הזה באופוזיציה, או כמי שחולק על מדיניותה של הממשלה. אני אומר זאת באמת ובתמים מתוך דאגה אמיתית. התקדים שנוצר במלחמת המפרץ מכונה על-ידי חלק מהפרשנים הבין-לאומיים בשם יומרני אומנם, אבל שם סמלי מאוד. טוענים כי אנחנו הגענו על-ידי ההחלטה הזאת ועל-ידי הפעולות של האירועים הבין-לאומיים האחרונים למה שהם קוראים קץ הריבונות. התיאוריה הזאת אומרת, כי תם העידן שבו מדינה יכולה לדבר על ריבונות מוחלטת בלי שתהיה הסכמה בין-לאומית, וכי העולם מסוגל, יכול ורשאי, לאחר מה שהוא עשה, ליצור עובדות בפעולה משותפת נגד מדינות גם במסגרת הריבונות שלהן.

ודי לי להזכיר, כי בעצם ימים אלה, להבדיל אלף הבדלות, חלק גדול משטחה של עירק נמצא תחת כיבוש של מדינות. חלק ממדינות הקואליציה, בנוכחות צבאית שלהן, בפעולה להצלת הכורדים בצפון-עירק, למעשה ריבונותה של ממשלת עירק אינה מקיימת על כל השטח, והיא איננה מעזה לפתוח פה. היא הפסידה במלחמה.

אבל, התקדים עצמו יש לו גם נקודה נוספת, דווקא מבחינתו של נשיא ארצות-הברית, בוש. זה היה מקרה ראשון שבו נשיא אמריקני קיבל אישור מהקונגרס לפעולת מלחמה. אבל הוא לא הסתפק בכך. לצורך הלגיטימיות הוא פנה פנייה נוספת למוסד הבין-לאומי, למועצת הביטחון, ורצה לקבל מעין צ'רטר, הסכמה, אישור, ייפוי-כוח לפעולה שנועדה לפגוע בריבונות מתוך הסכמה בין-לאומית.

דברי מכוונים לכך, שעלול להיווצר מצב, שבו תהליך הכרסום ביחסינו עם ארצות-הברית יביא לחגובה שבה ארצות-הברית של אמריקה תשמור לנו את זכר ההיסטוריה והידידות רבת-השנים, אבל היא תאמר את מה שהיא אמרה, ומה שידוע לך, כי היא רוצת את ידיה מפתרון הסכסוך והיא תשאיר אותו לאירופים, היא תשאיר אותו למועצת הביטחון, ושם — חיבה יתירה כלפינו אין.

אני חושש, שאם יהיו סעיפים אופרטיביים, בחדודה רבה עלול אותו מוסד לבוא ולקבוע גם דברים מעשיים נגד ישראל.

ישראל זכאית ורשאית לדרוש מהאו"ם שישנה את יחס האיפה והאיכה כלפיה. היא רשאית וזכאית לדרוש מהאו"ם שימחק את חרפת השוואת הציונות לגזענות. היא זכאית ורשאית לתבוע מהאו"ם שיגנה את מעשי הטרור והחרם נגד ישראל. היא רשאית וזכאית להעמיד את האו"ם במבחן של יחס מוסדותיו אל ישראל. אך אסור לה, לישראל, להתעלם מקיומו, ואל לה לזלזל ולא להתחשב באותות, שאנו רואים אותם בזמן האחרון, בעיקר מארצות-הברית, האומרים לנו: דעו בפני מה אתם עלולים לעמוד.

אני אסיים את דברי, אדוני היושב-ראש, באמירה, שהלואי שהינו מגיעים למצב שבו, עם המחלוקות, נאמר אותם תחומי הסכמה, שהם האינטרס החיוני של מדינת ישראל, כדי שלא להביא למצב שבו אנו נעמוד מול כל העולם. אני אומר את זה, כי לעתים אני שומע באיזו קלות דעת חברי כנסת, בעיקר מהחלק הזה ומהימין היותר קיצוני ממנו, מזלזלים בהסכמה ובלגיטימיות הבין-לאומית.

ישראל קמה על-פי הסכמה והחלטה על הלגיטימיות שלה במוסד בין-לאומי של האומות המאוחדות. לדעתי ישראל זכאית לדרוש וגם להעמיד במבחן את המוסד הזה בכך, שישנה

לא זר לנו, בלשון המעטה. זה גם לא היה זר להם, כשהם הקימו אותו והיו רק 50 מדינות. אבל זה תפח עם כל הגוש הערבי, עם הגוש הטוטליטרי שביתניים התפוק. עדיין יש, ברוב השם, הרבה מדינות רודניות.

היור"ר ש' וייס:

חמישים פלוס אחת. שמרו שם מקום לפולין.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

זה הוכפל פי-שלושה, אדוני היושב-ראש, ולא במדינות בעלות מסורת דמוקרטית.

לכן, הרעיון הבסיסי הזה, שהוא"ם ישמש במה לפישור סכסוכים ולהשגת שלום, הפכו אותו על ראשו, והאוי"ם הפך לזירה של ניהול מלחמה פוליטית. בראש ובראשונה נגדנו, ולא רק נגדנו.

ובכן, אנחנו איננו מתעלמים מכך. להיפך, אנחנו מצרים על כך — וחייבים למצוא דרכים לחסום את המגמה הזאת, או בלבוש אותה, או להסב אותה אחור.

היתה מלחמת המפרץ; במלחמה הזאת הביא הקונסנסוס בין המדינות הקובעות לשימוש חיובי של האוי"ם. אגב, אין זו הפעם הראשונה שארצות-הברית עשתה שימוש בזה. היא עשתה בזה שימוש גם במלחמת קוריאה, שימוש קלסי, חזק עוד יותר, קובע לדעתי עוד יותר, כי שם פשוט השתמשו באוי"ם למטרה קשה הרבה יותר.

משה שחל (המרוך):

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

נכון מאוד. לכן אני אומר שהיה קשה עוד יותר, והשתמשו בו. לגופו של עניין השתמשו בו למטרה אמיתית, הוגנת וחשובה, אבל לא כך הדברים בעניין שלנו. אם האוי"ם ישנה את יחסו בשורה של אמצעים, בשורה של דרכים כלפינו, אני לא אומר לכם שאנחנו לא נשקול שינוי של יחסנו כלפי האוי"ם. זה לא חקוק בסלע. אף אחד לא אמר שאנחנו מתנגדים לחזון ישעיהו, בלשון המעטה.

אנחנו פתוחים לראות את השינוי הזה, אומרים לארצות-הברית, גם לברית-המועצות, שהיינו רוצים לראות הקבלה בין היחס הביטורלי ובין היחס המולטילטרלי שהמדינות הללו מגלות כלפינו. לא יכול להיות שיהיה פער גדול כזה. מדינה אחת מקיימת אתן יחסים בילטרליים, ואחר כך מצביעה נגדן בכל ההצהרות האבסורדיות והמגוחכות ביותר באוי"ם. זה לא יכול להיות. לכן, אם המדינות הקובעות באוי"ם באמת רוצות להכניס את האוי"ם לתהליכים מדיניים, ואני לא מדבר על התהליך הנוכחי, בכלל, ביחס לישראל, מה שדרוש אינו שינוי יחסו של ישראל לאוי"ם, אלא שינוי יחסו של האוי"ם לישראל.

אני חושב שהדיון הזה, השאלה הזאת, כיוון שהעלית אותה באופן כללי, באופן עקרוני, בהחלט ראוי שנדון בו, ואני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת שחל לדיון בוועדת החוץ והביטחון, כפי שאני מציע לחברת הכנסת גו'נסקי להסתפק בדרכי בנושא המגורשים.

היור"ר ש' וייס:

חברת הכנסת תמר גו'נסקי, את מסתפקת בהודעתו של סגן השר?

תמר גו'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא. אני רוצה דיון במליאה.

מצטטים באוי"ם — אחד המלומדים הגדולים בדורנו לגבי החוק הכין-לאומי, שכתב על זה ספר שלם. הרי זה ברור לכל אחד.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

נכון. לפי אמנת ז'נבה הרביעית, היינו יכולים לנקוט נגד חלק מהאדונים הללו אמצעים חריפים הרבה יותר.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

גם זה נכון. עונש מוות מותר לפי אמנת ז'נבה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

צודק חבר הכנסת רובינשטיין, הרי הוא יודע. ודאי שיכולנו להשתמש בעונש מוות. אנחנו לא משתמשים בזה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

חשוב לדעת, אפשר כמובן להתווכח, שהכוונה שם היתה מגיעת עקירת אוכלוסיות שלמות. הרי זה לא המקרה של הגירוש שמדובר עליו כאן, שמטרתו אחרת לחלוטין.

עכשיו — לגבי האוי"ם. אני חושב שדבריו של חבר הכנסת שחל הם שקולים ואחראיים, ותיכף אשיב עליהם. אבל את אמרת, חברת הכנסת גו'נסקי: אי-אפשר להתעלם, העולם כולו מגנה אותנו בעניין הגירושים. אני לא מציע להתעלם. אני גם אומר, שהעולם כולו גינה את ישראל ב-1981, בכלל זה ארצות-הברית, בכלל זה במועצת הביטחון, כשהשמדנו את תעשיית הנשק האטומי של אותו רודן מטורף. העולם כולו גינה אותנו, והנה הוא שגה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אפשר להעיר הערה?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

חבר הכנסת רובינשטיין, אתה יודע שאני מכבד אותך. אני לא אמנע ממך להעיר הערות, אבל תן לי לסיים את דברי.

לכן, הגינני הקולקטיבי הזה שמתבצע באוי"ם חדשים לבקרים אינו אינדקציה לשיקול דעת או לצדק או קישור כלשהו למציאות או לאמת. כשאנחנו צודקים, ובמקרה הזה אנחנו צודקים, אנחנו צריכים לעמוד על הצדק הזה. לא שאני מציע, חס וחלילה, להתעלם — וכאן אני נוגע בדברים שלך, חבר הכנסת שחל. אני לא מציע להתעלם, חס וחלילה. אני רק מציע, שנכיר באמת בתהליך האמיתי שמתבצע באוי"ם.

התהליך האמיתי שמתבצע באוי"ם מורכב, כמובן, מהחלטות של המדינות הדומיננטיות באוי"ם. ברגע שיש הסכמה בין כמה וכמה מדינות דומיננטיות, האוי"ם כולו נכנס לתוך מערכת מסוימת. אנחנו מנסים, קודם כול, לשכנע את המדינות הקובעות, במקרה הזה את ארצות-הברית, בצדקת טיעוננו, אבל לא רק אותה. והיה ונכשלו, ודאי שאין לנו כוונה ואין לנו שום יתרון להכניס את הראש לתוך הלוע של מועצת הביטחון או של העצרת הכללית. אין בזה שום תועלת.

כיוון שהגוף הזה עבר אותה מטמורפוזה שתיארת, אותה השתלשלות מגוף שאמור היה ליישם את חזונו של ישעיהו — אתה בוודאי ביקרת כמוני באוי"ם, חצית את השדרה הראשונה; מול בניין האוי"ם יש קיר עגול עם מדרגות, ומה רשום עליו? המשפט המפורסם של ישעיהו בדבר כיתות חרבות. הרי זה

היו"ר ש' וייס:

לחבר הכנסת דראושה יש הצעה אחרת.

היו"ר ש' וייס:

אתה מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שחל.

חברי הכנסת, אדוני סגן השר, אתה עומד על הצעתך. נכון? לפיכך יש לנו שתי הצעות, אחת של סגן השר, להעביר את הצעתו של חבר הכנסת משה שחל לוועדת החוץ והביטחון, והצעה שנייה, של חבר הכנסת דראושה, להעביר את הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי לוועדת החוץ והביטחון. ונקיים הצבעה נפרדת, לפי בקשת חברי הכנסת.

נקיים עכשיו הצבעה על הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה. בעד או נגד? זו הצבעה מס' 14.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 12

בעד ההצעה להסיר את

הנושא מסדר־היום — 7

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת

הכנסת ת' גוז'נסקי לוועדת החוץ והביטחון

נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

12 בעד, שבעה נגד, אין נמנעים. לפיכך גם הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי — — מה קרה?

קריאה:

— —

היו"ר ש' וייס:

אני אוסיף אותך ויהיו 12 נגד שמונה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— —

היו"ר ש' וייס:

12 נגד חשעה. בניגוד לכל הכללים — 12 נגד חשעה. אי־אפשר להיות יותר "פיייר".

נקיים עכשיו הצבעה על הצעתו של חבר הכנסת שחל. הצעת סגן השר היא להעביר את ההצעה לוועדה — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— —

שבח וייס (המערך):

סגן השר מציע בעד.

חבר הכנסת מצא. לך יש כבר יותר מדי הצעות בוועדה. אמרת: לוועדת הפנים, ועל זה אמרתי שיש לך כבר יותר מדי הצעות על סדר־היום של הוועדה. זו הצבעה מס' 15.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 18

בעד ההצעה להסיר את

הנושא מסדר־היום — 1

היו"ר ש' וייס:

זה במסגרת הצעה אחרת להצעתו של חבר הכנסת שחל.

קריאה:

— —

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב־ראש, סגן השר חבר הכנסת נתניהו, אני חושב שהיה ראוי, במידת ההיגיון הדרושה, להעביר את שתי ההצעות, כיוון שוועדת החוץ והביטחון היא בתוך כנסת ישראל, נציגים מהכנסת יושבים שם ודנים בבציות.

ההפרדה שעשית איננה יאה לך, כמי שמתיימר לנהוג בצורה דמוקרטית וכמי שמנסה לשכנע בהיגיון. אני מקווה שההיגיון יפעל גם בנקודה זו, בנושא הזה, ותסכים להעביר גם את ההצעה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, שלא חרגה מהמתכונת הפרלמנטרית ולא מהמנהג החוקי האמיתי בתוך הכנסת ובמדינה. אתה צריך להסכים להעביר את ההצעה הזאת גם־כן לוועדת החוץ והביטחון, כי מדובר בנושא שמחייב דיון, ואתה, בדברים שלך, ובכל הניתוחים — ושמעתי אותך בקשב רב — הוכחת כי הדבר הזה מחייב דיון. למרות כל מה שאמרתי.

אני פונה אליך אישית ומבקש שתסכים להעביר את ההצעה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, כפי שהסכמת להעביר את הצעתו של חבר הכנסת משה שחל, לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. הערה קצרה מאוד לחבר הכנסת רובינשטיין

— —

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מציע שסגן השר יסכים — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, הרי זה מובן, בכלל לא היה טעם לשאול אותך מה אתה רוצה. עד שסגן השר יחליט אני מאפשר לחבר הכנסת רובינשטיין — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני סגן השר, גם אני מצטרף לבקשה הזאת — —

היו"ר ש' וייס:

זה אסור לך. מותר לך רק להעיר הערה. אי־אפשר להציע שתי הצעות באותו עניין.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

לא, רק משפט אחד — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לי הצעה אחרת — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אני רוצה לומר לסגן השר, שנכון הדבר שלא תמיד צריכים לקבל החלטות של האו"ם, ובנושא כמו זה של הפצצת הכור הגרעיני — ההחלטה פה־אחד, בצדק עמדנו נגדה. כל השאלה היא תמיד על מה אתה מוכן להתכחש? זה כל העניין. האם אתה מוכן להתכחש גם על זה, על גירוש ארבעה פלשתינים? האם זה אותו דבר מבחינה קיומית כמו הפצצת הכור הגרעיני של עירק? אני אומר, שזה לא אותו דבר.

היו"ר ש' וייס:

זה במסגרת הצעה אחרת להצעתו של חבר הכנסת שחל.

קריאה:

— —

נמנעים

— אין

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, 18 תומכים, אין מתנגדים, אין אפשרות לקיים דיון באותו נושא בשתי ועדות במקביל, לפיכך שתייהן עוברות לוועדת החוץ והביטחון. תודה רבה.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' שחל לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

כד. הצעות לסדר-היום

אינדוקטרינציה דתית במשרד החינוך והתרבות

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום מס' 5141 ו-5171 — אינדוקטרינציה דתית במשרד החינוך והתרבות. אני מזמין אל הדוכן את חבר הכנסת גדליה גל.

גדליה גל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כחודשים האחרונים חשים אזרחים ישראלים רבים, ואני בתוכם, תחושה של לחץ דתי הסוגר עליהם. מפליא לעשות סגן השר פרוש, שפעילותו נעשית בחופים ובמצילתיים, ודומה שבזה הוא יכול על סיפוקו. בעוד הוא מושך את מירב תשומת הלב נעשית, וזאת התרשמותי, פעילות זוחלת של אינדוקטרינציה דתית במשרד החינוך והתרבות.

הדברים מובאים לידיעתי זה זמן רב, והסיבה שהביאה אותי להביא את הנושא לדיון במליאה היתה פרסום בעיתונות על כוונת יושב-ראש המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך והתרבות להתפטר. אינני יודע מה קרה מאז, ומה מידת הדיוק שבידיעה, ואני מקווה שלא כך הוא הדבר.

ד"ר אליעזר מרקוס, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, הוא "בעייתי". הוא אומנם חילוני, אבל כל מי שמכירו מעיד, שהוא אדם בעל שיעור קומה, מחנך מעולה, ונוסף על כל אלה הוא גם דוקטור ליהדות. אם ד"ר מרקוס, כך מעידים, נדחק הצדה — סימן שהמצב חמור.

אדוני השר, על-פי ידיעות שבידי, מונחה ועדה לבדיקת מצב החינוך היהודי בבתי-הספר הממלכתיים, שמכילה כרובה אנשים לא-דתיים ומרכזה אורתודוקסי, אך הוועדה מונחה ללא התייעצות עם יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, הממונה על התחום הזה, וכידוע הוא גם דוקטור ליהדות. השאלה היא: מדוע?

הובא לידיעתי, כי יצאה מקראש למורים ליהדות, עבור עולים, שאופיה כולו אורתודוקסי, והיא הוכנה בידי אנשים אורתודוקסים. האם זה חלק מהפלורליזם הנושב במשרד החינוך?

במאמר "אני מודה באשמה" כתבת, אדוני השר, ואני מצטט: "אני שואל האם אפשר להכיר את ישראל המודרנית בלי להכיר מורשת יהודית? האם מורשת יהודית לא ואחד במאי כן, וחגי ישראל לא? ומדוע באמת שלא נלמד נושאים יהודיים, הרי יהודי ברית-המועצות מתחילים כאן הכול מבראשית?" ואני ממשיך ומצטט: "משרד החינוך מתכוון לעסוק בשיקום הזיכרון ההיסטורי היהודי שלהם".

מדברים אלה מתקבל הרושם, כי עד כה לא נעשה דבר בנושא. האומנם? אני מבקש מעל כמה זו לתבוע את עלבונם של אלה שהכינו תוכניות לימודים לאולפנים, וביניהן תוכניות על חגי ישראל, ושל אלה שלימדו ומלמדים עשרות בשנים

והנחילו לעולים את השפה העברית, את חגי ישראל — ואת אחד במאי חושבני שלא.

מדוע יש לפגוע בהם? אתה רוצה להוסיף, יפה. האם את המורים והמורות באולפנים אי-אפשר להכשיר לכך? העולה החדש רואה במורהו באולפן, שעמו הוא נפגש מדי בוקר, את הגשר לציבור בישראל. מדוע, אם כן, צריך להביא לאותן שעתיים של יהדות מורה אחר, דובר רוסית, ולשבש את המערכת הזאת, וזאת רק בשל רמת קיום המצוות שלו? המורים לעברית הקנו, ומקנים, ידע על חגי ישראל וגם ערכים נוספים, תוך הוראת העברית. לפי היגיון זה, של המורה ברוסית, מחר ודאי צריך שילמדו גם נושאים נוספים אחרים ברוסית.

הגיעה העת שהדברים ייבדקו באופן יסודי. אני רחוק מאוד מלרצות שתהיה בארץ מלחמת תרבויות, ולפיכך אני מבקש בכל מאוּר, שאנשים דתיים כחילונים ירגישו טוב בארץ הזאת, אלה בצד אלה, בלי לדחוק וכלי להשתלט. ועל כן אני מבקש שנקיים דיון עקרוני על זכויותיו של זרם החינוך הממלכתי.

לזרם החינוך הממלכתי-יהודי יש תקנות. בורם זה לא יכולה להיות התערבות של חילוני, לא כתכנים ואפילו לא בבחירת המורים. ראוי וצריך שגם לזרם החינוך הממלכתי תהייה תקנות.

אדוני השר, אתה פועל בדרכי נועם, ועל כך תבורך. ואני לא באתי לקנטר. אך חלק מפעולות משרדך לוחצות אותנו. וראוי כי הדברים שאמרתי ילכונו כוועדה על-מנת שנוכל להמשיך לחיות אלה בצד אלה בכבוד ובהבנה הדדית. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת גדליה גל. אם חבר הכנסת חיים אורון, שגם לו הצעה באותו נושא, ילך בעקבותי, אנחנו נצליח לגמור את סדר-היום עד השעה 22:00.

בבקשה, חבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אשתדל ללכת בעקבותי של חבר הכנסת גדליה גל כאשר לאורך דברי — לא בטוח — אבל אני כבר יודע, שאינני הולך בדיוק בעקבותיו בהצגת הנושא, וזה קורה בצירוף של הצעות לסדר-היום שאינו מתוכנן. אני הולך בכיוון קצת שונה בדברי, שלא סותרים את דבריו, אבל אני רוצה להציג את השאלה של הקליטה הרוחנית בהיבט שהוא מעבר למשרד החינוך, ויכול להיות שבכך אני מקל על שר החינוך כשר החינוך, אבל אני מקווה שאני מקשה עליו כשר בממשלה.

יש בהחלט היבט של קליטה רוחנית בקליטת העלייה העכשווית, ואנחנו נתייחס בעיקר לעלייה מברית-המועצות. בודאי נכון הדבר הזה גם לגבי העלייה מאתיופיה, בעצם לכל

וגם המסגרת הזאת, 150 עמותות, חלקן מקבלות תקציבים מהמשרדים, חלקן מקבלות תקציבים ייחודיים, חלקן מקבלות גם זה וגם זה — "עלה ויבוא" "ירד וייסע", אני איני יודע את כל השמות; יש לי רשימה של 150 שמות, תאמינו לי, הזמן קצר.

תהיה מסגרת מוגדרת, לטעמי אחת, לא מחלקה במשרד הדתות ומחלקה במשרד הקליטה ומחלקה במשרד החינוך, שתחלק את הכספים העומדים לרשות הציבור לצורך עידוד קליטה רוחנית בכל הזרמים של העולים החדשים על-פי קריטריונים. המרבה — יקבל יותר, הממעט — יקבל פחות. מי שאיננו עושה דבר, לא יקבל דבר. לא יכול להיות שיהיו 5,000 ילדים בקייטנות של החרדים, וכשאני אנסה לארגן קייטנה, יגידו לי שאין תקציב. למה אין תקציב? מי קבע? ואיני רוצה לחזור לסיפור לילי-הסדר ולסיפור חגי-השבועות ולסיפור חגי-החנוכה, כשצריך היה לנהל מאבק בתקשורת בשביל לקבל אפשרות להביא עולים לילי-הסדר, בקיבוצים במקרה, ולא אחר, והוא כמובן בעיני לגיטימי ככל סדר אחר.

כבוד השר, יש קשר בין שני המכלולים הללו, כי מי שבעצם תופס את האולפנים כאחת הדרכים שבאמצעותן מפרקים את המערכת הכללית — יש חינוך מוכר, יש חינוך עצמאי, יש אולפנים, יש עמותות — יפרחו אלף פרחים. אבל בתוך מסגרת ממלכתית אחת, שהיא תקיים בתוכה את הפלורליזם הזה, ולא בצורה שבה אחד לוקח לעצמו חופש מתוך הכלל כדי לעשות שבת לעצמו. לא תמיד מדובר בשבתות.

לכן, אני חושב שהנושא הזה כולו זכה לעיסוק תקשורתי בזמן האחרון, לא רק מההיבט שהצגתי כאן. לפעמים אני מקבל גם אמירות מיותרות.

אבל, ביסודו של דבר אתה מוכרח לדעת שלציבור החילוני יש תחושה, בגלל הרכב הקואליציה, בגלל הרכב המשרדים הללו, שהנושא הזה מופקע מידי, ולא באורח ממלכתי, אלא הוא מופקע מידי למסגרות בלתי ממלכתיות, שאין עליהן שום בקרה, שום שליטה. ואולי הדבר הוא פתח ללוות שפתיים, אני מקווה מיותרת, אפשר לפתור את העניין הזה. לכן הצעתי שתי הצעות: אחת לגבי האולפנים, השנייה לגבי המסגרות הלא-פורמליות. הן לפחות היו מסדירות את העניין.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות ז' המר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצגת העניין היא לגיטימית, אבל אני מציע גם לחבר הכנסת גדליה גל — אגיע גם לדברים של חבר הכנסת אורון — שלא להילחץ. זאת אומרת — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
יש לך תוכניות לשנינו?

הי"ר ש' וייס:

אני מבקש מחבר הכנסת פלדמן שלא לעשות לחבר הכנסת גדליה גל אינדוקטרינציה דתית בזמן הדיון.

שר החינוך והתרבות ז' המר:

לא. אני מתכוון לומר, שולא היה ניזון מיריעות מטעות, שנובעות מגורמים אינטרסנטיים, לפי דעתי הוא היה רואה את הדברים אחרת.

באותה כתבה בעיתון שהוא התייחס אליה — אחר-כך

עליה. אגב, זה לא דבר חדש. גם כאשר לא היו מחלקות לקליטה רוחנית בכמה משרדי ממשלה, וגם כאשר הנושא הזה לא קיבל כותרת, שתיכף אנסה לפרש מה משמעותה בעיני מי שלא נמצא בפנים, לקליטה במדינת ישראל היה תמיד היבט רוחני — יהודי, ציוני, ישראלי, התיישבותי, דתי בלי ספק אצל חלקים אחרים. זה נכון עשרת מונים כאשר מדובר בעלויות הנוכחיות לישראל, ולא על כך הוויכוח.

הוויכוח הוא על כך, שקליטה רוחנית היום הפכה לאמירה כוללת, שמשמעותה ביסודו של דבר — ההיבט הדתי בקליטתם של העולים החדשים. ואני חושב שבכך יש טעות מבחינת העולים החדשים. איך אמר לי אחד מחברי הכנסת הדתיים היום — מה אתה מעלה את הנושא, אף אחד מאלה שאינם דתיים ממש לא יבוא אלינו. אבל הטעות הגדולה יותר היא בערכוב תחומים, שלפי דעתי פוגע בקליטה, פוגע בעלייה, ופוגע בציבור כולו.

ביסודו, העניין מתחלק לשני תחומים. באחד נגע יותר חבר הכנסת גדליה גל, ובשני הוא לא נגע כלל, ואני רוצה לגעת בו — התחום של האולפנים, ובנושא זה אני רוצה, כבוד השר, להגיד דבר כרוך מאוד: כל מתכונת אחרת מזו, שלפיה כל לימוד העברית של כל העולים החדשים הוא באחריות של האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך, היא פתח למלחמות יהודים-אינ-סופיות, מלחמות קודש, מלחמת-חצרות בתוך המפלגות הדתיות, בין המפלגות הדתיות, בין המפלגות הדתיות לציבור החילוני. ואני לא ממציא פה שום דבר חדש. היתה מתכונת זאת. עמד בראשה אדם חילוני, עמד בראשה אדם דתי, היה שר דתי בראש משרד החינוך. אני בכלל לא קושר בעניין הזה. יש מסגרת, שהתקציבים צריכים לינוק ממנה; היא צריכה לפקח גם על לימוד העברית וגם על כל הלימודים האחרים בתוך האולפן שהם אינם עברית. לא צריכים משגיחים ממשרד הקליטה ולא צריכים מורי הלכה דתיים או אחרים ממשרד הדתות. ואם כזה אני היום מוסיף לכאורה כוח לשר החינוך, לזרם מסוים ביהדות הדתית, אני אומר את האמירה הזאת מעבר לכך.

כבוד השר, כל פתרון אחר, דוגמת מה שמתרחש עכשיו, הוא פתח לפרסומים, לחשדות, למלחמות קודש כול בתוך הציבור הדתי והחרדי, בין המפד"ל לש"ס, בין ש"ס לדגל התורה, בין דגל התורה ובין אגודת ישראל, ובכל אחת מהמפלגות הללו, בתוכן, והכול על גבם של העולים.

אני וחברים נוספים מתכוונים, אם הדבר הזה לא יכול להיות מוסדר בהחלטת ממשלה, לנסות להסדיר אותו בדרך חקיקה. ואני מקווה, שהמהלך הזה לא יוגדר כחלק ממלחמות החילונים והדתיים במדינת ישראל. ואז יפתרו גם חלק מהשאלות שחבר הכנסת גדליה גל העלה אותן. למה צריך ללמד יהדות ברוסית וידיעת הארץ בעברית? ידיעת הארץ צריך להבין פחות טוב מיהדות — במובן של יהדות על-פי תפיסה דתית של דנינו? ומי בכלל קבע, שיש יהדות אחת במתכונת אחת, שאותה מלמדים? אני, אגב, יכול להגיד גם לחבר הכנסת גדליה גל וגם לשר החינוך, שיועד את זה, שבאולפן בנג'ר-שמואל מלמדים יהדות לא פחות מאשר באולפן פרטי בערד, אני מתאר לעצמי באופן שונה, ואני שמח על כך.

לכן, גם אין מקום לעמותות להקמת אולפנים עצמיים. ופה אני עובר לנושא השני. יש מרכיב לא-פורמלי, בדין, בקליטה של עולים חדשים — תרבותי, רוחני, דתי, שנעשה במקרים רבים על-ידי קבוצות מתנדבים, על-ידי עמותות. זה לא יכול להיות נחלה של חלק אחד ביהדות, או של חלק אחד מהציבור.

חילונים, אבל הם מתעניינים מאוד ביהדות בכתיבהספר ועוסקים בזה, כמו לוז ואחרים. שעוסקים בעניין הזה, ואמרת להם: תנו לי מחשבה. מה אתם אומרים לי, איך לפתח את הנושא הזה.

אגב, ראיתי את תשובתו של זלמן ארן, זיכרוננו לברכה — היות שהזכרתי אותו — אז הוא ענה לחברות הכנסת תלמי והקטין. הוא אמר להן שהן דיברו — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
שום דבר לא השתנה — הקטין ותלמי.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
משהו השתנה — כשאני מקבל מ"גלובע" את המכתב הזה, משהו השתנה.

היור"ר ש' וייס:
לא בקרב השליחים כנראה, רק בקרב הציבור.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני השר, השם "גלובע" עושה לי לא-טוב, יש גלכוע ביח"ה — יחידה הארצית לחקירות הונאה. תגיד איזה גלכוע, תעשה לי טוב לפחות פה.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
אני מדבר על מוסד חינוכי, על בית-ספר.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
תגיד ככה.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
פתחת בזה.

כשענה להן ארן — והן דיברו אז נגד מה שהוא הציג: קטעים מפרשת השבוע, לימוד תפילות מתוך הסידור והמחזור והקניית מושגים ומונחים מן ההווה הדתי. הוא אמר להן כך — אני מתמצת: מה שהם הביאו — ואני כמעט אומר את זה על מה שאמר חבר הכנסת גדליה גל כאן, כמובן הוא לא אשם, הוא לקח זאת ממקור מסוים — עובדות בלתי נכונות והערות בלתי מוסמכות. זלמן ארן אמר: מדוע יצא הזעם נגד הסידור והמחזור, הלוא אלה הם שני הספרים העממיים ביותר, התפילות הנידחות, שבמשך דורות רבים העלו מעמקי הנפש של העם את כאבו ואת תקוותו. על שום מה יצאה הגזירה של השמאל דאז דווקא על שני הספרים האלה, שהם מטילים עליכם פחד.

אני אומר לכם: לא צריך להילחץ. בסך הכול אמרתי. אני מודה בזה. אני לא המצאתי את התרבות ואת ההיסטוריה היהודית. אני ירשתי אותה כפי שהיתה. ומה אפשר לעשות, שרובה היה בה איזה פתוס רציני של חוויה דתית. אז מה בסך הכול אני רוצה כשר החינוך. ולפי דעתי לא נכונה הצורה שבה העמדת את זה. השר נכון, או כל שר אחר, היה מופקד על כל המערכת, לא רק על החלק שהוא מייצג אותו מפלגתית או סוציולוגית. גם אני ממונה על כל המערכת, לא על חלק אחד. אני גם לא מקבל את זה, שאם שר הוא חילוני, הוא פתוח, הוא אוכייטיבי, ואם שר הוא דתי, הוא סגור, הוא קופא. זה לא נכון. זאת אידיאולוגיה וזאת אידיאולוגיה. זו דרך וזו דרך, והאחריות צריכה להיות על המכלול. האחריות שלי קיימת על המכלול, ואני עושה זאת ברגישות ובזהירות, אבל מתוך מחשבה נכונה שלי. כלומר, אני מודה שהיא קיימת, שאני רוצה שתלמידים במערכת החינוך יכירו ויבינו את מהותה. אנחנו לא אומרים בשום מקום: קיום מצוות לבית-הספר הכללי — אבל שיכיר אותן.

אומר את הצד החיובי של העניין, אבל אני מוכרח לומר משהו: בעבר היה שר חינוך דגול מאוד, אולי הכי דגול, מהדגולים ביותר — זלמן ארן, זיכרוננו לברכה. הוא אמר: אני אגיד בהתחלה כמה דברים, ואחר-כך אני אגיד משהו. אז אני פותח בכמה דברים, ואחר כך אני רוצה להגיד משהו על העניין.

באותה מחלוקת שהיתה לפי העיתון — אגב, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, באותו מאמר כתב שזו רכילות, אבל נניח שהיתה — הוזכרו כמה דברים. אני רוצה להזכיר שניים, שאתה הזכרת אחד מהם. נאמר שם: מה פתאום שר החינוך מתערב בנושא שנוגע למזכירות פדגוגית, כמו למשל בחינות בגרות? נכון. כאשר הגעתי למשרד החינוך אני קראתי לכמה אנשים ואמרתי להם, שנועד לי שוועדה החליטה להוריד את לימודי ההיסטוריה של ימי הבית-השני וימי-הביניים. אמרתי שאני חושב שלא-טוב שאדם ילמד רק תנ"ך, ילמד רק על 100 השנים האחרונות, כלומר ציונות, ולא ידע דבר על ימי-הביניים ועל ימי הבית-השני.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):
איך הוא יכיר אותי?

שר החינוך והתרבות ז' המר:
מה שמעניין, חבר הכנסת הרב פלדמן, הוא שהפנייה אלי לטפל בזה — כבר אמרתי זאת לחבר הכנסת אורון — באה ממוסד "גלובע" של "השומר הצעיר". הם הפנו את תשומת לבי לבעיה. הם כתבו לי — בית-אלפא, ניר-דרור, מסילות, רשפים; הם פנו אלי ואמרו, שהם פונים אל השר, לא אל המזכירות הפדגוגית, שהחליטה לבטל זאת בזמנה — וביקשו ממני, מכמה וכמה נימוקים, לבטל את הביטול. אני יכול לקרוא את המכתב בדיוק ולמסור אותו לכנסת — הם מנמקים את פנייתם בנימוקים חינוכיים, שזאת היתה הדרך שלהם, ואין להם הרבה דרכים אחרות, לשקף את היהדות של אז והיום; כלומר, במכלול של העניין. נכון, אני התערבתי בעניין הזה.

או, למשל, הטענה שאתה הזכרת, של התערבות בנושא של לימודי יהדות בבתי-הספר הכלליים. מה, שר — כל שר — לא יכול להחליט שהוא רוצה, שקבוצת אנשים רצינית תייעץ לו בנושא שנראה לו חשוב? מה עשיתי? מה החטא? לקחת אדם כמו פרופסור ברינקר; כמו שאמרתי, רובם ככולם אנשים חילונים — פרופסור שביד, אהרון מגר. אני מסתכל על חלק, אני יכול לקרוא את כולם — מוקי צור — —

שמעון שטרית (המערך):
זה שאווה?

שר החינוך והתרבות ז' המר:
אלי שבייד.

שמעון שטרית (המערך):
אם כבר טעיתי בשמו, אולי תכניס גם את שאווה.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
הוא באמת מצוין. אכניס אותו. דווקא אתמול בלילה, אמש, פגשתי אותו. בהחלט.

לוקחים אנשים רציניים ואומרים להם: תציעו הצעה כיצד ללמד יהדות בבתי-הספר הכלליים — אם, איך, מה. כמו שלקחנו את פרופסור הררי — לא שאלתי רשות לעשות זאת ולא היתה טענה על כך. נכון שמרקוס אינו דוקטור למדעים, לכן מותר לי. כיוון שהוא דוקטור ליהדות, לשר אסור לעשות את זה? אמרתי לו, שיבדוק את נושא המדעים בבתי-הספר. על זה לא התפוצצה הארץ. אבל אם פניתי לאנשים, בעיקרם

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):
זה לא בסדר.

שהצורה שבה הוא מחולק צריכה עיון, לא דרכי. אנחנו, כמשרד החינוך, צריכים לאשר את המורים באשר הם. נכון שכרגע יש שותפות בין משרדים אחדים באשר לכניית העניין, ולא אתייחס לכך ברגע זה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אבל מה השקפתך? אני הבעתי פה עמדה כלשהי.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
זה צריך עיון. אני חושב בדעתי במקצת. מצד אחד אני חושב שהעליתם את הנושא בצורה הוגנת.

שבח וייס (המערך):
דיון במליאה.

שושנה ארבל־אלמוזילני (המערך):
דיון במליאה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ועדת החינוך והתרבות. זה לא היה דיון פולמוסי.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
בכל זאת, אני לא רוצה להפריד. אני חושב, שהגישה שממנה ניזון חבר הכנסת גדליה גל כשהוא מעלה את זה היא לא־נכונה, והיא יכולה להיחשב, כאילו אני עושה את הדברים באופן לא־נכון. לכן, באופן סמלי אני מציע להוריד את הנושא, אבל אני אביא את זה לדיון בוועדת החינוך כלי קשר להצעה הזאת, רק בגלל הטון של העניין.

שושנה ארבל־אלמוזילני (המערך):
כל הכבוד.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
טוב, ידונו על זה בוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר ש' דיין:
רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה. יש הצעה אחת, להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות. נא להצביע, הצבעה מס' 16.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה 10 —

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:

בעד — 10, נגד — אין, נמנעים — אין. וככן, הנושא יועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

כה. הצעה לסדר־היום

מצב האסירים הביטחוניים בשירות בתי־הסוהר

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בעקבות תוכנית טלוויזיה ששודרה לפני כשנתיים, שבה הראו באופן מגמתי קטעים מחיי האסירים הביטחוניים בבית־הכלא ג'נייד —

שר החינוך והתרבות ז' המר:
אני בדרכי. אני לא אומר לאומר לבית־הספר הכללי שתלמידיו צריכים להתפלל, אבל אני אומר לו שיכיר את התפילה והסידור, שהבחירה שלו תהיה אינטליגנטית. שהוא יבחר, שתהיה לו אופציה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):
לנשיא בוש מותר לבקש ולך לא?

שר החינוך והתרבות ז' המר:
לבקש מותר לכולם, אבל לדרוש לא. בסך הכול אנחנו לא מבקשים ולא דורשים.

שמעון שטרית (המערך):
אדוני השר, אני רוצה לתקן את עמיתי, יושב־ראש ועדת הכספים, בארצות־הברית אסור להתפלל בבית־ספר ציבורי. לכן לנשיא בוש כנשיא ארצות־הברית אסור לכפות תפילה.

שר החינוך והתרבות ז' המר:
אני לא רוצה להלאות את הכנסת בסוף היום. אני בסך־הכול חושב, שאנחנו פועלים כדין וכמו שצריך. זו האחריות שלי כלפי כל ילדי ישראל, שאותן 3,000 שנים של יהדות ימשיכו לחיות כאופציה אצלם — לא יכתיבו אותה, אבל ילמדו להכיר אותה, כדי שלא יהיו סגורות וסתומות בפניהם. כדי שיוכלו לבחור בחירה אינטלקטואלית. לכן, הצטערת מאוד על ההתקפה הזאת. ודאי שזו לא שטיפת־מוח ולא אינדוקטרינציה, אלה מהלכים נכונים שצריך לעשות אותם.

לגבי האולפנים, כפי שצוטט כאן, הבעתי את דעתי שהעולים מברית־המועצות, בהיותם מנותקים מהיהדות שלהם במשך שלושה דורות, יהדות באשר היא, יש מקום שמסגרת קליטתם תהיה כזאת שתכלול לא רק את הלימוד של השפה היומיומית אלא גם את ההיסטוריה היהודית, המורשת היהודית וכדומה. על־מנת שלא לפגוע ביכולת התפקודית שלהם בלימוד השפה, ביקשתי, והגענו להבנה, שנאריך את תקופת הלימודים באולפן בחודש אחד, כדי לאפשר להם להוסיף על לימוד העברית הבסיסית גם את לימודי היהדות וההיסטוריה, אזרחות וצינונות. הדברים האלה נלמדים, עיקרם על־ידי המורים עצמם. שחלק מהם צריכים, כמובן, ללמוד, לקבל את החומר וכדומה, ולגבי חלק מהם אמרנו: למה לא? הרי לעולים החדשים מברית־המועצות יש קושי. הם אנשים ברמה גבוהה מאוד, אבל השפה העברית שלהם לא קיימת והתרבות היהודית שלהם מעטה מאוד. ואתה אומר: אני בכל זאת רוצה לדבר אתם ברמה הגבוהה ביותר. אם אפשר להביא אליהם, לא לפי מידת הדתיות שלהם, אדם שיודע להסביר את הדברים בשפתם, כמשולב, מדי פעם, כאשר ההשפעה העיקרית היא של המורה באולפן, מדוע לא?

בנושא השני, של עמותות וכדומה — זה נושא אחר,

היו"ר ש' דיין:

אנו עוברים להצעה לסדר־היום מס' 5055: מצב האסירים הביטחוניים בשירות בתי־הסוהר — של חבר הכנסת עבד־אלוהב דראושה. בבקשה.

הקיצוצים במצרכי היסוד שהופעלו בחודשים האחרונים פוגעים קשות באסירים. הקיצוצים הם בכמויות הלחם, הבשר, הירקות והפירות ובסבון, וכמות הסבון קוצצה כעשרות אחוזים. לדוגמה, בכלא "אשמורת" ניתן סבון אחד לחודש לשני אסירים. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סבון אחד לחודש לשני אסירים.

מבחינת החוק, זכותו של כל אסיר לקבל עיתונים וספרים שעברו צנזורה, אך הנהלות בתי-הכלא מעכבות את העיתונים והספרים ומונעות את הכנסתם, בניגוד לכל היגיון בריא ובניגוד לתקנות.

מנהלי בתי-כלא שונים נוקטים מדיניות אישית ולעתים קרובות אקראית. תוך רוגז או התייחסות אישית, ולא לפי התקנות שמחייבות אותם לספק לאסירים עיתונים וספרים כחוק.

גם חומר יצירה כתוב שכתבו אסירים מוחרם, ולעתים קרובות לא מוחזר כלל לאסירים, כאשר לא מדובר בחומר הסתה, שהנהלה מונעת מהאסירים להפיצו.

אסירים רבים חולים, חלקם במחלות קשות שמחייבות אשפוז וטיפול נאות. הטיפול הרפואי לוקה בחסרונות רבים. חלים עיכובים רבים בתורים, והתרופות התואמות את המחלות חסרות במרפאות בתי-הכלא. זאת בדקנו בחלק מהמרפאות שהיינו בהן.

החיפוש על גוף האסירים נעשים לעתים קרובות בצורה פוגעת, כאשר מכריחים אותם להוריד את כל הבגדים, בכלל זה הגופייה והתחתונים, ופוגעים בכבודם בצורה מכוונת. מי שמסרב, מטפלים בו ביד קשה, באלימות מופגנת וגם במכות. את הסיפורים הללו שמענו בחלק מבתי-הכלא. אפשר שיעשה חיפוש כדי למנוע מפגע ביטחוני, ובמקרה זה אני בעד עשיית החיפוש. אבל בלי לפגוע בכבודו של האדם, כלי לפגוע בכבודו של האסיר.

במקרים רבים סוהרים נוהגים בצורה פרובוקטיבית, כאשר הם מתייחסים לאסירים בצורה קשה. יוזמים משבר לא-מוצדק כדי להביא לתסיסה, ואחר כך — לשימוש בגז או באלות נגד האסירים. היו מקרים כאלה שהגיעו לשר המשטרה ולנציב. מקרים אלה לא נחקרים בצורה מספקת, וגם אם הם נחקרים, לא מסיקים את המסקנות המתבקשות מכך.

אדוני שר המשטרה, הצפיפות בבתי-הכלא ידועה לך, והיא צפיפות קשה. בחלק מבתי-הכלא, עד היום אין מיטות ולנים על מזרנים. זה לא רק בבתי-המעצר — גם בבתי-הכלא שביקרנו בהם. התגלה שם מצב, שעדיין יש אסירים שלנים על מזרנים בצפיפות רבה ואין מיטה שיכולים לישון עליה.

הבעייה של העדר מים חמים חוזרת על עצמה לעתים קרובות, בבתי-המעצר או בבתי-הכלא.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאז משבר המפרץ והגבלת כניסתם של פלשתינים וחשבים השטחים לישראל הוגבלו הביקורים של המשפחות אצל האסירים. דבר זה גורם לעיני ולסבל קשים ביותר לאסירים ולמשפחותיהם. כדי לקבל אישור כניסה לישראל צריכים לעבור את כל מדורי הגהינוס. המשפחה צריכה לקבל עשרה אישורים מן המינהל האזרחי, ממחלקת המסים, מכל מיני מוסדות, ובערבית זה נקרא בראת דמה. בראת דמה, פירושו שהוא לא חייב מסים, הוא לא חייב לעירייה, אין לו שום תיקים. מעבר המסלול הזה הוא תהליך ארוך שעולה הרבה כספים. משפחות רבות אין בידן

יו"ש, החל מסע הצלב נגד האסירים הביטחוניים בשירות בתי-הסוהר. המסע נעשה תוך התעלמות מהמצב הקשה של בתי-הכלא הביטחוניים. אך בהשפעת הכתבה והרעש שקם סביבה הופעל לחץ על נציבות שירות בתי-הסוהר, והחלה מדיניות של הקשחה מופגנת נגד האסירים הביטחוניים.

לנציב שירות בתי-הסוהר הפורש, רבי-גונדר שאול לוי, היו מגמות ענייניות בדרך הטיפול שלו באסירים לסוגיהם. כאשר הוא ראה אסיר אדם שנשפט על-ידי בית-המשפט. אך בתוך השב"ס היו גם אלה שהתנגדו למדיניות הזאת, ועל מערכת שב"ס הופעלה מערכת לחצים מצד גורמים פוליטיים, או גורמים פנימיים, כדי להביא להקשחה נוספת במדיניות הנציבות כלפי האסירים הביטחוניים. הם התקשו לסבול את השקט היחסי שנוצר בין כותלי בתי-הכלא, שבא כתוצאה ישירה מדיאלוג שנוצר בין הנציבות ובין הנהלות בתי-הכלא לבין נציגי האסירים.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת דראושה, אני רוצה לומר לך ולפרוטוקול. שהיה לנו ביקור, אם זכור לך, של ועדת הפנים של הכנסת, והתרשמנו מאוד מהטיפול הסביר פחות-אדיר יותר שהיה בבתי-הסוהר ביטחוניים. היה אפילו חבר כנסת אחד ששיחק פינג-פונג. זה מעיד על היחס שהיה בזמנו אצל שאול לוי אל האסירים.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני ציינתי את היחס החיובי ההוגן שהיה.

הלחצים הצליחו לכופף את הנציבות, וכתוצאה מכך הופרדו עשרות אסירים ביטחוניים בטענה שהם אסירים קשים ורוכזו באגף מיוחד בכלא-רמלה, שצריכים לבקר בו, ובו מופעלת מדיניות קשוחה ואגרסיבית ביותר. בין היתר, צומצמו זמן הטיוול וביקורי המשפחות, והוחרם ציוד אישי של האסירים, כמו מקלטי רדיו שהיו ברשותם, ומנעו מהם הזכות לקבל עיתונים, ספרים, כלי-כתיבה וחפצים אישיים אחרים, והם מוחזקים בניתוק מוחלט משאר האסירים. מדובר כיום בכ-30 אסירים. כל זה נעשה בניגוד לכל היגיון ובמגמה לרמוס ולדכא את האסירים האלה ולמנוע מהם כל זכות הניתנת לאסירים האחרים.

הדיווחים על העניינים וההתעללויות בחקירות הם קשים ביותר ומחייבים חקירה מפורטת כדי להביא קץ לחקירות האלה. דוחות "בצלם" והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מעידים על המצב הקשה בבתי-המעצר המשטורתיים.

מאז משבר המפרץ — וכאן חלה ההידרדרות — חלפה נוספת ומצב בתי-הכלא של השב"ס. עם תחילת המשבר חלה הרעה בולטת בהתייחסות הנהלות בתי-הכלא לאסירים, שבאה כתוצאה משינוי במדיניות, ומאז המצב ממשיך להידרדר. במסגרת השינוי במדיניות חלו קיצוצים חמורים בזכויות האסירים. הטיוול היומי קוצץ בבתי-הכלא, כמו בתי-הכלא נפתא, שחבר הכנסת מיעארי ואני ביקרנו בו לפני כשבועיים. הטיוול שם קוצץ, ושונות היסודיים בצורה שפוגעת באסירים. גם קודם היה קשה, אבל עם השינויים חלה החמרה נוספת, והאסירים מבקשים לחזור למתכונת הישנה. הביקורים בין האגפים הוגבלו, דבר שפגע באפשרות של ההתקשרות האנושית על רקע חברתי בין האסירים, כשמדובר במיוחד באחים או בקרובי משפחה אחרים. על החלונות מותקנים אסבסטים, נוסף על סורגים, שמונעים ראיית השמים או ראיית הנוף הטבעי בצורה הפוגעת באסירים ומונעת מהם לחוש בכניית-אדם.

כלפי אסירים השפטים בגין עבירות נגד המדינה, קביעה זו איננה נכונה. מדובר בעיקר בשמועות המופצות על-ידי גורמים מעוניינים שונים, ואין להן כל אחיזה במציאות.

אספקת המזון לאסירים נעשית על-ידי צה"ל, ולא נעשה כל קיצוץ בכמות הנהוגה. גם באספקת מוצרי ניקיון לא נעשה כל קיצוץ.

בנושא ביקורי משפחות, שהזכירו כאן חבר הכנסת דראושה, שירות בתי-הסוהר מחיר ביקורים למשפחות אסירים הרשאיות לשהות בתחום מדינת ישראל, וזאת על-פי הקריטריונים הנהוגים והנקבעים גם על-ידי צה"ל.

משפחות האסירים ככלא אשקלון ובכלל נפחא לא מבקרות את האסירים על-פי ההחלטה שלהן, כיוון שהן מסרבות להצטייד ברשימות מטעם הממשל הצבאי כדי להיכנס לתחומי מדינת ישראל.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה יודע את הבעיה, אדוני השר.

שר המשטרה ר' מילוא:
אני יודע שיש בעיות שונות. יש בעיה אחת, שלא רוצים להכיר בשלטון המקומי הישראלי, ולכן לא רוצים לקבל אישורים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אבל הם נהגו לבקר עד לאחרונה.

שר המשטרה ר' מילוא:
אני מציע שלא להיכנס לדין הזה, אבל אני לא מניח שזה רק מה שאתה אמרת כאן, שמדובר על פרוצדורה של ביורוקרטיה קשה ושאר הדברים שצינת אותם. מדובר פה בסך הכול באישורי כניסה, שמקבלים אותם עשרות אלפים, ואם ירצו בני המשפחות הם יוכלו לקבל אישורים כאלה גם-כן.

האסירים זוכים גם כיום לטיפול רפואי הולם בהתאם לנדרש. הטיפול הוא על-ידי מוסדות רפואיים בתוך שירות בתי-הסוהר וגם על-ידי מוסדות מחוץ לשירות בתי-הסוהר, כפי שזה נעשה על-פי הכללים הנהוגים החלים על כל אסיר ישראלי.

לשלטונות שירות בתי-הסוהר לא הגיעו כל תלונות על השפלות והכאות, כפי שמציין חבר הכנסת דראושה. כל תלונה, אם תהיה כזאת, תתברר על-פי החוק והנהלים, ושלטונות שירות בתי-הסוהר ינהגו בהתאם לממצאים ולחוק. שירות בתי-הסוהר במדינת ישראל מקפיד לשמור על זכויותיהם של כלל האסירים המוחזקים במתקניו, בהתאם לנהלים ולחוק.

אני חייב לומר, שכאשר שמעתי כאן את דבריו של חבר הכנסת דראושה, הם נשמעו נינוחים הרבה יותר מן ההתנהגות או התביעות שבאות לפעמים מצד האסירים הביטחוניים. האסירים הביטחוניים בבתי-הכלא היום מתנהגים כאלו הם מנהלים מדינה משלהם בתוך בית-הכלא, עם דוכרים מסוימים, כאשר לאחרים אסור כלל לדבר, ועם כללי התנהגות, שהם עצמם רוצים לקבוע אותם. שירות בתי-הסוהר לא יאפשר לאסירים הביטחוניים לקבוע איך ינוהל הכלא. לא יעלה על הדעת שמצב כזה יתאפשר.

מאחר שהדברים שהובאו כאן, או נכון יותר, לא מהות הדברים אלא הדרך שבה הם הובאו היתה דרך עניינית, אני בהחלט מוכן שהנושא הזה יתברר בוועדת הפנים של הכנסת. יבוא נציב שירות בתי-הסוהר וימסור את כל הפרטים. אני

לא הכסף ולא הכלים להשיג את הרשיון, והן לא יכולות לבקר את האסירים. כך נוצר מצב, שבהעדר ביקורים יש תסיסה, והמרידות גוברת. אני חושב, אדוני השר, שיש להתייחס לנקודה הזאת, כדי להביא לפתרון הבעיה.

אסירים רבים בתוך בתי-הכלא בישראל, למשל בנפחא או באשקלון, שהמשפחות שלהם מעזה או מהגדה, לא יכולים לקבל ביקורים, משום שמשפחותיהם לא יכולות לקבל אישור, וזאת בעיה אנושית ממדרגה ראשונה. יש כאלה שלא ראו את הילדים שלהם כבר חודשים רבים, מאז משבר המפרץ.

אלפי האסירים הביטחוניים שבש"ס סובלים קשות, ומצבם הידרדר, ומחייב שינוי במדיניות הננקטת על-ידי שב"ס ומשרד המשטרה. זה תפקידך, אדוני שר המשטרה, להפסיק את ההידרדרות ולהעמיק את הדילוג עם אסירים כדי להחזיר את הזכויות שקוצצו ולשפר את המצב הקיים.

אתמול שמעתי, שבוועדת החוץ והביטחון בישר הרמטכ"ל, שכל הקיצוצים שהוכרזו מאז המשבר במפרץ בבתי-המעצר השייכים לצה"ל בוטלו. הוא הודיע אתמול על ביטולם. אדוני השר, אני מקווה שהקיצוצים שהונהגו מאז משבר המפרץ במערכת שב"ס יבוטלו גם הם כדי להביא לרגיעה. ואני אומר לך במלוא הכנות: האסירים אינם מעוניינים בפרובוקציות, אינם מעוניינים בתסיסה, אינם מעוניינים במתח. הם מעוניינים בדילוג עם הנהלות בתי-הכלא, הם מעוניינים בסדר, שיכא לרגיעה ממושכת, וזה, לדעתי, צריך להיות גם האינטרס של שב"ס והאינטרס של משרד המשטרה.

יש לראות באסיר אדם, ותהיה אשמתו אשר תהיה. ברגע שהוא נשפט והוכנס למאסר, יש להתייחס אליו כאל אדם שקיבל את עונשו ואסור להמשיך ולהתנקס בו כשהוא בין כותלי בתי-הכלא. המצב הקיים הוא קשה, ולצערי הוא גם הולך ומחמיר.

בהמשך ההידרדרות הנוכחית קיים חשש רציני, אדוני השר, שיתפתחו בשביתה ממושכת. אמרו לנו האסירים בנפחא, שעלולה לפרוץ שביתה כללית של האסירים הביטחוניים בכל בתי-הכלא. הם אומרים, שאם המצב לא ישופר במשך חודש יוני, הם רוצים לפתוח בשביתה כללית. כבר כתבו מכתב לנציב החדש, רביגנדר גבי עמיר, שבו פירטו את הבעיות שלהם.

אני מאחל הצלחה לנציב החדש. אני רוצה שהוא יצליח בתפקידו, ויביא לרגיעה ולפתרון הבעיות. אני חושב, שאם אתה תיתן לו גיבוי בנושא הזה, הוא יוכל לפתור את הבעיות. יש בעיות קטנות שאפשר לפתור אותן במסגרת התקציב של משרד המשטרה ובמסגרת הסמכויות של השר. אני חושב, שבכך אתה תסייע לו להצליח בתפקידו, לשמור על הרגיעה, למנוע התפרצות אלימה, למנוע תסיסה.

בתקופה הזאת, כאשר שני העמים מצפים לקידום תהליך השלום באזור, שיפור מצבם של האסירים הביטחוניים יכול להיות סימן לתפנית חיובית בעמדת הממשלה. אני חושב שזה תפקידך, אדוני השר, לשפר את המצב ולמנוע את המשך ההידרדרות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מזמין את שר המשטרה לענות על הצעתו של חבר הכנסת דראושה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקביעה כי חלה החמרה שירותית במדיניות, או ביחס שלטונות שירות בתי-הסוהר

עליה. מי בעד העברת ההצעה של חבר הכנסת דראושה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה? מי נגד? זו הצבעה מס' 17.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה	— 10
נגד	— אין
נמנעים	— אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 10, ללא התנגדות וללא נמנעים, הועברה הצעתו של חבר הכנסת דראושה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, כהצעתו של שר המשטרה.

כו. הצעות לסדר-היום

ניסיונות פיגוע בצפון-ירושלים

אדוני היושב-ראש, צרור היריות שנקב את דופן האוטובוס בקו 171 מגבעתי-זאב לירושלים ביום ראשון בערב, מול קבר שמואל הנביא בכביש רמות החדש בצפון-ירושלים, הביא לשיא חדש את השימוש בנשק חם במסגרת האינתיפאדה.

לפני כחצי שנה העליתי במליאת הכנסת הצעה דומה לסדר-היום: השלב החדש באינתיפאדה — שימוש בנשק חם. התרעתי על הריבוי ההולך וגובר של שימוש פעילי האינתיפאדה בנשק, והצגתי גם נתונים. לפיהם, כבר אז היו 157 מקרים של תקיפות בנשק חם, 58 זריקות רימונים. כעת השימוש בנשק חם גובר מיום ליום, במיוחד ביהודה ובשומרון ובצוה. בכל פעם גוברת ההעזה של המחבלים ופעילי האינתיפאדה. רק מסוף מרס ועד סוף מאי, חודשיים, היו, כפי שידוע לי, כתשעה מקרים חמורים מאוד. בקיצור, המצב חמור. אנחנו חייבים לתת את הדעת על כך ולא להעלים עין מחומרת הדברים, כי בנפשנו הדבר.

חברי הכנסת, אדוני השר, אני חושב שצריך לעשות את המקסימום כדי להגביר את ההגנה, את השמירה ואת ההענשה של כל אלה שיש להם יד וחלק בפעילויות כאלה.

כעת, ברשות היושב-ראש, אני רוצה לעבור להיבט אחר של הבעיה הכללית. יש כאלה שטוענים בבית הזה, שאם ניתן שטחים יהיה שלום עכשיו ולא תהיה אינתיפאדה; שאם נשוחח עם אש"ף יהיה שלום, וחייבים לעשות כבר שלום, שלום עכשיו עם הערבים. אבל הייתי יכול להביץ את כל הגישה הזאת של שלום שווה הכול, לו זה היה עקבי. אבל אותם אנשים, שרוממות השלום בגורנם, גם ערבים, כאשר הם מדברים לגבי יהודים חרדים, אז הססמה היא "מלחמה עכשיו", לא שלום.

אתמול נעשה דבר חמור גם בבית הזה. אני מצטער מאוד שידידי, חבר הכנסת שוחט, איננו כאן, אבל אני לא יכול להתעלם מהדברים החמורים ומהניסיון החמור שנעשה כאן, בפורום הזה, להכשיר, להתקין וללכות אש שנאה של הציבור הנקרא החילוני — ואני לא מכיר כזה — נגד לומדי תורה בישראל. צר לי לקבוע, שזה נעשה בהטעיה מוחלטת ובהצגה לא-נכונה של נתונים לא-נכונים. נמסרו מספרים שהם פשוט בדיוניים, דמיוניים לגמרי, תלושים לחלוטין מן המציאות. אני

משוכנע שחבר הכנסת דראושה, אם הוא באמת רוצה לבדוק את העובדות לאמיתן, ישוכנע שהנושא הזה מטופל כפי שהוא צריך להיות מטופל. תודה רבה.

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה מוכן ליישם את האוטונומיה בבתי-הכלא.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לאדוני שר המשטרה. חבר הכנסת דראושה, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית): כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם כך, חברי הכנסת, יש הצעה אחת בלבד, ואנו נצביע

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנו נגישים לנושא הבא, הצעות לסדר-היום מס' 5236 ו-5239: ניסיונות פיגוע בצפון-ירושלים. אני קורא קודם כול לחבר הכנסת משה זאב פלדמן, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה דיין, באותו נושא.

צחי הנגבי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אפשר לנעול את הישיבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חזקה עלי קודם כול מצוות היושב-ראש וגם מצוותי אני, שאת סדר-היום צריך למצות.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אפשר לעשות אולי הפסקה קצרה עד שהשר יחזור?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אינני יכול לעשות זאת. ייתכן שהוא יצא לדקה, גם הוא כן-אדם. הנה אני רואה אותו עומד בפינת האולם, ואני מציע לאדוני להתחיל בדבריו. איננו יכולים לעכב את הדיון.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אני מבין שאי-אפשר לעכב את "כל" האנשים כאן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני השר, יושב-ראש ועדת הכספים מבקש את אוזניך מאוד. אנא.

שר המשטרה ר' מילוא:

אני שומע גם כשאני לא יושב, אבל מייד אשב.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בכבוד השר, אתה מופקד על שני דברים חשובים, זה יותר מזה — המשטרה וערוץ-2.

שר המשטרה ר' מילוא:

כל הציבור בארץ שומע את זה — — —

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אני מציע שתשלח את המשטרה לחפש את ערוץ-2, לאן נעלם.

עכשיו, אם נדבר על תקציב הפיתוח — זה פשוט מדהים. יש שטח בנוי של מיליון וחצי מטר רבוע לאוניברסיטאות. המבנים הם מבנים מפוארים, ואין עיני צרה בהם. לעומת זאת, יש תקציב פיתוח גלובלי לכל השנה לישיבות בסך של 74,000 ש"ח. אם נעשה את החשבון המצטבר ל-40 שנה — ותעשו את החשבון בעצמכם — נקבל מה שנקבל.

בא ידידי, חבר הכנסת שוחט, והוסיף עוד משהו: מקבלים השלמת הבטחת הכנסה. ובכן, את הבטחת ההכנסה מקבל הכולל? את זה מקבלת הישיבה? הרי זה לא שואף בכלל ללימודים ולחינוך. הרי זו הקצבה סוציאלית שאותה מקבל רק מי שיש לו שלושה ילדים, והוא מקבל זאת לפי מבחן הכנסה, אם האשה לא עובדת ואם אין לו מכונית. ובמקרה כזה מקבלים עד 440 ש"ח, לעומת שאר מגזרי האוכלוסייה, אשר בהבטחת הכנסה יכולים להגיע ל-1,300 ש"ח. אבל, מה זה שייך לכולל? מה זה שייך לתקציב הישיבות? אין כל קשר בין הדברים. זו הטעיה, אשר כוונתה ללכות שנאה ופיזור.

יש עוד דבר אחד: הוא מוסיף כאן, בנדיבות לב, עוד 1,000 ש"ח לכל תלמיד, לכל אברך של כולל, מהשתתפות עיריות. אני רוצה לומר כאן, שאומנם יש כמה עיירות פיתוח, שבהן יש מספר מועט מאוד של כוללים ותלמידי כוללים, והן תומכות קצת, במידה זו או אחרת, ככולל באופן לוקלי, אבל ברוב אזורי הארץ אין דבר כזה כלל. בירושלים לא מקבלים, גם בבני-ברק לא. לעומת זאת, האוניברסיטאות, הן בבאר-שבע והן בירושלים, מקבלות מהעיריות הנחות במסים ששוות כסף רב מאוד.

אני רוצה לסיים ולבקש מכם, עמיתי, חברי הכנסת. יש מספיק הקצנה, יש מספיק אהיבה, יש מספיק דברים המבדילים, למה מעלים דברים בדיוניים, לא-נכונים, אשר לא יכולים לשרת שום מטרה חיובית? תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת שלמה דיין. בבקשה. הצעה באותו נושא.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, בפתח דברי אני רוצה למחות ולזעוק את זעקת הכאב של המשפחות, של כלל ישראל, ושל ירושלים בעיקר, על חילול המצבות, שנפוצו ונשברו בהר הזיתים בירושלים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאז החלה ההתקוממות, האינתיפאדה, ב-9 בדצמבר 1987, נכתב ונאמר מלל רב על הצורך הדחוף, הנחוץ וההכרחי למגר את ההתקוממות ולחסלה אחת ולתמיד ובהקדם. ואומנם הוצעו הצעות למיניהן על-ידי החברים ועל-ידי בקיאים בתחום המלחמה בטורף, ואין כמעט מוסד במדינה שלא נתן את דעתו כיצד להילחם באינתיפאדה. בין ההצעות שהוצעו בנושא היתה הצעה להילחם באינתיפאדה בדרך צבאית, והיו שהציעו בדרך התיישבותית. יש הגורסים גירושם של המחבלים אל מחוץ לגבולות הארץ. ויש הרוצים בחקיקה של דין מוות למחבלים. יש הגורסים כי הדרך שהממשלה נוקטת כיום אומנם לא מחסלת את האינתיפאדה, וכמובן לא את כוונותיה ואת מניעיה, אבל עם אורך רוח מצדנו נתגבר על ההתקוממות.

יש גם כאלה, ביניהם חברי כנסת בכירים, הטוענים שלא ניתן בשום אופן לרכז את השתוללות האינתיפאדה, ומגבאים לנו כי האלימות תלך ותגבר, האבנים ימשיכו להתעופף. לנפץ ולהרוג, הסכינים יתחדדו, ובקריאת "אללה אכבר" ימשיכו

חושב שכאן, במקום הזה, חייבים להעמיד דברים על דיוקם, כדי שהעם ידע את האמת וכדי למנוע את ההסתה. את ליכוי היצרים, את הגדלת השנאה ואת מלחמת התרבות ומלחמת האחים. שלום עכשיו צריך להיות, אם כלפי חוץ בוודאי כלפי פנים, אפילו עם "דוסיים", אפילו עם יהודים חרדים ואפילו עם לומדי תורה בישראל.

מהי הטעות — ולא נדבר על הטעיה — של המספרים והנתונים של חבר הכנסת שוחט? קודם כולל, כאשר הוא מדבר על הקצבות המגיעות למוסדות החינוכיים, הכוללים והישיבות הגבוהות, לפי חישוב של פריגולגולת לתלמידים, הוא עושה תחשיב לפי שנת 1992, כלומר לפי מה שמקווים שיהיה. אבל, כשהוא עושה את החישוב לפי הסטודנטים באוניברסיטאות, אז הוא חוזר אחורנית, אפילו לא לשנת 1991 אלא לשנת 1990. זה דבר ראשון. אבל, עם זה עוד אפשר יהיה לחיות.

ובכן, יש עובדות ברורות וחד-משמעיות בספר התקציב. בתקציב של שנה זו, שהוא תקציב לשישה חודשים, יש להשכלה הגבוהה בתקצוב ישיר 844 מיליון שקל. אם נחלק את המספר הזה בין 68,000 סטודנטים — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני, חבר הכנסת פלדמן, אתה צריך לסיים.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):
אני מבקש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם אתה רוצה עוד דקה — בבקשה. אבל רק דקה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):
רק דקה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אגב, אני מוכרח לציין, שאני מאזין בקשב רב לדברך, ואני חושב שהיה צריך להשיב לך אולי שר האוצר או שר החינוך והתרבות ולא שר המשטרה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אגיד לך, ואני מדבר ברצינות, שר המשטרה צריך לגייס אפילו את המשטרה כדי לחפש את ערוץ-2.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת פלדמן, עם כל ההערכה והכבוד, יש לך עוד דקה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אני מודה לך מאוד. זה באמת הגון מצדך ונדיב. זוהי נדיבות לב.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני לא יושב כאן כדי להיות נדיב לב. אני יושב כאן כדי לשמור על הסדר, חבר הכנסת פלדמן.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

נכון, גם זה בסדר. מה שאני אומר לך הוא שזה בסדר. ובכן, אם נחלק את הנתון שצינתי פריגולגולת, פרסטודנט, אנחנו מגיעים לסכום שהוא בסביבות 20,000 ש"ח לשנה. עכשיו נשווה מול זה את התקציב לכוללים, המצוי בספר התקציב של שנה זו, שנת 1991, לא שנה לפני ולא שנה אחרי. אם כן, אנחנו מקבלים לשנה תמימה של 12 חודש סך של 3,600 ש"ח למוסדות החינוך התורניים עבור אברכים, ולא יותר מזה.

את האינתיפאדה, כלומר שהיא מלחמה ולא סתם התקוממות? תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת שלמה דיין. אני מבקש משר המשטרה להשיב על שתי ההצעות, של חבר הכנסת פלדמן ושל חבר הכנסת דיין. בבקשה, אדוני השר.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתאריך 2 ביוני 1991, סמוך לשעה 21:00, נזרקו שני בקבוקי תבערה לעבר רכב פרטי ישראלי שנסע מכיוון גבעון לכיוון ירושלים. בקבוק אחד התנפץ ופגע במכסה המנוע של הרכב, והבקבוק השני התנפץ בצד הדרך. לשמחתנו, איש מבני המשפחה שנסעה ברכב לא נפגע, ונגרם נזק קל לרכב בלבד. המשטרה, בשיתוף פעולה עם גורמי הביטחון האחרים, ממשיכה בחקירת האירוע ובסריקות באזור.

באותו יום, סמוך לשעה 21:20, נורו יריות לעבר אוטובוס "אגד" שנסע מגבעתיים לירושלים. האוטובוס היה נהוג בידי נהג ערבי ממזרח-ירושלים, שהסיע נהגי "אגד" לאזורי מגוריהם. לא היו נפגעים, לשמחתנו, גם באירוע זה. באוטובוס פגעו ארבעה קלעים. אחד בשמשה הקדמית, שניים בדופן הימני האחורי, ליד הגלגל האחורי, ואחד בחלק האחורי מתחת לשמשה האחורית של האוטובוס. הירי בוצע מרכס הר מזרח לכביש. בסריקות במקום מצאו אנשי המשטרה 19 תרמילי כדורים. לדעת החוקרים מדובר, כנראה, בשלושה כלי ירי. כל התרמילים הועברו לבדיקות כמעבדה לזיהוי פלילי. המשטרה וגורמי הביטחון השונים ממשיכים בסריקות, והחקירה נמשכת.

אני מסכים בהחלט עם הדברים שאמר פה הרב פלדמן, והדגיש אחרי כך עוד יותר הרב שלמה דיין, שאכן מדובר כאן במקרים חמורים מאוד, בדברים חמורים שבהגדרת חבר הכנסת דיין, בצדק, על-פי ציטוט מדברים שאמרתי בכנסת, הם חלק ממלחמה, מלחמה נגדנו. זו מלחמה שדרכה הן אבנים לפעמים, ובקבוקי מולוטוב, שיכולים להרוג ולפצוע ולשרוף לא-פחות מכל כלי נשק הרסני אחר. והנה, הגענו כבר גם לירי של נשק חם, ולא רק מכלי אחד אלא כנראה מכמה כלים, כפי שהיה במקרה זה.

אילו, חס ושלום, היו מצליחים, ואילו, חס ושלום, היו נוסעי האוטובוס נפגעים, או לנו על התהודה ועל הנזק שהיו נגרמים, חוץ מהנזק הישיר לנפגעים עצמם, אילו היו נפגעים, חס וחלילה.

משטרת ישראל ממשיכה להעמיד את הנושא של ביטחון-הפנים בראש סולם הקדימות שלה; אני אומר, בראש סולם הקדימות שלה, לפני כל נושא אחר. גם מבחינת הקדשת הכוחות, הקצאת משאבים, גם מבחינת התופעה, הזמן שניתן לנושא הזה — כל האמצעים שניתן לגייס מגויסים למטרה הזאת של המאבק הקשה הזה נגד הסכנות החמורות בהקשר הזה של ביטחון-הפנים.

אנחנו נמשיך להפעיל במשטרת ישראל מגוון רחב של אמצעים וכוחות לשם הבטחת שלום תושבי ישראל. המשטרה תמשיך במאמצים בלא ליאות עד למיגור התופעה של ניסיונות רצחניים לפגוע בנו, ולמעשה, לא רק לפגוע, אלא ניסיונות של אייבוינו לעקור אותנו מכאן באמצעות אותן פגיעות רצחניות.

אדוני היושב-ראש, לאור חשיבות הנושא, אני מבקש להעבירו לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, ושם יוכלו חברי הכנסת שהעלו את הנושא להביא את הצעותיהם, והחברים

להירצח נערים וזקנים, נשים וילדים יהודים החפים מכל פשע. וכל זה לא ייפסק כל זמן שאנחנו לא נראה נכונות וכוונות לבוא עם הפלשתינים לידי הסדר מדיני. עוד אמרו אותם מומחים, כי ברגע שנתחיל בתהליך של קיום דו-שיח בנושא השלום, תדעך האינתיפאדה ותיפסק.

אך דומני, אדוני היושב-ראש, שהדעות הללו נטולות יסוד, וכנראה, הנהגת ההתקוממות מהתלת גם באותם מומחים.

רבותי, חברי הכנסת, בחודשים האחרונים נעשים על-ידי ממשלת ישראל מאמצים גדולים, עם גורמי חוץ, ובעיקר עם ארצות-הברית, לבוא לידי הידברות עם הפלשתינים ומדינות האזור, ובכך להגיע למשא-ומתן מדיני, שבסופו אולי נזכה לשלום המיוחל ולדו-קיום בין שני העמים.

והנה, בעקבות הגישושים והנכונות להידברות בדרך זו או אחרת, לא רק שהאינתיפאדה לא דועכת, או ממתנת את פעולותיה, וממתניה לתוצאות הפגישות והמאמצים של ישראל וארצות-הברית עם יתר מדינות ערב לקיום דו-שיח מדיני כדי להביא לפתרון של שני העמים, אלא שהיא הגבירה את פעולותיה, ובימים האחרונים הגדילה לעשות בשימוש בנשק חם.

אני רוצה לצטט מדברי שר המשטרה רוני מילוא, כאשר השיב על הצעה לסדר-היום בשם הממשלה בד' בתמוז התשמ"ט, 10 ביולי 1989 — כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. וכה אמר השר: "חברי הכנסת, זה כ-20 חודשים אנו מצויים בתוך פרק חדש ונוסף בקרב על חייו כאן. זו אינה התקוממות, זו אינה אינתיפאדה, זו מלחמה, וזו מלחמה על עצם חיינו בארץ-ישראל. אחרי שהערבים הובסו בשש מלחמות, הם בחרו בצורה חדשה של מלחמה נגדנו. השתנו אמצעי המלחמה: במקום מטוסים, במקום טנקים ותותחים, הם משתמשים היום בצמיגים כוערים, במטחי אבנים ובסכנים. אך המטרה נשארה אותה מטרה: לעקור אותנו מכאן. המלחמה שלנו כתופעות האלה, הקרויות אינתיפאדה, היא מלחמה בלתי פוסקת יום ולילה, אשר תיפסק רק ברגע שבו נתגבר ונקריע את אלה המבקשים את חייו ומבקשים לחסל את קיומנו כאן" — עד כאן, סוף ציטוט.

ובכן, אדוני השר, מאז נאמרו הדברים עברו ימים וחודשים רבים, ואף שנים. השאלה היא: אם האינתיפאדה אכן איננה התקוממות, וזו אינה אינתיפאדה, הרי זו מלחמה על עצם חיינו וקיומנו, כהגדרתך. אני, כמובן, מסכים להגדרה זו. האם כך נלחמים במלחמה?

נכון, אדוני השר, שאת הערבים הבסנו בשש מלחמות, אך במלחמה הזו לא הבסנו אותם, והם ממשיכים להתגבר את כוחותיהם לא רק בצמיגים כוערים, לא רק במטחי אבנים ובסכנים, אלא בנשק חם. ואל תתפלא, אם בקרוב יתחילו להשתמש במרגמות ובכלי נשק כבדים וחמים אחרים.

ושוכו, שאלתי לכבוד השר: אמרת בדברייך אז, ומוכן שדברייך שיקפו את דעת הממשלה, כי "המלחמה הזו תיפסק רק ברגע שבו נתגבר ונקריע את אלה המבקשים את חייו ומבקשים לחסל את קיומנו". מדוע מאז ועד עתה עדיין לא מצאנו את הדרך, כיצד להתגבר ולהכריע את אויבינו? האם הממשלה מודעת ונוקטת את האמצעים הנכונים והאמיתיים כדי למגר את הנוגע של האינתיפאדה? האם כוחות הביטחון מודעים לכך שאנו נמצאים במלחמה ונוהגים באיבים הפורעים והמתפרעים כפי שהוגים בימי מלחמה ובאיבים מלחמה? האם כך הממשלה והצבא וכל כוחות הביטחון רואים

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת פלדמן, אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדת החוץ והביטחון?

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת שלמה דיין?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות לסדר-היום, של חברי הכנסת פלדמן ודיין, בעניין ניסיונות פיגוע בצפון-ירושלים, לשם העברתן לוועדת החוץ והביטחון, כהצעת שר המשטרה. זו הצבעה מס' 18.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 6

בעד ההצעה להסיר את

הנושא מסדר-היום — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של שישה, ללא התנגדות, ללא הימנעות, הועברו שתי ההצעות לוועדת החוץ והביטחון.

כז. הצעה לסדר-היום

שירותי בתי-מלון בטבריה לעולי "מבצע שלמה"

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אנחנו חוזרים אולי לתקופות ארוכות שהיו לנו מאז קום המדינה, כשקלטנו עלייה. הרי חברת "עמידר", במשאומתן חודשים רבים לפני כן, הגיעה להסדר עם בתי-המלון. נחתמו חוזים, כדי שבתי-מלון אלה יוכלו לאפשר ל-3,000 עולים חדשים להתאכסן בהם, כשהם יגיעו ארצה. שישה בתי-מלון כאלה חתמו על חוזים עם חברת "עמידר", והיו ערוכים ומוכנים לאפשרות הזאת.

והנה, הגיע המבצע עצמו. אני רוצה לצטט מעיתון "דבר" — זה מופיע גם בעיתון "ידיעות אחרונות" — את אחד מבעלי בתי-המלון, האומר: "אחרי 30 שנה אני יכול להגיד יפה שלום למלון ולמקצוע שלי ולהתחיל לחפש לי ייעוד אחר בחיים. אחרי שהאתיופים יעזבו את המלון, ואיש לא יודע עדיין מתי זה יקרה, אצטרך לבנות כמעט את כל המלון מחדש ולהכשירו לאירוח תיירים. וגם אז מי מבטיח לי שכל תייר, סנוב מאמריקה, באמת יסכים להתגורר בבית-מלון שער לפני זמן התגוררו בו אתיופים מאפריקה".

אלה משפטים גזעניים שאי-אפשר לעבור עליהם לסדר-היום. זה מה שהניע אותי להציע את ההצעה לסדר-היום. אני רוצה לומר, שלא ייתכן שבעיר טבריה ובמדינת ישראל בעל בית-מלון יתבטא כך ולא יבוא על עונושו.

יכולו לשמוע בוועדה את הפרטים והאמצעים שנקטים כדי לטפל בבעיה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לשר המשטרה רוני מילוא. לגבי הצעתו של חבר הכנסת פלדמן, אני מבין שיש הצעה אחרת, של חבר הכנסת עמנואל זיסמן. אתה מבקש להסיר את ההצעה?

עמנואל זיסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני דוחה מכול וכול את החלק השני בדבריו של הרב פלדמן, אבל אני מקבל את החלק הראשון ותומך בו. אני מנצל את ההזדמנות הפרלמנטרית שניתנת לי על-מנת לומר שניים-שלושה משפטים קצרים.

האחד, אדוני השר — אתה צודק בזה שאתה רוצה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, כי האינתיפאדה הקיימת בירושלים קשורה קשר בל-ייתקן למה שקורה גם ביהודה ובשומרון. הפעילות המבוכת שיש למשטרת ישראל, ואתה כתוכה, צריכה להיות משולבת ומתואמת עם צה"ל וכוחות הביטחון האחרים.

אני רוצה רק לבקש ממך בהזדמנות זו, שניתנת לי רשות הדיבור, נוסף על כל הדברים שהמשטרה קיבלה, צריך לחזק את המשטרה עוד יותר. אביא דוגמה: פסגת-זאב הולכת ומתרחבת, הולכת ומתאכלסת, והיא תגיע ל-50,000 — 60,000 תושב, כמו כמה עיירות פיתוח בישראל. יש להקים בה תחנת משטרה. התעוררה בעיה סביב הקמת התחנה הזאת. היא חיונית ביותר לביטחונם ולשלום של התושבים. ועד השכונה מבקש להצטייד בנגיף, כדי שהמשמר האזרחי יוכל למלא את תפקידו בשכונה הפרושה ברדיוס גדול. אני מנצל את ההזדמנות כדי לבקש ממך, שתמצא את הדרך, עם עיריית ירושלים וגורמים אחרים, כדי לחזק את הביטחון של כמה וכמה שכונות בחגורת הביטחון בתוך ירושלים. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעה לסדר-היום מס' 5210: שירותי בתי-מלון בטבריה לעולי "מבצע שלמה" — מאת חבר הכנסת זיסמן. ישיב השר לקליטת העלייה.

עמנואל זיסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי השר, אדוני השר, לפני שבועיים כולנו היינו אחוזים התרגשות גדולה נוכח המבצע המופלא של העלאת יהודי אתיופיה. אני מקווה שבקרוב מאוד גם שארית הפליטה תגיע לישראל.

במבצע הזה, שבו חברי הכול — הצבא, הסוכנות, הממשלה, העיריות — הוכח שוב, שכאשר מגיעה שעת האמת, אנו יודעים להתעלות על עצמנו ולהגיע להישגים חסרי תקדים.

לא נדמו קולות השמחה, והנה אנחנו מתייצבים אל מול המציאות. טבריה, הסנונית הראשונה — והרשו לי להביע תקווה שהיא גם האחרונה.

אחד מבעלי בתי-המלון אשר מאכסנים את יהודי אתיופיה איים לזרוק אותם החוצה וגם למנוע מהם ארוחה חמה.

אני קורא לרשויות המקומית בכלל ולעיריית טבריה במיוחד לעשות כל מאמץ על-מנת לקלוט את 3,000 העולים האלה ולהפוך אותם לאזרחים טובים ולחלק בלתי נפרד של טבריה היפה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת זיסמן. אני קורא לשר לקליטת העלייה להשיב על ההצעה. בבקשה.

השר לקליטת העלייה, י"ח פרץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתי-המלון בטבריה קלטו כ-2,300 עולים מאתיופיה. זהו הריכוז הגדול ביותר של עולי אתיופיה. בעלי בתי-המלון בטבריה אינם מאושרים מריכוז כה גבוה של עולים בעלי אופי אחד, בלשון עדינה.

הריכוז המסיבי מקשה עליהם את הפעלת בתי-המלון במובנים שונים. כנגד זה, אין ספק שעולי אתיופיה לא בנויים לחיי בתי-מלון, והדבר פוגע באורח חייהם במובנים שונים.

לנוכח זאת, אין ספק שהדיוור בבתי-המלון חייב להיות זמני וקצר ככל האפשר. הדברים מוצאים את ביטויים בתוכנית משרדי לקליטת גל ב' של עולי אתיופיה.

בעקבות כל האמור עלה הנושא לדיון בישיבת הקבינט האחרונה, ושם נתקבלה החלטה להוציאם בדחיפות מבתי-המלון לדיוור בקרוונים, בהתאם לאפשרויות הקיימות. החלטה עקרונית זו גרמה להרגעת הרוחות בטבריה.

אני רוצה להתייחס לדברים המזעזעים, שירידי חבר הכנסת זיסמן ציטט כאן, כדבריו, בשמו של אחד מבעלי בתי-המלון. אני רוחה בשאט-נפש את הסגנון המגונה, המכוער הזה כלפי יהודים יקרים שמסרו נפשם במשך דורות על יהדותם. רבים צריכים להצדיע ולעמוד דום בפני יהודים כאלה, שבמשך 2,600 שנות גלות ידעו לשמור בגאווה על יהדותם וידעו לשמור על ייחודם בתוך ארץ כה נסוגה וכה מרוחקת מתפיסות חיים מקובלות. אני באמת מזועזע מהדברים. חבל שאני לא יודע מיהו בעל בית-המלון. הייתי פונה ל"עמידר" להפסיק את כל התקשרות, גם ביחס ליהודים מאתיופיה וגם ביחס ליהודים מבית-המועצות.

יפה אמר כאן חבר הכנסת זיסמן. בעלי בתי-המלון הללו קיבלו במשך חודשים רבים כספים בלי שבתי-המלון היו מאוכלסים. אנחנו עשינו זאת. זאת היתה יוזמה של משרד הקליטה, כאשר צפינו שעלול להיות משבר, לא באתיופיה. צפינו שעלול להיות משבר בבית-המועצות, ושכנו מראש 5,000 חדרים בבתי-מלון, באמצעות חברת "עמידר", שהיא זרוע הביצוע של משרד הקליטה בנושא זה של שכיות בתי-מלון. אני מצטער על שעשינו זאת, אבל אני באמת נרעש מהניסוח שמסרת.

אני מציע להוריד את הנושא מסדר-היום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מציע, שהשר ישאל, אם חבר הכנסת זיסמן מסתפק בהודעה זו ויחזור בו מהצעתו, מפני שהדברים ברורים. אפשר גם להעביר את הנושא לוועדה.

עמנואל זיסמן (המערך):

אני שואל את השר, הרי אנחנו צריכים לעקוב — — —

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

יש לי הצעה: להעביר את הנושא לוועדה.

אני רוצה לסקור בכמה מלים את המצב בטבריה. בטבריה יש היום שיעור אבטלה מן הגבוהים ביותר, כ-12.5%. לדעת ראש העירייה ומזכיר מועצת הפועלים, יודעי דבר, יביא המצב לקראת סוף השנה לכ-15% אבטלה. בטבריה יש 32 בתי-מלון. שמונה בתי-מלון נסגרו בתקופה האחרונה. שישה הפכו למרכזי קליטה, והשאר סובלים מתפוסה ירודה גם בעונות השיא.

הגזען היהודי הזה שהתבטא הוא כעלים של אחד מששת בתי-המלון האלה. אני מצטט את יושב-ראש הדירקטוריון של "עמידר", האומר: "במשך חצי שנה הם קיבלו שכר עבור חדרי מלון ריקים, ששימשו כחדרי חירום בשביל העולים שהיו אמורים להגיע. כעת הם פוצים פה ומצפצפים. זו חוצפה". אני מצטט את יושב-ראש הדירקטוריון של "עמידר", מר שני. לדבריו, תדאג "עמידר" לכך, שהעולים יזכו לאכסניה טובה, וכל בית-המלון שיגלה יחס עבור כלפי העולים, יפסיק לשמש אותם. בתוך זמן קצר יועברו עולים ממלונות ל-600 קרוונים.

בעיר כזו, ששרויה במצב כלכלי, חברתי ותעסוקתי כה קשה, מה הם אומרים? "אנחנו חשבנו שיבואו יהודים מבית-המועצות" — קראתי מה שאמר אותו בעל בית-מלון.

אני רק רוצה לעשות איזו השוואה. באותו זמן בירושלים נקלטו 1,900 עולים מאתיופיה בשלושה בתי-מלון. ירושלים ידעה בקליטתה החברתית. אני רוצה לבקש מהשר ומממשלת ישראל להביא בחשבון, שמספר זה מהווה כ-14% מהעלייה הזאת, שהגיעה במבצע המזהיר הזה. הלוואי שהעלייה הכללית שמגיעה לירושלים תוכפל, כי היא כיום בסביבות 7%. ירושלים קלטה את האתיופים לא רק קליטה ראשונית. היא עושה את מיטב המאמצים על-מנת שזו תהיה קליטת קבע, והם ייהפכו לחלק בלתי נפרד של החברה הירושלמית הבונה ומבצרת את העיר הזאת.

בטבריה היתה תופעה גזענית, עכורה, הראויה לביקורת ציבורית ולנקיטת כל האמצעים. אני קורא לראש עיריית טבריה ולפרנסי טבריה שינקטו את כל האמצעים, ואני קורא גם לשר

— — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
איזה בית-מלון?

עמנואל זיסמן (המערך):

חבר הכנסת דיין, שם בית-המלון לא מופיע. אבל הדברים, גם בעיתון "דבר" וגם בעיתון "ידיעות אחרונות", הם אמת. העיתונאים שאבו את האינפורמציה הזאת ממקורות מוסמכים ומהימנים ביותר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
זה מלון אחד.

עמנואל זיסמן (המערך):
זה מלון אחד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
על כל העדה תקצוף?

עמנואל זיסמן (המערך):

לא. לא. אבל האינפורמציה אומרת, שהדעה הזאת רווחת גם ביתר בתי-המלון שהסכימו להיות מרכזי קליטה והסכימו לארח עולים חדשים, והם הופתעו הפתעה בלתי נעימה, כשבמקום עולים מבית-המועצות מגיעים אליהם עולים מאתיופיה.

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:
אין מה להעביר לוועדה.

שושנה ארבל-אלמזלנו (המערך):
אולי תפרט עוד יותר את העניין.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני חושב שהשר פירט בצורה מלאה ביותר.

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:
מעבר לזה אי אפשר לפרט. כל מה שאפשר לומר בנושא
אמיתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת זיסמן, זה לא כשיקול דעתי, אבל, לדעתי,
אחרי הדברים של השר — — —

עמנואל זיסמן (המערך):
אני מקבל את הדברים של השר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בוזה תם הדין בנושא. תודה רבה, אדוני שר הקליטה. אני
מקווה שתעלה לדוכן בפעם הבאה עם כשורות טובות יותר
ובנושאים מרנינים יותר.

כח. הצעות לסדר-היום גירעון בתקציב משרד הבינוי והשיכון

המדינה כלפי קבלנים, כלפי מבצעים, וכו' וכו'; איך תופעה
כזאת יכולה להתרחש בכלל? לא מדובר על איזה חקונים
בתקציב שאופייניים לכל פעולה תקציבית, בוודאי בהיקפים
כפי שמדובר בהם עכשיו, כי, ללא ספק, נעשית פעולת בינוי
ושיכון בממדים שלא ידענו כמותם בעבר.

יש היבט החוקי שהועלה פעמים מספר במשך השבוע
הזה — האם כל האנשים שנטלו התחייבויות בשם המדינה היו
מוסמכים לקחת על עצמם את ההתחייבות בהיקפים הללו?
ומה משמעות ההתחייבות הזאת? האמירות המושמעות מצד
פקידים באוצר: מי שיש לו תביעות ילך לבתי-המשפט ויתבע
אותנו — אינן מצביעות בדיוק על מערכת יחסים שיכולה
להתנהל בין מדינה ובין מי שמבצע בשבילה פעולות.

יש היבט נוסף, ומבחינות מסוימות, לפחות כרגע, לפני
שהעובדות ברורות, הוא אולי החמור ביותר. ללא ספק,
מתבצעת פעולת בינוי עצומה, ועל כך אינני חוסך ברכה גם
משר שיש לי עליו מחלוקת בהרכב תחומים אחרים. אבל,
הטענה שהושמעה גם עליי השר וגם עליי המנכ"ל, שאם
מפתחים שטח צריך לפתח את כולו, ואם כונים השנה 5,000
יחידות, יש היגיון כלכלי לפתח 10,000 יחידות — זה נכון, אם
אין מגבלה תקציבית. אם יש מגבלה תקציבית, לסדר
העדיפויות האלה יש מחיר, גם כלכלי וגם לאומי בגירעון
בתקציב.

השאלה שחוזרת ונשאלת: האם הפעולה הזאת מונחית
עליי סדר עדיפויות כזה, שהוא מוצדק כשלעצמו, וניתן גם
לביצוע מבחינת היכולת של המשק השנה, בשנה הבאה, ובעוד
שנתיים — בסוף נגמרת כשורה בתקציב. היא נגמרת בסוף
בהתחייבות שהמשרד לוקח על עצמו. בעצם שהתקציב לוקח
על עצמו. אם יחברר שאולי פיתחו מעבר למה שניתן יהיה
לבנות בשנה הקרובה, ויכול להיות שההישוב הכלכלי הצר
אומר: כדאי לפתח את הביוב ל-10,000 יחידות, אם עומדים
לבנות השנה רק 3,000. אבל אם אין כסף, ואם יש מגבלה
תקציבית, היא הופכת להיות מגבלה מכרעת. אגב, זאת הכרעה
שנמצאת בוועדת הכספים, כל שבוע. לגבי כל נושא, כאשר
ברור שהיה היגיון לעשות יותר, וזה היבט אחר של הדברים.

ההיבט השני: האם אומנם עלויות הפיתוח וההרחבה היו
כאלה בכל אותם תחומים, עליי התקנות שעלי-פיהן פועל
המשרד? השאלה — כן או לא? הרצאות הפיתוח שנוקפות
למחיר הבתים הן לא רק שאלה שקשורה בבית"ל, כפי שמופיע
ברוך מבקר המדינה של היום, אלא זו שאלה שקיימת בכל
הארץ. אנחנו יודעים שמדובר במיליונים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא: גירעון בתקציב
משרד הבינוי והשיכון — הצעות לסדר-היום מס' 5188, 5189,
5193, 5220 ו-5240. הראשון, חבר הכנסת חיים אורון,
בקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני כעשרה ימים
התקיים כאן דיון על משרד הבינוי והשיכון בסקירתו של שר
השיכון על פעולות משרדו. לצערי הרב, אז לא הונח לפנינו
סיכום הפעולות. הובטח שהוא יונח כימים הקרובים. המסמך
הזה, שבעצם הוא חלק מהדיון, ואנחנו כל שבוע וזכים לסיכום
אחד או שניים מעין אלה של המשרדים השונים, עד היום לא
קיבלה אותו הכנסת, למרות הפנייה של חברים מכל חלקי
הבית.

היום פורסם דוח מס' 41 של מבקרת המדינה, ובו מוקדש
פרק נכבד בהיקפו וחמור, לפי דעתי, בממצאים המופיעים
בתוכו, על פעולות משרד הבינוי והשיכון. יש שם מונחים כמו:
הפרת החלטת הממשלה על החובה לנהל משא-ומתן
באמצעות מכרז; צעד בלתי מוצדק ומשולל זהירות עסקית;
חלוקת מענקים וטובות הנאה, מענק שיכול להגיע ל-500 עד
640 מיליון ש"ח, ועוד ועוד אמירות קשות וחמורות מופיעות
ברוח.

אני מתאר לעצמי, שהוועדה לביקורת המדינה, ואולי גם
ועדת העלייה והקליטה, תורקק לדברים אלה במהלך השבועות
הקרובים כחלק מדיוניה על דוח המבקרת.

בין לבין אנחנו עוסקים, או העיתונות עוסקת, בשבוע
האחרון בשאלה: האם היתה, ואם, כמה? ואם כמה, אז למה
חריגה תקציבית בפעולת משרד הבינוי והשיכון במהלך שנת
הכספים הנוכחית?

נזרקים מספרים, 1.5 מיליארד שקל, חצי מיליארד שקל,
אולי שום דבר. אגב, כל הורבה התקציבית בתקציב המדינה
היא 1.5 מיליארד שקל, מתוכה כבר נלקחו, אם אינני טועה,
כ-200 מיליון שקל, ואם ההיקפים הם כאלה, זה אומר: כל
הרובה התקציבית.

אני חושב, שלמציאות הזאת יש כמה היבטים, ואני רוצה
להציג אותם בפניכם בקצרה. ההיבט הראשון מתייחס לעובדה
המינהלית הבסיסית — כיצד יכול להיווצר מצב שאגף
התקציבים אומר: לנו אין תמונה כמה הוציאו; מנכ"ל משרד
הבינוי והשיכון אומר: אנחנו מכירים את הנתונים — כאשר
מדובר על פעולה שעיקרה חתימת חוזים, התחייבויות של

לנגב, לירושלים ולאותם אזורים שהממשלה קבעה אותם כאזורי העדרה.

מנין מצטברים הגירעונות? במשרד הבינוי והשיכון יש נוהל חדש: מנהלי מחוזות, ללא ידיעה של החשב הכללי, מוסרים עבודות בהיקפים גדולים, דבר שבאגף התקציבים לא יודעים עליו, וגם החשב לא יודע עליו. קבלנים נכנסים לשטח, מנהלי המחוזות מוסרים את העבודות, וזה לא בידיעת החשב הכללי. נותנים הוראה לבנות במסגרת התקציב 200 יחידות ומכילים תשתיות ל-1,000 יחידות. משרד האוצר מכסה את היקפי התשתית ל-200 יחידות בלבד, ונוצר פער של התשתית ל-800 יחידות שעוד לא נבנו. מבחינת הראייה, השר יכול להציג זאת כראייה לטווח ארוך, זה נכון. אבל אם אנחנו מתייחסים למסגרת התקציב ולשמירה על תקציב, זה נוהל לא תקין.

אחוז דבר לגבי העמותות מכל הסוגים. העמותות החרדיות — שם זה בכלל יחייב, אני בטוח, בדיקה לעומק, ובעוד חצי שנה נראה במה נעסוק בבניין הזה, בעוד חודשיים נראה במה נעסוק בבניין הזה. ואני יכול להביא דוגמאות נוספות.

נכון שהיום, כאשר מסיירים ברחבי ישראל, רואים שיש בנייה גדולה מאוד, וזה לזכותו של שר הבינוי והשיכון. נכון שאתה יכול לראות באזורים שלא ראו שם אכלוס, שהיום יש אכלוס רחב וגדול, יש עבודה גדולה מאוד. השאלה היא — מה אנחנו רוצים? אנחנו רוצים שיסתובבו בשטח אנשים, שבהם מחליטים להיות קבלנים, ובערב הם פושטי רגל ופושטי יד, או שאנחנו רוצים לראות בנייה בריאה במדינת ישראל?

אני יכול להביא דוגמה נוספת. ניקח את כל ההתלהבות סביב המגורונים והקרוונים. היה לחץ, נכון. השר שרון נכנס למשרד הבינוי והשיכון ומצא צוואר בקבוק, שלא היו הכנות לגבי הקליטה של העלייה הגדולה, שבחלקה הגיעה אפילו בהפתעה. ואז, בהתלהבות של קורת-גג לכל אחד, הזמינו קרוב ל-20,000 מגורונים. רבותי, גם המגורונים וגם הקרוונים, אם נבדוק את התאריך של התחלת הטיפול בהם, נמצא שפרק הזמן מהשלב הראשון עד השלב הסופי של השלמת הפיתוח והאכלוס הוא לא פחות מפרק הזמן שהקבלנים בנויים בו דירות במדינת ישראל. מה עשינו כאן? לקחנו הון ישראלי, השקענו אותו ברכישת מגורונים וקרוונים, ופה עוד נשלם פחת על זה שקרוונים נמצאים בנמלי הים לאותם יבואנים, שלא יכולים להציב את הקרוונים ואת המגורונים, משום שחלק מראשי הרשויות המקומיות לא רוצים להחזיר את שנות ה-50 בשנת 1991.

אני אמרתי לשר הבינוי והשיכון בישיבת ועדת הכלכלה: אני מוכן לקבל בכפר-תבור 50 מגורונים, משום שאני לא רוצה למתוח ביקורת. וניתנה הוראה לכפר-תבור להכין תשתית לקליטת מגורונים בכפר-תבור, גם כדי שאני אוכל לבוא ולומר: לגבי כפר-תבור אני מוכן להיות דוגמה, גם אם זה יכול להספיע על ראשי רשויות מקומיות. אבל אני מכירים את מדינת ישראל, אנחנו יודעים שהדבר הזמני, כל דבר זמני, במדינת ישראל הופך להיות קבוע.

אני יכול להביא דוגמה לגבי מה שקורה עם חלק מהקרוונים. בחורף הראשון נראה שקרוונים שוקעים, משום שההתלהבות של ריצת האמק מבאיה למצב, שיוצרים תשתית ללא בדיקה וללא הכנה נכונה. ואז נשלם לקבלנים בעבור תשתית מחורשת. הרי לא רומה הצבת קרוון באזור החולות בתל-אביב להצבת קרוונים באדמה עמוקה, בגליל או בעמק. שם צריך ליצור תשתית מתאימה. ואז נשלם הוצאה נוספת, הוצאה כפולה.

חברים, הסכום שבו מדובר הוא כל התקציב של רוב המשרדים האחרים, להוציא משרדי הבינוי והשיכון, החינוך והתרכות והביטחון. לכן, לפי דעתי, אילו חשבתי כי מדובר על תקלה חדר-פעמית — יש לי תחושה ברורה שמדובר בשיטה, שאם הכנסת לא תצליח להכניס אותה למסגרת, גם ליעד שאין לגביו מחלוקות: הצבענו בעד 6.5 מיליארדי שקל תקציב הבינוי והשיכון, כי חשבנו שהיעד הוא נכון, אף שיש לנו מחלוקת על בנייה בתחומים מסוימים, ואני לא אעלה אותה עכשיו כאן, היא ידועה לכל הבית הזה. אבל אי-אפשר, גם כאשר היעד הוא ראוי, שלא לקיים אותו בתוך מסגרת שמתקיים בה נוהל, שמתקיימים בה סדרים ברורים של קבלת החלטות, שיש בה בקרה ברורה גם של המשרד, גם של החשב הכללי באוצר, וגם של אגף התקציבים של האוצר. הקולות שנשמעים מהכיוון הזה הם קולות מאוד מאוד לא-סימפתיים.

אני רוצה להזכיר לחבר הכנסת ויינשטיין, ששר האוצר הוא לא פרס, שר הבינוי והשיכון הוא לא דוד לוי, אולי יש בעיה אחרת, אבל אין כאן הבעיה שעליה רעשה הכנסת לפני שנתיים. מדובר בממשלה מונוליטית, לאומית, וגם אם אינני רוצה לעסוק בשעה הזאת ברכילות, אני שומע דברים קשים מאוד על היכולת לקיים את הבקרה על המערכת הזאת, ואם שמתם לב דיברתי עכשיו רק על ההיבט הנוהלי והתקציבי.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכה גולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת וירשובסקי.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי, חברי הכנסת, הדיון של היום הוא דיון באיחור של שמונה חודשים, משום של קיימנו אותו לפני שמונה חודשים, היינו חוסכים חלק גדול מאותו גירעון של משרד הבינוי והשיכון, שאני יודע שפאשר להציג אותו כחוסר גירעון ושל גירעון לא-קיים. אבל אני רוצה להתייחס ולהציג אותם דברים, שבהם אני רואה את החריגה הגדולה, ולגביהם אני מתייחס לאותם דברים שמחייבים טיפול מיידי והכנסת הסדר בכל מה שקורה בתקציבי הפיתוח של משרד הבינוי והשיכון.

מאין נובע הגירעון? הגירעון נובע מדברים חדשים שמתבצעים במשרד הבינוי והשיכון, שלא היה להם תקדים בעבר, ואני אומר שלא היה להם תקדים בעבר, כיוון שהיקפי הבנייה של 1990 ו-1991 הם לא ההיקפים שמשרד הבינוי והשיכון במדינת ישראל יכול להתגאות בהם בפעם הראשונה אחרי 42 שנה. אם אני משווה את היקפי הבנייה של השנים 1975 ו-1976, התחלות הבנייה בשנים האלה היו בהיקפים דומים למה שקורה ב-1990 וב-1991. ממשלת המערך האחרונה, במסגרת הבנייה — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מיכה גולדמן (המערך):

חבר הכנסת ויינשטיין, אני מוכן להתייחס גם לכך. אם נשווה את הבנייה בשנים 1975 ו-1976 לזו שהיתה בין השנים 1972 ו-1973, תראה שיש קפיצה של מאות אחוזים. כל ההיקפים של 20,000 התחלות הבנייה, של 30,000 התחלות הבנייה, או 40,000 התחלות הבנייה, הם לא תולדה של שנת 1990, או 1991. תפתח את השנתון הסטטיסטי של שנת 1990, תסתכל על השנים 1974, 1975, 1976 ו-1977, ותראה שבהיקפים כאלה בנו בצורה מסודרת, מפורזת, עם מדיניות ברורה של ממשלת ישראל לפיזור אוכלוסין, עם העדפה לגליל,

לממשלה, כדי שהיא תוכל לבצע את השליחות של קליטת העלייה בבנייה.

אבל מתברר, שכל הדברים שאנחנו נותנים, או במקרים מסוימים לא נותנים, זה לא מעלה ולא מוריד, מפני שהשר קובע לעצמו מגמות ותוכניות, והוא פועל לפיהן. ואז נוצר מצב שיש התחייבות, ויכול מאוד להיות שיום אחד יבואו ויירדשו את התשלום, ואז יבוא החשב הכללי, אותו חשב כללי שלא נשאל, שאנשי לא נשאלו, כי החשב של המשרד לא נשאל, ויגיד: רגע אחד, אין לי תקציב. ההרגשה שלי היא, שלא שאלו את החשב ולא ביקשו את האישורים שלו, לא מפני ששכחו, אלא מפני שידעו שאם יבקשו ממנו אישורים למתן ההוראות להתחלות נוספות של בנייה הוא צריך להגיד: לא, התקציב לא מאפשר, המסגרת לא מאפשרת, אין לי כל אפשרות לאשר את הדבר הזה. ואז היתה נוצרת פתאום בעיה.

אדוני השר, חברי הכנסת, בעיה פותרים לא על-ידי כך שמפירים את החוק, את הנוהל התקין ואת ההסדרים הקיימים. אלא על-ידי מאבק פרלמנטרי, ציבורי. אני חושב שהמאבק הזה בפני עצמו היה זוכה לאהדה רבה, כי, בסופו של דבר, רוצים לנכות לעולים ולזוגות צעירים וצריך לקדם את הדברים האלה. אבל לפרוץ כך את המסגרת ולעשות זאת על דעת עצמו — אני יכול להשוות זאת עם אירועים אחרים בהיסטוריה של השר הזה בתחומים אחרים, שכן הוא נהג גם בעבר ולא זכה על כך לשבחים רבים.

אני רוצה גם לבוא בטענות קשות אל הממשלה כולה ואל ראש הממשלה. הם יודעים זאת. הם רואים זאת. אם הם לא יודעים — הם חייבים לדעת. מבקר המדינה, כבר בשנה שעברה, ברוח המונח לפנינו, דווקא היום כאשר הנושא הזה עולה, אומר דברים חמורים ביותר דווקא בתחום הזה, ושום דבר לא קורה. אני חושב שבכל מדינה המתימרת להיות מתוקנת במידה חלקית בלבד, דבר כזה, כאשר מתברר, שבין הכסף הקיים ובין ההתחייבויות שנעשו — וייתכן שההתחייבויות האלה לא צריכות להתממש היום אלא מחר או מחרתיים או בעוד חצי שנה, אבל הכסף איננו, ואין כל הבטחה שמשרד השיכון יזכה בהגדלת מפעל הפיס או בלוטו; אינני יודע. ההתחייבות תהיה. יבואו אל הממשלה לגבות ממנה את הכסף, או שיפסיקו לעבוד. אז מה הועילו חכמים בתקנתם? אבל זה קורה. חורגים מכל מסגרת וכל הסדר טוב, ויש שחיקה כללית.

הועלו הצעות לסדרהיום, יפה מאוד, אני שמח שהועלו הצעות לסדרהיום, חברי ואני מעלים זאת. אבל אני לא שומע בממשלה, מראש הממשלה, משר האוצר, מאיזו מסגרת סמכותית שהיא ממפקחת על פעולות הממשלה, המפקח הכללי על משרדי הממשלה, כפי שזה קיים במשרד הכלכלה והתכנון, שאומר: איך קרה כדבר הזה? מי אחראי לכך? מי נתן את ההוראות? מי מחייב כך את עם ישראל ואת מדינת ישראל? האם זה בא מכיסו? לא, זה בא מכיס המסים שלנו.

לכן הבעיה אינה שבונים הרבה, כי אני לא חושב שיש משהו שמתנגד לכך שיבנו הרבה. אני גם לא נגד זה שיבואו וירדשו תקציבים נוספים על החוק דברים אחרים. אבל מה שאני מתנגד לו באופן שיטתי — ההחלטות לקחת את הדברים באופן אישי, להחליט, לבצע, להעמיד את העם, המדינה, הציבור והממשלה בפני עובדות וגומרות. וכאשר יבוא יום התשלום יגידו: חבר'ה, מוכרחים לאשר את התקציב כי אנחנו התחייבנו.

אני חושב שיש בזה חוסר אחריות ופגיעה בכל המאמץ של שיקום הבנייה. אני רואה פגם בזה שממשלת ישראל

רכותי, אם נתרגם את כל הנתונים שדיברתי עליהם כאן היום, הרי הגירעון הזה הוא גירעון שנוצר כתוצאה מדבר אחד בלבד — מהתלהבות, מאידיית היום שנולד, ולמה אנחנו מובילים את העניין הזה.

יכול להיות שלשר האוצר היה נוח מאוד, שהמנכ"ל יופיע במסיבת עיתונאים ויודיע על חוסר תקציב, ולאחר מכן האוצר ירוץ וישלים את הגירעון. אני בעד שהאוצר ישלים, להיפך. אבל זו דוגמה למינהל לא-תקין.

לכן אני מבקש להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה.

היו"ר ש' דיין:

אתה יכול לבקש רק דיון במליאה, השר יחליט או ימליץ.

מיכה גולדמן (המערך):

סליחה, טעיתי, ואני מודה שטעיתי. אני יכול להציע דיון במליאה, וודאי שהשר חולט מה שיחליט. אבל אני אומר: כל יום שנעשה זאת מוקדם ככל האפשר, אנחנו נציל מיליוני שקלים, מיליוני שקלים של עם ישראל.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני הייתי יכול להצטרף לדברים שאמר חבר הכנסת אורון, הדברים הם ברורים במובן הכללי של התמונה. ייתכן שפרטים אלה ואחרים יש לבדוק באופן יסודי. אבל אני צריך לציין דבר אחד: לפני שבוע יום, או שבוע יומיים, עמד כאן על הירון הזה, בערך בשעה כזאת של הערב, שר הבינוי והשיכון ודיבר על משרדו, תפקודו, תוכניותיו וכו'. השר לא הניח על השולחן, כפי שהחלטות הכנסת מחייבות, את החוברת שחייבים להכין. הוא אמר, שהוא לא חושב שהיה צורך להוציא את החוברת הזאת, חבל על הכסף, אבל אם הוא יתבקש, הוא יניח את החוברת הזאת. ואכן הבקשה הושמעה בצורה חריג-משמעת מפי כל הנואמים כמעט. ואנחנו עדיין מקווים שהחוברת תונח.

לאחר מכן ניתח השר בהרחבה, גם על-פי שאלות החברים שהיו פה וגם על-פי הנואמים של החברים, את בעיות משרדו, את התוכניות, את הקשיים, ותיאר עולם ומלואו. לא הרגשנו בדברים שלו, כשהוא דיבר כאן, שיש פרובלמטיקה כלשהי, שמביאה למצב שאם אין גירעון קופתי ודאי שיש מצב של חוסר איזון בין ההתחייבויות שהחייב המשרד — ועוד לא ברור אם ההתחייבויות האלה הן חוקיות או לא, ואני עוד אחיחס לזה — ובין מה שאושר בתקציב. אלה הם שני דברים שונים, ויש הבדל גדול בין שני הסכומים האלה. ובמקום שהשר יבוא ויגיד: רבותי, חברי הכנסת, אני יכול להתחיל היום כך וכך יחידות, אבל אני רוצה לתת הוראה להרבה יותר יחידות בכל חלקי הארץ, בתנופה אדירה, כי אנחנו זקוקים לכך, ואני מבקש את עזרתכם, כפי שלא פעם אחת שרים אומרים כאן, הדברים האלה לא קיימים אצל שר הבינוי והשיכון — הוא עושה, הוא בונה, היריוח כאן, ומה שקורה ומה שמתברר מהדברים של מנהל משרדו, הם שני דברים שונים. מפני שלמעשה מה שקורה הוא, שנאמר שניתנו הוראות לבנייה בהיקף כזה, שהתקציב איננו מכסה.

קודם כול, אני רוצה להבין: אנחנו משתדלים מאוד להיות מדינה מסודרת. כשהחוקים מפריעים לנו, מבקשים מאתנו תקנות שעת-חירום וכל מיני פטנטים אחרים, תוכנית יזמים וכל מיני שחרורים מחוק התכנון והבנייה. בדרך כלל, הכנסת נענית יותר מדי, נענית ביד קלה, לתת כל מיני אפשרויות פעולה

הממשלתי-התקציבי, ההסדרים — בממשלה עצמה. ויש אחריות של כולנו ושל הממשלה לתשלומים לאלה שעלו על השטח. אני מבקש שלא להגיע למצב, שזו תהיה בעיה נסחבת ומתמשכת, שיהיו עיכובים במשך חודש וחודשיים ויווצרו כל אותן תגובות שרשרת שיכולות להביא להתמוטטויות של עסקים, של יוזמה פרטית, של אנשים שמנסים לבנות עסקים, מנסים לבנות חברות, מנסים להתמודד עם כל הבעיות הקשות במשק. ואנחנו יודעים כמה קשה לפעול למשק, כמה קשה להתמודד עם בנקים ועם משרדי ממשלה, עם חוקי תכנון ועם כל אותן מערכות שנמצאות בשטח העשייה.

זו הסיבה לבקשתי להעלות את הנושא על סדר-היום, ואני מקווה, שהנושא הזה ימוצה, ושהבעיה הזאת תיפתר, כי כולנו רוצים בכנייה, כולנו רואים אותה, כולנו עדים למה שנעשה בשטח, וכולנו גם חרדים למשק, למגזר העסקי, שהוא בסיכומו של דבר — הוא ולא הממשלה ולא המגזר הממשלתי, לא המגזר הציבורי — אשר נושא במלאכת העשייה העיקרית במשק.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת אריה גמליאל, בבקשה.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, בעיתון "יום השישי" התפרסמה כתבה ארוכה על מדיניות משרד השיכון בעניינין של העמותות היוזמות פרויקטים של בנייה.

בימים האחרונים ביטל משרד השיכון, בצעד חסר-תקדים, את כל ההטבות הכספיות המיועדות לבנייה במסגרת הפרוגרמה של המשרד. החלטה זו ניפצה לרסיסים את תקוותיו של הציבור הדתי, השורי כבר כמה שנים במצוקת דיור חמורה מאוד. מחירי הדירות בבני-ברק ובירושלים הרקיעו לשיאים כאלו, שכל הווגות הצעירים לא יכולים לעמוד בהם. במכרזים אלו מחירי הדירות הפשוטות בנות שלושה חדרים הם למעלה מ-120,000 דולר. פתרון מצוקה זאת היה על-ידי הקמת שכונות חדשות, על-ידי עמותות, במחירים זולים, כדי שהווגות הצעירים יוכלו לעמוד בהם. במסגרת העמותות הדתיות נמכרות הדירות במחירים של 40,000 — 50,000 דולר לדירה בת שלושה חדרים. ההוזלה היא של 20% — 28% ממחירה הרשמי.

הקבלנים מקבלים מענקים, והמענק החשוב הוא "תמריץ הדיור" בגובה של 30,000 שקל לדירה, אם תסתים הבנייה בתוך שבעה חודשים. כמובן הם מקבלים "תמריץ החלטה" בסך 2,000 ש"ח לדירה וכן התחייבות רכישה, שהיא כעין ערבות ממשלה המסייעת לקבלנים, כדי שיוכלו להשיג מימון מהבנקים, שמכירים בהתחייבות זו כערבות מדינה לכל דבר.

כל התמריצים וההטבות האלו בוטלו בימים האחרונים לגבי כל העמותות, ובתוצאה מכך יעלו מחירי הדירות, ושוב לא ימצא פתרון לבעיית הציבור הדתי.

כל הפרויקטים של העמותות הדתיות מגיעים לכ-9,000 יחידות דיור, שיענו על צורכי הציבור הדתי. אי-לכך, מדיניותו של משרד השיכון סותמת את הגולל על פתרון מצוקת הדיור של הציבור הדתי.

במשרד השיכון טוענים, לפי הפרסומים, שביטול ההטבות נובע מחוסר תקציב. יש שמועות שהתפרסמו בעיתונות שזה תרגיל של משרד השיכון, וצעד זה לא נועד אלא ללחוץ על המפלגות הדתיות, כדי שהן ילחצו על משרד האוצר להגדיל את תקציבי משרד השיכון. זה צעד חמור מאוד.

אני רוצה לברך את סגן השר, הרב רביץ, על מאמציו

איננה מסוגלת לקיים מינהל תקין מינימלי אפילו בתחום חשוב זה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת אריאל ויינשטיין — באותו נושא. אחריו — חבר הכנסת אריה גמליאל.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נוצר צורך דחוף לפתור בעיה דחופה. בעיה זו נוצרה, בין היתר, כתוצאה מלחץ של כולנו, מהצורך לבנות ללא דיחוי ובהיקפים שלא ידענו קודם — בשנה החולפת ושנתיים לפני כן, כשהענף כולו מסוגל לבנות בהיקפים קטנים, ואנחנו זקוקים לבנייה אדירה שמיועדת לקלוט לפי צפי של כמיליון עולים.

לפי הדרישות של כולנו והלחץ של כולנו והצורך לבנות היה, לפי הערכתי, צורך דלוג על מכשולים. הברירה הייתה: בנייה מהירה עם דילוג על מכשולים או הליכה לפי נוהלי העבר בבנייה מתונה יותר. אני יכול לשער מה היה קורה אילו היינו היום בשלב של חתימות חוזים. הייתי יכול להעריך אילו ביקורת הייתה.

אני רוצה לומר מייד, אף אחד מאתנו איננו רשאי ואיננו יכול ואיננו מסוגל להתמודד עם בעיות של מינהל תקין או לא-תקין. איננו יכולים לעמוד כאן ולומר שיש תמיכה במינהל שהייתי קורא לו דילוגים על מכשולים.

אבל, אני רוצה לומר, רבותי, כשאני רואה מה קורה בסוגיות אחרות ובמישורים אחרים של קליטת העלייה וצמיחה, אני שואל אולי שאלה של תמיהה לגבי הדברים הקודמים. אני יודע מה קורה היום לאחר שקיבלנו החלטות על קרנות לעסקים קטנים ולקרנות צמיחה, כיצד בעלי עסקים קטנים שרוצים להשתמש בקרנות הללו צריכים לעבור —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

שבעה מדורי גיהנום.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — מכשולים אדירים בבנקים, באוצר, במגעים ביניהם, כדי לזכות כמה שכולנו החלטנו כחינוי לתעסוקה ולצמיחה.

אלה הם דברי הפתיחה שלי. אני חושב ואני רואה את הבעיה כפי שהיא מנקודת ראות נוספת, שאולי חברי לא נגעו בה.

ביקשתי להעלות את הנושא לסדר-היום, משום שאני חושב שיש מישור אחד שבו יש צורך לפתור את הבעיה, וזה המישור של משרדי הממשלה. נוצר גירעון, צריך לפתור אותו בצורה זו או אחרת.

אני מסתכל על העסקים. מה קרה? עשרות עסקים, קבלנים, נטלו על עצמם את מלאכת הבנייה. הם עלו על השטח. הם ממלאים צו של כולנו: לבנות. מה יקרה אם הם לא יקבלו את התשלומים שלהם במועד? הם לא יוכלו לשלם לאחרים. הם לא יוכלו לשלם שכר. יהיו חובות למס הכנסה, לביטוח לאומי, ניכויים, ריבית, הצמדה, ואז אנחנו הולכים לתגובות שרשרת, שתשליך על כל המשק, משום שענף הבנייה הוא ענף מוביל. מדובר כאן בהזמנות של מאות מיליונים.

לכן אני מבקש, אדוני השר, להתמודד עם שתי בעיות: בעיה אחת, כפי שאמרתי, היא בעיה במישור הממשלתי. יש טענה על חריגה מתקציב. אינני יודע, ודאי נשמע את הנתונים בדיון שיהיה. מצד אחד יש טענה על גירעון בתקציב — אוצר-שיכון. את הבעיה הזאת צריך לפתור במישור

להשתתף אולי באירועים הקשים ביותר כ-40 השנים האלה. זה הדבר הקשה ביותר, וגם בימים שבהם כמעט שלא היה איש שהאמין שאפשר לעשות את זה, אני האמנתי, ובשקט, יום ולילה, יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע, חודש אחרי חודש — גם נעזרתי בוועדות הכנסת, ופניתי לא אחת בבקשה לקבל עזרה מוועדות הכנסת — הצלחנו להזיז את העגלה הזאת, ואנחנו בונים היום, כשאני לוקח את השנים 1990-1991, כ-100,000 יחידות דיור מכל הסוגים. מסרתי פרטים על כך, ואין טעם לחזור.

אבל, משהתחפץ העניין, או אז החלה הצעקה: חורגים, חורגים. ומייד אותם צרחנים, באותה קריאה: לפטר במהירות, לחקור. אני יודע, זה קשה, קשה לשבת באופוזיציה. אני פעם אחת הצעתי, אמרתי לאופוזיציה: למה לכם ליידות אבנים? תצטרפו לאלה שבמאמץ גדול מניחים אבן על אבן ובונים. למה לכם ליידות אבנים? תעזרו במלאכת הבנייה. אני יודע, זה קשה.

הייתי אתמול בבאר-שבע, בירת הנגב, ביקרתי באתרי בנייה. תמיד כשאני בא לנגב אני נזכר בחזונו של דוד בן-גוריון על בנייה בנגב. באתי לאחד האתרים, אתר רמות — 1,400 דירות. אלה בתים צמודי קרקע שהיו מוכנים בתוך זמן קצר ביותר, והם יעמדו ריקים. הם יעמדו ריקים, כי הם יהיו ללא חיבור מים, ללא חיבור חשמל וללא חיבור ביוב. ואתם צורחים. על מה אתם צורחים? על מה אתם צורחים עכשיו? אולי מן הדין היה שתצרחו אחרי-כך, אולי זה יהיה לעזר.

שושנה ארבל-אמזולניו (המערך):
צורחים?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
בעוד חודשיים, הבתים האלה יעמדו ריקים, ולא רק הם. אנחנו מתקבלים היום למצב שבתוך — אני מעריך — כשלושה חודשים יעמדו 10,000 עד 12,000 דירות מוכנות. שילמנו עליהן תמריצי ידור, ולא נוכל לאכלס אותן.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כלפי מי אתה אומר את זה? אני רוצה להבין.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
האופוזיציה.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
אני אומר את זה, ראשית כול, כלפי אלה שפרט מאשר לצורות, פרט מאשר ללהג מבוקר עד ערב, פרט מאשר להפיץ — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
תסביר לכנסת — — —

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
— — — למה — — — בבאר-שבע ל-10,000 יחידות דיור ול-12,000 יחידות דיור אין חיבור — — —

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת אורון, אתה פשוט מאבד את קולך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
עכשיו הוא מתחיל לדבר לעניין, עד עכשיו הוא דיבר מסביב.

המרוכבים בעניין זה — אני שולח לו מכאן איחולי רפואה שלמה, בעזרת השם — ואני מקווה שניאבק כדי לבטל את רוע הגזירה. כמובן יש לאמץ את ידיו של יושב-ראש ועדת הכספים הרב פלדמן, שנרתם למאבק בעניין זה בשיתוף פעולה עם סגן השר הרב רביץ לטובת הציבור הדתי כולו.

אני פונה בזה לכל הסיעות הדתיות, שלא לוותר בשום פנים ואופן על שום זכות מהזכויות המוקנות לכל מי שבונה במדינת ישראל. אין ספק ששום מפלגה חרדית, דתית, לא תוכל לעמוד מנגד ולהשלים עם הפרה כזוה של זכויות אזרח בתחום השיכון הניתנות לכול. לא נוכל להיות שותפים במערכת שמבטיחה ואינה מקיימת, חותמת הסכמים במטרה להתעלם מהם.

האחריות הממלכתית מחייבת אותנו לעמוד על משמר כיבוד ההסכמים, וזאת לכבודנו, לשבחו של הצדק ולמניעת קיפוח מתמשך.

אין לי ספק, שההחלטה הלא-אחראית לבטל את כל ההטבות שניתנו היא שגויה, וכנראה התקבלה בדרגים הנמוכים.

יש לציין באופן מיוחד וכולט את שר השיכון והבינוי על ההישגים הגדולים והמעשים שנעשים בפועל בשטח בפתרון מצוקת הדיור בכלל ושיכון העולים בפרט. מחלון ביתי אני רואה כל יום וכל שעה את ההתקדמות האדירה בבניית מגורים ושיכונים.

שר השיכון, אשר אני מעריכו באופן אישי, ואני יודע שהוא עומד על קיום ההסכמים ומעודד כל יוזמה בתחום הבנייה המוורזת — ברור לי כי יפעל במרץ רב לקדם את תוכניות הבנייה שסוכם עליהן ולא ייתן ידו לעיכובים בתחומים אלה שהוא מדרבן ומלווה אותם בכל כוחו ומרצו הבלתי-נלאה. תודה.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. ישיב שר שר הבינוי והשיכון. בבקשה.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח על קיום הדיון הזה היום. אני חושב שחשוב שניתנת אפשרות לשר, לכל שר המופקד על תחום ביצוע מסוים, להציג את פעילות משרדו.

במשך חודשים ארוכים, יום ולילה, בתחילה מפה לאוזן, ובהמשך בכל כלי התקשורת בארץ ובחוץ-לארץ דובר על המחלל הנורא: לא בונים. הייתי עובר, רואה את המבטים, ידעתי שאין טעם שאומר שבונים. בתים הרי אינם יכולים להתחזות. אנשים יכולים להתחזות, בתים לא. ידעתי שאין מנוס, צריך להמחין עד שיהיו בתים, שמע המחלל בא, זחל ונכנס לכל סדר: יש מחלל, מחלל נורא. דיווחו מפה גם לבכרית-המועצות.

קשה לי, אני מוכרח לומר, להסכים אפילו עם עצמי, שזה היה במכוון, אבל כל אחד שמכיר את אלה שעמדו והשמיעו את דברי הלהג האלה — ובכל זאת, אנשים רציניים, חברי כנסת — היה ברור להם שהשמיעה הזאת הולכת גם מעבר לים, גם לבכרית-המועצות. קשה לי לומר שהם עשו זאת בכוונה, כי פשוט אני מתייחס לאנשים ברצינות. אבל שמע המחלל הזה הלך וזרם ללא הרף והקריאות היו לראש הממשלה, לממשלה, לכנסת: לפטר אותו, לפטר.

והנה, הכול התהפך, ובמאמץ גדול: אני מודה, המאמץ הכי גדול שעמרתיו בו ב-40 השנים האחרונות, ויצא לי

שנעכב את הבנייה, נמשוך אותה פרק זמן ארוך יותר? הרי כולם תבעו, אתם תבעתם לקצר את משך הבנייה. קיצרנו את משך הבנייה כמעט לחצי הזמן. מה קרה? התשתיות נדחקו לפרק זמן קצר יותר.

למשק הבנייה יש צורך בניצול מקסימלי של ציוד וכוח-אדם, והדבר הזה מחייב הפעלת בנייה וביצוע באופן רצוף לאורך כל חודשי השנה. לכן, יש לקדם את ביצוע התשתיות, ובעיקר עבודות עפר שמשך ביצוען ארוך ובלעדיהן לא ניתן להתחיל את הבנייה. כמובן, קידום זה נכון גם לגבי התכנון.

ביצוע עבודות התשתיות נעשה בדרך של מכרז או חוים עם חברות משכנות על-פי מחירון המשרד. בכל מקרה, ביצוע התשתיות מבוצע על-פי נוהלים מסודרים.

אני רוצה להדגיש: דבר לא הלך לאיבוד או בזבז, הכול הלך לצורך החשת קצב הבנייה וייעולה. יש מושג בבנייה שנקרא "קרקע מדף", אבל בעצם צריך להכין תשתיות. את זה לא מצאתי כשבאתי למשרד. יכולתי לרחוץ בניקיון כפי: לא מצאתי, יימשך. לא בחרתי בדרך הזאת, לא התייאשתי למשמע הלחשושים וצעקות המחל. אני מכיר את זה, יש לי הוכח לעמוד מול זה. הרי בעצם כל כך הרבה אנשים הרימו פה ידיים וכששומעים "מחל" אנשים רוצים להתרחק. מי רוצה להיות שותף למחל? עמדתי בזה. ואני מדגיש: דבר לא הלך כאן לאיבוד. ההוצאות בעתיד תהיינה קטנות יותר. מה רוצים היום, שנעצור? מה רוצים, שעכשיו נעצור ונחכה ל-1 בינואר 1992 ואז נתחיל לעשות תכנון ונתחיל לעשות תשתיות לבנייה שתהיה ב-1992? אנחנו מכינים היום תכנון ותשתיות לבנייה של 1992, אחרת החברות תעמודנה עם ציוד שהן רכשו במיליוני דולרים, עם אנשים שהן לקחו לעבודה, ויצטרכו לפטר אותם. לא מבינים את הדברים האלה? על מה אתם מזדעקים, על מה?

לכן, אינני מוצא כאן שום מקום לאיזו הערה. כמובן, היו דברים נוספים. הרי אני שומע כל הזמן: רגע, לאן הלך הכסף? אומרים: מיליארד שקל הלכו להתיישבות ביהודה, בשומרון ובצורה. אני שומע, ומה אני יכול לעשות? הלוואי שיכולנו לעשות זאת. לו יכולתי, הייתי עושה את זה, אבל איפה אנחנו יכולים לעשות דבר כזה? חזרתי ואמרתי: אנחנו הוצאנו בנושא תשתיות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה בין 5% ל-10% מתקציב התשתיות. זה מה שהוצאנו. לצערי, לא יכולנו לעשות יותר. הייתי רוצה לעשות יותר.

אני, למשל, אילו הייתי צריך לפעול, הייתי אומר מה שאמר אנשים מראשי מפלגת העבודה. אני מוכרח לקרוא בפניכם קטע קטן שבו דברים דווקא מפי יושב-ראש מפלגת העבודה, הוא אמר אותם בינוי 1976. כשר הביטחון, כמי שאחראי לביטחון המדינה: "יש לשמור שבישראל יהיה לא רק אורך אלא גם רוחב — — — אל לנו להתפתות לכל מיני יעוצים ועיתונים לחזור לארץ שרוחב מותניה 14 ק"מ — — — הכול אומרים שצריך להגן על רמת-הגולן, ששם יש הרים גבוהים. גם בשומרון יש פסגות גבוהות — — — ולמרגלות השומרון שוכנת רוב האוכלוסייה של ישראל". ממשיך ואומר מר שמעון פרס: "ואפילו אדם איננו אוהב את תל-אביב או חדרה, אין זו סיבה להפקיר אותן"; אני חוזר: "להפקיר אותן". את זה אומר, מי אם לא שמעון פרס? אני לא רוצה לקרוא דברים אחרים — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
האם מר שמעון פרס אומר אם יש תקציב או אין תקציב? אתה נואם פה חצי שעה ואני לא יודע — האם יש תקציב? האם

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת אורון, אתה מאבד את קולך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה כבר לא יעזור לי בקדנציה הזאת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, אני מבין שכל הירות שעומדות ריקות בבאר-שבע — זה בגלל ג'ומס, כיוון שהאופוזיציה הקפיאה את חוק המשכנתאות — — —

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת רן כהן, השר מדבר. אתה ביקשת לדבר לאחר מכן, נכון?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
משרד הבינוי והשיכון פעל בשנה האחרונה על-מנת להפעיל בנייה של כ-100,000 יחידות דיור לשנה, ובכלל זה הכנת אתרים לבנייה נוספת של כ-50,000 יחידות דיור לבנייה ב-1992. ההתארגנות הזאת חייבה את המשרד לתכנן ולפתח אתרים גדולים. בעבר, כשבנו מעט, היו הולכים למקומות קיימים, מקומות של תשתיות קיימות. בונים כמה עשרות כאן, כמה עשרות במקומות אחרים, לעתים היו הולכים למקום שאפשר לשים 100 דירות או 200 דירות. זה מצב אחר לגמרי. אנחנו בונים באתרים גדולים. אתר חצרים בבאר-שבע — 8,000 דירות; אתר הריינה בצנרת-עלית, שאנחנו גואלים אותו מהמצב שהיתה בו, מצב שהלך והחמיר — 7,000 דירות. אני יכול להביא דוגמאות נוספות. אי-אפשר, כשהולכים למקום כזה, שהוא מקום חדש, ללא בניית תשתיות מלאה מהתחלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה לא תקצבו את זה?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
עבודות עפר, עבודות מים, כיוב, ניקוז, כבישים, חשמל ועוד. צריכים לבצע תשתיות לאחר גדול, ובכך לחסוך בהוצאה כספית, מה גם שחלק גדול מהתשתיות לא ניתן לביצוע בחלקים. יש לבצע צנרת כלל-עירונית, בעיקר של מים וכיוב, שתקלוט את היקפי הבנייה הגדולים. זה דבר שמוסיף על התקציב מיליונים רבים של שקלים. כך זה בנושא כבישים ורשתות חשמל. האם זה יוצר עלות גבוהה יותר לדירה? לא. אתה פשוט מקדים, זה מה שאתה עושה, אין לך ברירה. אנחנו בונים כאתר רמות בבאר-שבע. מוכרחים להתחיל להכין תשתיות לשלב הבא. כבישים מוכרחים שם? מוכרחים, אין ברירה.

חלק מעבודות התשתיות מבוצעות על-ידי חברות משכנות, שמבצעות בעצמן גם תשתיות הקשורות למגוון שלהן, ובכך אנחנו מבטיחים תיאום טוב ויעיל בין ביצוע הבנייה לבין ביצוע התשתיות, ובמקביל. בשיטה זו יש חיסכון כספי ויעילות רבה. אם החברות האלה אינן מקבלות הזמנה, משמע כיסוי כספי, הן אינן מתחילות בתשתיות ואף לא בבניין.

עד כה, עקב הקיצור המשמעותי במשך זמן הבנייה, שהיה 24 חודשים כממוצע, והצטנן, במאמץ גדול, להוריד אותו ל-13 עד 14 חודש, נוצר מצב חדש. בעבר היית מתחיל לבנות תשתית, אחר כך היית בונה במשך שנתיים והתשתיות היתה מתחלקת. לא הוכנו תשתיות כאן. ב-1989 לא הוכנו תשתיות. התחלנו ב-1990 גם לבצע תשתיות וגם לבנות. קיצרנו את תהליך הבנייה. כל זה יצר מצב, שהדרישות הכספיות האלה מצטמצמות לפרק זמן קצר יותר. זה מה שקורה. מה רוצים,

יש תקציב לחיבור הביוב או אין תקציב לחיבור הביוב? האם יש תקציב או אין תקציב?

צחי הנגבי (הליכוד):
חבל על הזמן.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת הנגבי, אל תעזור לי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
האם יש או אין תקציב? האם יש אפשרות לחבר את הביוב בכאר-שבע?

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת אורון, אתה ביקשת לקיים דיון במליאה? נכון?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת אורון, אתה ידוע כחבר כנסת שקט.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה נכון.

היו"ר ד' תיכון:
אני מקווה שמעתה ואילך תיחשב לרעשן פחות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת רן כהן, לא תצליח לסכסך ביני לבין ג'ימס.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בסדר, אבל תפקידך הוא לדאוג שהוא לא ידבר על הביוב הפוליטי אלא על הביוב של הבתים.

היו"ר ד' תיכון:
תפקידך הוא לאפשר לנואם לדבר. מי כמוך יודע זאת.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
אדוני היושב-ראש, שמענו כאן הצהרה נלהבת מפיו של ראש המועצה של כפר-חבור, בקשר לנכונותו להצבת המגורונים. אני רוצה לומר, שמיד ביקשתי לבדוק זאת במקום. אני מניח שראש המועצה יודע שאני בדרך כלל בודק את הדברים שהוא אומר, ולכן אני גם יודע מה הם הדברים הנכונים והדברים הלא-נכונים. אני מקבל דיווח ממי שמופקד על הנושא הזה, ולמרות דיבוריו של ראש המועצה, המשרד עדיין לא קיבל כל הודעה ממנו על נכונות להצבת מגורונים בכפר-חבור.

מיכה גולדמן (המערך):

אתה תחזור כך עוד הלילה, משום שאעביר לך את ההעתיקים שנשלחו למשרד השיכון, ואתה חצא בהצהרות ואתה תתנצל על השקרים שאתה אומר לאורך חודשים. את זה אני מודיע לך. אתה תקבל בפקס עוד היום את המכתב שנשלח לפני שבועיים, יום אחרי ישיבת ועדת הכלכלה.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

בסדר. בכל מקרה אנחנו נשמח מאוד — — —

מיכה גולדמן (המערך):

היו"ר ד' תיכון:

רכותי, להירגע. חבר הכנסת גולדמן — — —

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
אנחנו נשמח מאוד אם תתחיל בהכנות באורח מידי, כי יש לנו עניין רב בהצבת המגורונים.

מיכה גולדמן (המערך):
כבר התחלנו לפני שבועיים.

היו"ר ד' תיכון:

יצאת ברכוש גדול.

מיכה גולדמן (המערך):
לא יצאתי ברכוש גדול. הוא שמע את זה ממני בוועדת הכלכלה. כשאני אומר אני מתכוון וגם עושה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת אורון, אתה חבר הכנסת המצטיין של המושב הקודם. מה אתך? מה קורה לך היום?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא יותר מחמאות היום.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

השר נתן הוראה, במקום שיעבירו 50 — — —

היו"ר ד' תיכון:

גברתי, השר עומד לסיים.

מיכה גולדמן (המערך):

יוסי מרגלית — — —

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
זו הודעה מיוסי מרגלית.

מיכה גולדמן (המערך):

אני מודיע לך שיש אסמכתה, יש הודעה של מר צבי שחר לתת אישור למהנדס להתחיל בהקמת התשתיות.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אני מקווה שאכן תעמידו את המגורונים. אני שמח אם האזכור הזה שלי אכן יחיש את העניין.

היה כאן הרב גמליאל שהעלה טענה, אבל לפי דעתי אין לה מקום. ליישוב החרדי אין מה להתלונן. האמן לי, יש לכם אתרי בנייה לכל צורכי היישוב החרדי ל-15 שנה. יש לכם אתרים בעמנואל, יש לכם בקריית-ספר, יש לכם כמוזר, בכיתר, בפסגת-זאב, ברכס שועפאט, והכול רק לחרדים. אני כבר לא מדבר על מה שאנחנו עושים בצפת ובחצור-הגלילית.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני מדבר על ההטבות.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

איזה קשר? אני פשוט לא מבין. מה זה בנייה לעמותה? הרי זוהי כעצם בנייה תקציבית. זה כאילו בנייה תקציבית שמממנים אותה האנשים. אני פשוט לא מצליח להבין איזה קשר יש בין מתן תמריץ לבין הנושא הזה? איזה קשר יש בין הדברים האלה? אין לזה שום קשר. אתם מוזמנים לבנות בכל מקום שאתם רוצים וכמה שאתם רוצים.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אם יקבלו תמריצים.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

איזה תמריץ? למה לכם? אתן לך עצה טובה הרבה יותר: בבקשה. למה לכם כל העמותות? אנחנו נבנה את רכס שועפאט, אנחנו יודעים שאוכלוסייה חרדית צריכה לחיות בתנאים שלה. היינו שמחים לו הייתם חיים בינינו; אולי הייתם משפיעים עלינו, היינו שמחים. אבל אנחנו מכירים את הדבר הזה והוא גקובל עלינו. אנחנו נבנה שם בנייה רגילה והיא תהיה מיועדת ליישוב חרדי. אם יהיה חילוני שירצה דווקא לגור שם, בין החרדים — טוב, אני מניח שאי-אפשר למנוע זאת ממנו, אבל אני מעריך שזה לא יקרה. הרי מעשית זה לא קורה. למה לכם כל העמותות? מה אתם צריכים את זה? אנחנו בונים את רכס שועפאט לציבור חרדי, יגורו שם רק חרדים. אנחנו בונים — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
והם יגורו.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

— — — — —
ואתם תגורו. זה הכול. אנחנו מקדמים אתכם בכרכה. יש לכם משפחות ברוכות ילדים; נהדר.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, אתה תוכל לקנות שם דירה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא אוכל.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אני מוכרח לומר, שהדברים שעלו כאן היו משני סוגים. היו הדברים של הרב גמליאל והיו הדברים של חבר הכנסת ויינשטיין: הם הביעו דאגה בתחומים מסוימים. לעומת זאת, היו כאן, לפי דעתי, דברים קנטרניים. כל זה הוצג יחד. אם חברי הכנסת גמליאל ויינשטיין יסכימו להסתפק בדברים — — —

היו"ר ד' תיכון:

אני אציע לך להציע להם להסתפק בדברים שלך. אני מציע שתציע להם להסתפק בדברים שלך.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אם אתם מוכנים להסתפק בדברי, אסיר את ההצעות האחרות מסדר-היום. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, חבר הכנסת ויינשטיין, אתה מסתפק בדברי השר?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
מסתפק.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת גמליאל, אתה מסתפק בדברי השר?

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
מסתפק.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אנחנו עוברים להצבעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבקש להעביר לוועדה.

היו"ר ד' תיכון:
את מה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
את ההצעה של חבר הכנסת אורון.

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה, המיקרופון שלך. יש לך דקה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

רק תברר אם יש לך כסף לכיוב בבאר-שבע, או לא.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, קודם לכן חשבתי באמת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת ויינשטיין, כי היא היתה כלי-כך לא רצינית, ואני מכיר אותו מוועדת הכספים. ברגע שמוציאים מיליון שקל לצרכים של מסכנים, הוא מייד עולה על כולם, ופה פתאום — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, אולי תתרחק מהמיקרופון?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
קשקשן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שמענו את הקשקושים שלך כאשר דובר על עבירות תקציב וכל הדברים הללו.

אני מציע באמת להעביר את הצעתו של חבר הכנסת חיים אורון לוועדה.

אבל, בהודמנות זאת אני רוצה לומר, שלעניות דעתי בהחלט כדאי גם להוריד מעל סדר-היום את הדברים של השר, מסיבה אחת: משום שאין לו אומץ לב להפנות את האצבע המאשימה כלפי הכתובת הנכונה. מי שלא נתן תקציב כדי לחבר את התשתית — זה לא האופוזיציה, השר שרון. אלה הם חבריך לממשלה, ואתה מפקח להגיד את זה. מי שיעמיד עשרות אלפי דירות ללא רוכש — אלה חבריך לממשלה ואתה, שבאתם לכאן כדי להוריד ולהקפיא את חוק המשכנתאות. על כן, בבקשה, כאשר נטפלים לאופוזיציה, כדאי לפחות להיטפל לדברים רציניים.

אני מציע לך לשקול פעם נוספת, נוכח המידע שמסרת לנו כאן, האם באמת כדאי לייבא עכשיו את כל המגורונים שהזמנת, כיוון שיהיו באמת עשרות אלפי דירות שיעמדו, והאם לא כדאי לבנות בנייה קשיחה, ובמהירות.

מיכה גולדמן (המערך):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, נא לסיים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הדבר השני — אתה מינית את הגברת לימור לבנת ליושבת-ראש מרכז הבנייה. היא כבר הוציאה מיליון שקל על אפס עובדים שהתייצבו לעבודה. אולי במקומות האלה כדאי לחסוך, כרי שבאמת לא תהיה הפרוזה. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת אורון?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אני מוותר על ההצעה. אני מעריך שגם בוועדה אין סיכוי לקבל תשובה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת וירשובסקי?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נוכח התשובה של השר, אני רואה שאי-אפשר לשמוע
ממנו מה ההתייחסות האמיתית. לכן אפעל באמצעות מבקר
המדינה ואולי גם באמצעות פנייה למשטרה.

היו"ר ד' תיכון:
מבקרת, מבקרת.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' תיכון:

שכחת את היועץ המשפטי לממשלה.
חבר הכנסת מיכה גולדמן?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
אני מבקשת להציע הצעה לגבי הצעת חבר הכנסת מיכה
גולדמן.

היו"ר ד' תיכון:
בבקשה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
חלק מחברי הכנסת הסתפקו בהודעת השר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הסתפקו באין תשובה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
חבר הכנסת ויינשטיין וחבר הכנסת גמליאל הסתפקו
בתשובת השר. חבר הכנסת אורון ויתר. גם חבר הכנסת
וירשובסקי ויתר. אני מציעה — וזו הדרך הטובה ביותר — גם
לברר את הדברים וללכת אותם. יכול להיות שיש לשר הבינוני
והשיכון דברים נוספים למסור כהבהרות.

היו"ר ד' תיכון:
ודאי את רוצה שנברר זאת בוועדת הכלכלה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
אני מציעה שהנושא יעבור לוועדת הכלכלה.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת גולדמן?

מיכה גולדמן (המערך):
איך אני יכול לסרב?

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת גולדמן, אף שנעלבת כביכול, והרי קיבלת
מגורונים היום, אתה מחליט ללכת עד הסוף?

מיכה גולדמן (המערך):
כן.

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, אנחנו מצביעים. מי בעד הכללת ההצעה
לסדר-היום של חבר הכנסת גולדמן בסדר-היום של המליאה,
כמובן?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא, בסדר-היום של ועדת הכלכלה.

דן תיכון (הליכוד):
רבותי, רק רגע.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
הצעתי להעביר את הצעתו לוועדת הכלכלה.

היו"ר ד' תיכון:
אני לא שמעתי.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפילו אמרת: לוועדת הכלכלה.

היו"ר ד' תיכון:
רק רגע. את מציעה לוועדת הכלכלה?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
כן.

היו"ר ד' תיכון:
האם יש מישהו שמציע להעבירה לוועדה אחרת?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן, לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. רבותי, מי בעד העברת הנושא לדיון בוועדה, וועדת
הכנסת היא שתחליט לאיזו ועדה? אפשר להצביע. הצבעה
מס' 19.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

4 — הנושא לוועדה

בעד ההצעה שלא לכלול

6 — את הנושא בסדר-היום

1 — נמנעים

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, נגד — שישה, בעד — ארבעה. ההצעה לא עוברת
לליכון בוועדה.

כט. הצעה לסדר-היום בעיות התחבורה הציבורית כגוש-דן

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
החלפתי אותך היום כל כך הרבה פעמים.

היו"ר ד' תיכון:

נו, זכית לכבוד גדול היום.

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, אנחנו מתקדמים. הצעה לסדר-היום מס' 5112
כנושא: בעיות התחבורה הציבורית כגוש-דן. חברת הכנסת
שושנה ארבל-אלמוזלינו, בבקשה.
חבר הכנסת וירשובסקי, אתה רוצה להחליף אותי?

מדרכי יירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בהחלט, זכיתי לכבוד גדול — — —

היו"ר ד' תיכון:
טוב.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, במאזנם של הקואופרטיבים לתחבורה ככלל ושל קואופרטיב "דן" בפרט רשומים זכויות והישגים רבים, ולא רק היסטוריים, זכויות שהתחילו עוד בטרם קום המדינה, כאשר נהגי הקואופרטיבים עמדו בכל מבחני המאורעות, המלחמות ופעולות הטרור והאינתיפאדה ושללם מחיר יקר בדם ובכרוש.

חשיבותה של התחבורה הציבורית בישראל, המושתתת על הקואופרטיבים, היא מעבר ומעל למקובל במדינות המפותחות, היות שהרכבת בישראל איננה מרושתת ואינה מגיעה לרוב היישובים. גם הקו היחיד הפועל, חיפה — תל־אביב, תרומתו בהסעת האזרחים מזערית. עם כל הביקורת המושמעת לפעמים על תקלות שונות, גם על השירותים בקואופרטיב "דן", אסור לנו לשכוח שמחיר הנסיעה באוטובוס בישראל זול הרבה יותר מבאירופה והשירות הוא ברמה גבוהה, כשירות אדיב ויעיל.

אומנם הכרטיס ב"דן" מקבל סובסידיה, וזה צורך מבחינה חברתית, כי היא אומנם ניתנת למצרך, אך כמהות היא ניתנת למצרך. רוב־רובם של הנוסעים הם מעוטי הכנסה, משפחות מרובות ילדים ומי שמתגוררים בפרברי תל־אביב ובסביבותיה ונאלצים לנסוע בתחבורה הציבורית; הם ילדים שנאלצים לנסוע לבתי־הספר באוטובוסים, וגם הושבים הנוסעים למרוז העיר לקניות ולקבלת שירותים שונים.

אחת הסיבות, וייתכן העיקרית, לעלות הגבוהה של שעת נסיעה ב"דן" נעוצה בצפיפות האיומה הקיימת בכבישי גוש־דן וברחובות תל־אביב. מצב זה גורם לנסיעה אטית בשל הפקקים, וכתוצאה מכך מספר הקילומטרים לשעת נסיעה קטן אך כמות הדלק הנצרכת — — —

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת ארבלי־אלמוזלינו, נותרנו את ואני וסגן השר. מה דעתך שאני אאפשר לך להעביר את הדברים שלך לפרוטוקול?

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):
בבקשה. אבל אין לי הרבה.

היו"ר ד' תיכון:

אני קובע את התקנון כרגע. את עומדת על כך שתגמרי את הנאום?

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):
מה שאדוני יחליט.

היו"ר ד' תיכון:
מה שאת רוצה.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

אם אני יכולה להעביר את הדברים שלי לפרוטוקול, בבקשה.

היו"ר ד' תיכון:

אני בעד זה שתעבירי את הדברים שלך לפרוטוקול, כי כאולם נמצאים את ואני וסגן השר.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

זו לא הפעם הראשונה שאנחנו מדברים בפני אולם מליאה ריק.

היו"ר ד' תיכון:

אם את אוהבת את הסגנון הזה, אני לא אמנע זאת ממך. אני רק הצעתי. תסתכלי אל מי את מדברת.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

אני אוהבת לדבר בפני אולם מלא. אבל מה לעשות, שבשעה 20:00 — — —

היו"ר ד' תיכון:

אבל האולם ריק. תמשיכי בבקשה. אני הצעתי הצעת ייעול.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

מה שאתה תחליט אני אקבל. אמרת לך שהחלטה בידך. אם אתה מוכן שדברי יוכנסו לפרוטוקול, בבקשה.

היו"ר ד' תיכון:

זה נוהל שהוא לא כל כך מקובל, אבל אני רוצה לאמץ אותו בתחשב בנסיבות הקיימות. אם את תביעי את מורת רוחך, אני לא יכול להתנגד. אבל באמת, תסתכלי אל מי אנחנו מדברים.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

האם זו הפעם הראשונה שאנחנו מדברים בפני מליאה ריקה?

היו"ר ד' תיכון:

אגיד לך את האמת, לולא היתה הצעת חוק אני הייתי סוגר את ישיבת המליאה.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

לא צריך לסגור ישיבת מליאה. היו דברים מעולם. אתה נוהג כאילו זו הפעם הראשונה שמדברים בפני אולם ריק.

היו"ר ד' תיכון:

תמשיכי לדבר, הנה נכנס עוד חבר כנסת והציל את המצב.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

אנחנו נדבר כאילו האולם מלא.

עד עכשיו כבר הייתי גומרת את הנאום שלי.

היו"ר ד' תיכון:

בסדר, את יכולה להמשיך ונראה מתי תגמרי.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

— — — מצב זה גורם לנסיעה אטית בשל הפקקים, וכתוצאה מכך מספר הקילומטרים לשעת נסיעה הוא קטן, ולעומת זאת כמות הדלק הנצרכת היא גבוהה. אציין את הצטלבות תל־השומר והכניסה לתל־אביב בשעות הבוקר ואחר־הצהריים. זה עיניו דין. עובדה זו מחייבת גישה חיובית מצד הממשלה בקביעת שיעור הסובסידיה הניתנת לקואופרטיב "דן".

בעיות התחבורה בישראל, ובמיוחד בערים הגדולות, ידועות ונראות לעין זה זמן רב. קמו ועדות ציבוריות רבות, תוכננו תוכניות אין־ספור, אך הבעיה בעינה עומדת. פתרון — אין.

במקום פתרונות אנו רואים מגמה הפוכה. הממשלה, אשר עליה מוטלת החובה לעודד שימוש בתחבורה הציבורית, פועלת בצורה המעודדת נטישת התחבורה הציבורית. ביטול

על-פי בדיקות שנעשו במשרדי האוצר והתחבורה נמצא, כי בתחבורה הציבורית טמונים יתרונות כלכליים עצומים, אך יתרונות אלו לא באו לידי ביטוי עקב חוסר תיאום בין משרדי הממשלה ובתוכם, גרירת משא-ומתן שהניב גירעונות של עשרות מיליוני ש"ח, הפרת אמון הבנקים והספקים בקואופרטיב וחסיסה בקרב עובדי הקואופרטיב עקב אי-תשלום משכורות בזמן. במצב זה נאלצו ראשי הקואופרטיב לחתום על הסכם עם הממשלה, שאינו מיטיב עם, אך מאפשר הזרמה מסוימת של אוויר לנשימה. אך גם הסכם זה, שאושר על-ידי שר התחבורה, הוגבל בתקופתו על-ידי שר האוצר.

לא די בכל אלו, אדוני היושב-ראש, ופגעי המלחמה האחרונה הרעו את המצב, כאשר בהוראת המפקח הכללי על התעבורה הופעלו קווים לא-רווחיים, אשר עלותם, המגיעה לכדי 90 מיליון ש"ח, עדיין לא הועברה לחברת "דן".

זהו מצב בלתי נסבל, שחייב לבוא אל קצו מהר ככל האפשר. על הממשלה לפרוע את חובה מייד וללא שהות, ולדאוג לעידוד השימוש בתחבורה הציבורית, לא רק על-ידי גימיקים ומסעי פרסום, אלא גם ובעיקר בחתימת הסכמים המיטיבים עם התחבורה הציבורית והופכים אותה לאטרקטיבית לשימוש.

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת לקיים דיון בנושא במליאה. אני מקווה שנהנית מהדברים ששמעת.

היו"ר ד' תיכון:

אני רוצה לומר לך, שאני תמיד נהנה, אבל אני חולק על כל מה שאמרת, מן המלה הראשונה ועד המלה האחרונה. נרמה לי שאינך מצויה אצל העניין. נשמעות גם דעות כאשר לסל התחבורה שאושר ל"אגד" ול"דן", ולא תמיד צריך לשמוע צד אחד. עכשיו אני מבין מה עשו כאן ראשי קואופרטיב "דן" ביום רביעי שעבר.

תרשי לי לומר לך, שמה שאני שומע הוא שהיו עיוותים קשים בנושא סל התחבורה, אבל אני יושב-ראש עכשיו ולא יכול להגיב. תודה רבה לך.

שושנה ארבל-אלמולוניו (המערכ):
תודה רבה. לכן אולי נברר את הדברים בוועדה.

ל. הצעה לסדר-היום

מדיניות הממשלה כלפי קואופרטיב "דן"

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, אדוני סגן שר התחבורה, חבר הכנסת אפרים גור, מיותר לציין את חשיבותה של התחבורה הציבורית במדינת ישראל כבכל מקום. הצעתי קשורה לקואופרטיב "דן" בעיר הגדולה תל-אביב, שבה דרכי התחבורה סתומות. הציבור צריך תחבורה ציבורית, והאוטובוסים הם מרכיב חשוב במוליך הציבורי.

מיותר גם לומר עד כמה, מבחינה כלכלית, בסיסית והגיונית, העסק הזה רחוק מלהיות רווחי. הפעלת התחבורה הציבורית בישראל ב-20 השנים האחרונות מושתתת על המלצות של ועדות ציבוריות, שקבעו, בין היתר, כי הסובסידיה תחושב לפי תקני הוצאות והכנסות לסל תשומות, וזהו הבסיס לתשלום של כ-400 מיליון ש"ח בשנה הנוכחית.

המיסוי על הרכב והקפאת שער החליפין, הוזלת הדלק לרכב הפרטי במונחים יריאליים של כ-50%, הקצאת נתיבים בלעדיים לתחבורה ציבורית שאינה מלאה וההשקעה בה מוערית — כל אלו אינם מעוררים את האוכלוסייה בישראל להשתמש בתחבורה הציבורית, אלא להיפך, לנטוש אותה, לטובת הרכב הפרטי, וליצור בעיית תחבורה רצינית בעיקר בערים הגדולות. אין בכך כדי למנוע אותן הטבות והפחיתות. אדרבה, גם את אלו יש צורך לעודד, אך הנושא המרכזי חייב להיות עידוד שיכיא לשימוש מסיבי בתחבורה הציבורית, שתהיה עדיפה על פני שימוש ברכב פרטי בתוך תחומי הערים.

על-מנת לסבר את האוזן ולהבין את חומרת הבעיה של הפקקים בערי גוש-דן, אביא נתונים מספר שנמסרו בסיוור של ועדת הכלכלה על-ידי מנכ"ל חברת "נתיבי איילון". מספר כלי הרכב הנכנסים לתל-אביב מדי יום בשעות השיא מגיע עד ל-400,000, כאשר רק 19.5% מהם שייכים לתושבי תל-אביב. העלייה השנתית במספר כלי הרכב היא 5% — 8%. 230,000 כלי רכב נוסעים ביום "נתיבי איילון", כאשר התחזיות בזמן סלילתם לא עלו על 180,000 כלי רכב. התחזיות לשנים הקרובות מצביעות על עלייה ל-250,000 — 280,000 כלי רכב ביום. רמת המינוע בארץ שווה למחצית רמתו באירופה, ולשליש רמתו בארצות-הברית. שיעור המשתמשים בתחבורה הציבורית, "דן" ו"אגד", באזור גוש-דן הוא 45%, כאשר שיעור המשתמשים ברכב הפרטי מגיע ל-55%.

על-פי נתונים אלו יש צורך ויש חובה לעודד, ומייד, את המעבר לתחבורה הציבורית, במיוחד כדי להקל את העומס בכבישים, שלא נצפה בתחזיות.

ממשלת ישראל חתמה באוקטובר 1983 על הסכם להפעלת התחבורה הציבורית לתקופה של כעשר שנים, החל מפברואר 1981 ועד מרס 1991, בהתאם להמלצת הוועדה הציבורית שהוקמה ב-1975, ואף קבעה, בין היתר, כי הסובסידיות יחושבו על-פי תקני הוצאות והכנסות, דבר הנקרא "סל תשומות". כמובן נקבע בהסכם זה, כי הוא יעודכן פעמיים: ב-1985 וב-1987, על-מנת לתת תשובה לגורמים המשפיעים על התחבורה הציבורית. העדכון הראשון נשכח, וכשהגיעה שעתו של העדכון השני רצתה הממשלה לדון בכל ההסכם מחדש, דרישה שגרמה למשא-ומתן שנמשך יותר מחמש שנים, כאשר בתקופה זו חלה הרעה משמעותית בתנאי הפעלת התחבורה הציבורית.

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, הצעה לסדר-היום מס' 5162 של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין. חבר הכנסת ויינשטיין, לאוצר ולמשרד התחבורה יש בוודאי נתונים אחרים.

אגב, חברת הכנסת ארבל-אלמולוניו, כדאי שתזכיר שתקציב הסובסידיות לתחבורה עולה על 750 מיליון שקל.

שושנה ארבל-אלמולוניו (המערכ):

בסדר, So what.

היו"ר ד' תיכון:

So what? 750 מיליון, יש הרבה כאלה בתקציב.

בבקשה, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב סגן שר התחבורה, בבקשה.

סגן שר התחבורה א' גור:

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, הרקע לשתי ההצעות לסדר-היום שבהן אנו דנים עתה הוא המשא-ומתן המתמשך בין הממשלה לבין קואופרטיב "דן" להפעלת שירותי התחבורה הציבורית במטרופולין תל-אביב.

במסגרת המשא-ומתן אנו פועלים כדי להבטיח לנוסעים במטרופולין שירותי תחבורה ציבורית סדירים, אמינים, ובעיקר — במחיר נמוך למשתמש.

מטרת מדיניות משרד התחבורה בתחום התחבורה הציבורית היא השגת היעדים המרכזיים הבאים: א. הבטחת רמת ניידות לאזרחים במחיר נאות; ב. צמצום גורש התנועה והקטנת השפעותיו השליליות; ג. שיפור היעילות הכלכלית והתפקודית של המפעילים.

המדיניות מופעלת בשני תחומים עיקריים: א. עידוד השימוש בתחבורה ציבורית; ב. הקטנת עלות התפעול של המפעילים.

מתן שירותי תחבורה ציבורית סדירים וחולים הוא היבט אחד בלבד בפעולות משרד התחבורה המיועדות להקל את בעיות התנועה והבטיחות בגוש-דן. הן לנוסעים והן למפעילי התחבורה הציבורית. אין פתרון לגורש התנועה במטרופולין תל-אביב אלא בפיתוח מערכות הסעה המונית.

האמצעים העיקריים אשר משרד התחבורה נוקט לעידוד השימוש בתחבורה הציבורית הם: א. הגברת ההשקעות בתשתית לתחבורה ציבורית. במסגרת זאת ניתנה עדיפות לקידום פיתוח נתיבים מיוחדים לתחבורה הציבורית, לפיתוח מסופי נוסעים ופיתוח חניוני חנה-וסע; ב. מאמצי שיווק והנחות — הנחת כרטיסי הנחה וכרטיסי מנוי, חודשי-חופשי, להגדלת האטרקטיביות בשימוש בתחבורה הציבורית.

נוסף על ההנחות הניתנות לקבוצות אוכלוסייה שונות כמו ילדים, נוער, קשישים וחיילים, אנחנו שוקדים עתה על הוזלת התחבורה הציבורית לעולים חדשים. מדובר בעולים שהגיעו לישראל ויגיעו לישראל החל מ-1 ביוני 1991 ומקבלים סל קליטה אשר ירכשו כרטיסי חודשי-חופשי עירוניים. הסידור הזה מקובל לעת עתה בקואופרטיב "אגד", ואני מבקר אותו על כך, ואני מקווה שגם קואופרטיב "דן" יצטרף בקרוב להסדר זה. הסדר זה יקל ללא ספק את מצבם הכספי של העולים, שהוא ממילא כבי רע, לדאבוננו, ויביא לתוצאה המיוחלת של הרגלי נסיעה בתחבורה הציבורית לפחות בקרב ציבור זה, שהוא חלק נכבד מסך כל המשתמשים בתחבורה הציבורית.

להקלת בעיות התנועה במטרופולין דן ברצוני למנות פעולות מספר שנעשו במשך השנה האחרונה בלבד.

הסתיימה סלילת השלב הראשון של "נתיבי איילון" עד לכביש 5, המאפשר לכ-230,000 כלי רכב כיממה לנוע במהירות לאורך תל-אביב ולפנות צירים מקבילים בעיר לתנועה מהירה יותר של אוטובוסים.

נסתיימה הסדרה של נתיב בלעדי לתחבורה ציבורית לכל אורך ציר ז'בוטינסקי מפתח-תקווה ועד תל-אביב בכל כיוון נסיעה. ציר זה הוא העמוס ביותר במדינה בתנועת האוטובוסים.

אגב, חשוב לזכור שבניית נתיב תחבורה ציבורית בלעדי

על בסיס ההמלצות לגבי סל התשומות נחתם באוקטובר 1983 הסכם להפעלת התחבורה הציבורית לתקופה של עשר שנים, ותוקפו של ההסכם הזה פג בחודש מרס 1991, לפני חודשים ספורים, ולא חודש.

אם היחסים בין הממשלה לבין קואופרטיב "דן", מקבל הסובסידיה, צריכים להיות מושחתים על חוזה, על הסכם — אזי צריך להיות הסכם, בהסכם הזה צריך לכלול את הפשרה בין ראייתו של הממשלה לבין ראייתו של קואופרטיב "דן".

במקרה זה אנחנו מדברים על חברה פרטית, "דן" הוא קואופרטיב אבל הוא חברה פרטית. ללא הסכם מתמשכים התשלומים, נוצרות ריביות והצמדות, העדר תשלום לספקים, העדר תחשיב נכון, תחשיב לא-נכון של המחירים, שיבוש חשבוני וכו'.

לכן, אם הסובסידיה הזאת קיימת ואם משלם המסים נותן מאמצעיו לקואופרטיב, לחברה פרטית במקרה זה, היחסים הללו צריכים להיות מוסדרים בחוזה.

לכן קריאתי, מאחר שאלה היחסים, על הממשלה ועל קואופרטיב "דן" להגיע להסכם, להגיע לחוזה שיהיה נתון לביקורת, שיהיה ברור לעין השמש. זוהי הצעתי לסדר-היום, ומטרה להחיש את ההסדר הזה. כדי שלא נחיה בערפל ולא נגיע בעוד שנתיים-שלוש שנים למצב שניקרא כולנו לסדר ככנסת או בוועדת הכספים; משהו יבוא ויאמר שהצטברו חובות של מאות מיליונים, והריבית היא כזאת — כמו שהיה בהסדר הקיבוצים וכמו שהיה בהסדר המושבים. אם אנחנו משלמים לפי הסכם, זוהי תביעת, אדוני היושב-ראש.

אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר ד' תיכון:

תרשה לי לומר לך, חבר הכנסת ויינשטיין, אני מצוי אצל העניין. אני יכול לומר לך בוודאות: סל חדש יביא לתשלום של פחות כסף כסובסידיה. הבעיה היא, ששליש מן הנוסעים פשוט לא נוסעים עוד, ויש בעיה של עובדים שכירים בקואופרטיב "דן".

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
צריך לעודד את התחבורה הציבורית.

היו"ר ד' תיכון:

פשוט לא נוסעים עוד, ולכן כל סל חדש יוריד את הסובסידיה לקואופרטיב. האמיני לי, אני יודע על מה אני מדבר.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

מה טוב יותר — תחבורה ציבורית או תחבורה פרטית?

היו"ר ד' תיכון:

אילו היית עולה לכאן ומדברת על מצב השכירים בחברת "דן", שצריך להשוות את מצבם למצב השכירים ב"אגד" — אני מבין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני לא בא כאן לומר מה אנחנו צריכים לתת ל"דן", באיזו צורה ואיזה סכום. תביעתי היא להסדר. ואם סגן השר יציע להעביר את הנושא לוועדה, ואני חושב שזה המקום לדון בכך — אני בהחלט אתמוך בכך. הדבר הזה צריך להיות ברור, מדובר במאות מיליונים מכספי משלם המסים. הדבר צריך להיות מוסדר בצורה אחרת, אם זה סל תשומות ואם צורה אחרת — נברר בוועדה.

נוסף על כל האמור, הכין משרד התחבורה תוכניות לפיתוח תשתיות, במסגרת הדיונים בממשלה להקדמת פרויקטים. אם יימצאו מקורות מימון לתוכניות אלה, למשרד התחבורה יש תוכניות זמינות לביצוע מיידי.

משרד התחבורה, אדוני היושב-ראש, רואה במפעילי התחבורה הציבורית שותפים חיוניים בקיום ובהפעלה של מערכת תחבורה ציבורית תקינה, והם שותפים מלאים בגיבוש מדיניות זו ובקידומה.

עם זאת אין ברצוני, ואסור לטשטש את ניגודי האינטרסים בין הממשלה כנציגת המשתמשים ובין המפעילים. משרד התחבורה ימשיך במאמציו למניעת עליית הוצאות כלתי סבירות, אשר תגורמנה לעליית תעריפים או לסכסוד רב מכספי משלם המסים. על רקע זה אנו מקיימים את המשא-ומתן עם קואופרטיב "דן".

החל ב-1 באפריל 1991 פג תוקפו של הסכם ההתקשרות, שהיה תקף עשר שנים, בין הממשלה ובין קואופרטיב "דן". בעקבות משא-ומתן ארוך ומייגע, שנמשך כארבע שנים, נעשה ניסיון להגיע להסכם מחודש ארוך-טווח עם הקואופרטיב, אשר היקף פעילותו הוא כ-400 מיליון שקל בשנה.

מטבע הדברים, אנו נדרשים לזהירות רבה כאשר אנחנו מנהלים משא-ומתן, ומשרד התחבורה פועל ויפעל במרץ להסדיר את מערכת ההתקשרות עם הקואופרטיב על בסיס חוזי.

המשרד רואה את ההסכמה שאליה הגיעו הצדדים בסוף שנת 1990 כבסיס להסדר ביניים עד להסכמה על אופן התקשרות חלופי.

עם זאת, אין בכוונתנו להביא לפגיעה בתזרים המזומנים של הקואופרטיב. לכן, אף שהחזויה הקודם עם חברת "דן" הסתיים בסוף מרס 1991, ממשיכה הממשלה להעביר מקדמות לחברה על בסיס עקרונות שסוכמו במשותף.

הקואופרטיב נמנע מלהעביר נתונים תפעוליים וכספיים מעודכנים, שיאפשרו לבחון את מצבו הכספי בזמן נתון, בזמן אמיתי.

אני מקווה שהמשא-ומתן המורכב יסתיים בתוך זמן קצר, וכך אף הנחה שר התחבורה את נציגי משרד התחבורה הנוטלים חלק בדיונים אלה.

אדוני היושב-ראש, אני מצטרף להצעה של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו להעביר את ההצעה הזאת לוועדת הכלכלה של הכנסת.

היו"ר ד' תיכון:

היא לא הציעה להעביר לוועדת הכלכלה, היא הציעה לקיים דיון במליאה.

סגן שר התחבורה א' גור:
אני מציע להעביר זאת לוועדה.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, את מסכימה כמובן.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
בהחלט.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת ויינשטיין?

הוא עניין סבוך ומורכב ומושפע מתנאי השטח ומאילוץ תשתית, ובעיקר הוא מושפע מתיאום בין עיריות ורשויות שונות החוצות את הנתיבים של התחבורה הציבורית. בקשר לזה אני רוצה להביע את תקוותי, שמשטרת ישראל תאכוף את החוק בתחום זה ותאסור על עברייני תנועה להיכנס לנתיבים של התחבורה הציבורית, וכך תהיה הזרימה של התנועה מהירה הרבה יותר.

נוסף על כך נפתחו קווי תחבורה ציבורית מהירים וחולים ממסוף ארלוזורוב בתל-אביב לירושלים, לחיפה, לבאר-שבע ולאשדוד. קווים אלה משמשים מספר רב של נוסעים, מקלים את עומס התנועה בתחנה המרכזית בתל-אביב ומאפשרים לנוסעים המעוניינים להגיע לצפון העיר לנוע מהר יותר ובזול יותר.

הופעלו כרטיסי מגוי אזוריים ומרחביים חדשים הן כ"אגד" והן כ"דן". כ"אגד" הופעלו כרטיסים מרחביים חדשים במרחב השרון, ושישה כרטיסים אזוריים באזור תל-אביב. בחברת "דן" הופעלו לראשונה שבעה סוגי כרטיסים אזוריים, בכלל זה כרטיס מרחבי המאפשר נסיעה בכל קווי "דן" במטרופולין. כרטיסי מגוי אלה מוזילים את עלות הנסיעה למשתמשים תכופים ומקצרים את משך הנסיעה באוטובוס.

הוכנסו לשימוש אוטובוסים חדשים, מפרקים ודו-קומתיים, כולם ממוזגים.

השירות לציבור שופר מאוד גם על-ידי הפעלת מרכז מידע.

הורחבו מגרשי חניה-וסע, באזור רדינג וארלוזורוב, כדי לאפשר לבעלי רכב פרטי נידודת גבוהה תוך שימוש בתחבורה ציבורית.

נמשכת במרץ הקמת התחנה המרכזית החדשה בתל אביב, על-פי המלצות ועדה מקצועית שמנה שר התחבורה משה קצב.

מחירי הנסיעה באוטובוסים לא הועלו במשך תקופה ארוכה, כמטרה להמריץ ולעודד את הציבור להעדיף שימוש בתחבורה ציבורית על פני רכבם הפרטי. יצוין שמאז ינואר 1990 ועד היום עלו המחירים פעם אחת בלבד.

לדאבוני, יירדת מחירי הדלק באורח ריאלי בשנים האחרונות פוגמת ביצירת הפער הדרוש בנושא כדאיות השימוש ברכב פרטי מול כדאיות השימוש בתחבורה הציבורית.

מגוון הפעולות הנ"ל מקל את הפעלת התחבורה הציבורית, מגדיל את הכנסות הקואופרטיבים לתחבורה ציבורית ונותן להם עדיפות ביחס לשימוש ברכב הפרטי.

בד בבד, אנו מקדמים את עבודות ההקמה של הרכבת הפרברית למטרופולין תל-אביב. בשנתיים הקרובות נשקיע כ-800 מיליון שקל בפיתוח תשתית הרכבת, שתתרום אף היא באופן משמעותי להקלת העומס ותשתלב במלואה במערכת התחבורה הציבורית הקיימת.

היו"ר ד' תיכון:
זה יחסל את קואופרטיב "דן".

סגן שר התחבורה א' גור:
להיפך, יש שילוב יוצא מן הכלל בין רכבת פרכים, שבעיקר תנוע בכיוונים עורקיים, לבין קואופרטיבים שישעו אל התחנות של הרכבת ומן התחנות של הרכבת אל תוך הערים של המטרופולין.

חוברת ל"ב, ישיבה ש"ה, כ"ג בסיוון התשנ"א (5 ביוני 1991)
— הצעה לסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 23) (תיקון) —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
כן.

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה, מס' 20. מי בעד העברת הנושא לדיון בוועדת הכלכלה? נא להצביע.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את
הנושאים לוועדה

— 3

היו"ר ד' תיכון:

כעד — 3, נגר — 1. הנושא עובר לדיון בוועדת הכלכלה.

לא. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 23) (תיקון), התשנ"א — 1991 * (קריאה ראשונה)

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אנחנו מגיעים לנושא האחרון: הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 23) (תיקון), התשנ"א — 1991. יציג את החוק סגן שר התחבורה. שלוש דקות.

סגן שר התחבורה א' גור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום 26 באוגוסט 1990 נכנס לתוקף החוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 23). התש"ן — 1990. שנתפרסם בספר החוקים 1324, עמ' 175. ביום ד' באב התש"ן, 26 ביולי 1990. חוק זה קבע, כהוראת שעה לשנה אחת, הגדלת הפיקוח על נהג חדש לשנתיים, במקום לשנה אחת, וכן איסור על נהג שטרם מלאו לו 18 שנים לנהוג ברכב בשעות 01:00 עד 05:00.

חוק זה נועד לקבוע תקופת ניסיון של שנה אחת לבדיקת השפעתו על הקטנת מספר תאונות הדרכים שבהן מעורבים נהגים חדשים וצעירים. נתברר לנו, כי לא די בשנת ניסיון אחת, וכי יש צורך בתקופת ניסיון של שנה נוספת.

תוקפו של החוק יפוג ביום 25 באוגוסט 1991, והנני מבקש להאריך תוקף החוק עד ליום 25 באוגוסט 1992.

על כן, אבקש לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לוועדת הכלכלה של הכנסת להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. נותרה דוברת אחת, חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו. שלוש דקות.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני לא אדבר שלוש דקות, אולי דקה אחת. אני רוצה לברך את השר על התיקון אשר בא להאריך את תוקפו של החוק הזה. אנחנו הרגשנו במשך השנה הזאת את התוצאות של הפעלתו של חוק זה. לא קראנו עוד על תאונות קטלניות אשר קרו בלילות שבת, שבהן היו מעורבים צעירים, והצעת החוק היתה חשובה וחיונית. אבל מאחר שמשרד

נגד — 1
נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו וא' ויינשטיין לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

כעד — 3, נגר — 1. הנושא עובר לדיון בוועדת הכלכלה.

התחבורה עושה מחקר כדי להגיע למסקנות סופיות, ושנה אחת לא מספיקה לו והוא באמצע העבודה, אנחנו בהחלט צריכים לאפשר לו להשלים את המחקר הזה ולתת לו אפשרות עוד לשנה.

אני מברכת על התיקון ומצטרפת להצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, הדיון תם ואנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכלכלה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית? נא להצביע, הצבעה מס' 21.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה

נגד — 5

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 23) (תיקון), התשנ"א — 1991, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

כעד — 5, נגר — אין. החוק עובר לליכון בוועדת הכלכלה.

רבותי, תודה רבה לכם ולעובדי הכנסת שנאלצו להישאר עמנו עד שעות הערב המאוחרות. הישיבה כמובן תמה והיא נעולה. הישיבה הבאה — ביום שני, בשבוע הבא, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2058).

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ש"ג — ש"ה

- א. שאלות בעל-פה.
- ב. שאלות ותשובות.
- ג. הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 31), התשנ"א — 1991 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ד. סקירת שר הכלכלה והתכנון על פעולות משרדו.
- ה. הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 7), התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- ו. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 76), התשנ"א — 1991 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. סקירת השר לענייני דתות על פעולות משרדו.
- ח. הצעת חוק-קיסוד: הממשלה (תיקון מס' 7) (קריאה ראשונה).
- ט. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 37), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- י. הצעות לסדר-היום.
- יא. יום האשה הבין-לאומי ומעמדה של האשה בישראל — הצעות חברי הכנסת נ' ארד, ש' דורון, י' צבן, ת' גורנסקי, א' רובינשטיין ורן כהן.
- יב. תביעה ציבורית לשינוי שיטת הממשל בישראל — הצעת חבר הכנסת ח' מירום.
- יג. האם הצליחה ממשלת שמיר? — הצעת חבר הכנסת מ' ברזיהר.
- יד. הפגישה בין ראש הממשלה לנשיא בוש — הצעת חבר הכנסת מ' ברזיהר.
- טו. הרלפות המשטרה — הצעת חבר הכנסת מ' ברזיהר.
- טז. הצעת חוק לתיקון פקודת רופאי השיניים [נוסח חדש] (מס' 2), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחות, התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- יח. הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 16), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- יט. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 4), התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- כ. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 8), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- כא. הצעת חוק הטיס (עבירות ושיפוט) (תיקון מס' 2), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 9), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה).
- כג. הצעת חוק-קיסוד: הכנסת (תיקון מס' 25) (קריאה ראשונה).
- כד. מצוקתן של הרשויות המקומיות — הצעות חברי הכנסת מ' נפאע, ע' פרץ ומ' וירשובסקי.
- כה. מצבן הכספי של עיריית דימונה וערי פיתוח אחרות בזמן קליטת העלייה ואבטלה גואה — הצעות חברי הכנסת ר' ריבלין ומ' גולדמן.
- כו. מצוקת האבטלה בטבריה ובאזורים אחרים — הצעת חבר הכנסת ש' שטריח.
- כז. הצעת חוק אזור סחר חופשי באילת (פטורים והנחות ממסים) (תיקון), התשנ"א — 1990 (קריאה ראשונה).
- כח. הצעת חוק-קיסוד: הכנסת (תיקון מס' 23) (קריאה ראשונה).
- כט. הצעת חוק רשות שדות התעופה (תיקון מס' 4), התש"ן — 1990 (קריאה ראשונה).
- ל. הצעת חוק השוואת זכויות הצבעה בתאגידים בנקאיים (הוראת שעה), התש"ן — 1990 (קריאה ראשונה).
- לא. הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (תיקון מס' 9), התש"ן — 1990 (קריאה ראשונה).
- לב. הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 4), התש"ן — 1990 (קריאה ראשונה).
- לג. התקפות יהודים על ערבים ועל נבכרי ציבור — הצעות חברי הכנסת ד' צוקר, א' פורז, י' שגיא, ע' פרץ, י' ביבי וע' דראושה.
- לד. החלטת מועצת המנהלים של חברת החשמל למקם תחנת כוח בצפון — הצעת חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו.
- לה. הסכנות מההיערכות החדשה בעולם הערבי — הצעת חבר הכנסת מ' שחל.
- לו. הקמת ועדת חקירה לבדיקת בעיית העדר קורת גג לזוגות צעירים, למפונים משכונות עוני ולעולים חדשים — הצעת חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו.
- לז. פיטורי עובדים ב"תדיראן" — הצעות חברי הכנסת רן כהן, י' צבן, י' פרח וה' מחאמיד.
- לח. החלטות הממשלה בתחום הכלכלי והיערכות כלכלית מקיפה לקליטת העלייה — הצעת חבר הכנסת א' שוחט.
- לט. התוכנית הכלכלית — הצעת חבר הכנסת ח' אורון.
- מ. חשבון נפש לאומי — הצעת חבר הכנסת מ' שחל.
- מא. כשאין הנהגה יש היסטריה — הצעת חבר הכנסת ע' ברעם.
- מב. מערכת שירות המבחן לנוער במצוקה — הצעת חברת הכנסת ע' סולודר.
- מג. קריאה למדינות העולם לעגן כחוק מגינת הפצת דעות המכחישות את השואה — הצעת חבר הכנסת א' ורדיגר.
- מד. התגברות האנטישמיות בעולם — הצעת חבר הכנסת ש' הלפרט.
- מה. 500,000 עולים בשנת 1991 — הצעת חבר הכנסת מ' קליינר.

- מו. היערכות לתהליך המדיני לאחר המשבר במפרץ —
הצעת חבר הכנסת י' ביילין.
- מז. הבטחת הכלים הדרושים לחיזוקה של ירושלים — הצעת חבר הכנסת א' ויינשטיין.
- מח. חיזוק ירושלים מבחינה ביטחונית, כלכלית וחברתית — הצעת חבר הכנסת ע' זיסמן.
- מט. ראייה אחרת בסכסוך הישראלי-ערבי — הצעת חבר הכנסת ע' דראושה.
- נ. עת לתושייה בטרם פורענות (על מצב התעסוקה לעולים המחמיר והולך) — הצעת חבר הכנסת א' אליאב.
- נא. ההתקפה הציבורית על ההתיישבות והחקלאות בעשור האחרון הינה אחת הסיבות לנדידה הקלה של התל-אביבים בלילות — הצעת חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז.
- נב. היערכות המשק והחברה לשעת-חירום — הצעת חבר הכנסת י' קיסר.
- נג. הצהרות בדבר עתיד רמת-הגולן — הצעת חבר הכנסת מ' גולדמן.
- נד. החובה לעמוד על משמר ריבונותנו בגולן — הצעת חבר הכנסת ח' פורת.
- נה. המשא-ומתן לשלום עם סוריה ועתיד הגולן — הצעת חבר הכנסת ג' שפט.
- נו. שיקום ענף התיירות — הצעת חבר הכנסת ע' עלי.
- נז. ציון יום הולדתו של היטלר על-ידי נוער במערב ובמזרח גרמניה — הצעת חבר הכנסת יצ' לוי.
- נח. התנהגות אורחים בעת צפירות כימי הזיכרון — הצעות חברי הכנסת רן כהן, א' פורז, ש' דיין, א' ויינשטיין, ע' פרץ ומ"ז פלדמן.
- נט. מאה שנה לאחר במאי — הצעת חברת הכנסת ש' אלוני.
- ס. שבוע הילד החרגי — הצעת חבר הכנסת יצ' לוי.
- סא. היערכות כלכלית חדשה — צורך חיוני — הצעת חבר הכנסת ג' יעקבי.
- סב. התקפה על ישראלים בכרמן (גרמניה) — הצעת חבר הכנסת ב' בן-אליעזר.
- סג. משלחת חברי הכנסת מהשמאל לנסיעת הסברה בארצות-הברית — הצעות חברי הכנסת ג' שפט, א' שוחט, ח' אורון, צ' ביטון, ר' ריבלין, ת' גוז'נסקי ויצ' לוי.
- סד. שטחים תמורת שלום — יצחק שמיר ומשה ארנס לעומת מנחם בגין — הצעת חבר הכנסת מ' חריש.
- סה. דברי השר שרון בנושא מדינה ירדנית-פלשתינית — הצעת חבר הכנסת ח' רמון.
- סו. הצורך בהחשת העלייה נוכח מגמות כממשל הסובייטי והגירת יהודים מרוסיה לגרמניה — הצעת חבר הכנסת ע' ברעם.
- סז. מעמדם של הדרוזים בישראל — הצעת חבר הכנסת מ' גולדמן.
- סח. פעולות משרד הקליטה והממשלה וירידת עולים מישראל — הצעת חבר הכנסת א' כ"ץ-עוז.
- סט. הודעת שר האוצר בעניין הקליטה הישירה — הצעות חברי הכנסת ש' עמור, י' צבן, א' שוחט ויצ' לוי.
- ע. הפגנה באריאל נגד פתיחת בית ההסתדרות במקום — הצעת חבר הכנסת ח' קופמן.
- עא. ביקור פעילי תנועת מולדת בראשות השר זאבי עכו העתיקה — הצעות חברי הכנסת נ' מסאלחה, מ' נפאע וח' פארס.
- עב. הודעת סגן שר העבודה והרווחה מנחם פרוש על סגירת עסקים בשבת והפעלת פקחים דרוזים — הצעות חברי הכנסת א' בורג, י' שריד, ש' דורון, ח' אורון, צ' ביטון, ת' גוז'נסקי ויצ' לוי.
- עג. ערעור חבר הכנסת א' פורז על צו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 19), התשנ"א-1991.
- עד. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (תיקון מס' 23), התשנ"א-1991 (קריאה ראשונה).
- עה. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לישיבה ש"ה

- 514—516. דוח "כצלם" — הצעות חברי הכנסת ח' מירום, ר' ריבלין וד' צוקר.
517. פיטורי עובדים בתעשיות ביטחוניות — הצעת חברת הכנסת א' נמיר.
518. תלמידים ערבים לא הורשו לבוא למטווח הגדנ"ע — הצעת חבר הכנסת רע' כהן.
- 519—523. הפיכת לבנון למדינת חסות על-ידי סוריה — הצעות חברי הכנסת י' צידון, מ' גולדמן, ח' פורת, י' גולדברג וא' העצני.
524. רצח ערבים בידי ערבים — הצעת חבר הכנסת א' רובינשטיין.
525. הפקרת ערבים בעלי-בריתנו ביהודה ובשומרון — הצעת חבר הכנסת ע' לנדאו.
- 526—527. "גלי צה"ל" — הצעות חברי הכנסת מ' בריזהר וח' קופמן.
- 528—530. חיל החינוך בצבא-הגנה לישראל — הצעות חברי הכנסת נ' אוד, יצ' לוי וי' פרח.
531. זימון הוועדה למינוי קאדים לבתי-הדין השרעיים — הצעת חבר הכנסת מ' מיעארי.
532. גילוי לאומנות בלוד ופיטורי מורים בדהט — הצעת חבר הכנסת ע' פרץ.
- 533—534. החלטת מועצת הביטחון בעניין גירוש ארבעת הפלשתינים — הצעות חברי הכנסת ת' גוז'נסקי ומ' שחל.
- 535—536. אינדוקטרינציה דתית במשרד החינוך — הצעות חברי הכנסת ג' גל וח' אורון.

- 541—545. גירעון בתקציב משרד הבינוי והשיכון —
הצעות חברי הכנסת ח' אורון, מ' גולדמן, מ' וירשובסקי,
א' ויינשטיין וא' גמליאל.
546. בעיות התחבורה הציבורית בגוש-דן — הצעת חברת
הכנסת ש' ארבל-אלמולני.
547. מדיניות הממשלה כלפי קואופרטיב "דן" — הצעת חבר
הכנסת א' ויינשטיין.
537. מצב האסירים הביטחוניים בשירות כתי-הסוהר —
הצעת חבר הכנסת ע' דראושה.
- 538—539. ניסיונות פיגוע בצפון-ירושלים — הצעות
חברי הכנסת מ"ז פלדמן וש' דיין.
540. שירותי כתי-מלון בטבריה לעולי "מכצע שלמה" —
הצעת חבר הכנסת ע' זיסמן.

ג. הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 31), התשנ"א — 1991

מיום שהוצעה: לא החליטה הוועדה בתוך אותו
מועד. רשאי המציע להגיש את התוכנית לוועדה
המחוזית.

(ג) הרואה עצמו נפגע על-ידי דחיית תוכנית לשימור
על-ידי מעוניינים או על-ידי הכנסת שינויים בה
רשאי לערור לפני הוועדה המחוזית בתוך שלושים
ימים מיום שהודעה לו הדחייה.

4. הוראות בשלב הביניים

הוגשה לוועדה מקומית תוכנית לשימור או החליטה
הוועדה כי תוכן תוכנית כזו, רשאית הוועדה לקבוע
הוראות בדבר איסורים והגבלות על פעולות, באתר
הכלול או שייכלל בתוכנית, העשויות לפגוע במטרת
השימור, כל עוד נמצאת התוכנית בדיון במוסדות התכנון
(להלן — אתר שיועד לשימור); הוראות סעיפים 77, 78
ו-79 לעניין פרסום הודעה על החלטה להכין תוכנית
לשימור, איסורים והגבלות בתקופת ההכנה ופטור
מתשלומי חובה, יחולו, בשינויים המחויבים, על החלטה
לפי סעיף זה, ואולם האיסורים וההגבלות לא יוטלו
למשך תקופת זמן העולה על שנה ממועד פרסום
ההודעה; הוועדה המקומית, באישור הוועדה המחוזית,
רשאית להאריך את התקופה האמורה לתקופה נוספת
שלא תעלה על שנה.

לעניין זה "תקופת הכנה" — מיום פרסום הודעה על
החלטה להכין תוכנית לשימור עד הפקדתה או עד
פקיעתם של האיסורים וההגבלות לפי סעיף זה.

5. הודעה

החליטה ועדה מחוזית להפקיד תוכנית לשימור, תמסור
על כך הודעה לבעלים ולמחזיקים בנכס הנמצא בתחום
התוכנית; הודעה כאמור תימסר או תישלח בדואר רשום
לפי מענם הידוע של הבעלים והמחזיקים.

6. שינויים צל-פי תוכנית

בתוכנית לשימור מותר לקבוע הוראות בדבר השימושים
המותרים באתר, לרבות תוספות בנייה שניתן להוסיף לו,
וכן לקבוע כללים בדבר היחס בין הוראות אלה לבין
הוראות התוכניות החלות על האתר.

7. שינוי או שימוש באתר שנועד לשימור

(א) בעל או מחזיק של אתר שיועד לשימור, הרוצה
לעשות שינוי או שימוש באתר רשאי לעשות כן רק
בהתאם להוראות התוכנית לשימור.

1. הוספת סימן 1

אחרי סעיף 76 לחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה — 1965¹
(להלן החוק העיקרי), יבוא:

"סימן 1': תוכנית לשימור אתרים

76א. תוכנית לשימור אתרים

על תוכנית לשימור אתרים יחולו הוראות התוספת
הרביעית."

2. תיקון התוספת השלישית

בתוספת השלישית, בסעיף 13, בסופו, יבוא "ולרבות
הוצאות שימור אתר או הפקעתו לפי התוספת הרביעית".

3. הוספת התוספת הרביעית

אחרי התוספת השלישית לחוק העיקרי יבוא:

"תוספת רביעית (סעיף 76א)

1. הגדרות

בתוספת זו, "אתר" — בניין או קבוצת בניינים או חלק
מהם, לרבות סביבתם הקרובה, שלדעת מוסד תכנון הם
בעלי חשיבות היסטורית, לאומית, אדריכלית או
ארכיאולוגית.

2. תוכנית לשימור

- (א) דין תוכנית לשימור אתרים, כדין תוכנית מתאר
מקומית (להלן — תוכנית לשימור).
- (ב) תוכנית לשימור יכול שתוכן על-ידי הוועדה
המקומית ויכול שתוכן על-ידי מעוניינים בכפוף
לסעיף 3.

3. תוכנית לשימור שהוצעה על-ידי מעוניינים

- (א) ועדה מקומית רשאית לקבל, בשינויים או ללא
שינויים, תוכנית לשימור שהציע לה בעל קרקע או
רשות מקומית שבחומה מצוי אתר, או כל גוף
ששר הפנים אישר לכך בדרך כלל או באופן מיוחד
(בסעיף זה — תוכנית לשימור על-ידי מעוניינים).
- (ב) הוועדה המקומית תחליט בדבר קבלת תוכנית
לשימור על-ידי מעוניינים בתוך שישה חודשים

¹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 307; התשכ"ז, עמ' 10; התשכ"ט, עמ' 172 ועמ' 223; התשל"ג, עמ' 228; התשל"ו, עמ' 233, עמ' 253 ועמ' 253; התשל"ח, עמ' 15, עמ' 180; התשל"ט, עמ' 14; התש"ס, עמ' 42; התשמ"א, עמ' 14, עמ' 46 ועמ' 108, עמ' 109, עמ' 111, עמ' 166 ועמ' 184; התשמ"ב, עמ' 229; התשמ"ג, עמ' 25; התשמ"ד, עמ' 146; התשמ"ו, עמ' 129, עמ' 130, עמ' 150; התשמ"ח, עמ' 20, עמ' 144; התשמ"ט, עמ' 7 ועמ' 56; התש"ן, עמ' 123 ועמ' 168.

11. הזמנת משתתפים
לכל דיון בוועדה לשימור אתרים יוזמנו מהנדס הרשות המקומית ומתכנן המחוז שבתחומו פועלת הוועדה או נציגיהם.
12. רשימת אתרים לשימור
(א) ועדה לשימור אתרים, תכין, בתוך תקופה של שנתיים מיום הקמתה, רשימה של אתרים הנמצאים בתחומה, שלדעתה ראוי לשמרם (להלן — רשימת אתרים).
(ב) ברשימת אתרים יפורטו הטעמים לכך שהאתר ראוי לשימור, באיזו מידה ניתן לפתח את האתר, פרטי הבעלים של האתר ובעלי זכויות אחרים בו, ופרטים אחרים ככל שתמצא הוועדה לשימור אתרים לנכון.
(ג) רשימת האתרים תשמש את הוועדה לשימור אתרים ואת מוסדות התכנון.
(ד) הוועדה לשימור אתרים רשאית בכל עת לשנות את רשימת האתרים.
(ה) הוראות סימן ו' בפרק ב' לחוק יחולו על הוועדה לשימור אתרים כאילו היה מוסד תכנון, בשנייה המחויבים.
13. תפקידי ועדה לשימור
נוסף על תפקידיה וסמכויותיה לפי סעיפים 12, 14 ו-15, תייעץ הוועדה לשימור אתרים למועצת הרשות המקומית ולוועדה המקומית שמרחב תכנונה כולל את תחום הרשות המקומית, בכל עניין הנוגע לשימורם של אתרים, וכן רשאית היא לייעץ לוועדה המחוזית, אם נתבקשה על-ידיה לעשות כן.
14. עבודות אחזקה
(א) סברה הוועדה לשימור אתרים, על-פי חוות דעתו של מהנדס הרשות המקומית, כי לאתר המיועד לשימור נשקפת סכנה ממשית של הרס, או ששימורו של האתר ייפגם בצורה העלולה לפגוע במטרת השימור, רשאית הוועדה לשימור אתרים באמצעות מהנדס הרשות המקומית, לדרוש מן הבעלים לבצע עבודות אחזקה באתר בתוך תקופה שתקבע; נשקפה לאתר המיועד סכנה ממשית של הרס ולא ביצע הבעלים את העבודות, רשאית הרשות המקומית לבצע את העבודות החיוניות למניעת הריסתו של האתר, והבעלים יחויבו בהחזר ההוצאות האמורות, אם לא החליטה הרשות המקומית לשאת בהוצאות אלה, כולן או חלקן.
(ב) היה אתר כאמור בסעיף קטן (א) נכס המוחזק בידי דייר מוגן לפי חוק הגנת הדייר, התשל"ב — 1972² (להלן — דייר מוגן), רשאית הוועדה לשימור באמצעות מהנדס הרשות המקומית, לדרוש מן הדייר המוגן לבצע עבודות אחזקה באתר בתוך תקופה שתקבע, ועל העבודות האמורות יחולו, בשנייה המחויבים, הוראות סעיף 70 לחוק האמור.
- (ב) בסעיף זה, "שינוי" — כל פעולה הטעונה היתר לפי סעיף 145 לחוק, לרבות "שינוי פנימי" — אם נקבע כך במפורש בתוכנית לשימור.
8. העדר מקור כספי למימון לפיצויים
(א) נתבעה ועדה מקומית לשלם פיצויים עבור נכס הכלול בתוכנית לשימור לפי סעיפים 197 ו-198, והוועדה המקומית ראתה כי אין לה מקור כספי למימון תביעה כאמור, רשאית הוועדה המקומית ביוזמתה או לבקשת הרשות המקומית שבתחומה מצוי הנכס, בכל שלב משלבי בירור התביעה, וגם לאחר פסק-דין סופי בה, לזווג תוכנית לשינוי או לביטול התוכנית לשימור.
(ב) לא שולמו פיצויים כאמור בסעיף קטן (א), והוחזר הנכס לייעוד שנקבע לו בתוכנית שקדמה לתוכנית לשימור, לא תחול חובת תשלום היטל השבחה עקב השינוי או הביטול של התוכנית לשימור, על מי שהיה בעל זכות בנכס בעת אישור התוכנית לשימור ובעת ביטולה או שינויה של התוכנית לשימור.
9. פטור ממסים
(א) נפגעו מקרקעין שבתחום תוכנית לשימור כאמור בסעיף 197, ולפי הוראות סעיף 200 לא שולמו לנפגע פיצויים, יחולו על מקרקעין אלה הוראות סעיף 5 לפקודת מסי העירייה ומסי הממשלה (פטורים), 1938² (להלן — הפקודה), בכפוף לאמור בסעיפים קטנים (ב) ו-(ג); זכאי לפטור לפי הפקודה הוא מי שנפגע כאמור וכל עוד הוא נפגע.
(ב) היה הנכס מהווה מקור הכנסה עקב שימוש מסחרי בו, רשאי מי ששר הפנים הסמיכו לכך, לקבוע, בהתחשב במידת הפגיעה בנכס ובמקור ההכנסה, את שיעור הפטור ואת משך תחולתו.
(ג) מי ששר הפנים הסמיכו לכך רשאי, לבקשת הרשות המקומית הנוגעת בדבר, להפחית את שיעור הפטור בהתחשב במידת הפגיעה בנכס ובמשך תקופת הפטור.
10. ועדה לשימור
כל רשות מקומית תקים ועדה לשימור אתרים, וזה הרכבה:
(1) ברשות מקומית שהיא ועדה מקומית, לפי סעיף 18 לחוק — ראש הרשות או יושב-ראש ועדת המשנה לתכנון ולבנייה, וברשות מקומית הנמצאת במרחב תכנון לפי סעיף 19 לחוק — ראש הרשות המקומית או אחד מסגניו, והוא יהיה היושב-ראש;
(2) שלושה חברים של מועצת הרשות שתבחר הרשות;
(3) עובד הרשות הבקי בענייני תכנון ובנייה שמינה ראש הרשות;
(4) מי שמצוי בנושא שימור מבנים ואתרי תחשיבות, אשר ייקבע בידי מועצת הרשות, והוא יהיה בעל דעה מיעצת.

² ע"ר תוס' 1, 1938, עמ' 22.³ ס"ח התשל"ב, עמ' 176.

כאמור, ובלבד שמחיר המכירה או החכירה לא יפחת ממחיר שקבע השמאי הממשלתי הראשי או מי שהוא הסמך לכך;

(3) מכירה או חכירה לפי סעיף זה טעונה אישור שר הפנים או מי שהוא הסמך לכך.

(ה) לא נקבעו הוראות מיוחדות בתוספת זו, תבוצע ההפקעה על-פי פקודת הקרקעות (רכישה לצורכי ציבור), 1943⁴, כאילו הורשתה הרשות המקומית שבתחומה מצוי האתר, בהודעה ברשומות, להשתמש בסמכויות ולמלא את התפקידים של הממשלה או של היועץ המשפטי לממשלה לפי הפקודה האמורה, לענין המקרקעין העומדים להפקעה.

16. ערר

(א) הרואה עצמו נפגע על-ידי החלטות שנתקבלו לפי סעיפים 9, 14 או 15 (א) רשאי לערור עליהן בפני ועדת ערר בת שלושה חברים, שימנה לענין זה שר המשפטים; יושב-ראש הוועדה יהיה עורך-דין בעל ותק של שלוש שנים לפחות.

(ב) (1) ועדת ערר הדנה בערר לענין סעיף 9, רשאית לבטל פטור שניתן או לשנות את שיעור הפטור ואת משך תחולתו.

(2) ועדת ערר הדנה בערר לענין סעיף 14, רשאית לבטל את דרישת הוועדה לשימור אתרים, לשנותה, להורות על מי תחול חובת ביצוע העבודות האמורות בסעיף, וכן להורות על חלוקה שונה של ההוצאות בין בעל הנכס, הדייר המוגן והרשות המקומית, הכול לפי הענין.

(3) ועדת ערר הדנה בערר לענין סעיף 15 (א), רשאית לבטל החלטה בדבר הפקעת אתר או חלק ממנו.

(ג) הרואה עצמו נפגע מהחלטת ועדת הערר רשאי לערער עליה לפני בית-המשפט המחוזי שידון בערעור בדין יחיד.

(ד) על החלטת בית-המשפט המחוזי לפי סעיף קטן (ב), ניתן לערער לפני בית-המשפט העליון לאחר קבלת רשות לכך מאת נשיא בית-המשפט העליון.

17. שמירת דינים

הוראות תוספת זו באות להוסיף על הוראות כל דין ולא לגרוע מהן."

(ג) כדרישה כאמור, תפורט חלוקת ההוצאות לביצוע העבודות בין בעל הנכס לבין הדייר המוגן, על-פי קביעה של ראש הרשות המקומית, שתיתן לאחר שקיין בחוות דעת בכתב של מהנדס הרשות המקומית ושל היועץ המשפטי שלה, המתייחסות לנכס נשוא העבודות וליתר נסיבות הענין.

(ד) לא בוצעו העבודות ונשקפה לאחר המיועד סכנה ממשית של הרס, רשאית הרשות המקומית לבצע את העבודות החיוניות למניעת הריסתו של האתר והוצאות העבודה יחולו בהתאם לחלוקה שנקבעה על-פי סעיפים קטנים (א), (ב) ו-(ג).

(ה) לשם בדיקת האתר והערכת הצורך בעבודות אחזקה, רשאי אדם שמינתה הוועדה לשימור אתרים, להיכנס לאתר ולערוך את הבדיקות הנדרשות, ויהיו לו לענין זה הסמכויות הקבועות בסעיף 257 לחוק.

15. הפקעה ופיצויים

(א) לא בוצעו עבודות אחזקה באתר על-ידי מי שנדרש לכך בתוך הזמן שהקציבה הוועדה לשימור אתרים כאמור בסעיף 14, וסברה הוועדה על-פי חוות דעת של מהנדס הרשות המקומית, כי קיים חשש שהאתר ייפגע בצורה העלולה לסכל את מטרת השימור, רשאית הרשות המקומית שבתחומה מצוי האתר, להפקיע את האתר או חלק ממנו.

(ב) לא יופקע אתר כאמור בסעיף קטן (א) אלא אם כן נתנה הוועדה המחוזית אישור לכך לאחר שנתנה לבעל הנכס הזדמנות להביא את טענותיו בפני הוועדה לשימור אתרים ובפני הוועדה המחוזית.

(ג) לצורכי פיצויים בתמורה להפקעה, כאמור בסעיף קטן (א), לא תובא בחשבון אפשרות הפיתוח של הקרקע אילולא נועד האתר לשימור.

(ד) (1) הופקע אתר לפי סעיף זה, רשאית הרשות המקומית למכרו או להחכירו, בכפוף לאמור בפסקה (2), ובלבד שבתנאי המכירה או החכירה יובטח שימור האתר;

(2) הועמד האתר למכירה או לחכירה, כאמור בפסקה (1), לתקופת זמן העולה על חמש שנים, בתוך חמש שנים מיום ההפקעה יהיה מי שהאתר הופקע ממנו זכאי לרוכשו או לחוכרו, לפי הענין, בזכות ראשונה, בתוך 60 ימים מיום שהודיעה לו הרשות המקומית על כוונתה למכור או להחכיר את האתר

⁴ ע"ר 1943, חוס' 1, עמ' 32.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 10 לתוספת הרביעית

חבר הכנסת מ' גולדמן מציע:

במקום פסקה (4) יבוא:

"(4) נציג המועצה הארצית לשימור מבנים ואתרי התיישבות, והוא יהיה בעל דעה מייעצת."

לשם החוק

חברי הכנסת ע' עלי וא' פורז מציעים:

במקום שם החוק יבוא:

"חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 31) (תוכנית לשימור אתרים), התשנ"א — 1991."

- (1) בפסקה (1) — המלים "בכפוף לאמור בפסקה (2)" — יימחקו;
 (2) פסקה (2) — תימחק;
 (3) האמור בפסקה (3) יסומן (2).

לסעיף 15 לתוספת הרביעית
 חבר הכנסת א' פרוז מציג:
 בסעיף קטן (ד) —

ד. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 76), התשנ"א — 1991

- (ג) חשמלאות
 (ד) מכוונות
 (ה) מכשירנות
 (ו) משחיונות
 (2) הלבשה —
 (א) חייטות ותפירה
 (ב) גזרנות
 (ג) תפירת עור
 (3) עבודות בלתי מקצועיות —
 עבודה בלתי מקצועית כתעשיות הבנייה, המזון והטקסטיל ובתעשיות אחרות, לרבות עבודה בתחנות דלק, הפעלת מכונות ועבודות ניקיון ולמעט עבודה פקידותית.
 (ב) בניין
 כל עבודה באתר בנייה, למעט עבודה פקידותית
 (ג) בבתי-מלון
 (1) מלצרות
 (2) טבחות
 (3) חדרנות
 (4) עבודה בלתי מקצועית, לרבות שטיפת כלים ועבודת ניקיון ולמעט עבודה פקידותית.
 (ד) באתרי גידולים חקלאיים ובתי-אריזה
 עבודה בלתי מקצועית, לרבות עבודת ניקיון ולמעט עבודה פקידותית.

1. תיקון סעיף 127טז
 בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב],
 התשכ"ח — 1968¹, (להלן — החוק העיקרי), בסעיף 127טז, במקום סעיף קטן (ו) יבוא:
 "(ו) (1) מענק, למעט מענק חלקי, בשיעור שנקבע לפי סעיף זה, ישולם גם למי שלא מתקיים בו התנאי שבסעיף קטן (ב)(1), ובלבד שלשכת שירות התעסוקה הפנתה אותו, בתוך עשרים ואחד חודשים מיום שחרורו משירות סדיר, לעבודה נדרשת שהיא לגביו עבודה מתאימה כאמור בסעיף 127 לחוק, ושאליו לשכת שירות התעסוקה לא היתה מציעה לו עבודה מתאימה הוא היה זכאי לדמי אבטלה; עבודה נדרשת, לענין סעיף קטן זה — עבודה במקומות עבודה ובסוגי עבודה כמפורט בלוח טז.
 (2) השר, באישור ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, רשאי לשנות או להחליף את לוח טז."

2. הוספת לוח טז
 אחרי לוח טו לחוק העיקרי יבוא:
 "לוח טז
 (סעיף 127טז(ו))
 רשימה של מקומות עבודה וסוגי עבודה שהעבודה בהם תיחשב כעבודה נדרשת לענין סעיף 127טז(ו) לחוק:
 (א) כמפעלי תעשייה, בבתי-מלאכה ובחדלוק
 (1) עבודות מתכת —
 (א) מסגרות וריתון
 (ב) חרטות וכרסום

¹ ס"ח התשכ"ח, עמ' 108; התשנ"א, עמ' 105.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

"למי שעבד בעבודה נדרשת פחות מארבעה חודשים".

לסעיף 1

שר האוצר מציג:

לסעיף 2

שר האוצר מציג:

במקום הרישא יבוא "בתקופה האמורה בסעיף 1 יראו כאילו אחרי לוח טו לחוק העיקרי בא:".

בתחילת הרישא יבוא "בתקופה שעד יום ד' בטבת התשנ"ג (31 בדצמבר 1992) יראו כאילו", ובסוף הרישא, במקום "יבוא" יבוא "בא".

חבר הכנסת רן כהן מציג:

בסעיף קטן (ו)(1) החדש, אחרי "למעט מענק חלקי" יבוא

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מכס או מס קנייה

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מס מכס ובלו (שינוי תעריף),
התש"ט — 1949¹, וסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (טובין
ושירותים), התשי"ב — 1952², מחליטה ועדת הכספים של
הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטורים ומס
קנייה על טובין (תיקון מס' 19). התשנ"א — 1991³, שכתוצאה
מהן מוגדל מכס או מס קנייה על טובין שהיו פטורים מהם.

¹ ס"ח החש"ט, עמ' 154; התשמ"ד, עמ' 161.

² ס"ח התשי"ב, עמ' 344; התשכ"ב, עמ' 44.

³ ק"ת — שיעורי מק"ח 804, התשנ"א, עמ' 1594.

ו. הצעת חוק שכר חיילים בשירות חובה, התשנ"א — 1990

(הצעת חבר הכנסת ב' בן-אליעזר)

1. שכר חייל
שכרו החדושי של חייל בשירות חובה לא יפחת מהסכום
החודשי המשתלם לשיבה מאת אוצר המדינה בשל כל תלמיד
הלומד בה.

ד ב ר י ה ס ב ר

חוק זה בא למנוע מצב שבו חיילים בשירות חובה בצה"ל
יקבלו שכר חודשי הנמוך מזה שמקבלות ישיבות עבור
תלמידיהן, בהם כאלה שאינם משרתים בצה"ל.

ז. הצעת חוק השיפוט הצבאי (הקמת מינהל בטיחות), התשנ"א — 1991

(הצעת חבר הכנסת א' פורז)

1. הוספת חלק יא
אחרי חלק יא לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו — 1955,
יבוא:
1558. תפקידים
ראש מינהל הבטיחות אחראי לנושא בטיחות
האימונים ומניעת תאונות דרכים בצבא-הגנה
לישראל.

1558. דין-וחשבון

ראש מינהל הבטיחות יגיש לשר הביטחון ולוועדת
החוץ והביטחון של הכנסת, מדי שנה, דין-וחשבון
על פעולותיו, שיכיל סקירה כללית ותיאור נושא
בטיחות האימונים ותאונות הדרכים בצבא-הגנה
לישראל, רשימה ותיאור של כל תאונות הדרכים
ותאונות האימונים בשנה הנסקרת, ממצאי
חקירתם, מסקנות ויישום לקחים, וכן המלצות
לשיפור הבטיחות באימונים ובדרכים.

1558. בקשת מידע

שר הביטחון וועדת החוץ והביטחון של הכנסת
רשאים לדרוש מראש מינהל בטיחות כל מידע
הנוגע לבטיחות באימונים ובדרכים בצבא-הגנה
לישראל.

"חלק יא 1 — מינהל בטיחות

1558. הקמת מינהל בטיחות

- (א) תוקם בצבא יחידת מינהל בטיחות אימונים
ותאונות דרכים.
(ב) בראש מינהל הבטיחות יעמוד קצין שדרגתו
אלוף.

1558. ראש המינהל

- (א) שר הביטחון, באישור ועדת החוץ והביטחון
של הכנסת, ימנה את ראש מינהל הבטיחות;
תקופת כהונתו תהיה שלוש שנים מיום
מינויו.
(ב) הודעה על מינויו של ראש מינהל הבטיחות
תפורסם ברשומות.

ד ב ר י ה ס ב ר

היה, שאף כי יש הסכמה כוללת באשר לחשיבות הבטיחות,
הרי חסרים דפוסים ברורים של תפיסה ומדיניות ויישום.

אין להסתפק באמירה שצה"ל אחראי לחיי הצעירים
המופקדים בידיו, אלא חשוב שאחריות זו תלכש לבוש מעשי
והקפדה אמיתית על ביטחון חיילי צה"ל הן באימונים והן
בדרכים.

שמירה, הקפדה ובדיקה שוטפת של בטיחות אימונים
ומניעת תאונות דרכים בצה"ל פירושן חיסכון בחיי אדם.

לקראת סוף שנת 1990 הגישה הוועדה לבחינת נושא
התאונות וההתאבדויות בצה"ל בראשות האלוף יעקב לפידות
דין-וחשבון בענין מניעת תאונות, שיפור דרכי הטיפול בהן
ובבטיחות בצה"ל, ובו המליצה על הקמת מינהל בטיחות,
שבראשו יעמוד אלוף. אחד הממצאים המרכזיים של הוועדה

לפי הצעת החוק יוקם מינהל בטיחות בצה"ל, שבראשו אלוף שימונה על-ידי שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. ראש מינהל הבטיחות כפוף פיקודית לרמטכ"ל אך אחראי ישירות בפני שר הביטחון וחייב במסירת דיווח לוועדת החוץ והביטחון.

השגת מטרה זו מחייבת הקמת מינהל בטיחות בצה"ל, שבראשו יעמוד קצין בדרגת אלוף כפי שהמליצה ועדת לפידות, שעליה תוטל האחריות בנושא בטיחות האימונים והתנועה בדרכים בצה"ל. הרמטכ"ל לא קיבל את המלצות הוועדה.

ח. הצעת חוק הבנקאות (שירות ללקוח) (תיקון — בדיקת חיובים ומסמכים), התש"ן—1990 (הצעת חבר הכנסת ג' גל)

מהתאגיד הבנקאי, תמורת צמלה סבירה, הסבר מפורט לחיוב ולדרך חישובו.

(ב) תאגיד בנקאי שלא המציא הסבר כאמור בסעיף קטן (א) בתוך שלושים ימים מיום שנתבקש יעביר את סכום החיוב לחשבון מעבר, שיישא ריבית לזכות הלקוח בשיעור המקובל בריבית חריגה בתאגיד הבנקאי עד ליום המצאת ההסבר.

1. הוספת סעיף 5א

בחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א — 1981,¹ אחרי סעיף 5 יבוא:

"5א. בדיקה מצד הלקוח

(א) לקוח שחויב בסכום כלשהו לזכות התאגיד הבנקאי, לרבות ריבית או עמלה, רשאי לקבל

¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 258.

ד ב ר י ה ס ב ר

ככל הוראה אחרת של חוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א — 1981, יחולו הוראות הסעיף המוצע על אף כל ויתור או הסכם נוגד.

מוצע כי כל בנק יהיה חייב להסביר בצורה סבירה כל חיוב בעמלה או בריבית, וכי אם לא יעשה כן בתוך 30 ימים יהיה חייב בריבית חריגה עד שיעשה כן.

ט. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — שינוי הגדרת השכר הממוצע), התש"ן—1990 (הצעת חבר הכנסת רן כהן)

(השכר הממוצע שחושב כאמור ייקרא להלן — שכר ממוצע מתוקן); שולם פיצוי או תוספת שכר, כמשמעותה בפסקה (2), בעד חודש יוני או יולי, יוגדל השכר הממוצע המתוקן של החודש בשיעור הפיצוי או תוספת השכר ששולם בעד אותו חודש;

(2) השכר הממוצע המדוד, לרבות השכר הממוצע המתוקן, של כל אחד משני החודשים הראשונים שבתקופת הבסיס יוגדל בשיעור הפיצוי שחל בחודשים שלאחר אותו חודש עד תום תקופת הבסיס וכן בשיעור תוספות השכר ששולמו בעד חודשים אלה מכוח הסכם קיבוצי כללי שקבע לעניין זה השר, בהסכמת שר האוצר;

(3) השכר הממוצע המדוד, לרבות השכר הממוצע המתוקן, של כל אחד משלושת החודשים שבתקופת הבסיס, שחושב כאמור בפסקה (2), יוגדל בתוספת השווה לשורש השנים-עשר של שיעור התיקון: תוספת זו תעמוד בתוקף עד יום העדכון, שבו יהיה ידוע השכר הממוצע המדוד של חודש יולי האחרון;

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח — 1989¹ (להלן — החוק העיקרי) —

(1) אחרי הגדרת "המדד" יבוא "שכר ממוצע מדוד" — שכר ממוצע למשרת שכיר כפי שמתפרסם על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;

(2) במקום הגדרת "השכר הממוצע יבוא:

"השכר הממוצע" ליום עדכון — הצירוף, בעיגול לשקל הקרוב, של שני אלה:

(א) הממוצע החודשי של השכר הממוצע המדוד בשלושת החודשים האחרונים שלגביהם היו נתונים בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ביום שקדם ליום העדכון (להלן בהגדרה זו — תקופת הבסיס);

לצורך חישוב הממוצע —

(1) יובא בחשבון, במקום השכר הממוצע המדוד של חודש יוני — סכום השווה לשכר הממוצע המדוד של חודש מאי בתוספת 0.5% ממנו ובמקום השכר הממוצע המדוד של חודש יולי — סכום שחושב כאמור לחודש יוני בתוספת 0.5% ממנו

¹ ס"ח התשכ"ח, עמ' 106; התשמ"ח, עמ' 72.

(ב) הקצבה לפי סעיף קטן (א) תעודכן ב־1 בחודש שלאחר החודש שבו פורסם השכר הממוצע המדור של חודש מרס שבו מסתיימת שנת הכספים האמורה בסעיף קטן (א). הגדלת הקצבה בשיעור העדכון תעמוד בתוקפה עד העדכון הבא של הקצבה לפי סעיף קטן (א).

3. תיקון סעיף 21

בסעיף 21 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) הוראות סעיף 13, בשינויים המחויבים, יחולו גם לגבי הגדלת קצבת שאירים."

4. הוספת סעיף 141א

אחרי סעיף 141 לחוק העיקרי יבוא:

"141א. שמירת שיעור הגמלה

עדכון גמלה לפי שכר ממוצע או לפי שכר ממוצע מדור כאמור בסעיף 13 לא יגרע מסכום הגמלה ששולמה לפני העדכון."

5. תיקון חוק הבטחת הכנסה

בחוק הבטחת הכנסה, התשמ"א — 1980² —

(1) בסעיף 1, בהגדרת "השכר הממוצע", בסופה יבוא:

"ו"יום העדכון" יהיה ה־1 של כל חודש";

(2) בסעיף 23, אחרי "140" יבוא "141א";

(3) בסעיף 30, סעיף קטן (ב) — יימחק.

6. הוראות מעבר

הוראות סעיף קטן (א)(3) להגדרת "השכר הממוצע" תחול בחישוב השכר הממוצע לראשונה, עם תחילתו של חוק זה.

לעניין זה "שיעור התיקון" — היחס שבין הסכום הכללי, שבו הוקטן השכר הממוצע המדור של החודשים יוני ויולי, לבין הממוצע של השכר הממוצע המתוקן של אותם חודשים, מבוטא באחוזים;

(ב) תוספת לממוצע, שחושב כאמור לעיל, בשיעור הפיצוי שחל בחודשים שמתום תקופת הבסיס עד יום העדכון;

לעניין הגדרה זו, "יום העדכון" — ה־1 בינואר של כל שנה ואם חל פיצוי לאחר המועד האמור — ה־1 בחודש שבו חל הפיצוי; לגבי גמלאות לפי פרק 2' יהיה "יום העדכון" ה־1 של כל חודש."

2. הוספת סעיף 13

אחרי סעיף 12 לחוק העיקרי יבוא:

13. עדכון לפי שכר ממוצע מדור

(א) היה הממוצע החודשי של הקצבאות ששולמו בפועל בשנת כספים (להלן — סכום הקצבה בפועל) נמוך מסכום השווה ל־15% מהממוצע החודשי של השכר הממוצע המדור באותה שנה (להלן — הסכום המדור), תוגדל הקצבה בשיעור העדכון.

לעניין זה, "שיעור העדכון" — ההפרש שבין הסכום המדור לבין סכום הקצבה בפועל, מחולק בסכום הקצבה בפועל.

² ס"ח התשמ"א, עמ' 30; התשמ"ז, עמ' 80.

ד ב ר י ה ס ב ר

מוצע עתה להחליף את ההסדרים הקיימים בהוראת חוק שתקבע את שיטת החישוב. וכן מוצע, שלעניין חוק הבטחת הכנסה, יעודכנו הגמלאות ב־1 בכל חודש ויימנע הפיגור של השיטה הנוכחית, של התלות בתוספת היוקר.

שיטת החישוב המוצעת תשקף בצורה נאמנה יותר את השכר הממוצע החודשי כפי שנקבע ונמדד בפועל על־ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן — השכר הממוצע המדור). השנתונים לגבי מתקבלים באיחור של כ־3 חודשים; כמובן מוצע להוסיף תיקון שימנע תנודות בשכר הממוצע, הנובעות מתשלומים חד־פעמיים המשולמים לכלל השכירים במשק בחודשים יוני ויולי של כל שנה (ביגור והכרעה).

החוק המוצע נועד לשפר את שיטת החישוב של השכר הממוצע המשמש בסיס לקצבאות המשולמות על־פי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח — 1968 (להלן — החוק העיקרי) ולקביעת הכנסות המינימום והמקסימום לתשלום דמי ביטוח.

השיטה החדשה המוצעת באה לעגן את הכללים שנקבעו בחוק הביטוח הלאומי (הוראות שעה), התשמ"ה — 1985, שהיתה בחוק בתקופה שמיום 1 בדצמבר 1984 ועד ליום 30 בנובמבר 1985 ובהסכמים שנערכו בין הממשלה לבין המוסד לפי סעיף 200 לחוק העיקרי, לאחר שפקע תוקפה של הוראת השעה. בהסכמים האמורים חושב השכר הממוצע לצורך תשלום הגמלאות לפי הכללים שנקבעו בהוראת השעה, וההפרש שנבע מהחישוב האמור שולם מקופת המדינה.

י. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: בטיחות קרינה רדיואקטיבית

וטיפול בחומרים רדיואקטיביים

הכנסת ש' שטרית בנושא "בטיחות קרינה רדיואקטיבית וטיפול בחומרים רדיואקטיביים".

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום ג' בתמוז התש"ן (26 ביוני 1990) את הצעה לסדר־היום של חבר

א. האם הטכנולוגיה הקנדית היא הטובה ביותר?

ב. מדוע הותקנה סככת המגן רק לאחר האירוע, בעוד ההמלצה להקמה היתה קיימת זה כמה שנים?

ג. מדוע לא השתמשו באריוות שאינן מקרטון הנוטה להתקפל ואינו שומר תמיד על צורתו?

ד. האם לא היה צורך לדפן את המסוע של האריוות המיועדות להקרנה?

4. לאור הנ"ל מבקשת הוועדה מראש הממשלה ה בתוך שלושה חודשים דוח מפורט של הוועדה לאנרגיה אטומית, שיכלול את הנתונים הבאים:

א. מהן החברות ו/או המתקנים הפרטיים הפועלים בשטחי הוועדה לאנרגיה אטומית, מי הבעלים וכיצד מחולקת הבעלות על כל אחד מהם?

ב. איזו פעילות בנושאי קרינה מתקיימת בכל אחד מהנ"ל, ואיזה השלכות של בטיחות קרינה קיימות עבור ציבור העובדים במקום ועבור הציבור הרחב?

ג. האם בכל אחד ממתקנים אלה נקטים האמצעים של הטכנולוגיה הטובה ביותר בהקשר של נושא בטיחות הקרינה?

5. הדוח על האסון הרדיולוגי בסן-סלבדור, שהוכן על-ידי הסוכנות הבין-לאומית לאנרגיה גרעינית בווינה, כשיתוף עם ארגון הבריאות הפאן-אמריקני, הגיע לארץ ביוני 1990 (החודש שבו אירע האסון ב"שוריאן").

הוועדה מבקשת מכל הגורמים הרלבנטיים לדווח לה על המסקנות והלקחים שהפיקו מדוח זה עם פרסומה.

6. הוועדה התרשמה שעובדי חברת "שוריאן" לא קיבלו הכשרה מספקת בכל הקשור להיבטים של הפעלה בטוחה של מתקן ייחודי כמו זה שהופעל על-ידיה. הוועדה גם התרשמה שלא מתקיימים במידה מספקת תרגילי בטיחות, בדיקה ורענון של חומר שנלמד בעבר. ייתכן שלשגרת העבודה שנמשכה שנים היה חלק בגרימת ביטחון עצמי מופרז ובהדרגת העירנות, שגרמו, ולו חלקית, לאסון הכבד.

הוועדה דורשת משר העבודה והרווחה, באמצעות אגף הפיקוח על העבודה, לבדוק את הכשרתם וכישוריהם של עובדי "שוריאן" למילוי תפקידיהם השונים, ולדווח לוועדה בתוך 30 יום על תוצאות הבדיקה.

א. האם כל העובדים מתאימים מבחינת בטיחות קרינה לתפקידם במפעל?

ב. האם קיבלו הכשרה מתאימה?

הנושא הועלה בעקבות תאונת-עבודה חמורה שאירעה בתאריך 21 ביוני 1990 במתקן קרינה רבי-עוצמה של חברת "שוריאן", אשר מתקניה ממוקמים בשטח הנמצא בבעלות המרכז למחקר גרעיני (מ"מ"ג) נחל-שורק. כתוצאה מהתאונה קיפח את חייו אחד העובדים שנחשף למנת קרינה גבוהה ביותר.

ועדת העבודה והרווחה דנה בנושא בכמה ישיבות, ובמהלכן שמעה, בין היתר, את המשנה למנכ"ל המשרד לאיכות הסביבה ונציגים של בית-החולים "תל-השומר", האוניברסיטה העברית, הוועדה לאנרגיה אטומית, המרכז למחקר גרעיני נחל-שורק, משרד הבריאות, משרד העבודה והרווחה, ההסתדרות ושורה של גורמים ומומחים המעורבים באירוע ובפיקוח על חברת "שוריאן".

הוועדה שמעה על ועדת החקירה שהקים משרד העבודה והרווחה, אשר בדקה את האירוע והגישה שורה של מסקנות והמלצות המתייחסות לאירוע מהיבטים שונים: פעילותו של העובד שנפטר, תפקודה של חברת "שוריאן" ותפקודן של הרשויות השונות שיש להן זיקת אחריות או פיקוח כלפי חברת "שוריאן". הוועדה ראתה לעצמה צורך להרחיב את תחום בדיקתה ולקבל מידע כולל בנושא הגנה מקרינה בישראל, תוך הדגשת המגזר של חומרים רדיואקטיביים.

בתום דיוניה הגיעה הוועדה לשורה של מסקנות והמלצות המתייחסות הן לטווח הקצר והן לטווח הרחוק יותר:

א. "מסקנות ביחס לאירוע ב"שוריאן"

1. הוועדה מביעה את עצרה הכבד על מותו של עובד "שוריאן", מוטי לוי ז"ל.

2. הוועדה אינה רואה עצמה מוסמכת להעריך את מידת מעורבותו האישית של הנפטר בגרימת מותו. אין ספק שהתקלה במתקן אירעה עוד לפני שהעובד היה במקום ולא היתה לו כל מעורבות בגרימתה. אולם הוועדה אינה שמה עצמה שופט בעניין זה.

עם זאת, במהלך הבדיקה נתעוררו כמה שאלות ותמיהות ביחס לפעולתם של הגורמים האחרים המעורבים באירוע, ומן הראוי שיינתן להם מענה ראוי במהירות, במיוחד למען מניעת תאונות דומות בעתיד.

3. אף שמדובר בחברה פרטית, אין הוועדה לאנרגיה אטומית יכולה שלא להתייחס בקפדנות מרבית למפעל המשתמש במקור קרינה רבי-עוצמה הממוקם בשטחה. מומחי הוועדה לאנרגיה נמצאים בקשר מתמיד עם גורמי המידע והידע הטובים ביותר בחוף-לארץ, ובמיוחד עם הסוכנות הבין-לאומית לאנרגיה אטומית בווינה, וכדיהם אמורים להיות הנתונים הדרושים ביחס לטכנולוגיות הטובות ביותר הקיימות לשם שמירת בטיחות בקרינה.

הוועדה התרשמה שטכנולוגיות כאלה לא יושמו באורח אופטימלי במפעל "שוריאן" וקיימות שאלות שאין עליהן מענה ברור. בין היתר:

10. בטווח הקצר רצוי שכל אחת מהרשויות הרלבנטיות תעשה בדק־בית ותפעל לייעול ולהשביח את הפיקוח והשירותים שהיא מספקת. בין היתר תובעת הוועדה משר העבודה והרווחה לזרז התקנת התקנות החדשות לפי פקודת הבטיחות בעבודה — "עוסקים בקרינה מייננת".

כמרכז תובעת הוועדה מהשר לאיכות הסביבה, משר הבריאות ומשר המשפטים להשלים בדחיפות את שינוי התקנות הקרויות: "תקנות הרוקחים — יסודות רדיואקטיביים ומוצריהם, תש"ס — 1980", זאת לפי החלטת הממשלה 1262, מיום 21 בינואר 1990, הקוראת להעביר את הסמכויות על הטיפול הכולל בחומרים רדיואקטיביים לידי המשרד לאיכות הסביבה.

11. לטווח הארוך מוצאת הוועדה לנכון להמליץ על הקמת מסגרת־על משותפת לריכוז הטיפול בכל התחומים של בטיחות קרינה על היבטיה השונים בארץ. במסגרת זו תשולב כל התקנה בנושא, הנוגעת למגזר האזרחי (העובדים והציבור הרחב), ובדידה יהיו סמכויות הפיקוח והאכיפה, לרבות גביית אגרות ותשלומים עבור שירותים.

מן הראוי שמסגרת־העל המתוכננת לא תהווה חלק מן הוועדה לאנרגיה האטומית, מכיוון שהיא עצמה מהווה גורם המחזיק ומשתמש במספר עצום של מקורות קרינה. עם זאת, אין מניעה שהוועדה לאנרגיה אטומית תיעץ ותנחה את הגוף שיוקם. לדעתנו, בהתחשב במגוון הגדול של הבעיות ובהיות הנושא רב־תחומי ובעל השלכות לגבי תחומים רבים של חינוך, מומלץ שהמסגרת החדשה במתכונת שעוד תיקבע, תהווה חלק מהמשרד לאיכות הסביבה.

לפיכך פונה הוועדה אל המשרד לאיכות הסביבה למנות צוות מקצועי בתחומי הקרינה השונים, אשר מתפקידו יהיה להכין את ההצעה הראשונית להקמתה של "מסגרת־העל" לריכוז הטיפול הארצי בנושאי בטיחות קרינה. הוועדה ממליצה בפני השר להקצות שנה אחת להשלמת עבודת הצוות.

12. הוועדה מבקשת מראש הממשלה, מהשר לאיכות הסביבה, משר הבריאות ומשר העבודה והרווחה לדווח לה על מצב ביצוע המסקנות כעבור שישה חודשים.

ג. האם קיימת תוכנית נאותה של תרגול ורענון החומר בנושאי בטיחות קרינה תוך הסתייעות בקשר יעיל עם מרכזי הידע בארץ ובחוק־לארץ?

ד. האם תוכנית הבטיחות של המפעל עונה על כל הצרכים?

7. הוועדה דורשת מהשר לאיכות הסביבה, המופקד על מתן היתר לחברה להחזיק ולהשתמש בחומר רדיואקטיבי, לדווח לוועדה בתוך 60 יום האם מולאו כל הדרישות הנוגעות לשיפורים הטכנולוגיים במפעל, כפי שנדרשו בעקבות התאונה; לפרט בנפרד עבור כל דרישה, ולציין אם מולאה או מהו לוח־הזמנים לביצועה. במקרה של אי־מילוי אחרי דרישה כלשהי מבקשת הוועדה לפרט את הסיבה לכך, ואם המשרד נתן את הסכמתו לחריגה או לשינוי.

8. הוועדה מטילה על ועדת־המשנה לבטיחות עובדים ובריאותם להשלים את ריכוז המידע בעניינים הנזכרים בסעיפים 3 — 5 לעיל ולהציע לה מסקנות משלימות בהתאם.

ב. מסקנות כלליות בנושא בטיחות קרינה

9. בהתייחסה לנושא הכולל של פיקוח על מקורות קרינה בישראל התרשמה הוועדה שקיים מצב חמור של —

א. ריבוי סמכויות והעדר תיאום נאות בין הרשויות השונות.

ב. תחיקה מפוצלת, לא מעודכנת ולא מספקת.

ג. מחסור במשאבים וכוח־אדם נאותים לביצוע פיקוח הולם.

הוועדה התרשמה שהמצב החמור נוגע לכל המגזרים של קרינה מייננת וקרינה כלתי־מייננת, ומקיף נושאים כמו רנטגן, רדיו־איזוטופים, ליזרים, אולטרה־סגול, גלי מקרו ורדיו. ככל שהמידע על הסיכונים מצטבר ממקורות מקומיים ובין־לאומיים גדלה החרדה מפני הצפוי לציבור העובדים ולציבור הרחב.

הוועדה קוראת לשר לאיכות הסביבה ולשר העבודה והרווחה לפעול להגברת הפיקוח כאמור.

יא. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: תפקוד מוסדות פנימייתים בתקופת חירום

ההרווחה, המועצה הלאומית לשלום הילד, המועצה לילד החוסה ואק"ם.

הוועדה שמעה על הוראת משרד העבודה והרווחה מיום 16 בינואר 1991 — בעקבות מצב המלחמה וחשש מפני הפצצות והעדר סידורי מיגון מתאימים בפנימיות — לסגור את הפנימיות ולשלוח את הילדים הביתה. הוועדה שמעה, כי הוראת משרד העבודה והרווחה הסתמכה על הוראה דומה של משרד החינוך והתרבות לגבי ילדי הפנימיות ובתי־הספר שבאחריות משרד החינוך והתרבות.

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום 1 באדר התשנ"א — (20 בפברואר 1991) את ההצעה לסדר־היום של חבר הכנסת יצ' לוי בנושא: "תפקוד מוסדות פנימייתים בתקופת חירום". הנושא הועלה על רקע מלחמת המפרץ והחלטת משרד העבודה והרווחה מיום 16 בינואר 1991, בדבר סגירת פנימיות ושלילת הילדים הביתה.

הוועדה דנה בנושא בישיבתה ביום 4 במרס 1991, שבמהלכה שמעה את יושב־ראש ועדת העבודה והרווחה של מרכז השלטון המקומי, את נציגי משרד העבודה

להפקת לקחים, מורכב מאנשי מקצוע ומומחים מחוץ למשרד. הוועדה מבקשת להמציא לה את מסקנות הוועדה.

2. הוועדה קובעת, כי ההחלטה לפזר את ילדי הפנימיות עקב המלחמה הוכחה בסופו של דבר כשגויה. הוועדה תובעת משרד העבודה והרווחה להוציא הנחיה, ולפיה בשום מקרה אין לקבל החלטה על סגירת פנימייה ללא הבטחה מראש של סידור אלטרנטיבי נאות לילדים. הוועדה קובעת, כי אין לגזור גזירה שווה בין הפנימיות שבאחריות משרד העבודה והרווחה ובין הפנימיות שבאחריות משרד החינוך והתרבות.

3. הוועדה רושמת לפנייה את הצעת ה"תדריך להכנת פנימייה לשעת-חירום" מאפריל 1991, כפי שהומצא לוועדה על-ידי מנהל האגף לשירותים אישיים וחברתיים במשרד העבודה והרווחה, הכולל נהלים לניהול פנימייה בשעת-חירום וכללים למקרים שבהם אין מנוס מפניו פנימייה. הוועדה תובעת משרד העבודה והרווחה להבטיח שהנהלים שיופצו כאמור אכן יקבעו כללי מיון קפדניים לגבי הילדים שמותר לשלוח הביתה, ופתרונות אלטרנטיביים לילדים שאסור לשלוח הביתה. בין היתר תוכן רשימה של משפחות אומנות באזור שבו נמצאת הפנימייה, שאליהן ניתן יהיה להעביר את הילדים, וכן כללים בדבר הסדרי נסיעה, ליווי וכו', ושמידת קשר בין הפנימייה לילד גם כתקופת שהותו מחוץ לפנימייה.

4. הוועדה תובעת משרד העבודה והרווחה להכין ביחד עם שר הביטחון תוכנית למיגון ומקלט הולם של הפנימיות לשעת-חירום.

5. הוועדה מבקשת משרד העבודה והרווחה לדווח לה על ביצוע המסקנות בתוך שלושה חודשים.

הוועדה שמעה כי כ-7,000 מבין 8,000 ילדי הפנימיות של משרד העבודה והרווחה נשלחו הביתה, בהם ילדים שהוצאו מהבית בצו שופט ושהפנימייה היא ביתם היחיד. הילדים נשלחו ללא ליווי, לבתים לא-אטומים, ללא מסכות — ולפעמים ללא בית, אל הרחוב.

הוועדה שמעה מפי נציגי משרד העבודה והרווחה על השיקולים שהנחו את המשרד בהחלטתו לפנות את הפנימיות, החלטה שהתבססה בין היתר על היערכות של גורמי הביטחון. לדברי נציגי משרד העבודה והרווחה, 830 מבין 8,000 הילדים נשארו בפנימיות, וכ-1,800 נשארו במשפחות אומנות. בכל פנימייה נשאר צוות-חירום תורן.

כתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. ועדת העבודה והרווחה רואה בחומרה רבה את ההחלטה החפוזה של הנהלת משרד העבודה והרווחה בתחילת המלחמה לסגור את הפנימיות שבאחריות המשרד ולשלוח את הילדים הביתה. הוועדה סבורה כי ההחלטה — גם אם התבססה על החלטה דומה לגבי הפנימיות של משרד החינוך והתרבות — נתקבלה ללא שיקול מספיק ולא בדיקה מעמיקה של ההשלכות של שליחתם הביתה של הילדים. במיוחד חמור הדבר לגבי ילדים שהועברו לפנימיות על-פי צו של בית-המשפט, וילדים שהפנימייה היא ביתם היחיד ושליחתם הביתה פירושה הפקרתם לרחוב או להתעללות במשפחה. מה גם שהילדים נשלחו מן הפנימיות ללא ליווי ובלי לוודא שאכן הגיעו ליעדם. הוועדה קובעת, כי שליחת הילדים על-ידי מנהלי הפנימיות נעשתה ללא הנחיות ברורות, ללא תיאום בין הגורמים השונים וללא יד מכוונת. הוועדה תובעת משרד העבודה והרווחה להקים צוות בודק

ב. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא:

1. היערכות מחודשת בנושא עבודת ערכי השטחים בישראל;
2. חזרת פועלים מיהודה משומרון ומחבל-עזה לעבודות החקלאות — קשיים ביורוקרטיים וביטחוניים;
3. קשיים של לשכת התעסוקה בהחזרת עובדים למשק

שהוטל על השטחים עקב מלחמת המפרץ. שמנע כניסת עובדים מהשטחים לישראל ופגע במיוחד בענפי הבניין והחקלאות.

העדר עובדי השטחים בענף הבנייה בולט במיוחד על רקע הצורך בבנייה מזורזת ומוגברת לעולים חדשים.

הוועדה דנה בנושא בכמה ישיבות, שבמהלכן שמעה בין היתר את סגן שר העבודה והרווחה, את מתאם הפעולות בשטחים, את מנכ"ל שירות התעסוקה, את נציגי משטרת ישראל, משרד המשפטים, משרד האוצר, המוסד לכיטוח לאומי, ההסתדרות, התעשיינים ותנועת המושבים.

הוועדה שמעה, כי מספר עובדי השטחים בישראל לפני מלחמת המפרץ הגיע לכ-110,000, מהם רק כ-37,000 עובדים מאורגנים וכ-75,000 עובדים ללא רישיון. קרוב ל-70,000 מבין 120,000 עובדי הבניין בישראל ערב המלחמה היו עובדי שטחים; כ-60,000 מהם בלתי מאורגנים. בנובמבר 1990 עמד מספר עובדי השטחים בענף

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה ביום י"א בכסליו התשנ"א — 28 בנובמבר 1990 — את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת ע' סלודר: "היערכות מחודשת בנושא עבודת ערכי השטחים בישראל".

הנושא הועלה לאחר הסגר שהוטל על השטחים בעקבות אירועי הרה"בית בחודש אוקטובר 1990, סגר שהרגיש את התלות של המשק הישראלי בעובדי השטחים. זאת על רקע התגברות האבטלה בישראל והצורך למצוא תעסוקה לעשרות אלפי המובטלים, שמספרם גדל והולך בעקבות גלי העלייה לארץ.

ביום ו' באדר התשנ"א — 20 בפברואר 1991 — העבירה הכנסת לוועדה את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת ע' זיסמן — "חזרת פועלים מיהודה משומרון ומחבל-עזה לעבודות החקלאות — קשיים ביורוקרטיים וביטחוניים", ואת ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת ר' ריבלין — "קשיים של לשכת התעסוקה בהחזרת עובדים למשק". הצעות אלו הועלו בעקבות העוצר המקיף

ומשר המשטרה לפעול לאכיפת החוק בדבר מתן אישורים לעובדי שטחים מאורגנים בלבד. הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה לאכוף את החוק שאושר לאחרונה, המטיל עונשים על מעסיקים ישראלים המעסיקים עובדי שטחים ללא רשיון. הוועדה תובעת משר המשטרה לאכוף החוק האוסר לינת לילה של עובדי שטחים בישראל ללא אישור.

2. הוועדה שמעה על המסוף החדש המוקם בימים אלה במחסום-ארו. הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה ומשר הפנים לפעול להקלת ההליכים הביורוקרטיים במחסומי הכניסה לגבי תושבי השטחים המגיעים לעבודה בישראל כחוק, ולאפשר לעובדים בעבודות עונתיות להיות זמינים ככל האפשר.

3. הוועדה פונה לשר הביטחון לפעול באמצעות מתאם הפעולות בשטחים והגופים הכלכליים השונים ליצירה ופיתוח של מקומות עבודה לעובדי השטחים באזורי מגוריהם, כדי להקל על מצוקת האבטלה בהם, ולהפחית מן הצורך למצוא להם תעסוקה בישראל על חשבון העסקתם ותנאי עבודתם של עובדים ישראלים.

4. הוועדה קוראת לשר הביטחון לפעול באמצעות מתאם הפעולות בשטחים לניצול כספי הניכויים מעובדי השטחים בישראל, שגובה שירות התעסוקה — לצורך קידום תנאיהם של העובדים עצמם, שכיום נהנים מתנאים סוציאליים חלקיים ביותר.

5. הוועדה קוראת לראש הממשלה ולשר העבודה והרווחה לפעול להפעלת תוכנית כלכלית מקיפה, שתיתן פתרונות תעסוקתיים הוגנים למוכסלים בישראל.

6. הוועדה מבקשת משר העבודה והרווחה, שר הביטחון ושר המשטרה לדווח לה על המצב כעבור שישה חודשים.

המלונאות על כ-24,500, ובחקלאות — על כ-4,000; 10% — 15% מהם מאורגנים. כ-40% מכוח העבודה בעזה וכ-30% ביהודה ובשומרון עברו עד המלחמה בישראל. בעקבות המלחמה והעוצר וההקפדה על מתן רשיונות כניסה ושהייה בישראל, גדל בהתמדה אחוז העובדים המאורגנים. מספר ההיתרים לעובדי שטחים בישראל בסוף אפריל 1991 עמד על קרוב ל-100,000. מספר העובדים שעבדו בפועל באותה תקופה בישראל — כ-60,000. אין כיום כמעט עובדי שטחים לא-מאורגנים בישראל.

הוועדה שמעה על מעסיקים ישראלים המעדיפים עובדי שטחים, בגלל העבודה הבלתי מאורגנת, העבודה הזולה, והעדר תנאים סוציאליים לעובדים. הוועדה שמעה על האבטלה החמורה ועל העדר יוזמות להקמת מפעלים בשטחים, מצב המאלץ את העובדים לחפש עבודה בישראל באמצעות "ראיסים" מנצלים, בתנאים מחפירים ובשכר שמתחת לשכר המינימום.

הוועדה שמעה על הקשיים הביטחוניים והארגוניים שבהם נתקלות הרשויות בהחזרת עובדי השטחים לעבודה סדירה בישראל לאחר המלחמה.

כתום דיוניה הגיעה הוועדה למסקנות הבאות:

1. הוועדה מביעה דאגה נוכח הנטייה הגוברת בקרב מעסיקים ישראלים להעדיף עובדי שטחים בלתי מאורגנים, תוך ניצול מצוקתם הכלכלית של ערביי השטחים, להשגת כוח עבודה זול. מעבר לניצול המחפיר מוקיעה הוועדה תופעה זו של ניצול כוח העבודה הזול והבלתי מאורגן של עובדי השטחים, בעיקר כענפי הבניין והחקלאות, כאמצעי בידי מעסיקים לנצל את מצוקת האבטלה בישראל ולעקוף את חוק שכר מינימום.
- הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה, משר הביטחון

יג. הודעת שר המדע והטכנולוגיה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: תופעת בריחת מוחות מישראל *

לכבוד

מר רב שילנסקי

יושב-ראש הכנסת

כבוד יושב-ראש הכנסת,

הנדון: דיווח בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: "תופעת בריחת מוחות מישראל"

2. כיושב-ראש ועדת התיאום הבין-משרדית לקליטת מדענים עולים, שהוקמה עליי ועדת השרים למדע ולטכנולוגיה, אני יכול לדווח, שפתיחות זו לגבי מדענים יורדים נהוגה היום גם במרכז לקליטה במדע שבמשרד לקליטת העלייה, כלשכת המדען הראשי של משרד התעשייה והמסחר ובוועדה לתכנון ולחקצוב של המועצה להשכלה גבוהה.

3. לאחר תקופה של קיפאון יחסי אנו עדים עתה, בגין העלייה, לחידוש ההשקעות הממשלתיות והציבוריות במדע, במחקר בפיתוח ובאוניברסיטאות. אין ספק שצמיחה מחודשת בסקטור הזה בכלל תביא בעקבותיה

על-פי סעיף 111(ד) לתכנון הכנסת, אני מתכבד להודיע לך בזה על התפתחויות ופעולות שנעשו בעקבות מסקנות הוועדה הנ"ל.

1. משרד המדע החל לבצע תוכניות מיוחדות, שמטרתן לאפשר קליטתם של מאות מדענים עולים במחקר יישומי, במכללות, במרכזי מחקר ופיתוח אזוריים ובמכוני מחקר. משרדי החליט שכל התוכניות האלה תהיינה פתוחות גם למדענים ישראלים השוהים תקופה ארוכה מחוץ לישראל (מדענים יורדים). אנו מקווים שדבר זה יישמש גורם מדרבן למדענים האלה לשוב ארצה ולהשתלב מחדש בקהיליית המדע והמחקר של ישראל.

הלאומית של קליטת מדענים עולים ושל החזרת מדענים
יורדים לישראל כאחת.

ב ב ר כ ה.
פרופ' יובל נאמן
שר המדע והטכנולוגיה

להיצע תעסוקה הולם לא רק למדענים עולים אלא גם
למדענים צעירים בישראל ולמדענים יורדים. הבעיה
המרכזית היא, שבשלכ זה התקציבים המיועדים
לתוכניות אלה עדיין מצומצמים מדי. ככל שנשכיל להבין
שהקצאות לפיתוח המדע, המחקר והטכנולוגיה הן
השקעות חיוניות למשק ולחברה כן נצליח יותר במשימה